

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. АЛЬ-ФАРАБИ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

Филология және әлем тілдері факультеті
Факультет филологии и мировых языков
Шет тілдер кафедрасы
Кафедра иностранных языков

«КӨП ТІЛДІЛІК ПЕН ТІЛДІК ЕМЕС УНИВЕРСИТЕТТЕРДЕ
ШЕТЕЛ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУДЫҢ АУҚЫМДЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ» атты
халықаралық ғылыми-әдістемелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ
Алматы, Қазақстан, 20 сәуір, 2017

МАТЕРИАЛЫ
международной научно-методической конференции
«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОЛИЯЗЫЧИЯ И ПРЕПОДАВАНИЯ
ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗАХ»
Алматы, Казахстан, 20 апреля 2017

MATERIALS
of international scientific-methodical conference
«ACTUAL PROBLEMS OF MULTILINGUALISM AND FOREIGN
LANGUAGE TEACHING IN NON LANGUAGE UNIVERSITIES»
Almaty, Kazakhstan, 20 April 2017

Алматы
«Қазақ университеті»
2017

Редакциялық алқа мүшелері:
Ф.ғ.д., доцент *А.А. Мулдағалиева*
Ф.ғ.д., доцент *Г.Т. Оқушева*
аға оқытушы *К.А. Жиренишина*

«Көп тілділік пен тілдік емес университеттерде шетел тілдерін оқытудың ауқымды мәселелері» атты халықаралық ғылыми-әдістемелік конференция материалдары. – Алматы: Қазақ университеті, 2017.– 120 б.

ISBN 978-601-04-2563-7

Ғылыми еңбектердің жинағы «Көп тілділік пен тілдік емес университеттерде шетел тілдерін оқытудың ауқымды мәселелері» атты халықаралық ғылыми-әдістемелік конференция материалдарынан құрастырылды. Конференцияның баяндамалары тілдік емес жоғары оқу орындарындағы шет тілдерінің оқыту әдістемесіне және көптілділік сұрақтарына арналған.

ISBN 978-601-04-2563-7

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2017

ОСОБЕННОСТИ ВНЕДРЕНИЯ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Исмагамбетова Л.Ш.

Эл.адрес asia-leila@mail.ru

*Северо-Казахстанский государственный
университет им. М.Козыбаева
Петропавловск, Казахстан*

Аннотация. В статье рассматриваются особенности поэтапного внедрения трехязычного образования в вузе в Республике Казахстан. Автор характеризует проблемы, связанные с изменением структуры, содержанием и технологий обучения в условиях полиязычного образования.

Ключевые слова: обучение, полиязычие, полиязычное образование, полиязычная личность, полиязыковая образовательная среда, компетенция.

Abstract. The article considers the features of the phased introduction of trilingual education in high institutions in the Republic of Kazakhstan. The author describes the problems associated with changes in the structure, content and E-learning technologies in a multilingual education.

Key words: training, multilingualism, multilingual education, polylingual person multilanguage educational environment, competence.

Введение полиязычного образования в Казахстане было предопределено в силу сформированности уникального поликультурного пространства. По мнению Президента Н. А. Назарбаева «Казахстан уникален и силен своей многонациональностью. Поликультурность Казахстана - это прогрессивный фактор развития общества. Евразийские корни народов Казахстана позволяют соединить восточные, азиатские, западные, европейские потоки и создать уникальный казахстанский вариант развития поликультурности» [1]. Конечно же, данная тема сопряжена с решением ряда проблем, связанных как с планированием, определением стратегических и тактических целей, содержанием, так и несовершенством методик и технологий, поскольку на постсоветском пространстве впервые реализуется уникальный проект, инициированный главой государства, – триединство языков.

Создание равных условий для изучения трех обозначенных языков не означает равной сферы их функционирования, равной функциональной нагрузки и, наконец, их равного статуса, но необходимо поддерживать на одном уровне все три языка, а в определенных ситуациях отдавать предпочтение казахскому языку, роль которого в образовании растет.

Полиязычное образование представляет собой целенаправленный, организуемый, нормируемый триединый процесс обучения, воспитания и развития индивида как полиязыковой личности на основе одновременного овладения несколькими языками.

Согласно концепции ЮНЕСКО, понятие «многоязычное образование» предполагает использование в образовании, по меньшей мере, трех языков: родного, регионального или национального и международного языка [2, с.38]. Применение этих языков является «важным фактором инклюзивности и качества образования» [2, с.38].

Полиязычие – «употребление нескольких языков в пределах определенной социальной общности (прежде всего государства); употребление индивидом (группой людей) нескольких языков, каждый из которых выбирается в соответствии с конкретной коммуникативной ситуацией» [3, с. 303].

По мнению Б.А. Жетписбаевой, полиязыковая личность – это активный носитель нескольких языков, представляющий собой: личность речевую – комплекс психофизиологических свойств, позволяющих индивиду осуществлять речевую деятельность одновременно на нескольких языках; личность коммуникативную – совокупность способностей к вербальному поведению и использованию нескольких языков как средства общения с представителями разных лингвосоциумов; личность словарную – совокупность мировоззренческих установок, ценностных направленностей, поведенческого опыта, интегрированно отраженных в лексической системе нескольких языков [4].

Полиязычие способно предоставить студенту благоприятную среду, обеспечивающую гармоничное сочетание развития гуманистических общечеловеческих качеств личности с возможностью полной реализации его национально-культурных, этнических потребностей. Следует заметить, что в современных условиях образ жизни человека определенным образом унифицируется, стираются многие национальные различия, теряется связь человека со своими корнями, обесценивается нравственный опыт предыдущих поколений. Поэтому перед преподавателем стоит

важнейшая задача – использовать весь свой уникальный опыт и знания культурных традиций народов и этносов, общечеловеческих ценностей и мировой культуры в создании благоприятной образовательной и воспитательной среды, способствующей формированию социально-активной личности.

Теоретический анализ проблемы внедрения полиязычного образования потребовал уточнения некоторых положений. В связи с этим, мы провели исследование, позволяющее определить начальный уровень владения студентами вуза иностранным (английским) языком с целью прогнозирования формирования полиязычных групп в СКГУ им. М.Козыбаева (Казахстан, г. Петропавловск).

Для определения уровня владения иностранным языком на начальном этапе обучения (сентябрь, 2015 г.) мы провели входной мониторинг, где студентам был предложен лексико-грамматический тест, состоящий из 60 вопросов, а также провели собеседование с целью определения наличия навыков разговорной речи по общим темам: «Знакомство», «Семья», «Увлечения», «Дружба», «Внешность» и т.п. Оценивание проводилось по европейским стандартам в буквенных эквивалентах.

Необходимо заметить, что уровень владения иностранным языком после школьной программы у студентов оставляет желать лучшего. 80 % тестируемых – уровень А1- А2; 15 % - В1; 5% - В2. В конце 1 года обучения в вузе, студентам также предлагается пройти итоговый мониторинг по такому же тесту, чтобы отследить прогресс. Как правило, уровень владения повышается у 85% студентов.

Несмотря на то, что в начале учебного года по результатам тестирования и по собеседованию уровень владения английским языком можно было считать как средний, в дальнейшем активность 80% студентов в изучении иностранного языка заметно увеличивалась. Только 20% из всех студентов сохраняли пассивность из-за низкого уровня владения английского языка.

На каждом занятии наблюдалась активная работа по всем четырем видам работы, также студенты выполняли по своему желанию дополнительные задания, поэтому нами в ходе преподавания английского языка были сформированы группы для полиязычного обучения в дальнейшем. К ним отнеслись группы, как с русским, так и государственным (казахским) языком обучения.

С учетом проведенных исследований мы разработали специальную программу поэтапного внедрения и реализации полиязычного обучения в вузе на основе E-learning технологий, направленную на формирование иноязычной коммуникативной компетенции студентов (далее Программа), которая отобразит сильную модель образования.

В структуру Программы входят следующие компоненты: паспорт (наименование; правовое основание для разработки Программы; цели; задачи; управление и контроль реализации; ожидаемые конечные результаты реализации Программы; критерии и показатели эффективности реализации Программы); пояснительная записка; цели и задачи; основные направления Программы (мероприятия); этапы реализации; участники; содержание Программы; ожидаемые результаты.

Внедрение и реализацию Программы необходимо проводить одновременно по нескольким направлениям:

Таблица 1

Кадровый потенциал для полиязычных групп	Формирование полиязычных групп	Методика преподавания в полиязычных группах	Материально – техническая обеспеченность (поддержка)	Дополнительные ресурсы для развития полиязычия
--	--------------------------------	---	--	--

Осуществление Программы можно условно разделить на три этапа:

- начальный (предварительный) этап, включающий 1-й год обучения;
- основной (кульминационный), включающий 2-3 годы обучения;
- заключительный (итоговый), включающий 4-й год обучения.

В таблице 2 представлен начальный (предварительный) этап содержания Программы.

При реализации направления Программы «Методика преподавания в полиязычных группах» нами было проведено открытое интегрированное занятие по технологии «Microteaching» совместно с кандидатом филологических наук кафедры «Казахский язык» Т.А. Ахметовой по теме «Traditions and customs of the Kazakhs».

Цель данного занятия: внедрение полиязычного образования с использованием ИКТ, закрепление лексики по теме страноведения, развитие логического мышления, способность провести сравнительный анализ полученной информации с использованием метода «шести шляп». На основе технологии «Microteaching» провести анализ проведения занятия с выявлением слабых сторон обучения и преподавания.

**Содержание Программы внедрения и реализации полиязычного обучения
в вузе на основе E-learning технологий, направленную на формирование иноязычной
коммуникативной компетенции студентов (1 этап)**

Этапы / Направления	Кадровый потенциал для полиязычных групп	Формирование полиязычных групп	Методика преподавания в полиязычных группах	Материально – техническая и методическая обеспеченность (поддержка)	Дополнительные ресурсы для развития полиязычия
Начальный (предварительный) этап, 1 курс	<ol style="list-style-type: none"> Дополнительные уровневые курсы для изучения английского языка. Участие в семинарах, симпозиумах, конференциях, круглых столах и т.п. по проблемах полиязычного образования. Отбор среди ППС вуза, владеющих английским языком. Прохождение ППС вуза зарубежных курсов повышения квалификации и стажировок. 	<ol style="list-style-type: none"> Проведение входного мониторинга (собеседование + лексико-грамматический тест) для определения уровня владения иностранным языком (сентябрь). Вовлечение студентов полиязычных групп во внеаудиторные мероприятия, проводимые на трех языках. 	<ol style="list-style-type: none"> Использование ИК технологий на занятиях по иностранному языку в соответствии с отечественными и зарубежными исследованиями по данному направлению. Организация и проведение мастер-классов с приглашением специалистов с опытом работы в полиязычных группах (представители казахско-турецкого лицея, Назарбаев интеллектуальные школы и др.) Организация и проведение конкурсных открытых занятий на английском языке по технологии «Microteaching» (внедрение полученных знаний в Newcastle University по линии ИППК «Орлеу»). Внедрение интегрированного занятия (50 минут на английском + 50 минут на казахском языке) по дисциплине «Иностранный язык». 	<ol style="list-style-type: none"> Анализ наличия и приобретения необходимой учебно-методической литературы на государственном и английском языках. Сбор материала для формирования электронного портфолио, обеспечивающего E-learning обучение. 	<ol style="list-style-type: none"> Организация и проведение летней школы для ППС и студентов полиязычных групп.

Прежде всего, *бинарный урок* основывается на межпредметных связях, интеграции предметов, предполагает использование различных педагогических технологий. Является важным этапом в формировании мировоззрения учащихся, развитии их мышления. По этой причине было решено провести анализ учебного материала двух дисциплин, чтобы определить общую тему, которая будет основой такого урока, где четко была обозначена роль каждого из преподавателей. Необходимо подчеркнуть, что данный урок нацелен на развитие полиязычия. Задания были разработаны с целью предоставить студентам возможность, используя изученный материал на двух и более предметах, творчески применить знания, навыки и умения, решить доступные им проблемы на основе взаимодействия, увидеть результаты своего труда. Надо заметить, что задания строились по принципу «от простого к сложному» на примере приема «Составление кластера».

Отдельного внимания заслуживает метод «шести шляп», использованный в основе занятия. Он стал важным звеном в формировании мировоззрения студентов на ту или иную поставленную

проблему, а также в развитии их мышления, способствовал развитию аналитических способностей и изобретательности, позволил студентам принимать решения в творческих ситуациях и умения работать в команде

При планировании данного бинарного занятия были выявлены некоторые *трудности*: требует длительной подготовки (поэтому их невозможно проводить часто), полной психологической и методической совместимости педагогов. Нет четкости в вопросе, по какому предмету выставлять оценку. Есть затруднения у студентов переходить спонтанно с одного языка на другой, но наблюдается повышенный интерес с их стороны.

Необходимо подчеркнуть, что на бинарных занятиях студенты учатся выделять главное, выстраивать логику изложения, умению держаться перед аудиторией. Такая работа учит планировать работу, воспитывает чувство ответственности, самостоятельности, а также работе в команде. Вопросы, которые рассматриваются на бинарных уроках выходят за рамки учебного материала, следовательно, расширяется кругозор обучающихся, при этом сохраняется научность и доступность.

Таким образом, в разработанной программе внедрения и реализации полиязычного обучения в вузе на основе E-learning технологий, направленной на формирование иноязычной коммуникативной компетенции студентов рассматривается процесс поэтапного внедрения трехязычного обучения. Программа представляет собой комплекс взаимосвязанных по ресурсам и срокам мероприятий, охватывающих изменения в структуре, содержании и технологиях образования в вузе:

- совершенствование умений и навыков владения профессорско-преподавательским составом и обучающимися университета тремя языками в одинаковой степени для одновременного использования их в учебном процессе;

- организация поэтапного внедрения полиязычного образования по приоритетным специальностям естественно-научного, инженерно-технического и гуманитарно-педагогического направлений;
- поэтапное формирование полиязычных академических групп;

- проведение ежегодного мониторинга обеспеченности квалифицированными полиязычными кадрами;

- организация языковых курсов (по уровням владения иностранным языком) для будущих полиязычных преподавателей;

- организация целенаправленной подготовки преподавателей за рубежом;

- организация академической мобильности по обмену опытом ППС университета по проекту «Триединство языков»;

- привлечение зарубежных ученых, специалистов, преподавателей, а также представителей иностранных компаний, работающих в регионе, для чтения лекций и проведения практических занятий в полиязычных группах;

- ежегодный анализ книгообеспеченности дисциплин специальностей бакалавриата и магистратуры учебниками и учебно-методическими пособиями с учетом принципа полиязычия и пополнение библиотечного фонда полиязычной литературой (учебная, методическая, научная, справочная и др.);

- организация написания совместных учебников и учебных пособий с зарубежными партнерами и т.д.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Назарбаев Н.А. Новый Казахстан в новом мире // Казахстанская правда. - № 33(25278). - 2007.
2. Образование в многоязычном мире: Установочный документ ЮНЕСКО. - Париж, 2003. - 38 с. - [ЭР]. Режим доступа: http://www.unesco.org/new/ru/media-services/single-iew/news/multilingualism_a_key_to_inclusive_education/#.VNbyXufqCJU.
3. Большая советская энциклопедия: Языкознание, 1998.
4. Жетписбаева Б.А. Теоретико-методологические основы полиязычного образования Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук Республика Казахстан. - Караганда, 2009.

HOW TO USE THE INTERNET EFFICIENTLY FOR RESEARCH

Bassett D., Shayakhmet A.

davidmbassett@gmail.com, aschajach@yandex.com

Crosshill Christian School, Al-Farabi Kazakh National University

Salem Oregon, USA; Almaty, Kazakhstan

Abstract. Graduate students need the ability to find the appropriate information on the Internet by choosing a reliable search engine. This article provides some practical recommendations for developing skills to search the Internet faster and more efficiently.

Key words: the Internet, Google, searching, finding information, study skills.

Nowadays it is very important for graduate students (as well as for other researchers) to find information on the Internet more efficiently. According to the survey conducted among Master's degree students at Al-Farabi KazNU, almost all of them use Google for their research, but only a few students were aware of some very useful tools that help search the Internet more efficiently. Later they admitted that if they had known, they would have been able to finish their research more quickly and accurately. This article demonstrates some useful commands and resources within Google, showing how to find appropriate information by choosing the right methods and tools. With these aids both graduate students and professors can save valuable time.

Google operators are keywords for the search engine that filter the displayed results. Thus, by using certain operators, researchers are able to get precisely what they need. For example, if we need to find "New York Times" articles about test scores in the university, but not the SATs (approximately similar to Kazakhstani «EHT»), written between 2008 and 2010. Here is what we would type into the search bar:

site:nytimes.com ~college "test scores" -SATs 20082010

In the example, you can see the first operator is "site:" – "nytimes.com", which means that Google will display results only from nytimes.com. Up next is the "~", which allows us to search for related words, such as "university" and "higher education". Then comes the "", and it searches for pages with the exact phrase, and not each word separately. The "-" excludes terms from the search, and "" shows all results from the chosen time range. The "site:" operator also can help when you cannot remember exactly where you found something in a website and the search bar does not work.

What do you do when you have to write a paper on photosynthesis and you have found a snippet of a great article on some website, but you want to find the full piece and all you know is the author's name? Usually, googling brings up every instance of the article ever published and trying to sort through them gives you a headache. However, if you use Google Scholar – <http://scholar.google.com/> - it will exclusively search for academic and scholarly work. Then you need to use more operators to narrow down your results, and here is how it will look like:

author:green photosynthesis "john smith"

As you can see, by typing "author:" then a name, Google will automatically discard papers where the given name is not present. Then you would type the topic that you are searching for like you would normally in Google. And lastly, in the given example, "" are used again to search for the co-authors.

If you are preparing for an exam, you can use these filters to find some examples on what to expect on the examination:

filetype:pdf "history of western turkic kaganate" exam

The "filetype:" operator in this search will narrow your search to that exact item. You can also search for jpg, doc, xls, etc.

Google cannot be the only tool in the researcher's belt. It is better to use library websites for more detailed research. Most university libraries have access to different databases and search engines designed to exchange data, papers, and articles. A librarian is best equipped to provide you with useful tips and instructions in using them.

Do not forget about mining bibliographies. If you find some useful study, book, or article it is very likely that it cites some other good sources. By consulting those sources you can extend your research, *allowing* you to go deeper or wider on the subject than the original author.

Using the operators will greatly decrease the amount of time you waste on google trying to find good data for your research. There are more useful internet skills that a graduate student will profit from besides the ones we have explained above, but you will have to find them yourself (hint: start with our bibliography).

REFERENCES:

1. *Infographic: Get More Out of Google*. Retrieved April 16, 2017 from <http://www.hackcollege.com/blog/2011/11/23/infographic-get-more-out-of-google.html>
2. Blanchman N., Peek J. *Google Search Operators - Google Guide. Interactive Online Google Tutorial and References – Google Guide*. Retrieved April 16, 2017 from <http://www.googleguide.com/category/search-tools/index.html>

WORKSHOP: “HOW TO MOTIVATE STUDENTS TO CREATE DIGITAL STORIES”

Antonyan R.
ruzant@gmail.com
French International School in Armenia
Yerevan, Armenia

Abstract. Students are not much motivated to read books or stories. Technology-based learning has a key role in raising students’ motivation in language learning. With the help of an online tool (www.littlebirdtales.com) reading will be fun for them as they will be involved in real life situations and create their own digital stories developing their reading, speaking, writing skills, as well as their imagination.

Key words: motivation, technology-based learning, digital stories, students’ practical skills.

Session plan

Target Group	Students aged 11-14
Main Aim	Students will be able to create digital stories by means of an online tool (www.littlebirdtales.com)
Subsidiary aim	Practice reading, writing and speaking skills. Develop students’ creativity.
Length	30 minutes (20 minutes – Introduction of the tool, 10 minutes- question/answer).
Materials	Projector, computer/notebook, speakers, Internet connection
Procedure	Participants will be introduced to an online tool (littlebirdtales.com), how to create an account in order to sign in. Then they will be shown the steps how to create their stories once they have their accounts. Step by step they will be shown how to draw or download pictures, record themselves, write a text and save everything. They can create as many pages as they want for their story. For each page they need to have a picture, a recording and a text. As soon as the story is ready they will learn how to preview or edit if necessary. At the end they will be shown samples of real stories created by our students.
Final stage	Question/ Answer

REFERENCE:

www.littlebirdtales.com - Retrieved April 16, 2017.

ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES: CONCEPT OF ESP AND CURRICULUM DESIGN

Kholmukhamedova N.N
kh.nodira10@gmail.com
Westminster International University in Tashkent
Tashkent, Uzbekistan

Abstract. The need for a language of science, technology, education and business has led to the worldwide demand for a new language teaching course. English for Specific Purposes (ESP) or English for Special Purposes arose as a term in the 1960’s as it became increasingly aware that general English courses frequently did not meet learner or employers’ needs. The field of ESP has rapidly developed recently to

become a major part in English language teaching and research. More and more universities all over the world are offering ESP courses to meet the global need as well as to meet students' future career needs. The demand for ESP has led some higher education authorities and administrators in many countries to claim that ESP should replace EGP, the long-existing practice of English language teaching in many universities, and thus become the mainstream of college English education. However, many university students do not have work experience in their field of specialization, or they do not know what language skills they might need in their future work. Thus, the effective course content and teaching methods need to be designed to meet students' expectations from these courses. The following paper focuses on basic concepts of English for Specific Purposes (ESP) and the types of ESP, outlines the approaches to ESP curriculum development.

Key words: English for Specific Purposes, definition, approaches, types of ESP, curriculum design.

To determine the similarities and differences between ESP and General English Dudley-Evans and St. John (1998) put forward the list of absolute and variable characteristics that reflect specific characteristics of ESP courses. Among absolute characteristics are such features: 1) ESP is defined to meet specific needs of the learner; 2) ESP makes use of the underlying methodology and activities of the disciplines it serves; 3) ESP is centered on the language (grammar, lexis), skills, and discourse appropriate to these activities. Variable characteristics are: 1) ESP may be related to, or designed for, specific disciplines; 2) ESP may use, in specific teaching situations, a different methodology from that of General English; 3) ESP is likely to be designed for adult learners, either at tertiary level institution or in a professional work situation; 4) ESP is generally designed for intermediate or advanced students; 5) ESP course assumes that learners have some basic knowledge of the language system, but it can be used for beginners.

Depending on whether scholars put greater emphasis on absolute or variable features of ESP, two principal approaches to ESP can be singled out. In broad terms, ESP focuses on the specific needs of the learner and includes the skills and competencies of language usage in different contexts. According to Hutchinson and Waters, it is "not the existence of a need, but rather an awareness of the need" that sets ESP apart from General English (Hutchinson & Waters, 1987). In this view, an ESP course should teach language usage that does not depend on a particular professional context. Educators claim that learners need flexibility in foreign language usage. Otherwise, they would not be able to perform effectively (Hutchinson & Waters, 1988, p. 18). However, some scholars argue that a General English course follows "one size fits all" scenario. This course can be called "English for no purpose"; it teaches language for the sake of accumulating vocabulary units that a person might never need to use (Long, 2005, p. 19). The narrow approach to ESP focuses on restricted language repertoire, teaching terms, and specific discourse (Huckin, 2003; Hyland, 2003). In this view, the course emphasizes terms and concepts characteristic of a certain field of knowledge or professional sphere, for example, financial terms for managers. In practice, many ESP courses tend to shift from specialized language instruction towards the development of general English knowledge. There may be several reasons for such a change: 1) specialized ESP courses are too difficult for lower-level students; 2) such courses require research in fields other than language instruction and acquisition, and, as a consequence, are too expensive to implement; 3) specialized ESP courses can be only taught by specialists who are knowledgeable in the field other than English language (e.g., Law, Economics); 4) features of language and discourse tend to be generic, not language specific (Hyland, 2003). However, if language courses are too specific, they focus on an artificially created limited list of vocabulary units or patterns. Such courses become non-generative and form non-transferable skills; they enable learners to operate only in a formulaic or semi-formulaic way. Such courses give no basis for further development, while learners need to be flexible and function in a wide range of situations (both professional and social).

An attempt to create a unified system of different ESP types, which depend on the course focus, was made by Dudley-Evans and St. John (Dudley-Evans & St. John, 1998). Their model makes distinction between English for Academic Purposes and English for Occupational Purposes. English for Academic Purposes focuses on the development of general study abilities of analyzing and synthesizing information using a foreign language. Among specific competencies taught in such courses are: listening comprehension, note-taking, and writing in appropriate academic context (Jordan, 1997). English for Occupational Purposes encompasses English for Professional Purposes, which deals with professional discourse, and English for Vocational Purposes, which focuses on English for mastery in craftsmanship context. The approach taken by Dudley-Evans and St. John (1998) stresses the connection between professional activity (in the model it is called 'occupation') and knowledge of the English language.

Organizing the ESP course is a very important step to achieve a satisfying goal in the course. There exist many factors playing a crucial role in organizing ESP course without them the learning process would not lead to effectiveness. The study of goals, content, implementation, and evaluation of a course is crucial for ESP curriculum planning. Key features of ESP curriculum are: 1) specific tasks and focus on language in context;

2) usage of learner's background knowledge (the course assumes that students have some knowledge of both English language and their future profession); 3) operational and communicative syllabus focus; 4) learner-centeredness (Swales, 1989). In its development the ESP curriculum goes through the design, implementation, and evaluation stages (Brown, 1995; Richards, 2001). The first stage includes analyzing students' needs, designing the course syllabus, selecting methodology and materials. The second stage is ESP teaching. During the third stage the feedback from instructors, coordinators, and students is collected in order to further modify or change the course design (Dudley-Evans, 2001; Flowerdew & Peacock, 2001; Jordan, 1997, p. 57).

The ESP course design begins with collecting data on students' language needs and the target situations of language usage. Learners' proficiency and expectations, i.e. the level of language knowledge they expect to reach, are determined at this stage. This information can be gathered through students' self-assessment prior to instruction; monitoring professionals, who use English to perform their tasks; distributing questionnaires to key stakeholders, such as directors, to determine the language proficiency they require from their employees and outline the set of situations requiring English usage in work setting; case studies and discussions with both ESP students and instructors (Jordan, 1997, p. 39). Depending on the content and participants involved, several types of needs analyses and approaches can be singled out: target-situation, present-situation, strategy analysis, means analysis, and language audit.

The first type of needs analysis seeks to determine the set of situations where learners will have to use the English language. It focuses on the needs students have before the course starts and allows determining students' goals (Munby, 1978; Chambers, 1980; Martin, 2000). The present-situation analysis focuses on the students' language command prior to ESP instruction (Richterich & Chancerel 1980). Strategy analysis helps determine students' preferred styles of learning and language acquisition in order to select the most relevant teaching methods (Allwright, 1982). Means analysis takes into account the availability of equipment, materials, and teaching staff for the ESP course (Holliday & Cooke, 1982; Swales, 1989). Language audit takes place when companies want to find out whether ESP language teaching is required for the employees, taking into consideration the types of job-related tasks the latter need to perform.

Learners' needs analysis is followed by the ESP syllabus design which can focus on content, skills, and methods (Martin, 2000). Syllabi based on content emphasize a particular topic in language instruction, e.g., advertising, publicity, press release for students of Journalism.

Skills-based syllabi deal with teaching basic language competencies such as reading, writing, listening, and speaking. This type of syllabus is more relevant for English for Specific Academic Purposes course; it can help teach students use English to prepare oral and written reports following the conventions of their chosen field of study. Method-based syllabi are organized around target tasks students will have to perform using the English language, such as dealing with customer complaints in the workplace.

The conclusions drawn from the research suggest that ESP courses at tertiary level try to combine teaching general foreign language competencies and language use in specific academic or professional work situations. University students are the type of learners whose language needs include communication both within and across professional boundaries. Within professional boundaries learners need the English knowledge to meet the academic requirement of their study programs, access study materials, and communicate their findings. As future professionals students need to be aware of the vocabulary and communication patterns that are characteristic of their field of study. In this view, one of the main ESP characteristics is its ability to be both an approach to organizing instruction and the end product of education as the sum total of language units and communication strategies.

REFERENCES:

1. Dudley-Evans, T., & St. John, A. M. (1998). *Developments in English for Specific Purposes: A Multi-Disciplinary Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Hutchinson, T., & Waters, A. (1987). *English for Specific Purposes: a Learning-Centered Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Hutchinson, T., & Waters, A. (1988). ESP at the Crossroads. In J. Swales (Ed.), *Episodes in English for Specific Purposes: A Source and Reference Book on the Development of English for Science and Technology* (pp. 174–185). New York: Prentice Hall.
4. Huckin, T. (2003). Specificity in LSP. *IBERICA*, 5, 3–17.
5. Hyland, K. (2003). Genre-based pedagogies: a social response to process. *Journal of Second Language Writing*, 12(1), 17–29.
6. Jordan, R. R. (1997). *English for academic purposes: A guide and resource book for teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Long, M. (2005). *Second language needs analysis*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
8. Martin, E. (2000). Designing and Implementing a French-for-Specific-Purposes (FSP) Program: Lessons Learned from ESP. *Global Business Languages*, 5. Retrieved from <http://docs.lib.purdue.edu/gbl/vol5/iss1/3>.
9. Munby, J. (1978). *Communicative Syllabus Design*. Cambridge: CUP.
10. Holliday, A. R., & Cooke, T.M. (1982). An ecological approach to ESP. In A. Waters (Ed.), *Issues in ESP* (Lancaster practical papers in English language education 5) (pp. 124–144). Oxford: Pergamon Press.

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ИНПУТА В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Мальцева Н.Г.

maltsevang@info.sgu.ru

*Саратовский национальный исследовательский государственный
университет им. Н.Г. Чернышевского
Саратов, Российская Федерация*

Аннотация. Настоящая статья посвящена исследованию роли языкового окружения (инпута) в усвоении родного и иностранного языков. Предпринимается попытка интеграции онтолингвистического и методического подходов к решению проблемы.

Ключевые слова: инпут, онтогенез, обучение иностранному языку, коммуникативные стратегии.

Abstract. The present article investigates the role of language environment (input) in acquisition and learning. We seek to integrate the ontolinguistic and didactic approaches to the problem.

Key words: input, acquisition, foreign language learning, communicative strategies.

Инпут (от англ. *input*) – «обращенная к ребенку речь взрослых, источник, откуда ребенок «добывает язык» и ориентир, позволяющий ему скорректировать собственную речевую продукцию согласно конвенциональному употреблению [5]». Данный термин акцентирует роль языкового окружения, которое перерабатывается ребенком в процессе создания собственной языковой системы, организующей самостоятельную речь ребенка. Наряду с данным термином используется понятие *регистр общения с детьми* – специфического языка, созданного для общения с детьми. Регистр в лингвистике определяется как некоторая форма речи, которая добровольно избирается говорящим и регламентирует выбор им языковых средств. Говорящий при этом руководствуется потребностями адресата. В специальной литературе также оперируют понятием стиля воспитания (*parenting*), который наряду с лингвистическими параметрами включает различные языковые, коммуникативные и эмоциональные характеристики коммуникации «взрослый-ребенок». Понятием, обобщающим представление о многоуровневых и многофакторных различиях в условиях усвоения языка ребенком, является языковая среда (*language environment*) [1]. В школе на уроке в учебных целях может создаваться искусственная речевая среда – образовательная среда, обеспечивающая ведение учебного процесса, его дидактическую поддержку.

Самые длительные и прочные традиции изучения языковой среды применительно к развитию ребенка существуют в лингвистике. Можно выделить области знания помимо лингвистики, которые обращаются к изучению данного регистра. В настоящее время исследования языковой среды проводятся в русле таких гуманитарных дисциплин, как антропология, социология, психология, педагогика. Очертим кратко круг конкретных проблем и вопросов, затрагиваемых при обсуждении названных проблемных областей.

Теория билингвизма (билингвология) представляет собой область взаимодействия онтолингвистики и SLA, где обе дисциплины испытывают влияние психологии и когнитивной науки – становится очевидным, что только лингвистической теории или лингвистических методов исследования недостаточно. В центре внимания находится вопрос о взаимоотношении между двумя формирующимися языковыми системами, предлагаются различные модели усвоения первого и второго языка в онтогенезе с объяснением возможных психолингвистических механизмов, лежащих в основе этого процесса, а также гипотезы о том, как меняются эти механизмы в зависимости от возраста и способа усвоения языка [2].

Необходимо отметить важность данных наук для методологии обучения иностранным языкам [3]. С семидесятых годов прошлого века влияние теоретических дисциплин на развитие методов преподавания иностранных языков становится все более заметным. Данная проблематика составляет основу лингводидактических, или методических исследований инпута. Одной из задач профессионально-ориентированного обучения иностранному языку будущих специалистов является создание для обучающихся оптимального языкового окружения. При отсутствии полного иноязычного окружения создается нечто похожее и близкое к нему, так называемое относительное (или искусственное) иноязычное окружение. Исследования методического направления [4] проводятся с тем, чтобы усовершенствовать действия преподавателя по формированию учебной языковой среды.

На данном этапе необходима интеграция данных, полученных специалистами различных областей знания. Остается важным вопрос о том, насколько и как именно современная практика обучения иностранному языку отражает современные представления о речевом онтогенезе. Цель нашего

исследования – выявить сходства и различия родительского инпута при усвоении детьми английского языка как родного, и речи педагогов английского языка, обращенной к дошкольникам.

При этом необходимо описать и проанализировать различные коммуникативные стратегии, которые реализуются в речи, обращенной (а) к ребенку; (б) к ученику. В исследованиях по речевой коммуникации, в том числе в учебных условиях, оперируют как терминами коммуникативные действия, так и коммуникативные стратегии. Под коммуникативными стратегиями подразумевают часть коммуникативного поведения людей или коммуникативного взаимодействия, в которой серия различных вербальных и невербальных средств используется для достижения определенной коммуникативной цели [4, с. 7]. Нами рассмотрены различные реакции взрослых на ошибки детей. Речь педагогов английского языка, обращенная к ученикам дошкольного возраста, является особым видом дискурса, который сравним с родительским инпутном. Наряду с этим проанализировано, как различные коммуникативные стратегии, применяемые родителями в обращении к детям, реализуются в речи педагогов английского языка, обращенной к дошкольникам; наконец, рассмотрены различные реакции педагогов английского языка на речевые ошибки учеников дошкольного возраста.

Известно, что коммуникативное поведение родителей относится к числу наиболее важных факторов, влияющих на речевой онтогенез, и оно имеет ряд специфических черт, свойственных речи, обращенной к ребенку. Ведя диалог с ребенком, взрослый не просто общается с ним, но и старается научить его говорить правильно. Проведенный анализ практического материала позволил еще раз убедиться в этом.

Анализ данных показывает, что одним из различий процессов усвоения родного и иностранного языков является разная природа речевой продукции родителей, обращенной к детям, и педагогов, обращенной к ученикам. Родители, общаясь с детьми и стремясь научить ребенка говорить без ошибок, чаще всего руководствуются интуицией. Педагоги, обучая ребенка иностранному языку, действуют осознанно, изначально преследуя цель научить учеников правильному использованию языка; в соответствии с этой целью они выбирают виды учебной деятельности, определенным образом структурируют занятия и общение с детьми.

Несмотря на существующие различия процессов усвоения родного и иностранного языков, между ними есть определенные сходства. Это подтверждает проведенное нами сопоставление речи англоязычных родителей, обращенной к детям и речи педагогов английского языка, обращенной к ученикам дошкольного возраста. Как родители, так и педагоги практически в равной мере пользовались основными выделенными нами стратегиями (упрощения, поддержки и поощрения, «дидактической» стратегии) и реализовывали их в речи схожими тактиками и приемами (например, повторение взрослым собственных высказываний или реформуляции).

Анализ практического материала подтверждает очевидную тенденцию к смешению речевых стратегий и тактик родителями и педагогами. Взрослые никогда не используют только одну речевую стратегию; диалогическое взаимодействие с ребенком всегда сочетает различные стратегии и тактики, которые дополняют друг друга, создавая наилучшие условия для восприятия и переработки ребенком речевой продукции.

ЛИТЕРАТУРА

1. Hoff, E. (2006) How social contexts support and shape language development // *Developmental Review*, 2006. Vol. 26, Pp. 55–88.
2. Krashen, S. (2003). *Explorations in Language Acquisition and Use*. Portsmouth: Heinemann.
3. Залевская А.А. Динамика акцентов в зарубежных теориях овладения вторым языком и культурой: обзор. Вестник ТвГУ. Серия Филология. Вып. Лингвистика и межкультурная коммуникация" 1/2009, сс. 135-157
4. Иголкина Н.И. Комбинации познавательных стратегий при усвоении иностранных языков / Н.И. Иголкина. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 2014. - 88 с.
5. Цейтлин С.Н. Язык и ребенок. Лингвистика детской речи. - М., 2000. - 238 с.

РАЗВИТИЕ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ НА БАЗЕ КОРПУСНЫХ ДАННЫХ

Абуханова А.Г.
abukhanova_alma@mail.ru
ЗКГУ им. М. Утемисова
Уральск, Казахстан

Аннотация. В статье анализируются понятия «языковая личность», «вторичная языковая личность», «корпусная лингвистика». Вопросы развития языковой личности рассматриваются в тесной связи с применением методов корпусной лингвистики.

Ключевые слова: развитие, языковая личность, полиязычие, корпусная лингвистика, обучение с помощью баз данных.

Abstract. The article analyzes the concepts of linguistic personality, second language personality, corpus linguistics. The issues of the development of language personality are examined in close connection with the application of methods of corpus linguistics.

Key words: development, linguistic personality, multilingualism, corpus linguistics, data-driven learning.

Современный этап совершенствования образовательного процесса в Республике Казахстан проходит в условиях гуманизации и гуманитаризации образования на базе понимания необходимости развития личности как таковой. В условиях острейшего противоречия между рыночными отношениями и нравственностью А.Г. Антипов справедливо указывает на необходимость «опережающего интеллектуального, нравственного, духовного развития человека», без которого «невозможны ни успешное овладение современными профессиями, ни высокопроизводительный труд, ни развитие личности, ни устойчивое развитие современного общества. Гуманизация и гуманитаризация - тесно связанные стороны единого образовательного процесса, без учета которых немислимо коренное обновление всей системы образования и общества» [1, с.99]. Гуманизация образования предполагает единство общекультурного, социально-нравственного и профессионального развития личности. Гуманитаризация образования предполагает «проникновение гуманитарной культуры в содержание не только общественных, но и технических, и естественных наук, (выделено мною - А.А.) в профессиональную деятельность всех без исключения специалистов, а также в быт, повседневную жизнь» [1, с.98]. Развитие личности происходит, прежде всего, на основе познания языка, понимаемого в широком смысле как одна из знаковых, семиотических систем, как неотъемлемая часть культуры, как система коммуникации, при посредстве которой осуществляется межличностное и межкультурное взаимодействие. Термин «языковая личность», впервые использованный в трудах Й.Л.Вайсгербера [2] и В.В.Виноградова [3], получил широкое применение в современных научных исследованиях в области лингвистики, лингвоперсонологии, лингводидактики, психологии, педагогики и др. Первое строго терминологическое определение языковой личности дал Г.И. Богин в книге «Современная лингводидактика». Г.И. Богин определяет данный термин в качестве центрального понятия лингводидактики: «языковая личность - человек, рассматриваемый с точки зрения его готовности производить речевые поступки». «Языковая личность - тот, кто присваивает язык, то есть речь. Языковая личность характеризуется не столько тем, что она знает о языке, сколько тем, что она может с языком сделать» [4, с.3]. Стремление принять во внимание и внеязыковые характеристики личности нашли отражение в следующем объёмном соответственно интенции автора определении исследуемого термина: «Языковая личность представляет собой совокупность социально-психологических и культурологических свойств человека, определяющих её способность к творческой текстовой деятельности и отображению специфической национально-языковой картины мира, взаимодействие с окружающей средой, открытость для восприятия и адаптации в иной ментально-языковой среде с целью приобщения к иноязычной культуре и определения своего места в спектре различных культур» [5, с.10].

Развитие языковой личности имеет целью, прежде всего, духовное, нравственное развитие, в дальнейшем подкрепляемое развитием когнитивных способностей обучаемых, становлением их в качестве профессионалов, способных к творческому решению поставленных задач, не замыкающихся в рамках чисто профессиональной дискурсивной деятельности. В этом смысле уместно привести следующие комплементарные высказывания Ю.Н. Караулова и А.В. Зубова, И.И. Зубовой. «Для студентов, обучающихся по специальности «Теоретическая и прикладная лингвистика, - как отмечают А.В. Зубов, И.И. Зубова, - необходимы более углубленные знания по проблемам алгоритмизации, моделированию лингвистических задач, современным языкам программирования. Эти знания

позволят им получить четкое представление о том, как ставится и решается лингвистическая задача с помощью компьютера: от её словесной формулировки к алгоритму и компьютерной программе» [6, с.3]. Ю.Н. Караулов высказывает следующую точку зрения: «Знание, оставаясь в основном объектом интереса разных дисциплин философского и психологического циклов, всё в большей степени становится лингвистическим объектом, именно в силу вербального, по преимуществу, своего воплощения и бытования» [7, с.3].

Термин языковая личность послужил основой для возникновения другого, актуальнейшего для современных лингводидактики, переводоведения, методики преподавания второго иностранного языка термина «вторичная языковая личность». Изучению феномена вторичной языковой личности и её определению посвящены многочисленные труды. Их обзор дан в работах Шашловой Г.С. «Теоретико-познавательные и методологические аспекты проблемы вторичной языковой личности» [8], Мамонтовой Н.А. «Вторичная языковая личность в онтогенезе: уровни лингвокультурологического описания» [9], Нестеровой О.А. «Психолингвистический и лингвокогнитивный анализ языковой личности (на примере публицистического дискурса В.П. Астафьева)» [10] и целом ряде других исследований. Н.Д. Гальскова определяет вторичную языковую личность «как совокупность способностей человека к иноязычному общению на межкультурном уровне, под которым понимается взаимодействие с представителями других культур» [11]. В условиях нашей многоязычной страны вопросы формирования вторичной языковой личности приобретают первостепенное значение. «Казахстан должен восприниматься в мире как высокообразованная страна, население которой пользуется тремя языками» [12]. Необходимо подчеркнуть, что распространение полиязычия в мире - закономерный процесс, обусловленный фундаментальными изменениями в политике, экономике, культуре, образовании. Полиязычное образование закреплено в нашей стране следующими законодательными актами: Конституцией Республики Казахстан, Законом Республики Казахстан «О языках», Законом «Об образовании», Государственной программой функционирования языков в Республике Казахстан на 2001-2010гг., Концепция развития иноязычного образования Республики Казахстан. Внедрение полиязычия в нашей стране стало темой целого ряда исследований [13], [14], [15] и др.

В современной лингводидактике и лингвистике выработано ясное понимание того, что «ключом к познанию языка является изучение его в действии» [16, с.4]. Несмотря на обилие предлагаемых в условиях казахстанского полиязычия частных методик изучения языков, на наш взгляд, ощущается определенное отставание в использовании достижений корпусной лингвистики с целью формирования языковой личности будущего профессионала на занятиях по языку для специальных целей. Корпусная лингвистика является одним из направлений прикладной лингвистики наряду с машинным переводом, автоматическим распознаванием речи, построением систем управления знаниями и др. Корпусная лингвистика использует электронные корпуса текстов для решения практических задач, связанных с преподаванием и изучением языка.

«Корпусный формат дает в распоряжение преподавателя новый мощный инструмент анализа речевого общения и позволяет определить наиболее важные задачи при обучении ведению профессионального дискурса на иностранном языке» [17, с.222].

Корпус может использоваться непосредственно в самом процессе обучения, т.е. когда преподавание на занятиях ведется с помощью аудиторных приемов работы, опирающихся на корпусные примеры. Направление, использующее языковые данные непосредственно из корпуса, получило название обучение на основе баз данных (data-driven learning), а также обучение с помощью открытия / эвристический метод, discovery techniques / learning. Т. Джонс, стоявший у истоков идеи обучения с помощью баз данных, отмечал, что задачей обучаемого является «совершать открытия» (discover) в неродном языке, а задачей преподавателя – обеспечить контекст, в котором обучаемый сумеет развить стратегии своих открытий, с помощью которых он сможет «научиться учиться» (learn how to learn). Преподаватель выступает не в роли сообщающего готовое знание, а лишь в роли информатора, отвечающего на вопросы обучаемого [18, с.172]. «Совершая открытия» студент, на наш взгляд, получает неоценимую информацию о языковых лакунах, находит объяснение причин межъязыковой асимметрии. В процессе работы с данными языковых корпусов происходит развитие языковой личности обучаемого, совершенствуются его коммуникативные навыки.

Единицами обучения в работах по корпусной лингвистике являются лексико-грамматические единства (ЛГК), представленные кластерами, коллигациями, чанками, хеджингами. Хеджинг – средство снижения категоричности высказывания в английском языке. В русском языке средством выражения вежливости являются, в частности, диминутивы, ласкательно-уменьшительные слова. Межъязыковая асимметрия, выявляемая в применении указанных средств, должна учитываться при обучении профессиональному дискурсу на иностранном языке. Методы корпусной лингвистики

позволяют изучать языковые единицы в их реальном употреблении носителями языка, выявляя наиболее коммуникативно-значимые ЛГК. Корпусные онлайн-ресурсы для преподавателей представлены на следующих сайтах: Kibbitzers (<http://www.eisu.bbam.ak.uk/support/online/kibbitzers.shtml>), а также на странице корпуса MICASE (<http://www.micase.elicorpora.info/micase-kibbitzers>).

Корпусные онлайн-ресурсы для студентов:

1. The Corpus of Contemporary American English (COCA), корпус современного американского английского языка, 400 млн словоупотреблений, пополняющийся на 2 млн словоупотреблений в год;
2. The Time Magazine Corpus, корпус материалов журнала Time, 100 млн словоупотреблений;
3. MICASE (Michigan Corpus of Academic Spoken English), специализированный Мичиганский корпус академического устного английского языка, 1,8 млн словоупотреблений (Reppen 2010) [17, с.112].

Представляется важным отметить, что в июле 1996 года Министерство высшего и профессионального образования Российской Федерации издало приказ № 1309, которым специальность «Иностранные языки» заменялась на специальность «Лингвистика и межкультурная коммуникация». На мой взгляд, этот шаг демонстрирует глубокое понимание тесной взаимосвязи и взаимозависимости языка и культуры. В этой связи уместно привести следующее высказывание профессора МГУ им. М. Ломоносова С. Г. Тер-Минасовой : «Все тонкости и вся глубина проблем межъязыковой и межкультурной коммуникации становятся особенно наглядными, а иногда и просто осознаваемыми, при сопоставлении иностранных языков с родными и чужой культуры со своей родной, привычной» [19, 32-33].

ЛИТЕРАТУРА:

1. Антипов А.Г. Гуманизация и гуманитаризация образования: состояние и проблемы. - В ж. Высшее образование в России. №6, 2009. - С.98-102.
2. Й.Л.Вайсгербер. Родной язык и формирование духа: Пер. с нем. 2-е изд., испр., и доп. -М.: Едиториал УРСС, 2004. - 232 с.
3. В.В.Виноградов. Избранные труды: О языке художественной прозы. - М.: Наука, 1980. - 366 с.
4. Богин Г.И. Современная лингводидактика. - Калинин: Калинин.гос.ун-т,1980. - 61 с.
5. Годунова С.Ю. Педагогические условия развития языковой личности студента технического вуза. - Автореферат дисс. канд. пед. наук. М., 2008. - 24 с.
6. Зубов А.В., Зубова И.И. Информационные технологии в лингвистике. - М.: Издательский центр «Академия», 2004. - 208 с.
7. Караулов Ю.Н. Русская языковая личность и задачи её изучения. – В сб. Язык и личность. М.,1989. - 262 с.
8. Шашлова Г.С. Теоретико-познавательные и методологические аспекты проблемы вторичной языковой личности. - Автореф. Дисс. канд.филос.наук. - М., 2006. - 29 с.
9. Мамонтова Л.А. Вторичная языковая личность в онтогенезе : уровни лингвокультурологического описания. - Дисс. канд.фил.наук. - М., 2010. 210с.
10. Нестерова О.А. Психолингвистический и лингвокогнитивный анализ языковой личности (на примере публицистического дискурса В.П.Астафьева). – Дисс. канд.фил.наук. – Нижний Новгород, 2015. -330с.
11. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам: пособие для учителя/ Н.Д.Гальскова. -М.: АРКТИ-ГЛОССА, 2000. -165 с.
12. Назарбаев Н.А. Социальная модернизация Казахстана: Двадцать шагов к Обществу Всеобщего Труда // Казахстанская правда. -2012. -10 июля. - № 218-219.
13. Балгазина Б.С.Полиязычное образование: перспективы и риски. - В ж. Успехи современного естествознания, №1, 2015. - С.1235-1238.
14. Жетписбаева Б.А. Теоретико-методологические основы полиязычного образования. Дисс. д-ра пед. наук. - Караганда, Карагандинский государственный университет им. Е.А. Букетова, 2009. - 46 с.
15. Сыздыкова А.Н. Реализация полиязычного образования в школе-интернате для одаренных детей «Озат» управления образования акимата Костанайской области Республики Казахстан. – В ж. Вестник Челябинского государственного университета. 2014. №13(342). - С.125-127.
16. Кубрякова Е.С., Шахнарович А.М., Сахарный Л.В. Человеческий фактор в языке: Язык и порождение речи. – М.: Наука, 1991.- 240 с.
17. Горина О.Г. Использование технологий корпусной лингвистики для развития лексических навыков студентов - регионоведов в профессионально-ориентированном обучении на английском языке. Дисс. к.пед.наук.-Санкт-Петербург, 2014.-308с.
18. Горина О.Г. Психологические основы обучения иностранному языку специальности с опорой на языковой корпус. – В ж. Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина. Выпуск №1/ том 7/ 2014. - С.172-179.
19. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация: учеб. пособие. - М.: Слово/ Slovo, 2000. - 624 с.

DIFFICULTIES WITH VOCABULARY LEARNING

Muldagaliyeva A.A.,

kand.of philol. sc-s, docent

Okusheva G.T., kand.of philol. sc-s, docent

Al-Farabi Kazakh National University

Almaty, Kazakhstan

Abstract. The topic of vocabulary learning has always been in the center of discussion of many scholars. The lexical approach concentrates on developing students' lexis competence, or words and word combinations. A distinction is made between vocabulary – traditionally understood as a stock of individual words with fixed meanings – and lexis, which includes not only the single words but also the word combinations that we store in our mental lexicons.

Key words: formation of vocabulary, expanding, pronunciation, competence, spelling

Аннотация. Тема изучения лексики всегда была в центре обсуждения многих ученых. Лексический подход концентрируется на развитии лексической компетенции студентов. Делается различие между словарем - традиционно понимаемым как запас отдельных слов с фиксированными значениями - и лексикой, которая включает в себя не только отдельные слова, но и словосочетания, которые мы храним в нашей памяти.

Ключевые слова: формирование словарного запаса, расширение, произношение, компетенция, правописание.

When speaking about the vital importance of teaching and learning vocabulary of a foreign language we don't think we can express this idea any better than it has been done by M. Lewis and Wilkins. M. Lewis compared the vocabulary with "the core and heart" of the language, and Wilkins pointed out that "without grammar very little can be conveyed, without vocabulary nothing can be conveyed". From our experience as tourists abroad we know that with certain number of the most widely used words in daily practice and having no idea of grammar it is possible to successfully communicate with the local people in the hotels, in the street, in cafes, transport and do shopping [1, p. 68].

No language learning can take place without acquisition of vocabulary and rely heavily on good knowledge of vocabulary. The process of forming vocabulary develops systematically and usually it is a continuous process. All foreign language learners know from their experience that the sole way of expanding vocabulary is rote memorization of the word list. At the same time, the students should be aware that the accumulation of vocabulary is an exclusively individual activity. Only student himself is responsible for his success in attainment of a sufficient level of lexical competence, which would enable him to decently speak English, and the task of the teacher is to encourage, promote and motivate students to learn words through equipping them with the appropriate skills so that they can take control of and responsibility for their own learning [2].

The topic of vocabulary learning has always been in the center of discussion of many scholars. One of them is M. Lewis, the author of lexical approach. The lexical approach concentrates on developing students' lexis competence, or words and word combinations. Instruction, according to M. Lewis's theory, should focus on the development of the students' abilities to comprehend and produce lexical phrases as unanalyzed wholes, or "chunks", relatively fixed expressions that native speakers use frequently in their speech, such as, "I'm sorry," "I didn't mean to make you jump," or "That will never happen to me," rather than an originally created sentences [3, p.212].

M. Lewis makes a distinction between vocabulary – traditionally understood as a stock of individual words with fixed meanings – and lexis, which includes not only the single words but also the word combinations that we store in our mental lexicons. He suggests the following taxonomy of lexical items:

- Words (*e.g., book, pen*),
- Polywords (*e.g., by the way, upside down*),
- Collocations, or word partnerships (*e.g., community service, absolutely convinced*),
- Institutionalized utterances (*e.g., I'll get it; We'll see; That'll do; If I were you.; Would you like a cup of coffee?*).
- Sentence frames and heads (*e.g., That is not as as you think; The fact/suggestion/problem/danger was*) and even text frames (*e.g., In this paper we explore; Firstly; Secondly; Finally*).

Collocation is a readily observable phenomenon whereby certain words co-occur in natural text with greater than random frequency. Some collocations are fully fixed, such as "to catch a cold", "rancid butter," and "drug addict," while others are more or less fixed and can be completed in a relatively small number of ways, as in following examples:

Blood / close / distant / near(est) relative;
Learn by doing / by heart / by observation / by rote / from experience;
Badly /bitterly/ deeply/seriously/severely hurt (*from Lewis 1997*).

So, the key principle of a lexical approach is that “language consists of grammaticalized lexis, not lexicalized grammar.” In other words, lexis is central in creating meaning; grammar plays a secondary role in managing meaning. When this principle is accepted, the logical implication for teachers is that we should spend more time helping learners develop their stock of phrases, and less time on grammatical structures.

These are the activities which teachers can recommend the students to develop their lexical competence:

- Intensive and extensive listening and reading in the target language.
- First and second language comparisons and translation- carried out chunk-for-chunk, rather than word for word-aimed at raising language awareness.
- Repetition and recycling of activities, such as retelling a text one day and again a few days later to keep words and expressions active that have been formerly learned .
- Guessing the meanings of words and word combinations from context.
- Noticing and recording language patterns and collocations.
- Working with language corpuses created by the teacher for use in the classroom.

Formation of the student’s vocabulary is a very complex and multistage process. Ellis and Sinclair proposed the following list of criteria for knowing a word:

- To understand the word when it is written or spoken;
- To recall it you need it;
- To use it with correct meaning;
- To use it in grammatically correct way;
- To pronounce it correctly;
- To know which other words you can (and cannot) use with it;
- To spell it correctly;
- To use it in the right situation;
- To know if it has positive or negative connotations;
- To know when (and when not) to use it [4].

Andrew Sheehan (2004) points out that all these cannot occur simultaneously. It may take long to fully know a word. All the criteria are of extreme importance. Let’s take the points “to know when and when not to use it” and “to use the word in the right situation”, e.g. the term *gravid*, meaning, ‘pregnant’, as a scientific term is appropriate in the following context:

‘The number of graved females peaks in April and once again in late summer’.

However, it would not be appropriate to use *gravid* in more general contexts, e.g.: *His wife was gravid with their second child* (wrong).

His wife was pregnant with their second child.

The points “to spell the word correctly” and “to pronounce it correctly” prove challenging to anyone learning the English language.

It is commonly known that the English spelling and pronunciation present many difficulties to learners, especially to beginners. Many words have the same pronunciation but different spelling. There are many jokes related to the aspect of learning the English word spelling like, e.g., “the spelling is ‘Manchester’ but reading is ‘Liverpool’”. Correct pronunciation is important for conveying the right meaning of a written word. Bad spelling is a hindrance for the reader to get the meaning of written language. Spelling is very important in written language, and any mistake in spelling can affect the written product and may lead to misunderstanding. Therefore, correct spelling of vocabulary is essential to convey the intended meaning.

Crystal describes English spelling with expression such as ‘chaotic’, ‘unpredictable’, ‘disorganised’ or ‘a mess’. It will be right if the teacher provides learners with the history of formation of English spelling system, which is the result of a process of development that has been going on for over 100 years and the complexities in the English spelling today are the outcome of the major linguistic and social events which have taken place during this period of time.’ [5, p. 68].

Spoken English has between 42 and 45 individual sounds, while the written form uses a 26-letter alphabet. Saying it simply, there are not enough letters to represent all the sounds of speech. Since in English a single letter can often be pronounced in a number of different ways, the task of a teacher is to thoroughly equip learners with the spelling rules, correct pronunciation by exposing learners to a lot of training and practice. At the same time, teachers should constantly remind the students that every student, himself, is responsible for his success in attainment of a sufficient level of spelling literacy, which would enable him to master English writing skills.

English pronunciation is also a tough area to master. Some English sounds can be difficult for learners, and there are also distinctions between sounds that some students find confusing because in their native tongue there may be no such distinction. These are three steps how to work over incorrect word pronunciation.

First, they need to be able to hear the difference between the incorrect and the correct sound. Then they need to learn how to make the correct sound. Finally, they also need to be able to recognize (when reading, for example) when and how to make the correct sound.

We would add to the criteria above one more point – to know the equivalent of the word in the native language. From our teaching experience we know well that students believe that knowing a word consists of knowing its translation in their language. Learning words through translation is effective way of formation and continuous expanding of students' vocabulary.

REFERENCES

1. Lewis, M. (1997a). Implementing the lexical approach: Putting theory into practice. – Hove, England, Language Teaching Publications.
2. Cohen, A.D. (1998). Strategies in Learning and Using a Second Language. – Essex, U.K., Longman. – 295 pp.
3. Lewis, M. Ibid.
4. Ellis, G., Sinclair, B. (1998). Learning to Learn English. – Cambridge University Press. – 128 pp.
5. Crystal, D. (2002). The English language – a guide tour of the language. – Penguin Books. – 307 pp.

NEW TEACHING AND INFORMATION TECNOLOGIES IN EDUCATION SYSTEM

Artykova E.U. Almabaeva G.

Senior teachers of Al-Farabi Kazakh National University

Almaty, Kazakhstan

e-mail: erkesh_d@mail.ru

Abstract. The information society during training of competitive specialists requires from education not only new skills and knowledge, but also restructuring of strategic activity aimed at taking to consideration these features. That's why one of the most important tasks of the state level and education in general is informatization of society and training of specialists, possessing modern information and communication technologies. The use of modern information technologies in the educational process of institute of higher education requires changes in methods of teaching all disciplines

Keywords: Learning, communicative activities, independent work.

Аннотация. Информационное общество в процессе подготовки конкурентоспособных специалистов требует от образования не только новых навыков и знаний, но и реструктуризации стратегических мероприятий, направленных на учет этих особенностей. Поэтому одной из важнейших задач государственного уровня и образования в целом является информатизация общества и подготовка специалистов, обладающих современными информационно-коммуникационными технологиями. Использование современных информационных технологий в образовательном процессе вуза требует изменений в методах преподавания всех дисциплин

Ключевые слова: Обучение, коммуникативная деятельность, самостоятельная работа

Educational technology is a systematic and organized process of applying modern technology to improve the quality of education (efficiency, optimal, true, etc.). It is a systematic way of conceptualizing the execution and evaluation of the educational process, i. e. learning and teaching and help with the application of modern educational teaching techniques. It includes instructional materials, methods and organization of work and relationships, i.e. the behavior of all participants in the educational process. The term “teaching resources” is commonly used, although they are not synonymous. The word technology is derived from the Greek word “techno” which means the willingness, skills, knowledge of the way, rule, skill, tools and “logos” which means science, word, learning, mental state. There is no single term for educational technology. Different countries use different terms and synonyms as educational technology, educational equipment, AV resources, the technology of teaching. Recently we often ask question about using the new information technologies in Higher Educational Establishment. The main task of teaching foreign languages (FL) is forming and developing communicative culture of students, teaching practical using foreign languages.

Depending on the use and benefits, the research by Lowther et al., (2012) suggests that education technology has not yet taken its place, in spite of their recommendations. This is probably the reason for the

statute of the social company. Leu et al., (2009) state that children in poorer areas very rarely use the Internet as a learning tool. Today's children use modern technical equipment from an early age so that their coming in with new educational technologies at school will not be a problem. In studies, we can find out that more students use modern technical equipment. Serious research on the influence of education technology on cognitive processes was conducted by Kaufman, 2004; Lee et al., (2008) Computer supplies multisupporting control of academic process that is current intermediate, total. Using the computer control of quality students' knowledge to achieve the large objectiveness of valuation. Besides, computer control considerably economizes academic time, as it checks students' knowledge simultaneously.

Internet suggests different informations and resources to their users. Basic collection of services may include: e-mail; Usenet;

- possibility to publish own information, to create own homepage and to advertise it on web-server;
- access to informational resources;
- reference books (Yahoo! InfoSeek/Ultra Smart, LookSmart, galaxy);
- searching systems (Alta Vista, HotBob, Open Text, WebCrawler, Excite); chat.

These resources maybe actively used at the English lesson. Computer teaching programs have many advantages before traditional method of teaching. They allow to train different kinds of speaking activities and their different combinations, to help to perceive language phenomena, to form linguistic abilities, to make communicative situations, to automatize language and speaking actions, and also supply an ability of control leading representative system, realization of individual approach and intensification of students' individual works.

Example of work with computer program dialogues one is chosen, for example "In cafe". Some pictures are displayed on the scenes, scenes of this dialogue.

I- stage- introduce with dialogue

II- stage- to learn dialogue

In case there are some computers students work in pairs or group of people. They revise phrases after speaker, routine work can be used with microphone. They may also do exercises to form these sentences with a group of words, for example: like, lyke, what, you, wood, your, yu, would. Then teacher directs a point to a necessary word, clicks the mouse to make up a sentence What would you like? and etc. quantity of right sentences are displayed on the screen. In this way, student acquires orthography and learn dialogue using games.

III. -stage- to scene the dialogue.

Students make up dialogues using picture, then scene it individually.

Next stage is a control of dialogue speech after learning all dialogues. Students choose a card with task (teacher herself prepares cards with the description of situations) and make up their own dialogue using lexics of this program and displaying their own fantasy.

Learning foreign languages is impossible to imagine without the use of multimedia learning tools. Of course, important tasks for the methodology of teaching foreign languages include providing opportunities to illustrate the actual process of communication in English, and creating an educational environment that provides real conditions for learning use of the target language and its culture.

The 21st century, often called the information age, is bringing about changes to the traditional teaching of language. The use of computer technology in teaching in our time is of great importance, thanks to its new possibilities. The introduction of new information and communication technology expands access to education, forming an open education system, and changes the idea of the qualifications needed by modern graduate students.

The most significant group of benefits is teaching the virtues of computer-based training. For example, teachers use the ability of computers to react instantly to input information to create simple training programs in the form of exercises. The technical advantage of teaching English with the help of multimedia technology is that sound cards allow users to record their speech and then compare it with the pronunciation of native speakers. Graphics capabilities of computers can represent any type of activity in the form of pictures or animation. This is particularly important when learning new vocabulary, as images on the monitor allow students to associate English phrases directly with actions, rather than with phrases in their native language. Moreover, the media are an excellent means of interactive communication between different linguistic groups, which is particularly evident in the application of computer networks. This could be a local area network connecting several machines in one school, or the Internet – a global network of millions of users .

These advantages allow us to conclude that multimedia learning has great potential for teaching oral speech in other languages. Through the optimal combination of a number technology (language laboratory, video, television, radio, newspapers, magazines, books, bibliographies, and phones) and having additional features

(interactivity, graphics capabilities, etc.), multimedia learning provides almost limitless opportunities for teaching and learning.

Multimedia technology acts as a special intellectual activity, which means it has a number of advantages compared with other information technology training:

The pedagogy means continuous improvement of content and methods of education in modern conditions.

Provides opportunities to identify and support students with linguistic abilities.

Represents the basis of distance learning.

Provides access to best practices in education and training of the general public through the educational world of the Internet and an extensive communication network.

Creates an artificial language environment, allowing the study of foreign languages (FL) at students' own pace, increasing the independence and responsibility of students when organizing FL training for all age groups. Allows building FL training in accordance with student interests and goals, and allows students to enter into training in the intercultural component of FL.

Multimedia technology is new and apparently has limitless possibilities for creation of means of graphic clarity.

Multimedia (computer with additional devices) can be a powerful tool for everyone to learn foreign languages through self-study, and allow close monitoring and ongoing operational support.

Along with positive aspects, there are some negative trends affecting the mass creation and implementation of multimedia technology in the learning process.

These include:

- Lack of ability of existing education systems to make active use of multimedia technology, and to integrate it into the educational process and its organization;

- Lack of qualified developers;

- Lack of a developed methodology of multimedia technology;

- Lack of financial resources for the creation and widespread adoption of multimedia technology;

In order to introduce multimedia technology in the learning process, it is first necessary to create conditions for sound pedagogical and methodological application of multimedia technology. The integration of the Internet in education and, in particular, its use in the teaching of foreign languages, is now quite relevant.

Currently, most schools and universities in our country are equipped with multimedia rooms for English language learning. These rooms have computers, projectors and interactive whiteboards.

The Internet is one of the most powerful tools for teachers to help students collaborate, interact and participate actively in the learning process. However, the wealth of available resources may cause confusion among students and discourage them from participating, if they are not given the necessary guidelines. When students are faced with thousands of Internet sources they cannot effectively handle such large amounts of information. One of the most important tasks for teachers is to assist their students so that they can discover what they enjoy most according to their level of linguistic competence. Teachers are also responsible for the evaluation of all the web tools offered.

REFERENCES:

1. (IJCRSEE) International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education Vol. 3, No.1, 2015. THE IMPORTANCE OF EDUCATIONAL TECHNOLOGY IN TEACHING, Dr. Lazar Stošić, College of professionals studies educators, Aleksinac Serbia E-mail: lstosic@vsvaspitacka.edu.rs

2. Modern information technologies in education. Robert I. V. -Moscow School Press, 1994.-215p.

3. New teaching and information technology in the education system. Polat ES – Moscow, Education, 2000.-45–46p.

Jumanova L, Tulegenova M (2015). Innovative Technologies in Learning Foreign Languages. In Young Scientist USA, Vol. 2 (p. 66). Auburn, WA: Lulu Press.

ЯЗЫКОВАЯ ЛИЧНОСТЬ: ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ И МЕТОДИЧЕСКИЕ КОМПОНЕНТЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Кашкинбаева К.С. старший преподаватель
Жунусова Д.А. старший преподаватель
АО «Академии гражданской авиации»
Кафедра №25 «Авиационный английский язык»
kulmar.ermek@mail.ru
dinara.zh_aga@mail.ru
Казахстан, Алматы

Аннотация. В настоящей статье внимание уделено раскрытию содержания понятия «родная культура», рассмотрению специфики его понимания в современной педагогической науке, а также возможностям интеграции сведений, отражающих этнокультурную принадлежность обучающихся, в процесс обучения иностранным языкам.

Ключевые слова: нация, этнос, языковая личность, методический компонент, этнокультурный компонент.

Abstract. The author of the article makes an attempt to define the notion of native culture. The article considers the specific character of its understanding in the modern pedagogical science as well as the possibility for integration the data reflecting ethnocultural identity of students into the process of foreign language teaching.

Key words: nation, ethnos, language personality, methodical component, ethnocultural component.

С древних времен особый интерес лингвистов вызывает проблема «языка и личности». Большой вклад в разработку данной проблемы внесли видные русские лингвисты как А.М. Пешковский, В.В. Виноградов, Р.А. Будагов и другие ученые.

Среди лингвистических исследований, посвященных проблеме языковой личности на современном этапе, можно отметить ряд основных направлений:

- разработка модели языковой личности (Ю.Н. Караулова, Г.И. Богина, С.Г. Воркачева),
- анализ языковой личности как *homo loquens* (Г.В. Ейгер, С.В. Лебедева, И.А. Раппопорт, А.А. Залевская),
- рассмотрение языковой личности как носителя национального языка и культуры (Н.В. Уфимцева, Н.Л. Чулкина, В.М. Богуславский),
- выделение социолингвистического или психологического подтипа - языковая личность ребенка, интеллигента, жителя деревни, ведущего и т.д. (А.В. Захарова, Л.П. Крысин, Г.Н. Беспмятнова, Т.А. Ивушкина, М.В. Ляпон),
- переход от языковой личности к речевой личности (Клобукова Л.П., Прохоров Е.Ю., Красных В.В.) и др.

Термин «языковая личность» был введен в научный оборот В.В. Виноградовым в 1930-х гг. в книге «О языке художественной прозы». Он исследовал две ипостаси художественной языковой личности – личность автора и личность персонажа. В.В. Виноградов отмечал, что «памятник - не только одно из произведений коллективного языкового творчества, но и отражение индивидуального отбора и творческого преобразования языковых средств своего времени в целях эстетически действительного выражения замкнутого круга представлений и эмоций. И лингвист не может освободить себя от решения вопроса о способах использования преобразующей личностью того языкового сокровища, которым она может располагать» [1, с. 91].

В лингвистике под «языковой личностью» понимается личность речевая - человек как носитель языка, взятый со стороны его способности к речевой деятельности, т.е. комплекс психофизиологических свойств индивида, позволяющий ему производить и воспринимать речевые произведения [2, с. 9].

В отечественной лингвистике наиболее известна концепция языковой личности Ю.Н. Караулова. В понимании Ю.Н. Караулова языковая личность предстает как *homo loquens* вообще, а сама способность пользоваться языком – как родовое свойство человека (*homo sapiens*). Под языковой личностью в данной концепции понимается «совокупность способностей и характеристик человека, обуславливающих создание и восприятие им речевых произведений (текстов), которые различаются степенью структурно-языковой сложности, глубиной и точностью отражения действительности, целевой направленностью» [3, с. 38].

Этнокультурный компонент - это действенное средство формирования личности учащегося – достойного представителя своей страны. И это подразумевает под собой не только знание культуры и традиций нашего государства, но и умение в сопоставительном анализе, через критическое мышление осуществлять «диалог культур» с представителями другой национальности, другой культуры. На это и направлена реализация этнокультурного компонента в образовании. Другими словами, использование иностранного языка как средства формирования мультилингвальной личности учащихся; развитие мировосприятия учащихся и их подготовку к восприятию истории и культуры своей страны и всего человечества, а также развитие коммуникативной культуры учащихся, их духовного потенциала, толерантности, ответственности за свое будущее, будущее своей страны; обучение этически приемлемым и юридически оправданным формам самовыражения в обществе; обучение этике дискуссионного общения и этике взаимодействия с людьми различных взглядов; развитие потребности в самообразовании – основные цели введения «этнокультурности» воспитания и обучения подрастающего поколения. Методика (греч. *methodike*). 1) то же, что методология. 2) часть педагогики, излагающая правила обучения различным предметам. [4, с. 10].

Методика – это совокупность форм, методов и приемов работы преподавателя, т.е. технология профессиональной практической деятельности.

Цель методики обучения иностранному языку представляет собой многоаспектное образование, то и содержание, с помощью которого происходит достижение этой цели, не может быть не многокомпонентным. Современные отечественные и зарубежные исследователи рассматривают его не как статичную, а как постоянно развивающуюся категорию, в которой отражается как предметный аспект, так и процессуальный. Первый аспект соотносится, как правило, с разнообразными знаниями, вовлекаемыми в процесс обучения учебному предмету. Второй аспект – это собственно навыки и умения использовать приобретаемые знания с целью осуществления устной и/или письменной коммуникации. Данные компоненты (знания, навыки и умения) наиболее часто встречаются у разных авторов. В то же время в теории обучения иностранным языкам до настоящего времени нет единой точки зрения на проблему компонентного состава содержания обучения иностранным языкам.

Последователи школы Г.В.Роговой выделяют 3 компонента содержания обучения:

- лингвистический;
- психологический;
- методологический.

Лингвистический компонент содержания обучения иностранному языку предполагает отбор необходимого материала: 1) языкового (лексического, грамматического, фонетического); 2) речевого; 3) социокультурного.

Как отмечают исследователи, в основе критериев отбора материала лежат следующие факторы:

- предполагаемый контекст деятельности обучаемых, их реальные запросы, интересы и потребности;
- возраст;
- общий уровень образованности;
- уровень владения языком.

Психологический компонент содержания обучения иностранным языкам призван определить те навыки и умения, которые должны быть сформированы в процессе обучения на данном конкретном этапе и применительно к данным конкретным условиям.

Сущность методологического компонента содержания обучения сводится к тому, что в процесс обучения учитель не только объясняет новый материал и организует его правильную отработку, но и предлагает своим ученикам определенные алгоритмы выполнения заданий, обучает их базовым приемам самостоятельной работы, а в случае необходимости снабжает их памятками по рациональному выполнению тех или иных заданий или видов работ.

Поскольку обучение иностранному языку предполагает формирование необходимой языковой, речевой и социокультурной компетенции, то в понятие методологического компонента содержания обучения различным аспектам языка и видам речевой деятельности входит обучение различным приемам работы с лексикой, грамматикой, фонетикой, различными типами словарей и справочников, а также приемам работы с текстом.

Наиболее распространенная среди методистов (И.Л.Бим, Е. И. Пассов, Н. Д. Гальскова и др.) точка зрения на содержание обучения иностранным языкам базируется на общепедагогической трактовке этой категории, предусматривающей в своем составе знания о мире, опыт осуществления способов деятельности, опыт творческой деятельности, а также опыт эмоционального отношения к объектам действительности, приобретаемый в процессе обучения [5, с. 43].

Согласно данной точке зрения, содержание обучения включает в себя следующие основные компоненты:

– сферы коммуникативной деятельности, темы, ситуации и программы их развертывания, коммуникативные и социальные роли, речевые действия и речевой материал (тексты, речевые образцы и т.д.);

– языковой материал, правила его оформления и навыки оперирования ими;

– комплекс специальных (речевых) умений, характеризующих уровень практического овладения иностранным языком как средством общения, в том числе в интеркультурных ситуациях;

– систему знаний национально-культурных особенностей и реалий страны изучаемого языка, минимум этикетно-узуальных форм речи и умения пользоваться ими в различных сферах речевого общения;

– учебные и компенсирующие (адаптивные) умения, рациональные приемы умственного труда, обеспечивающие культуру усвоения языка в учебных условиях и культуру общения с его носителями.

Сопоставление культурных сфер создает благоприятные условия для этнокультурного самоопределения личности средствами ИЯ, понимается как неотъемлемый компонент «осознание личностью своего места в спектре культур и целенаправленную деятельность на причисление личностью себя к той или иной культурной группе» [6, с. 28]. Сопоставительная работа также способствует более глубокому пониманию культурных особенностей страны изучаемого языка. Любая информация приобретает личностный смысл, становится органичной частью образа мира, достоянием личной культуры, если она была не просто получена, а присвоена, пропущена через призму собственного культурного опыта. [7, с. 11]

Принимая во внимание тот факт, что в самом понятии межкультурного общения заложено равноправное взаимодействие представителей разных общностей с учетом их самобытности и своеобразия [8, с. 18], можно прийти к выводу что эксплицитное и имплицитное сопоставление контактирующих родной и иноязычной культур в процессе обучения способствует более глубокому пониманию иной культуры и осознанию своей.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Виноградов В.В. О языке художественной прозы. – М., 1930. школе // Иностранные языки в школе. 2002. №2.
2. Богин Г.И. Модель языковой личности в ее отношении к разновидностям текстов: Автореф. дис. докт. филол. наук. – Л., 1984.
3. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. – М., 2002.
4. Словарь иностранных слов, вошедших в состав русского языка.- Чудинов А.Н., 1910.
5. Теория и практика современного образования: материалы Междунар. научно-практич. конференции, посвященной памяти академика РАО И.Я. Лернера: В 2 ч. – Ч. 1. – Тула: Изд-во Тульского госпедуниверситета им. Л.Н. Толстого, 1997. – 187 с.
6. Сысоев П.В. концепция языкового и поликультурного образования: на материале культуроведения США: дис. д-ра педагог. Наук М., 2004.
7. Вербицкий А., Жукова Н. Кросс-культурные контексты в контекстном обучении // Высшее образование в России. 2007. №4.
8. Барышников Н.В. параметры обучения межкультурной коммуникации в средней

TIPS FOR IELTS WRITING TASK 1

Bolat B., Nabyzhankyzy Z.

bolatb82@mail.ru, zaure888423@mail.ru

al-Farabi Kazakh National University

Almaty, Kazakhstan

Annotation. The article discusses the ways of writing IELTS Writing Task 1 and suggests some tips. There are different types of Writing Task 1 such as describing line graphs, bar charts, tables and processes. You need good language skills to organize, present and compare the given data. Accuracy of grammar and vocabulary is one of the most important key to get a high mark. The article considers general rules for Writing Task 1, gives recommendations how to use the given time efficiently. Using appropriate synonyms and suitable adverbs is also taken into consideration in order to avoid repetitions.

Keywords: Describe, compare and contrast, trends, group data, similarities and differences, line graphs, bar charts, tables, processes.

There are two writing tasks in IELTS which require you to write a descriptive report of at least 150 words on the information provided and to produce a written argument on a given topic writing at least 250 words. Writing task 1 asks candidates to look at a diagram or some data (graph, table or chart) and to present the information in their own words. This takes about 20 minutes and you are assessed on your ability to organize, present and possibly compare data, describe the stages of a process, describe an object or event, or explain something works. Being able to understand and describe graphic information or data is important academic skill. It is essential in IELTS writing task 1 that you select the appropriate details and organize the material in a relevant way in order to fulfill the task requirements satisfactorily. Here is a list of general rules for Writing Task 1:

- Take Task 1 seriously, even though Task 2 carries double the marks.
- Skim the instructions and study the diagram. Use the general statement about the data to help you interpret the graph.
- Spend the recommended 20 minutes as follows:
  - 2-3 minutes analyzing and planning
  - 14-15 minutes writing
  - 2-3 minutes checking
- Check the values and numbers on the vertical and horizontal axes.
- Check that you have written at least 150 words. If you write less, it will affect your score.
- Compare general trends, differences, etc. and support this with information from the diagram. Avoid focusing too closely on the details.
- If you have more than one graph or chart or mixture, link the information.
- Make sure you write in paragraphs: an introduction, one or two paragraphs for the body of the text.

Types of Writing task 1 are graphs, tables, bar charts or diagrams. Line graphs are used to show a trend or pattern which usually takes place over a period of time. It is important to look at the overall pattern on a line graph as well as the significant features within it [1,5].

How to write the introduction? One sentence is enough for the introduction. Replace words in the general statement with synonyms or paraphrases where you can. If you cannot quickly write your introduction in your own words, do not waste time. Write out the words in the rubric, but remember to change them later.

Use one of the following four prompts to help you write an introduction:

- The graph shows/illustrates the trends in . between and
- The graph gives/provides/reveals/presents information about (the differences/changes)
- The graph shows that (there is a number of differences between)
- The graph shows/illustrates how the sales have differed/changed

How to write the main part of the text? Divide your text into 3-4 paragraphs, including the introduction. Divide the information into broad/general groups/categories or trends. Describe the main or most striking/significant/noticeable/outstanding/remarkable features(s)/characteristics/differences/trends/changes. Avoid writing lists of detail. Describe the three general trends: is/was upwards/downwards/flat or say what happened: (sales) rose/fell/remained flat/fluctuated[2,24].

You can now give more specific detail in the body paragraphs. When you give the detail in your body paragraphs in your IELTS writing task 1, you must make reference to the data. The key to organizing your body paragraphs for an IELTS writing task 1 is to group data together where there are patterns. To do this you need to identify any similarities and differences.

Look at the graph – what things are similar and what things are different?

Here some words and phrases to help you describe trends:

Table 1

nouns	adjectives and adverbs	Phrase
a rise an increase a fall a drop a decline a peak/dip	sharp(ly)/ dramatic (ally) considerable (ly) steady (ily) slight (ly)/ gentle (ly) gradual (ly) relative (ly)	remain the same reach a plateau remain stable remain/ stay constant reach a peak hit/ fall to the lowest point

It is also important to add time phrases when you describe graphs:

- between and
- from to

- in the year (1994)
- during/over the period to
- over the latter half of the year/century/decade/period
- over the next past/previous five days/weeks/months/years/decades

When you interpret graphs, tables and charts, you will find that you have to compare and contrast some of the details. IELTS examiners will be checking that you can structure your answer well and connect your ideas appropriately. The following table may help you do this:

Table 2

to contrast	to compare
while/ whilst morethan whereas different from however differ(ence) on the other hand although even so in contrast to nevertheless conversely lessthan unlike	likewise to reflect similarly to mirror asas to have in common just as in the same way like alike

[3,74].

A rich variety of sentence structures is one of the most important key to get a high mark. Firstly, you have to choose the most important figures/features to write about and make a comparison among them to meet Task Response requirement in IELTS Writing Task 1. Below are useful high – level sentence structures which you can utilize to get a higher score for IELTS Writing Task 1.

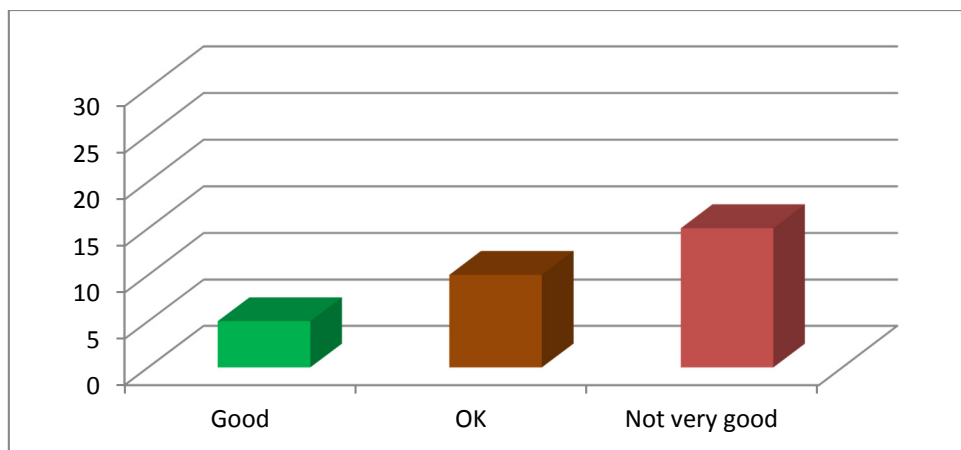
1. As/Whereas/While X verb, Y verb (at the same time).
  - While **the figure for** factories in Japan went up dramatically to 120,000 in 2010, the quantity in Korea **plummeted to** 12,000 at the same time.
2. Clause, followed by + Noun Phrase
  - **There was a dramatic growth in** the number of factories in Japan to 120,000 in 2010, **followed by** a **sharp decrease to** 1,000 in 2015.
3. Clause, prior to/before Verb-ing
  - The number of factories in Japan **experienced an increase to** 120,000 in 2010, before **hitting a free fall** to 1,000 in 2015.
4. Clause, after Verb – ing
  - The figure for factories in Japan hit a free fall to 1,000 in 2015, **after undergoing an increase to** 120,000 in 2010.
5. In comparison to/with X, which verb, Y verb.
  - In comparison with the number of factories in Japan, which **witnessed a dramatic increase to** 120,000 in 2010, the quantity in Korea plummeted to 12,000 at this time.
6. X verb, Verb-ing, (which verb).
  - The quantity of factories in Japan **went through a period of dramatic increase** to 120,000 in 2010, **exceeding** the number in Korea, which had only 12,000 [4].

Bar charts

A fact is different from an opinion because it is objective and often involves measurement. For example, the graph below shows what a group of students think about a film they have just seen.

Having looked at this graph, you could say that half the students did not like the film. Or you could say that 50 per cent of the students did not like the film. You could be even more specific and state that 15 out of 30 students did not like the film.

Total number of students 30

In order to succeed in IELTS writing tasks you should practice more. You could even present your own writing tasks. For example, find out some factual information about your class members or your friends and family. How many of them enjoy taking part in the following activities? Put a tick against each activity the people like doing and then write the total in the *Total* column. Then turn the table into a bar chart. Make some factual statements about the data.

Table 3

Activity	Total
Martial arts	
Singing	
Computer games	
Running	
Cooking	
Climbing	

Pie charts

Pie charts can be like bar charts except that various sections add up to 100%. There can also be a series of charts where the data show trends. There is often both a graph and a pie chart and the two are related. Make sure you show the connection between the pie and the graph or the bar chart rather than just listing the data from the pie chart. Use the information regarding graphs to describe trends. If you have a graph and a pie chart, describe the graph, if it is the most important. Then link the information in the pie chart to the graph. You can also draw your own pie chart. For example, draw a pie chart to show what percentage of your time you spend on the following activities each week:

*cleaning shopping entertainment
watching TV studies sport*

Write some sentences that describe the chart. Try to organize the information appropriately and join your sentences with *and*, *but*, *while*, *although* or use *as* *as*.

Tables

A table can contain data like pie charts, graphs and bar charts that are not related to a specific item in the past. Follow these steps when you describe a table:

- The presentation of information in tables can seem overwhelming. Don't panic! There is a simple way around this. If the table gives a lot of data over a number of years, at the end of the line draw a rough graph line to indicate the trend. This means that you won't have to look at each number every time you want to analyze a line.
- Because the numbers are given for each year, don't be tempted to include each individual piece of information.
- Use general trends/statements, backed up by data as in the graphs. Sometimes highlight special changes/developments [3,68].

Processes

In Writing Task 1 you may be asked to describe a process or other pictorial information such as a cycle or map. In order to produce a report describing a process you should take a similar approach to the one you used in describing data. You should examine the information carefully – which will be in pictorial form – and make sure you understand it. Look specifically at the beginning and at the end of the process. Then, following the same principles as mentioned in previous writing tasks, you should provide an opening sentence that summarizes the *overall* function of the process [5,46].

Grammar is often the area that students struggle with the most and it can easily bring a student's score down. Examiners look for how many 'error free' sentences you have. You therefore need to make sure each sentence has no errors. Even a small mistake like an article in the wrong place or misplaced plural counts towards this:

- Use the present simple to describe processes.
- Use the passive voice if the process is describing something being made, like a book, e.g. the book is printed and then collated, after which it is bound.
- Use the active voice when you describe something which is happening: The moisture evaporates and condenses on the
- Try to vary the structure of your sentences by putting the time phrase at the beginning and the end of the sentence [6].

In Writing Task 1 you don't need to write a conclusion, instead check your writing efficiently. You should check that you use formal words, e.g. *approximately* not *roughly*, *improved* not *got better*. Check your spelling and the tenses, check singular/plural agreement, especially in processes. Make sure you answer all parts of the question and link the different charts to each other. Avoid repetition, if you use the correct reference words and synonyms, this won't happen.

REFERENCES

1. IELTS 7. Past Papers. Cambridge University Press, 2006. – p.176.
2. Sam McCarter. Tips for IELTS. – Macmillan, 2006. – p64.
3. Vanessa Jakeman and Clare McDowell. Insight into IELTS. Cambridge University Press, 1999.- p192.
4. ieltsmaterial.com>7-0 – ielts-writing- task- 23.01.2017.
5. Rachael Roberts, Joanne Gakonga, Andrew Preshous. IELTS Foundation. Macmillan, 2006. –6. ieltsliz.com>grammar-ielts-writing-task-1. 02.02.2017.

INTERACTIVE ACTIVITIES IN THE CLASSROOM

*A.A.Nurmukhanbetova, senior teacher,
I.A.Baimuratova, Candidate of Sciences (Philology),
al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan*

Abstract. The article is devoted to the use of interactive methods while teaching the English language at a higher school. There is no doubt that today the role of foreign languages is growing fast. The knowledge of a foreign language gives an opportunity to use it in all spheres of a social life. The article under discussion deals with one of the most effective ways of teaching, so called an interactive method widely used in everyday life as well as its advantages in a foreign language learning. It is known that interaction and collaboration among students are considered to be one of the effective factors in foreign language learning. It is natural that real life communication in the classroom is of great value to the students. The authors consider some stages that could be used for real life problem solving.

Key words: interaction, collaboration, communication, approach, advantage, solution, stage, implementation, brainstorming, opportunity, obstacle.

Аннотация. Научно-технические и культурные потребности определяют необходимость использования современной концепции обучения иностранным языкам. Обучение иностранному языку происходит как обучение средству межкультурной коммуникации. Смена целей обучения требует инновационных технологий. Данная статья посвящена интерактивным методам обучения, что предполагает организацию процесса обучения как модели общения. К интерактивным методам обучения относятся парная и групповая работа, дискуссии, а также ролевые игры.

Авторы предлагают конкретные задачи, направленные на формирование умений работать в команде, что, в конечном счете, стимулирует мыслительную активную деятельность учащихся и способствует мотивации обучения.

Ключевые слова: взаимодействие, сотрудничество, общение, подход, преимущество, решение, этап, осуществление, мозговой штурм, возможность, препятствие.

When teaching a foreign language we want our students to use the language communicatively, express their ideas in speech and writing and understand what they are listening and reading. This is especially important for students who will need English after graduating. So we should create favourable psychological atmosphere in class and make it a better environment for language learning.

The aim of the present article is to develop communicative competence of our students. Working in pairs or in small groups, creative activities such as discussion and role play are of great significance. Students probably do not assimilate new material effectively unless they are given a chance to use it themselves to express their own ideas. So it is at the “free use” stage of the lesson that most of the learning is likely to take place.

Interactive activities help students to use the language as it provides them with an opportunity to practice the English language more effectively. M. Bygate [1] suggests the two sets of skills.

The first set of skills includes such skills as the idea of inviting someone to speak and keeping the conversation.

The second one is connected with negotiating meaning, i.e. making sure that the person you are speaking to has understood you in a proper way and you understood him/her too.

So, what is interaction? First of all, it should involve not just expressing one’s own ideas but understanding those of others. Why is using communicative tasks in the classroom preferred? The answer is simple: they involve the learners in producing or interacting in the target language, while attention is mainly focused on meaning rather than form.

According to S. Reagan, T. Fox and D. Bleich (1994) [2] collaboration is a social orientation when the participants share a general sense of purpose and orientation. Under this definition, a group of students becomes a community of people who bring some experience to the classroom to interact about things that really concern them.

Interaction and collaboration among students are considered to be one of the most effective factors when learning a foreign language. K. Shumin emphasizes the fact that self-esteem, empathy and motivation are all fostered when students are engaged in interaction [3]. Also, real life communication in the classroom is useful to the students as they talk to gain some information they want, reach a decision or solve a problem.

Therefore, interactive and collaborative activities require the teacher to step out of the limelight and give every student a full role in developing activities accepting all kinds of opinions and being tolerant of errors students make while trying to communicate. For this purpose, W. Rivers shares the activity called “real life problem solving” [4].

When doing a real life problem-solving activity K. Englander [5] puts a list of stages and time limits on the blackboard. The students are divided into groups of four to six. Mention should be noted that at the very beginning the activity is not explained in detail to the students. After ringing a small bell (or anything that could be heard during the conversation) to end each stage she explains what the students are to do in the next one. The activity has strict time limits, with seven stages totaling 30 minutes, and after that the bell is used to signal the end of each stage. According to K. Englander, the stages are as follows:

- Stating the problems and choosing one (5 min.);
- Analyzing the problem (5 min.);
- Brainstorming solutions (5 min.);
- Choosing two solutions (3 min.);
- Thinking the solutions through (5 min.);
- Identifying a report-back date (2 min.);
- Following up on the report-back date (5 min.)

Let’s consider each of them in detail. Every student talks about a real problem he/she is having at the moment. It could concern absolutely everything, e.g. university, home or work, but it should be a problem that concerns the student himself, not his friend or a broad social problem unless it touches the student directly. After each student of the group states a problem, the group chooses one to focus on.

There is more than one approach to analyze the problem. One of the three approaches outlined below is chosen. The members of the group begin asking the relevant questions and the person with the problem answers as honestly as possible.

The following three approaches are written on index cards for the groups to use during the activity.

1. Find the pattern behind the problem. Does it happen with certain people? Does it happen to other people too?

2. Analyze the motives and goals of the participants. What do/did you want? Were your desires in conflict? If so, why? What are the advantages and disadvantages to the other people if they change their behavior?

3. Gain more information. How did you try to solve the problem? Did the solutions work or not?

The person having a problem is silent taking notes. The group members brainstorm as many solutions as possible: elaboration and variations are encouraged.

The person with the problem reviews the notes taken during the brainstorming session and identifies two that are worth exploring. Generally speaking, solutions that foster prevention rather than punishment are preferred. The student tells the group which two solutions were chosen.

With the help of the group the student anticipates how the chosen solutions would actually be implemented. For example, what steps are necessary and what people should be involved in? What additional help will he need? The two possible solutions should be detailed.

The student with the problem sets a date when he/she will report back to the group what has happened. This commitment to the group seems to make the difference between a classroom activity and a real life event.

At this point the teacher makes a chart of groups and their report-back dates and posts it for future reference. The students are given a nice opportunity to discuss the nature of their problems and chosen solutions with the whole class if they wish. They are not required to do this. Some choose to discuss it, others don't.

On a particular group's report-back date 5 minutes of class time is given for them to meet while the rest of the students do the regular class activity. They leave the room, sitting together in the hall, and the student with the problem reports on what occurred. If no action was taken, they discuss what the obstacles were, when they brainstorm new solutions and think over two new ones, and after that they set a new report-back date.

One of the attractive things of this activity is the student's response: "Oh, this is real", "I can really use this information" or "I have really learned a lot from my classmates about how to solve my problem". Such feedback makes the effort put into the activity. When moving through the activity the outcome is consistently positive.

However, there may be resistance or delay during the first stage when students state the problems and choose some. The groups are given 15 minutes to do the activity for the first time. This situation requires the teacher's guidance to direct the students' attention away from the general and toward the specific one. For example, students ruminated on drug use in society today and needed to be redirected toward thinking about the issue's impact on their lives.

This problem-solving activity can be integrated into various syllabus designs. For content-based instruction the learner's lives become the center of attention. As far as a functional syllabus is concerned, practice in brainstorming, supporting, advising, agreeing or disagreeing is also the focus. For structural syllabus students get practice in using conditionals, modals as well as past, present and future tenses. After the first implementation of the activity the teacher becomes just a time-keeper, making interaction possible to occur among the group members.

During the term the teacher tries to be mindful of the requirements outlined earlier: that an activity uses real life communication and it should be collaborative. These criteria are more likely met if every time we undertake the activity during the term the group members remain constant. Student collaboration is fostered by the growing satisfaction of addressing issues that occur in their lives and solving some actual problems together.

REFERENCES:

1. Bygate M. Speaking. Oxford University Press, 1987
2. Reagan S., Fox T. and Bleich D. New directions in collaborative teaching Albany, NY: State University of New York Press, 1994
3. Shumin K. Factors to consider: Developing adult EFL students' speaking abilities. English Teaching Forum, 1997
4. Rivers W. Interactive language teaching. Cambridge University Press, 1987
5. Englander K. Real life problem solving: A collaborative learning activity, 2002, English Teaching Forum.

USE IRREGULAR VERBS CORRECTLY

Popova N.V., senior teacher
Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan

Zhubanova K.H.,
senior teacher *Al-Farabi Kazakh National University*
Almaty, Kazakhstan

Abstract. This article considers the ways of consolidation of 4 forms of English irregular verbs, which are very important for our students to know. These forms are used in reading, writing and speaking. When our students of the 1st year give reports they have difficulties in using the forms of irregular verbs: they use the 1st form instead of the 3rd form and so on. That's why every teacher constantly has to train 4 forms of irregular verbs with the help of various exercises, if he wants his students to get rid of mistakes. This work with irregular verbs demands only 3-5 minutes every lesson.

Key words: irregular verbs, the infinitive form, memorize, lexical units, in chorus, pair and group forms of work, in advance.

Every teacher knows that mastering vocabulary, ability to use it in all kinds of speech activity is one of the most important purposes of learning a foreign language at University.

It is desirable to allocate approximately about 100 irregular verbs from several hundred active vocabulary lexical units of each student. Their assimilation in an oral and written language presents the greatest difficulty for students.

The matter is that students have difficulties in choosing one or another form of any notional verb even regular in the absence of a regular training. And students undergo additional difficulties because of the variety and diversity of forms of irregular verbs. A typical situation is this: the student making a presentation on the subject suddenly becomes silent just when he needs to use some form of an irregular verb. The student who was less prepared in oral speech having forgotten, for example, the form of past tense - *went* replaces it with the first form - *go* and as for the third form he uses any other one that comes to his memory.

It is possible to avoid similar mistakes in the speech only by a regular and systematic training to consolidate in the memory of students certain irregular verbs as well as through exercises on their use in different tenses.

I have to carry out work on a strong assimilation of irregular verbs with the students of the first course who have the low level of knowledge of English every academic year.

It is very important to memorize all forms of irregular verbs to the level of fluency in oral speech and instant correlation of any of the forms of verbs presented in the text with the first form while reading any text.

The teacher can select in advance and write on the blackboard or on cards 10 – 15 irregular verbs that occur in the text and speech exercises in the lesson of the textbook.

Work with irregular verbs is conducted frontally at a quick pace and no more than 3 – 5 minutes of a lesson are spent on it.

Exercises with several verbs

I. The teacher says an irregular verb in the infinitive form in English.

Showing a verb he/she asks one of the students to translate it into Russian and name all studied forms. Then a group of students repeats them in chorus after the teacher.

T: to go.

St: ехать, идти - to go - went - gone - going.

T - Gr: to go – went – gone-going.

II. This exercise is similar to exercise I, but the teacher says a verb in Russian.

T: бежать, бегать.

St: to run – ran – run-running.

T-Gr: to run – ran – run-running.

III. The teacher using the table of irregular verbs closes the 1st form of an irregular verb, points to one of the other forms of the known verb, says it and asks one the students to repeat it and name the infinitive form with the translation. A group of students looking at the table repeats all forms of this verb in chorus after the teacher.

T: thought.

St: *thought* from *to think*- думать.

T-Gr. To think – thought – thought-thinking.

IV. A competition on the best knowledge of irregular verbs. Two students compete at a quick pace:

St 1: to fly. St 2: летать -to fly - flew - flown - flying.

St 2: to choose. St 1: выбирать -to choose - chose - chosen - choosing.

It is possible to use pair and group forms of work when doing this exercise. To avoid pauses (students begin to think what of the most difficult verbs to offer the rival) the teacher himself can become a leader and offer students 10 -15 verbs prepared in advance .

V. Some students remember the forms of irregular verbs badly. In this case it is possible to group irregular verbs in similarity of forms. For example:

II – III

to bring – brought-brought

to buy – bought–bought

to fight – fought-fought

to think – thought-thought

to catch – caught-caught

to teach – taught–taught

III = I + n

to draw - drew- drawn

to grow - grew - grown

to know - knew - known

to throw - threw - thrown

to blow - blew - blown

to show – showed - shown

I = II = III

to cut – cut-cut

to cost– cost-cost

to let – let-let

to put – put - put

d – t

to build – built-built

to lend – lent-lent

to send – sent-sent

to spend – spent – spent

I = III

to come – came-come

to become-became-become

to run – ran-run

It is sometimes useful to use *written exercises* to develop spelling skills in writing of irregular verbs.

VI. Students receive cards with 10 verbs in the infinitive form in Russian. They have to write all studied forms of these verbs on the blackboard

on the example: to drive - drove - driven - driving.

A group of students checks the done task after the teacher's question:

“Do you see any mistakes?”

VII. This exercise is similar to exercise VI, but the teacher distributes punched cards with 15 verbs in the infinitive form in Russian to all students. Students have to write all studied forms of these verbs on the example: рисовать - to draw - drew - drawn - drawing.

VIII. This written exercise is a competition for all group of students.

Within 5 minutes the students write on the sheets of paper as much as possible irregular verbs in all studied forms with the translation of the infinitive form into Russian. The teacher writes an example on the blackboard:

писать - to write - wrote - written - writing.

IX. The teacher prepares a card with irregular verbs in that form in what they are given in the text before work with the new text. One of the students who knows English well indicates the grammar tense and the infinitive form with the translation into Russian. For example:

brought - Past Simple *to bring* - приносить

have spoken - Present Perfect from *to speak* - говорить

was hurt - Past Simple Passive from *to hurt* - ушибить

was coming - Past Continuous from *to come* -приходить

This exercise can also become homework which students do in advance

before reading or listening to a new unfamiliar text. Its purpose is to remove difficulties during the subsequent independent work with the text and to prevent possible mistakes.

While the student does this or that written task on the blackboard the teacher works with a group of students offering oral exercises on the use of irregular verbs in the system of English tenses.

Oral exercises with the use of irregular verbs in different tenses in the Active Voice and in the Passive Voice.

I. Students confirm or refute what the teacher said.

T: You swam in the lake last summer.

St 1: That's right. I swam in the lake last summer.

St2: I swam in the lake last summer, too.

St3: I didn't swim in the lake last summer, but I swam in the Black Sea.

Further work is carried out in a similar way, but *Present Perfect* is used:

T: You have read today's newspaper.

St1: No, I haven't read today's newspaper. I had no time to read it.

St2: I haven't read it either. We get newspapers later.

II. The teacher writes several irregular verbs in the infinitive form on the blackboard, for example *to see, to do, to send* and offers students working in pairs to make microdialogues on the model:

St1: I'd like to see a new film.

St2: I have already seen it.

St1: I am going to do my physics lesson.

St2: I have already done it.

St1: I want to send a message to my friend.

St 2: I have already sent a message to my friend

III. The teacher writes the structure *to be going to do smth.* on the blackboard and offers students to make microdialogues on the model:

St1: I have seen a new film.

St 2: I am (not) going to see it.

St 1: I have read this book.

St 2: I am (not) going to read it.

St1: I have been to the exhibition.

St2: My friend and I are going to visit it tomorrow.

IV. The teacher says the sentences with verbs in *Past Simple Active*, students confirm what the teacher said using the verbs *in the Passive Voice*:

T:L. Tolstoy wrote the novel "War and Peace".

St1: The novel was written by L. Tolstoy.

T:O.Wilde wrote the novel "Martin Eden".

St 2: The novel was written by O. Wilde.

V. Students confirm or refute the teacher's statements using the verbs *in the Passive Voice*:

T: Al-Farabi Kazakh National University was founded in 1937

St1: That's wrong. It was founded in 1934.

T: The University of Glasgow was founded in 1450.

St 2: That's right. It was founded in 1450.

VI. Students work on the model changing the tense of the verb in the *Passive Voice*.

T: Houses are built by workers.

St1:Houseswere built by workers.

T: Books are written by writers.

St2: Books were written by writers.

T: Dresses are made by dressmakers.

St3: Dresses were made by dressmakers.

T: The flowers are grown by gardeners.

St4: The flowers were grown by gardeners.

These and other similar exercises allow students to memorize well not only all forms of irregular verbs but also to acquire their functions in the system of English tenses. Systematic and purposeful work with irregular verbs is a reliable prevention of mistakes in reading, writing and speaking.

LITERATURE:

1. R.Murphy. English Grammar in Use. - Cambridge University Press, 2004.

2. M.A.Belyaeva. English Grammar. - Moscow, 1977.

CLASSROOM ACTIVITIES FOR DEVELOPING SPEAKING SKILLS

G.T. Karashina,

senior teacher, Al-Farabi Kazakh National University

G.A. Orazayeva,

senior teacher, Al-Farabi Kazakh National University

Z.M. Zhanadilova,

senior teacher, Al-Farabi Kazakh National University

Abstract. The article reviews some activities for developing speaking skills in class at university. A series of various activities providing the development of speaking skills and forming communicative competence in students are considered. Teaching speaking is a very important part of second language learning. The authors share their experiences working on the textbook Market Leader. The language skills needed in a

variety of business situations are practiced : presentation, establishment of business contacts, phone calls, etc. The ability to communicate in a second language clearly and efficiently contributes to the success of the student and success later in every phase of life.

Key words: speech **situation, speaking skills, motivation, discussion, role play**

Speaking is an important skill of second language learning and teaching. In order to develop students' communication skills it is required today to focus on teaching speaking because, "only in that way, students can express themselves and learn how to follow the social and cultural rules appropriate in each communicative circumstance." [1]

Nunan (1991) wrote, "success is measured in terms of the ability to carry out a conversation in the (target) language." [2] Therefore, if students do not learn how to speak or do not get any opportunity to speak in the language classroom they may soon get demotivated and lose interest in learning. On the other hand, if the right activities are taught in the right way, speaking in class can be a lot of fun, raising general learner motivation and making the English language classroom a fun and dynamic place to be.

If the goal is truly to enable students to communicate in English, then speaking skills should be taught and practiced in the language classroom. Learning a specific language structure requires intensive practice. The most basic type of oral practice is simple repetition:

e.g. Teacher: He lives in Vietnam.
Students: He lives in Vietnam.

This kind of oral practice is useful to beginners and is not boring if it's done with attention to detail. It can be used to help learners improve their pronunciation as well as to correct common faults (like the tendency to omit the *-s* in the third person verb form). Vary the repetition by using choral and individual practice (divide the class in half, groups, or pairs). Like the conductor of an orchestra, you need to be demanding and insist on the correctness of students' responses.

Echo questions

Make statements that have to be transformed into questions by a change in intonation. This practice is useful because learners may often hear statements that they don't understand. The echo question is a way of getting clarification and/or confirmation:

e.g. Student A: She went home two days ago.
Student B: Two days ago?
Student A: Yes, two days ago.

Combining sentences

This exercise is useful in using relative pronouns (*who, whose, etc.*) Note that the exercise can only be done successfully *after* the students have learned how to use relative pronouns in sentences:

e.g. Cue: An actor won an Oscar. He's Scottish.
Response: The actor who won the Oscar is Scottish.
Cue: An athlete won a million dollars. She's Australian.
Response: The athlete who won a million dollars is Australian.

Combining sentences involves using language artificially, so it's important to make drills as meaningful as possible by using *context*, however brief, and by eliciting true statements of known facts or statements taken from the text:

e.g. Cue: Peter Sampars plays football.
Response: No, he doesn't. He plays tennis.

Note: In combining sentences, exceptions and irregularities should be avoided. These need to be presented and taught separately.

Chaining

This technique can be used when a phrase or sentence causes difficulty because of its pronunciation or length.

e.g. (model) If I'd known you were here, I wouldn't have gone away.

Teacher: If I'd known
Students: If I'd known
Teacher: you were here
Students: you were here
Teacher: I wouldn't have gone away.
Students: I wouldn't have gone away.
Teacher: If I'd known you were here, I wouldn't have gone away.
Students: If I'd known you were here, I wouldn't have gone away.

Another kind of chaining is more like a game, which adds a fun twist to it. The teacher chooses a sentence structure and then says to one student, "I'm a teacher but I'd rather be a model." The student then says to

another student, “She’s a teacher, but she’d rather be a model”, and adds a statement like “I’m a student, but I’d rather be a singer.” The second student has to remember and repeat the first and second statement and add his or her own statement following the same structure. This enjoyable way of practicing a particular structure gives students the freedom to make up their own variations.

Guessing games

Tell the students you have a picture, but do not show it to them. They must find out exactly what the picture looks like by asking questions. You can only answer “yes” or “no” – but you can help them by giving hints. When they have a clearer idea of the picture, they should try to describe/draw it. Finally show the picture.

Teachers need to be clear about the goals and techniques that promote *fluency* in speaking practice and oral activities. It can be challenging to find real-life communicative contexts . When teaching English, the classroom has to be a place in which language is not only taught but also used meaningfully. “If language is being used “meaningfully” in the classroom, it is not taught only in isolated chunks or by breaking the language into its grammatical or semantic components. Instead, language is being used within a context that either mirrors real world discourse or possibly uses subject matter content, such as science, math, business, law, etc., developing on age of the learners and their purpose for studying English.”[2] Language is being used within a context which can provide more opportunities for communicating in English. Techniques should cover the spectrum of learner needs, from language-based focus on accuracy to message-based focus on interaction, meaning, and fluency.[3]

If English lesson is connected to familiar, interesting, and relevant topics for students, it can provide opportunities to engage in real communication that can move beyond teaching language merely in its grammatical and semantic parts. In addition ,such English lesson can be a dynamic way to integrate all four language skills communicatively and promote learner autonomy through project-based instruction and experiential learning. And the classroom can become more than just a place to learn a foreign language; it becomes a place of meaningful communication using English and an independent process in which learners can think critically and make choices in realistic situations. In order to teach second language learners how to speak in the best way possible, some speaking activities are provided below.

Many textbooks have a chapter or section on food and drink or ordering food in a restaurant. It is a common topic for language instruction that has real-life application particularly because international travel is a main purpose for learning English. The language function for ordering food at a restaurant and asking for the check or bill are found in the textbook.

The theme should:

- be motivating, interesting, and relevant to the learners.
- connect to real-life situations.
- provide a context for meaningful, authentic discourse and interaction.
- facilitate the development of appropriate, useful and real-world language functions ad communication modes.

The most important aspects of choosing an appropriate theme are that it be interesting and meaningful to students and that have potential for real-life application. Because of the lack of opportunity to speak English, teachers need to maximize fluency practice, getting the students to use the language as much as possible in class and reducing emphasis on accuracy.

We use *Market Leader* which is an extensive new Business English course designed to bring the real world of international business into the language teaching classroom. It has been developed in association with the *Financial Times*, one of the world's leading sources of professional information, to ensure the maximum range and authenticity of business content.

The course is intended for use by students preparing for a career in business who want to improve their English communication skills.

Market Leader combines some of the most stimulating recent ideas from the world of business with a strongly task based approach. Role-plays and case studies are regular features of each unit. Each unit ends with a case study linked to the unit's business topic. The case studies are based on realistic business problems or situations and are designed to motivate and actively engage students. They use the language and communication skills which they have acquired while working through the unit. Typically, students are involved in discussing business problems and recommending solutions through active group work.

There is an example for case study from the textbook *Market Leader* : “You work for a computer software company in Almaty. You and your colleagues want to entertain three very important customers at a good restaurant. Each customer prefers a different type of food. Work in groups of three. Each colleague knows one of the customers well.”[4]

Students should find and study the information about the restaurants in Almaty, discuss their ideas and decide which restaurant is the best for the customers

There is an example for role play « At the conference».

Situation : You are at an international conference in Hawaii. Your company has a new office in a foreign company. You want a manager for the office. Find out information about the people at the conference.

Tasks:

1. Complete the card with information about yourself. Invent the information if you wish.
2. Introduce yourself to the other people at the conference. Use the words to make questions
3. Make notes about the people you meet.
4. Talk in pairs about the people you met at the conference.
5. Choose two interesting people from the conference and write a short e-mail about them to your boss.

It should be said that the students enjoy role-playing games, and they believe that these rehearsals, conducted in the classroom, help them to communicate in a foreign language and eliminate stiffness and uncertainty. Thus, speaking training is a very important part of the language training of future specialists. Ability to communicate in a foreign language clearly and effectively contributes to the success of the student's success in his future career. Communicative exercises described above, contribute to the development of basic interactive skills necessary for life.

REFERENCES:

1. Hayriye Kayi «Teaching Speaking: Activities to Promote Speaking in a Second Language» <http://unr.edu/homepage/hayriyeyk>
2. Nunan, D 1989. Designing tasks for the communicative classroom. Cambridge: Cambridge University Press
3. H. Douglas Brown, Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy, San Francisco State University, 1994, p. 268.
4. David Cotton. «Market Leader», 4 c.

HIGHER EDUCATION (SOCIAL WORKERS) USED TO PREPARE THE EXAMPLE OF THE PRONOUNCEMENTS AND PEDAGOGICAL BASES

Abdikairova Uldana

*Faculty of Philosophy and Political Science
Department of Pedagogy and Education Management
Social pedagogy and self-recognition of the specialty
1-year undergraduate*

Aisultanova Karlygash

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Abstract. The article States the features of the application in the training of professionals (for example social workers) in higher educational institutions, the work analysis from the point of view of the theory and definition of the pedagogical foundations for the content of normative documents used in the work. The article aims are training of specialists (social pedagogy) determination of effectiveness of normative documents, educational condition, and to consider compliance with international standards. Pedagogical foundations of applied new regulations in the preparation of social pedagogues at the Kazakh National University named after al-Farabi is an indicator of the importance of teaching the educational process. Proposed methods: pedagogical, social, theoretical analysis, content analysis, research, formulation.

Key words: social pedagogue, regulations, personal curriculum, elective courses, plan academic work, standardized training program.

Аннотация. В статье открыто показаны содержание нормативных документов и использование в работе, определение педагогических основ с теоретическим анализом, особенности их применения при подготовке специалистов (на примере социальных педагогов) в высших учебных заведениях. Цель статьи: определение эффективности используемых нормативных документов при подготовке специалистов (социальные педагоги), определение педагогических условий и рассмотрение соответствий с международным стандартом. В Казахском национальном университете им Аль-Фараби педагогические основы, применяемые в новых нормативных документах, при подготовке социальных педагогов является показателем важности преподавания образовательного процесса. Предлагаемые методы: педагогико-социальный, теоретический анализ, анализ содержания, исследование, формулировка.

Ключевые слова: социальный педагог, нормативные документы, личный учебный план, элективные предметы, план учебной работы, стандартная учебная программа.

At the present time, revision of the requirements of the future training of specialists in higher education institutions, its content and will only consider a change in the structure of all of its orientation and the direction of the radical demands of the world in line with the requirements. [1]:

State obligatory standard of higher education (after referred to as the standard), Accordance with the Law of the Republic of Kazakhstan "About Education", from July 27, 2007. On the basis of these educational standards are prepared separately for each specialty and, accordingly, made exemplary model curricula and disciplines of the specialty programs. Let show the basic necessary regulatory documents for Specialist in the preparation [2]:

The standard curriculum-(hereinafter referred to as SC) of the Republic of Kazakhstan higher and postgraduate education, vocational qualifications and developed on the basis of this standard mandatory component list and the minimum volume of loans in the disciplines and practices, with the final certification of all types of knowledge in the disciplines the amount and structure of the program approved by the regulatory authority in the field of education, training document. SC-mandatory component of every discipline is determined by the labor intensity loans, the total number of loans and the component of choice.

Catalog of elective subjects (hereinafter referred to as CES), a brief description of the purpose of the study (main sections) and research (the expectations that students with the knowledge, skills, abilities, skills and competences), selection of components, including a brief description of the subject in all disciplines systematized annotated list. Post-requisites of each of the prerequisites and academic subjects in the specified directory. CES alternative provides the opportunity to choose elective courses for students.

Individual educational plan (IEP) - with the help of an adviser on the basis of the standard curriculum and elective courses catalog for each academic year of the student self-assembly curriculum. SC-approved by the authorized body in the field of education. FIRs mandatory component of every discipline in the labor intensity is determined by the loans, the total number of loans and the component of choice. FIRs separately identify each student's individual educational trajectory. FTI-approved by the dean (head of department) in three copies: one kept in the dean's office (section) and the student's vocational training programs will be the basis for the implementation of learning and performance monitoring, the second interim certification organization for the office of the Registrar, the third - transferred to the recipient.

Training Action Plan (hereinafter referred to as the TAP) - the standard curriculum in the specialty and educational organization based on the students' individual learning plans to develop a personal training document. The list of each discipline in the TAP and the mandatory and optional component- credits, in order of their training, the lesson is determined by the type and forms of control. TAPUniversity in the academic year will be developed and approved by the head of the scientific basis of the decision of the Board of Education. Teacher training is the basis for the calculation of the central nervous system. Of the CES and the order of the form, structure and development of the IAP, educational organization defines itself.

Standard training program (hereinafter referred to as STP) - read the contents, determine the amount proposed in the literature, to be approved by the authorized body in the field of education and standard of discipline in the compulsory component of the curriculum of the specialty training document. Standard training program is based on the following principles: the educational value of the content of the program for the younger generation, education, scientific approach to the content of the teaching material according to the students' age and level of education, studied the phenomena of the objective world to be taken into account and reflect the natural relationship between academic disciplines.

Training of higher education specialists in the higher education institutions of the Republic of Kazakhstan:

- 1) The Republic of Kazakhstan to the classifier of specialties of higher and postgraduate education;
- 2) The state compulsory standards of higher education and the education of the standard curricula;
- 3) The academic calendar;
- 4) Students' individual learning plans;
- 5) Work plans of specialties;
- 6) Is carried out in accordance with the subjects in the curriculum.

This document aims to achieve the following objectives:

- The level of preparation of students and higher education institutions on the basis of mandatory requirements to improve the quality of higher education;
- The regulation of the rights of all subjects of educational services;
- The level of training of students and objective evaluation of the quality of educational programs and raise awareness;
- Creating the conditions for mobility of students;

- To ensure the functioning of the common educational space of Kazakhstan;
- Equal participation in the international educational space of the Republic of Kazakhstan to ensure documents on higher education. [3]

In order to achieve the goals of higher education institutions in accordance with the legislation of various forms of technology, organization and control of the educational process of teaching methods, can be selected. Typical specialties of higher education curricula of educational programs in accordance with the provisions of this standard structure, content and standard of training, the amount of time to define a set of requirements and the level of training of the students. The list of specialties of higher education institution in the Republic of Kazakhstan, approved by the higher and postgraduate education must be consistent with the Qualifier of specialties.

These documents are very important for training specialists. Law of Education of the republic and state institutions of higher education with a special status on the Al-Farabi Kazakh National University is accordance with the model based on the basic principles of the Bologna Declaration and international standards, all undergraduate, graduate and doctoral studies in the field of educational plans and programs and other necessary regulatory reviewed documents. [4] Of higher education in the documents of the Bologna process, allowing the formation of a single space provided for a number of important issues, namely:

- generally clear in the area of higher education qualifications can be compared to each other, that is, the introduction of an effective system of training;
- Higher and further education in the transition to the three-tier education system
- The types of labor expended in the course of training (courses, programs, downloads) through the test units able to evaluate and display the correct training program in the diplomas, students, teachers and administrative proceedings drivers the opportunity to change the educational institutions, the increasing shift;
- Necessary to ensure the quality of higher education;
- Achieved in various higher educational qualifications and similar documents issued in accordance with the identification with one another;
- To ensure the autonomy of institutions of higher education;
- The introduction of the European dimension of higher education
- increase the competitiveness of European recognition of the education system;
- The implementation of the social role of higher education;
- providing access to higher education
- Lifelong education needs of the spin:

The main purpose of the Bologna process transparency and comparability of the education system "clarity" and is able to compare diplomas in different countries. A mechanism to ensure transparency and relativity learning outcomes defined in terms of his capacity is the content of the qualification. [4]

Social development of normative documents used in the preparation of teachers in the world based on conditions specific to the requirements of modern, innovative directions Pedagogical University academic policy is considered.

In recent years, the University's new educational programs, combined with innovative trends in their educational process on the basis of the following:

- Education regarding regulatory documents in line with international standards;
- Credit to identify gaps in the implementation of technology, advanced alignment requirements of the educational process;
- In order to improve the quality of professional preparation for the introduction of new and innovative methods of teaching;
- internationally recognized world-class implementation of the validity of the diploma.

This work was carried out a number of areas; but for the new regulations and on the basis of their educational process, educational, scientific and methodological point of view is still completely unexplored. Therefore, the example of the preparation of social workers deeper into the content and structure of the required regulatory documents, the need to study the basics of his teaching.

Educational and methodical work of departments and faculties of higher education institutions is carried out. University teaching departments in the preparation of specialists analyzed the relevant legal documents; consider teaching the basics of scientific meetings and give suggestions for improving them.

REFERENCES:

1. Abdibekov U.S., Syrgakbaeva A.S. Modular principle of building educational programs. The experience of Europe. "Заманауи үздіксізкәсібілімберу жүйесіндегі түлектің құзреттілікүлгісі" XLIII the materials of conference. 2-кітап, Almaty, «Kazakh University», 2013y. 3-6 p.

2. Asanov N. Planning, organization and control of the educational process in the University: approaches, solutions and experience. Almaty, Kazakh University, 2003y. С.10, 54, 60.
3. Al-Farabi Kazakh National University Academy of the Sayasat (2015-2016) - Almaty :, Kazakh University, 2015, 4, 45, 176, 208b.
4. Asanov NA, Mymesheva G.Kh. Credit transfer system by types of ECTS and UCTS "Заманауи үздіксізкәсібілімберу жүйесіндегі түлектің құзреттілікүлгісі" XLIII the materials of conference. 2-кітап, Almaty, «Kazakh University», 2013y. 19-21 p.

NEW TEACHING AND INFORMATION TECNOLOGIES IN EDUCATION SYSTEM

Penny Lew Chooi Yin.,

Seri Kembangan, Malaysia

Artykova E.U. Almabaeva G.

Senior teachers of Al-Farabi Kazakh National University

Almaty, Kazakhstan

e-mail: erkesh_d@mail.ru

Abstract. The information society during training of competitive specialists requires from education not only new skills and knowledge, but also restructuring of strategic activity aimed at taking to consideration these features. That's why one of the most important tasks of the state level and education in general is informatization of society and training of specialists, possessing modern information and communication technologies.

The use of modern information technologies in the educational process of institute of higher education requires changes in methods of teaching all disciplines

Keywords: Learning, communicative activities, independent work.

Аннотация. Информационное общество в процессе подготовки конкурентоспособных специалистов требует от образования не только новых навыков и знаний, но и реструктуризации стратегических мероприятий, направленных на учет этих особенностей. Поэтому одной из важнейших задач государственного уровня и образования в целом является информатизация общества и подготовка специалистов, обладающих современными информационно-коммуникационными технологиями.

Использование современных информационных технологий в образовательном процессе вуза требует изменений в методах преподавания всех дисциплин

Ключевые слова: Обучение, коммуникативная деятельность, самостоятельная работа.

Educational technology is a systematic and organized process of applying modern technology to improve the quality of education (efficiency, optimal, true, etc.). It is a systematic way of conceptualizing the execution and evaluation of the educational process, i. e. learning and teaching and help with the application of modern educational teaching techniques. It includes instructional materials, methods and organization of work and relationships, i.e. the behavior of all participants in the educational process. The term "teaching resources" is commonly used, although they are not synonymous. The word technology is derived from the Greek word "techno" which means the willingness, skills, knowledge of the way, rule, skill, tools and "logos" which means science, word, learning, mental state. There is no single term for educational technology. Different countries use different terms and synonyms as educational technology, educational equipment, AV resources, the technology of teaching. Recently we often ask question about using the new information technologies in Higher Educational Establishment. The main task of teaching foreign languages (FL) is forming and developing communicative culture of students, teaching practical using foreign languages.

Depending on the use and benefits, the research by Lowther et al., (2012) suggests that education technology has not yet taken its place, in spite of their recommendations. This is probably the reason for the statute of the social company. Leu et al., (2009) state that children in poorer areas very rarely use the Internet as a learning tool. Today's children use modern technical equipment from an early age so that their coming in with new educational technologies at school will not be a problem. In studies, we can find out that more students use modern technical equipment. Serious research on the influence of education technology on cognitive processes was conducted by Kaufman, 2004; Lee et al., (2008) Computer supplies multisupporting control of academic process that is current intermediate, total. Using the computer control of quality students' knowledge to achieve the large objectiveness of valuation. Besides, computer control considerably economizes academic time, as it checks students' knowledge simultaneously.

Internet suggests different informations and resources to their users. Basic collection of services may include: e-mail; Usenet;

- possibility to publish own information, to create own homepage and to advertise it on web-server;
- access to informational resources;
- reference books (Yahoo! InfoSeek/ Ultra Smart, LookSmart, galaxy);
- searching systems (Alta Vista, HotBob, Open Text, WebCrawler, Excite); chat.

These resources maybe actively used at the English lesson. Computer teaching programs have many advantages before traditional method of teaching. They allow to train different kinds of speaking activities and their different combinations, to help to perceive language phenomena, to form linguistic abilities, to make communicative situations, to automatize language and speaking actions, and also supply an ability of control leading representative system, realization of individual approach and intensification of students' individual works.

Example of work with computer program dialogues one is chosen, for example "In cafe". Some pictures are displayed on the scenes, scenes of this dialogue.

I- stage- introduce with dialogue

II- stage- to learn dialogue

In case there are some computers students work in pairs or group of people. They revise phrases after speaker, routine work can be used with microphone. They may also do exercises to form these sentences with a group of words, for example: like, lyke, what, you, wood, your, yu, would. Then teacher directs a point to a necessary word, clicks the mouse to make up a sentence What would you like? and etc. quantity of right sentences are displayed on the screen. In this way, student acquires orthography and learn dialogue using games.

III. -stage- to scene the dialogue.

Students make up dialogues using picture, then scene it individually.

Next stage is a control of dialogue speech after learning all dialogues. Students choose a card with task (teacher herself prepares cards with the description of situations) and make up their own dialogue using lexics of this program and displaying their own fantasy.

Learning foreign languages is impossible to imagine without the use of multimedia learning tools. Of course, important tasks for the methodology of teaching foreign languages include providing opportunities to illustrate the actual process of communication in English, and creating an educational environment that provides real conditions for learning use of the target language and its culture.

The 21st century, often called the information age, is bringing about changes to the traditional teaching of language. The use of computer technology in teaching in our time is of great importance, thanks to its new possibilities. The introduction of new information and communication technology expands access to education, forming an open education system, and changes the idea of the qualifications needed by modern graduate students.

The most significant group of benefits is teaching the virtues of computer-based training. For example, teachers use the ability of computers to react instantly to input information to create simple training programs in the form of exercises. The technical advantage of teaching English with the help of multimedia technology is that sound cards allow users to record their speech and then compare it with the pronunciation of native speakers. Graphics capabilities of computers can represent any type of activity in the form of pictures or animation. This is particularly important when learning new vocabulary, as images on the monitor allow students to associate English phrases directly with actions, rather than with phrases in their native language. Moreover, the media are an excellent means of interactive communication between different linguistic groups, which is particularly evident in the application of computer networks. This could be a local area network connecting several machines in one school, or the Internet – a global network of millions of users .

These advantages allow us to conclude that multimedia learning has great potential for teaching oral speech in other languages. Through the optimal combination of a number technology (language laboratory, video, television, radio, newspapers, magazines, books, bibliographies, and phones) and having additional features (interactivity, graphics capabilities, etc.), multimedia learning provides almost limitless opportunities for teaching and learning.

Multimedia technology acts as a special intellectual activity, which means it has a number of advantages compared with other information technology training:

The pedagogy means continuous improvement of content and methods of education in modern conditions.

Provides opportunities to identify and support students with linguistic abilities.

Represents the basis of distance learning.

Provides access to best practices in education and training of the general public through the educational world of the Internet and an extensive communication network.

Creates an artificial language environment, allowing the study of foreign languages (FL) at students' own pace, increasing the independence and responsibility of students when organizing FL training for all age groups. Allows building FL training in accordance with student interests and goals, and allows students to enter into training in the intercultural component of FL.

Multimedia technology is new and apparently has limitless possibilities for creation of means of graphic clarity.

Multimedia (computer with additional devices) can be a powerful tool for everyone to learn foreign languages through self-study, and allow close monitoring and ongoing operational support.

Along with positive aspects, there are some negative trends affecting the mass creation and implementation of multimedia technology in the learning process.

These include:

- Lack of ability of existing education systems to make active use of multimedia technology, and to integrate it into the educational process and its organization;

- Lack of qualified developers;

- Lack of a developed methodology of multimedia technology;

- Lack of financial resources for the creation and widespread adoption of multimedia technology;

In order to introduce multimedia technology in the learning process, it is first necessary to create conditions for sound pedagogical and methodological application of multimedia technology. The integration of the Internet in education and, in particular, its use in the teaching of foreign languages, is now quite relevant.

Currently, most schools and universities in our country are equipped with multimedia rooms for English language learning. These rooms have computers, projectors and interactive whiteboards.

The Internet is one of the most powerful tools for teachers to help students collaborate, interact and participate actively in the learning process. However, the wealth of available resources may cause confusion among students and discourage them from participating, if they are not given the necessary guidelines. When students are faced with thousands of Internet sources they cannot effectively handle such large amounts of information. One of the most important tasks for teachers is to assist their students so that they can discover what they enjoy most according to their level of linguistic competence. Teachers are also responsible for the evaluation of all the web tools offered.

REFERENCES:

1. (IJCRSEE) International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education Vol. 3, No.1, 2015. THE IMPORTANCE OF EDUCATIONAL TECHNOLOGY IN TEACHING, Dr. Lazar Stošić, College of professionals studies educators, Aleksinac Serbia E-mail: lstosic@vsvaspitacka.edu.rs

2. Modern information technologies in education. Robert I. V. -Moscow School Press, 1994.-215p.

3. New teaching and information technology in the education system. Polat ES – Moscow, Education, 2000.-45–46p.

4. Jumanova L, Tulegenova M (2015). Innovative Technologies in Learning Foreign Languages. In Young Scientist USA, Vol. 2 (p. 66). Auburn, WA: Lulu Press.

АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ “ING” ЖҰРНАҚТЫ ЕТІСТІК ФОРМАСЫНЫҢ СӨЙЛЕМДЕ АТҚАРАТЫН ҚЫЗМЕТІ МЕН ОЛАРДЫҢ ҚАЗАҚ ТІЛІНЕ АУДАРЫЛУ ТӘСІЛДЕРІ

Баймуратова И.А.,

*ал-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің
ф.ғ.к., аға оқытушы*

Исабаева Б.,

*ал-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінің
аға оқытушы*

*Алматы, Қазақстан
bayana_i@mail.ru*

Аңдатпа. Бұл мақалада ағылшын тіліндегі етістіктің төртінші түрі, яғни “ing” жұрнақты етістік формасының атқаратын қызметі мен олардың қазақ тіліне аударылу тәсілдері қарастырылады. Мақалада етістіктің осы формасы арқылы жасалатын есімше мен герундийдің сөйлемде атқаратын қызметі талданады. Сондай ақ, “ing” жұрнақты етістік формасымен келетін күрделі сөз тіркестерінің түрлері жіктеліп, оларға мысалдар келтіріліп, қазақ тіліне аударылу тәсілдері қатар беріледі.

Түйін сөздер: етістіктің тиянақты формасы, тиянақсыз етістік, заттанған есімше, герундий, сөз тіркестері, атқаратын қызметі, қазақ тіліне аударылу тәсілдері, талданады, қарастырылады, жіктеледі.

Abstract. This article is devoted to the verbs with ‘ing’ suffix. The given form of the verb makes up Participle I and the Gerund as a non-finite form of the verb. There classified and analyzed all possible word combinations with Participle I and the Gerund, their methods of translation into Kazakh. There also given characteristic differences, contrastive analysis of these forms of verbs as a non- finite form of the verb in English and in Kazakh.

Key words: non-finite form of the verb, Participle I, the Gerund, word combinations, methods of translation, characteristic differences, contrastive analysis, to classify, to analyze, to form.

Ағылшын тілінде етістіктің есімше формасы және герундий етістіктің *түбіріне “ing”* жұрнағы жалғану арқылы жасалады және олар етістіктің тиянақсыз формасы ретінде тек *“to be”* көмекші етістігімен тіркесіп келгенде ғана сөйлемде созылмалы осы шақтың баяндауышы қызметін атқара алады. Басқа жағдайларда сөйлемде дербес баяндауыш қызметін атқармай, етістіктің тиянақсыз формасына тән сөйлемнің басқа мүшелерінің қызметін атқарады. Осы тұрғыда етістіктің заттанған есімше, герундий түрі ретінде түрлі құрылым жасауда көп жақты болып саналады. Сондықтан оның сөйлемдегі қызметін сөйлемнің мағынасы немесе оның лексикалық мағынасына қарай емес, онымен тіркесетін сөздерге қатысты талдауға және аударуға болады. Кейбір құрылымы жағынан бір бірімен сәйкес келетін заттанған есімшелі тіркестердің түрінде заттанған есімше немесе герундий әртүрлі аударылады. Осыған орай сөз тіркестерін құрайтын сөздердің лексикалық мағынасын білумен қатар сөйлемнің жалпы мағынасын білу, түсіну де маңызды және қажет. Етістіктің заттанған есімше немесе герундий түрі тіркесетін сөздерге талдау жасай келе, оларды төмендегідей топтарға бөлуге болады:

1. Есімше + зат есім . + етістік . (Finding an adequate solution to this problem require much time and more effort.)
2. . Есімше + зат есім . + зат есім . + етістік . (Realizing the necessity for a different approach the physicists reluctantly abandoned the project.)
3. . Зат есім . + етістік . + зат есім (шылау) . + заттанған есімше . (Pierre Curie joined Marie Curie in her research for the mysterious substance, giving up his own research.)
4. . Етістік . + заттанған есімше . (The editor could not help detecting many errors both of the fact and of thinking)
5. . Шылау . + герундий. (The scientist and public must equally share the responsibility for finding a desirable solution to social problems.)
6. . Ілік септігіндегі зат есім немесе есімдік . + герундий . (The results of the experiment depended upon the scientist’s having applied the proper technique.)
7. . Зат есім. + шылау герундий . (It is believed that there is hardly any chance of there being a mistake in these calculations.)
8. . “With” шылауы + затесім . + заттанған есімше, затесім . + етістік . . (With everyone being a layman in most fields but his own, it is very important to exchange information on major developments.)
9. . Зат есім. + етістік, “with” шылауы, зат есім + заттанған есімше . (they took all the measurements during the actual operation of the machine, this being the usual practice in those days.)

Енді осы есімшелі және герундийлі сөз тіркестері бар сөйлемдердің қазақ тіліне аударылу тәсілдеріне талдау жасау үшін алдымен қазақ тіліндегі заттанған есімше мен ағылшын тіліндегі етістіктің заттанған есімшенің арасындағы айырмашылықты осы екі тілдегі жалпы заттанған етістіктің арасындағы айырмашылықты анықтап алудан бастаған қажет. Ағылшын тіліндегі заттанған етістіктер грамматикалық формасы жағынан өзгеріске ұшырамайды, яғни етістік ретінде етістіктің шақ, жақ, көптік жалғау категорияларын және зат есім ретінде зат есімнің де негізгі категорияларын қабылдамайды, формасы жағынан өзгеріссіз қалады. Ал қазақ тіліндегі заттанған етістіктер есімдерге тән формаларды қабылдамайды, яғни зат есім ретінде септеледі, көптеледі және тәуелденіп, осы аталған грамматикалық категориялардың морфологиялық формаларын қабылдап, өзгереді және етістік ретінде де жаққа, шаққа жіктеледі, демек, формасы өзгереді. Тағы бір ескеретін жәйт, ағылшын тілінде етістіктің заттанатын төртінші түрі герундий формасы бар, ал қазақ тілінде етістіктің үш формасы, яғни тұйық етістік, есімше ғана заттанады. Ал ағылшын тіліндегі етістіктің герундия формасының оны басқа формалардан ажыратылатын формасы жоқ. Ағылшын тіліндегі герундийдің грамматикалық формасы етістіктің есімше түрінің формасымен бірдей, яғни екеуі де етістіктің түбіріне *“ing”* жұрнағы жалғану арқылы жасалады. Олардың грамматикалық формасы жағынан айырмашылығы көп жағдайда бірдей, тек сөйлемдегі атқаратын қызметі жағынан ғана ерекшеленеді. Мысалы, герундий сөйлемнің барлық мүшесінің қызметін атқара алады, ал заттанған есімше сөйлемде анықтауыш, пысықтауыш

мүшелерінің ғана қызметін атқара алады. Екі тілдегі заттанған етістіктің арасындағы осы аталған айырмашылықтар бір тілден екінші тілге аударма жасағанда, әсіресе күрделі сөз тіркестерін аудармалағанда қиындық туғызады. Сондықтан осындай айырмашылықтан туындайтын қиындықтарды оларды аудармалаудың тәсілдерін меңгеру арқылы ғана жеңуге болады. Осы мақсатта жоғарыда келтірілген етістіктің заттанған есімшелі сөз тіркесі бар сөйлемдердің аударылу тәсілдерін қарастыру қажет.

1. Ағылшын тіліндегі герундий + зат есім . + етістік . тіркесі бар сөйлемдер қазақ тіліне құрылымы табыс септігіндегі затесім . + етістік . сөйлем түрінде аударылады:

Putting the discovery to practical use sometimes requires more effort than making it. Кейде жаңалық ашудан гөрі оны практикалық қолданысқа енгізу көбірек күш жігерді қажет етеді.

2. Герундий + зат есім . + зат есім . + етістік . тіркесті сөйлемдер ағылшын тілінде жай сөйлем болса, қазақ тіліне бағыныңқылы сабақтас сөйлем түрінде аударылады. Мұндай сөйлемдерді аударғанда сөйлемнің негізгі мағынасына өте қатты назар аударуға тура келеді, себебі құрылымдары бірдей болғандықтан, оларды себеп салдар бағыныңқылы сабақтас сөйлем немесе мезгіл бағыныңқылы сабақтас сөйлем ретінде аударылуы әбден мүмкін. Сондықтан осы аталған екі жағдайды жақсы ажыратуға тура келеді.

1) *Confining his attention to one problem the scientist will surely achieve its solution.* (Өзінің назарын бір мәселеге аударумен шектелгенде ғалым мәселенің шешімін табуға сөзсіз қол жеткізеді.)

2) *Having lost his friend's address John couldn't visit him.* (Досының адресін жоғалтып алғандықтан, Джон оған бара алмады.)

Осы келтірілген бірінші заттанған есімшелі сөйлем мезгіл бағыныңқылы сабақтас сөйлем түрінде аударылып тұр. Ал екінші заттанған есімше тіркесі бар сөйлем себеп салдар бағыныңқылы сабақтас сөйлем түрінде аударылып тұр.

3. Зат есім . + етістік . + зат есім (шылау) . + заттанған есімше . тіркесі қазақ тіліне зат есім . + етістік . + заттанған көсемше құрылымы түрінде аударылады. Заттанған есімше сөйлемнің қимыл сын пысықтауыш мүшесі қызметін атқарады

Now mention should be made of the fact that geochemistry applies the concepts of chemistry to the terrestrial circumstances *studying* the distribution of in the course of geological revolution. (Геологиялық революция барысында элементтердің таралуын *зерттей отырып*, енді геохимия химия ұғымдарын жер жағдайына қолданатын фактісін атап айту керек.)

4. Етістік . + (шылау) герундий . тіркесті сөйлем қазақ тіліне . етістік . + заттанған көсемше тіркесті сөйлем түрінде аударылады.

Research is *searching* without *knowing* what you are going to find. (Ғылыми зерттеу өзіңнің нені тапқалы жатқаныңды *білмей ізденіс жасау* болып табылады)

5. Зат есім . + шылау . + герундий. зат есім + шылау + герундий .тіркесті сөйлем қазақ тіліне . етістік . + заттанған көсемше тіркесті сөйлем түрінде аударылып, герундий сөйлемде анықтауыш қызметін атқарады.

The idea of *joining* efforts in *solving* ecological problems is supported by scientists all over the world. (Экологиялық мәселелерді *шешуде* күш жігерді *біріктіру* идеясын дүние жүзіндегі барлық ғалымдар қолдайды.)

Бұл сөйлемде екі герундийлі тіркес бар. сөйлемдегі бірінші зат есім . + шылау . + герундий тіркесінде герундий анықтауыш қызметін атқарып тұр. Екінші тіркесте толықтауыш мүше болып тұр.

6. Ілік септігіндегі зат есім немесе есімдік . + герундий . тіркестерінде герундий толықтауыш болып аударылады.

The results of the experiment depended upon the scientist's *having applied* the proper technique. (Тәжірибенің нәтижесі ғалымның дұрыс тәсілді (техниканы) *қолданғанына* байланысты болды.)

7. Зат есім. + шылау . + герундий . тіркесі қазақ тіліне . анықтауыш + зат есім. тіркесті сөйлем түрінде аударылады

It is believed that there is hardly *any chance of there being a mistake* in these calculations. (Бұл есептеулерде *қатенің болу мүмкіндігі* екі талай деп тұжырымдалады.)

8. “With” шылауы + зат есім . + заттанған есімше, зат есім . + етістік . .

1) With everyone being a layman in most fields but his own, it is very important to exchange information on major developments. (Өз мамандығынан басқа көптеген салада маман емес (әрбір) адам үшін басты жетістіктер туралы мәлімет алмасу маңызды болып табылады.)

2) With experiment gaining more and more data the research witnessed its advantage (Тәжірибенің бара-бара көбірек деректер алатынына қарай ғылыми зерттеу өзінің артықшылығына көз жеткізді.)

Осы келтірілген екі сөйлемде ағылшын тіліндегі құрылымы бірдей тіркестер (“With” шылауы + зат есім . + заттанған есімше, зат есім . + етістік .) қазақ тіліне сөйлем мүшесінің әртүрлі қызметінде

аударылып тұр. Бірінші сөйлемдегі заттанған есімшелі тіркес қазақ тіліне анықтауыш + зат есім. тіркесті сөйлем түрінде аударылып тұр. Ал екінші сөйлемде пысықтауыш бағыныңқылы сөйлем ретінде аударылып тұр.

9. . Зат есім. + етістік, “with” шылауы, зат есім + заттанған есімше .

They took all the measurements during the actual operation of the machine, this being the usual practice in those days. (Олар техниканың нақты жұмыс кезіндегі барлық өлшемдерін алды, ал бұл сол кездердегі әдеттегі практика болатын.)

Жалпы етістіктердің тиянақсыз (заттанған) формасының ерекшелігіне сәйкес заттанған есімше немесе герундий сөйлемде баяндауыш қызметін атқармайды. Бірақ осы келтірілген мысалда “ing” жұрнақты етістік алдыңғы сөйлемнің құрылымына кірмей, екінші бір әрекетті, яғни алдыңғы сөйлемнің бастауышына қатыссыз, екінші бір бастауышқа қатысты (бұл сөйлемде бастауыш қызметін *атқарып тұрған this* сілтеу есімдігіне қатысты) әрекетті білдіріп тұр. Атап айтқанда, сөйлемде герундийлі тіркес етістіктің тиянақты формасы атқаратын қызметінде, яғни, сөйлемнің дербес баяндауышы ретінде аударылып тұр. Дегенмен, бұл мағыналық жағынан ғана дербестік, ал құрылымы жағынан алдыңғы сөйлеммен байланысты. Мұндай заттанған етістікті тіркестер келетін сөйлем мағынасы жағынан алдыңғы басыңқы сөйлемге қатысты мезгіл, себеп салдар немесе шартты бағыныңқылы сөйлем ретіндегі байланыста болады. Мұндай тіркестер көбінесе ғылыми стильдегі мәтіндерде жиі кездеседі.

Осы келтірілген мысалдардағы сөйлемдердің құрылымын, жұмсалымын, қазақ тіліне аударылу тәсілдерін талдай келе, етістіктің “ing” жұрнақты формасы саналуан сөздермен күрделі тіркестер түзіп, сөйлемде әртүрлі синтаксистік байланысқа түсетінін байқаймыз сөйлемнің әртүрлі мүшесінің қызметін атқарып, олардың қазақ тіліне аудармасы да әртүрлі тәсілдермен берілетіндігіне көз жеткіземіз. Сондықтан етістіктің “ing” жұрнақты етістіктің формасын қазақ тіліне аударғанда олардың сөйлем ішіндегі орнына және олар тіркесетін сөздерге, сөйлемнің мағынасына аса зер сала отырып аударма жасауды талап етеді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Сипольс О.В. Обучение чтению и переводу (английский язык) Учебное пособие. Москва, 2010
2. Комаров А.С. Практическая грамматика английского языка. Учебное пособие. Москва, Издательство «Наука» 2009.
3. Рушинская И.С. Verbals and Modals. Практикум. Москва, Издательство «Наука».2010
4. Терехова Е.В. Двусторонний перевод общественно -политических текстов. Учебное пособие. Москва, Издательство «Флинта» 2009.
5. Rudyard Kipling. The Undertakers: Учебное пособие / Блох М.Я. Москва, 2010

GROUP WORK AND PAIR WORK IN TEACHING ENGLISH

Karabayeva B.N., Madiyeva Z.K.,
bayanapai@mail.ru, zlikha@yahoo.com
Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan

Abstract. In the article the use of group work and pair work in teaching English is considered. The use of group work and pair work is very effective and important strategy for teaching, promotes the development of research skills, creativity and independence, increases the motivation to learn English and improves English proficiency. Benefits and problems of group work and pair work are given.

Key words: group work, pair work, collaborative learning, informal learning groups, formal learning groups, study team.

Students learn best when they are actively involved in the process. Researchers report that, regardless of the subject matter, students working in small groups tend to learn more of what is taught and retain it longer than when the same content is presented in other instructional formats. Groups or pairs – small groups or pairs of students working together is a highly effective and important strategy for teaching. The opportunity to use groups in your class should never be passed up and almost any activity can be adapted so that it can be carried out by small groups or pairs rather than the class as a whole.

Group work came into the standard EFL teaching repertoire with communicative methodologies in the 1970s. At that time, studies of contemporary foreign language classes revealed that as much as 80% of lesson time consisted of the teacher talking to the students. In a class of, say, 30 students, it is evident that the learner

hardly got a chance to practice the language. Teacher Talking Time became taboo and ways were devised to stamp it out and train the students to actually perform in the language they were learning.

Group work was thus introduced into the EFL repertoire to come to grips with a particular problem. Group work made it possible for the teacher to devote more time to the students' oral production, which perhaps before had not been a priority of the foreign language classroom. Thanks to group work, less confident students get the chance to put their knowledge of the new language into practice in a non-threatening environment, away from the critical eye and ear of the teacher. Instead of being dependent on the teacher, students get used to helping and learning from each other. Meanwhile, the teacher is left free to discreetly monitor progress and give help, advice and encouragement where and when it is needed.

Various names have been given to this form of work, and there are some distinctions among these: cooperative learning, collaborative learning, learning communities, peer teaching, peer learning, reciprocal learning, team learning, study circles, study group and work groups. But all in all, there are three general types of group work: informal learning groups, formal learning groups, study team.

Informal learning groups are temporary groups of students within a single lesson. Informal learning groups can be initiated, for example, by asking students to turn to a neighbor and spend two minutes discussing a question you have posed. The teacher can organize informal groups at any time in a class of any size to check on students' understanding of the material, to give students an opportunity to apply what they are learning, or to provide a change of pace.

Formal learning groups are teams established to complete a specific task, such as perform a lab experiment, write a report, carry out a project, or prepare a position paper. These groups may complete their work in a single lesson or over several weeks. Typically, students work together until the task is finished, and their project is graded.

Study teams are long-term groups (usually existing over the course of a semester) with stable membership whose primary responsibility is to provide members with support, encouragement, and assistance in completing course, requirements and assignments when someone has missed a session. The larger the class and the more complex the subject matter, the more valuable study teams can be.

Group and pair work at the lessons with different level of speaking a foreign language is one of the methods which allow fluent communication in English and give the students far more chances to speak English in the classroom. Students participate in the lesson much more actively because they are involved in talking to their mates exchanging opinions, practicing new structures more than listening to their teacher talking.

While using this method the teacher should follow the following rules:

1. It is very important to encourage those students who often speak English during the whole lesson.
2. Do not correct student's mistakes (e.g. grammar mistakes) while he/she is speaking or doing some kind of task.

These first two points are very important. But the teachers often ignore these demands and try to correct the students immediately. This leads to the fact that the students are afraid to make a new mistake in pronunciation or grammar. Mistake correction should be carried out later.

3. The task must be interesting. Many students like when the task is referred to the life devoted themes. That is why the text and its choice are very important.

4. It is important to show the students how they must do the referred work in English.

5. The teacher should explain why he/she wants the other students speak only English. Many students can be surprised by this point but everything is simple. By explaining this, you will show them one more time that this is the only way of mastering English.

6. In the middle of preparation give the class opportunity to listen to one of the groups or pairs of what they have already done (feedback). If you do that constantly, knowing this, the students will prepare carefully because they wouldn't like to look stupid in front of their group mates. It is important not to tell them beforehand who you are going to ask.

The first and foremost benefit of both group work and pair work is that they increase the amount of student practice. Imagine a 50-minute lesson with 15 students in the class. After registration and admin, explanations and so on perhaps there are 30-40 minutes where the students can speak English. With 15 students in the class this mean each student – under perfect conditions – will spend perhaps just over 2 minutes speaking. If, however, the class is divided into 5 groups then this means each student – again under perfect conditions – can spend well over 10 minutes speaking. If the teacher has the class in pairs then this goes up to 20 minutes.

Working in pairs or groups students can learn from one another a lot. In a class there are always weak and strong students. Arranging the class into groups the teacher should remember that there can be a mixture of different ability levels in one group. With this in mind the teacher can predict which roles would be the most adequate for which students and what they could teach their classmates, and then give them the tasks. Moreover, they provide an enormous number of new items and expressions for their classmates. The point is

simply that the students need to work together as often as it is possible to learn how to cooperate with other people and get used to different ways of speaking in a foreign language. In addition, they improve their listening, speaking and understanding skills.

Group work and pair work also develop students' fluency. As it has already been mentioned, students really do not have too much possibility to practice the language in a traditional classroom. The teacher presents new grammatical structures and then makes the students do exercises or drills connected with the new material. In fact, the students do it automatically, without thinking - if the drill is not meaningful - and can forget it easily in a week or a month. Needless to say that they do not develop their speaking skills, let alone fluency in a foreign language. On the contrary, group work and pair work really affect these abilities. The students can use the language freely and express their opinions and thoughts without any restrictions. It is difficult not to get the impression that fluency can be improved only during constant speaking practice in the atmosphere of independence and in the state of relaxation. There is another magnificent advantage of group work and pair work. It is the variety of available activities. It must be said here that a huge variety of activities influences the course of a lesson and its success. The more different the activities the teacher uses during his/her lessons, the bigger their motivation towards learning the language. It is true that in group work and pair work students' motivation increases because they are active and open during these activities. In accordance with this, the teacher is going to experience success in his/her work because motivated students are usually good language learners and they always make progress. Group work and pair work may be a good way of checking students' progress in learning. The teacher can do it by monitoring students' activity. Walking round the class and listening to the speakers, the teacher can not only make notes of the most common mistakes to discuss them later, but also discover whether they are able to communicate with each other in the foreign language or not. Such discovery helps the teacher to decide which parts of material need to be repeated or explained later.

One of the problems of pair work and group work is connected with noise and indiscipline, but it usually is more troublesome for the teacher than it is for the learners. Participants in a group-work or pair-work activity are normally unaware of the noise and of what other pairs or groups are doing. The only possible problem here could be if the classroom had particularly thin walls. If the activity is organized well and the learners are all actively speaking, then a teacher should let them make noise, because it is productive noise.

Group work and pair work will certainly increase the chances that our students have to practice English. Also group work and pair work increase students' abilities to communicate, cooperate with each other and contribute to the group outcome.

REFERENCES:

1. Barbara Gross Davis. Collaborative Learning: Group Work and Study Teams. Tools for Teaching. Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 1993.
2. Michael H. Long; Patricia A. Porter. Group Work, Interlanguage Talk, and Second Language Acquisition. TESOL Quarterly, Vol. 19, No. 2, June 1985.
3. Zaikina N.V. Using Pair and Group Work at the English Lesson. //Научный мир Казахстана, 2011. - №3 (37). С.167-170.
4. Group Work & Pair Work in TEFL. <http://www.icaltefl.com/group-work-pair-work-in-tefl>

THE IMPORTANCE OF TEACHING FREE COMMUNICATION

N.L. Lomachenko, N.K. Sabyrbayeva
nataly_lomach@mail.ru, nazik_sab@mail.ru
Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan

Abstract. In the article the importance of free communication at the lesson of studying a foreign language is considered. The methods of free communication activities, how teacher makes his or her students to speak freely, to be able to express their thoughts in easy way with the help of simple words and phrases in the classroom are described.

Keywords: a foreign language teaching, a free communication, teacher-cued activities, a communication drill, vocabulary structures

Аннотация. В статье рассматривается большое значение обучения свободному общению на уроке иностранного языка. Описываются методы свободно коммуникационной деятельности, как преподаватель умеет обучать своих студентов свободно говорить и легко выразить свои мысли с помощью простых слов и фраз в аудитории.

Ключевые слова: Обучение иностранному языку, свободное общение, деятельность преподавателей, коммуникативное упражнение, лексические структуры

It is evident that the ultimate purpose of language teaching is to bring the students to the points where they can freely communicate their own thoughts and ideas, to a point where they are capable of free expression and spontaneous production of the grammar points and vocabulary, used correctly in meaning and in context. A free communication activity is a sort of cumulative practice in which the old and new language structures and vocabulary items are practiced in new situations

All class activities should contribute towards the development of this goal. There are students who are just sitting and listening to the teacher and their classmates but never say a word especially when their own opinion is needed. What should be done? How to make them speak?

It is a real challenge for every enthusiastic teacher to make his or her students to speak freely, to be able to express their thoughts even in easy way with the help of simple words and phrases. It should be done even in the class with elementary level of the English language.

The review that usually starts the lesson serves as a warming - up exercise and as preparatory material for the new lesson. The items for review should be presented in situations different from those used for earlier presentations that are practiced in new situations and with different vocabulary items. The presentations of new structures should proceed from straight mimicry to variations which substitute items previously learned. The drills should show a gradual progression from teacher-cued activities to a procedure which uses fewer or no teacher's controls.

This aim is further carried out in the cumulative practice sessions which integrate the new language learning with the old: the teacher initiates and guides activities at first , progressing toward situations where students can plan, organize and discuss their ideas, i. e, communicate within the context of the situations presented to them.

What is the teacher's strategy in such situation? Should we wait until the students have fair – sized vocabulary or we can have the students work within the few sentence structures that they have already learnt? Usually the teacher presents a cue which suggests the form and the vocabulary to be used in the response. The class practices the pattern in small groups or individually. The utterances the students make may or may not reflect what the usually think or felt about the situation at hand.

Then with changes of situation which makes the students use other vocabulary items, the teacher leads the students through further practice on the forms. In a good class this guided practice usually elicits excellent student performance. The students should learn to operate without outside cues, that is, from cues that are implicit in the physical context or in previous conversations, and these nearly always allow alternative expressions.

It is the purpose of the following section to present activities which help students gradually assume the responsibility of communication, to express their own thoughts and ideas, using the forms and patterns that have been presented by the teacher before. The students are not limited by controls in their responses other than their own ability to handle the sounds, sentence patterns and vocabulary items in appropriate situations. It consists of using, combining and recombining structures and applying them to the situation at hand.

Students can practice a given structure partly within controls and partly free. Sentence frames containing clauses introduced by the words so, because and when lend themselves very well to this form of exercises. The students may all start with the same sentence partial but make the variation for the remainder of the sentence. For instance, they may begin with the phrase I couldn't come yesterday because The rest of the sentence can be filled with varied answers, as many as the students can put together with the structures and vocabulary they have learned as long as they are semantically consistent with the first part of the sentence.

In fact it should be a rule of the drill that some students may not finish the given sentence with exactly the same words which other students have used. But with more practice they will make some more progress.

Combining and recombining grammar forms and vocabulary structures take a big step towards linguistic independence. If the drill content is meaningful, the students will feel that what they are doing is a vital and practical exercise which can be immediately applied to communication. The teacher sets the stage for the students' use of the language by the choice of a pattern or vocabulary is free, that is, the student can make a selection himself.

As in all kinds of learning activities there are some lessons when the students seem to have forgotten what they were doing so well some time before. Every lesson some work should done to relate the old and the new through making use of classroom situations that finally crop up , deliberately creating situations to set the stage, making the imagination contact varied activities, and encouraging the students to use the structures whenever they can, can elicit these natural uses.

One more interesting exercise can be used to illustrate a free communication drill. It is work with a comic strip. Such strips can be very useful in inspiring original utterances. Two people looking at a strip without words will rarely put exactly the same dialogue lines in the characters' mouths. There will always be variation of vocabulary and structure. The teacher can see some originality and imagination which should be encouraged. So the comic strip is presented and some time is given for the students to study it.

Then the teacher gives the situation to start from. In some cases it may be necessary to give sample lines for each picture. As the students listen to their classmates, they may be working up their own interpretations and are ready to present them. Some students probably may decide on the situation and plan the conversation without any teacher's help.

Another technique can be used. A whole expression or parts of previously learned dialogues can be used as the opening lines of new dialogues. The student can reconstruct the expressions he knows to make a new story or dialogue. Or he can expand a story he has already learned to add a different ending. The teacher may present a picture which the class has never seen before, asking the students for statements describing it, or for expression of ideas, or a story line it suggests.

A good exercise is to make a different ending for a story. The teacher may retell a part of a familiar story, and then allow the students to give it a new ending, each one adding a statement until the story is finished. This is an example with a well-known story about Cinderella:

Teacher: She left one of her shoes on the stairs.

Student 2: Her nice dress was changed to rags.

Student 3: The prince ran after her.

Student 4: He could see only a poor d dirty girl. And so on.

One opportunity that shouldn't be missed is the period of sharing the news at the beginning of the lesson, which may provide some practice for free talking. Many students enjoy telling about things that have happened to them or their families, and it is interesting to see just how much they can communicate at different stages of their linguistic development. Other students can ask questions to their classmates, but the questions should not be embarrassing ones.

These activities seem very promising. Of course some of the students may make mistakes trying to construct their own expressions or compose short stories. Let it be. It is a normal situation. Let them try to speak even making mistakes. It's better than just sitting and listening to other students in the classroom without saying a word. Surely all the mistakes should be corrected by the teacher but not at the process of speaking. The most important thing is that all the mentioned activities lead to free communication. And it should be the natural income of the teaching process.

REFERENCES:

1. Dacannay Fe. R., Bowen J.D. Techniques and Procedures in Language Teaching. Quezon City, 1963.
2. А.П. Грызулина. Хрестоматия по методике преподавания английского языка. Москва, «Просвещение», 1983.

ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖОБА ТЕХНОЛОГИЯСЫ

Туллубаева Б.Б., аға оқытушы

Жиреншина К.А., аға оқытушы

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті

Алматы, Қазақстан

Аңдатпа. Жобалық сабақтар – бірнеше сабақтарға созылатын ұзақ әрекет деп ойлауға болмайды. Сабақтардың ұзақтығы әр түрлі, ол қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді болуы мүмкін. Сонымен қорыта келе жоба технологиясы шетел тілін оқыту зерттеу-ізденімпаздық іс-әрекетті қамтуы тиіс, мұнда студенттерге шетел тілін анағұрлым сапалы түрде меңгерулеріне септігін тигізеді. Түйін сөздер: жоба, технология, инновация, презентация, машықтану, пікірталас

Abstract. Project classes can not be considered as a long-term activity, which lasts for several sessions. The duration of lessons can be different; a lesson can be short as well as long. Thus, project technology for teaching a foreign language should involve cognitive activity; it helps students to learn a foreign language on a high-quality level.

Keywords: project, technology, innovation, presentation, exercising, discussion

Қазіргі кезде шетел тілін оқытудағы инновациялық технологиялардың ішіндегі жоба технологиясы ерекше орында тұр. Жоба әдісі алғаш рет XX ғасырдың 20 жылдары АҚШ-та қолданыла бастаған. Бұл әдісті американдық философ және педагог Джон Дьюи және оның шәкірті Клипатрик зерттеп дамытқан. [1,236]

«Жоба» деген сөздің өзі еуропа тіліне латын тілінен еніп «алға тасталған ой, алға шығып сөйлеуші» деген мағынаны білдіреді. Өзі аты айтып тұрғандай алға тасталған ой, яғни біздің жағдайымызда ортаға студент – оқытушы болып тақырып тасталады. Содан кейін студенттер өз ойларын алға шығып айтады.

Жобалық сабақтар әртүрлі кезендерден, қадамдардан тұрады:

1. Дайындық кезені:

- а) негізгі тақырыпты түсіндіру, талдау, өз ойларын айту;
- ә) сабаққа қажетті жаңа сөздермен жұмыс жасау;
- б) қосымша материалдар енгізу.

2. Тақырыпты бөлу:

- а) студенттерді кіші топтарға топтасырып, әр топқа кіші тақырыпшалар беру;
- ә) тақырыптарды талдау.

3. Тақырыптарды нақтылау:

- а) сұрақтар құрастыру, жоспар құру, рөлдерді және тапсырмаларды бөлу;

Жобалық сабаққа дайындық кезінде жоспарды басшылыққа алған жөн. Бірақ сабақ жоспарынан ауытқуға болмайды. Себебі, жобалық сабақ барысында шығармашылық еркіндік болуы қажет.

4. Мәліметтерді жинау:

- а) түп нұсқадағы кітап, газет-журналдар және т.б. мәліметтер;
- ә) теле-радио хабарларындағы мәліметтер;
- б) белгілі бір жерде зерттеуден алынған мәліметтер;
- в) көшеде алынған сұхбат мәліметтер;
- г) фото-сурет.

5. Жиналған мәліметтерді презентацияға дайындау:

- а) реттеу, өндеу презентацияға дұрыстап дайындау;
- ә) плакаттар дайындау, карта жасау, газет шығару, көрме жасау, брошюра жасау.

6. Презентация:

- а) әрбір кіші топ өз презентацияларын басқа топтардың алдында түсіндіреді;
- ә) әр жұмыстың нәтижесін брошюра, плакаттар түйінде дайындау;
- б) жұмыстың нәтижесін көрме, брошюра көмегімен ауызша айтып беру;
- в) қысқаша жұмыс жоспарымен, іс барысымен таныстыру, пікір таластыру.

Мұндай жобалық сабақтарды бір күнде өткізе салу мүмкін емес. Дәстүрлі сабақтарға үйренген студенттер бір күнде жобалық сабаққа ауыса алмайды. Жобалық сабақтар дайындап өткізу үшін ең алдымен студенттерді төмендегі дағдыларға үйрету қажет:

- Топтарда жұппен жұмыс жасау
- Жұмыс кезінде бірін-бірі қолдап, көмектесу;
- Басқалардың жетістіктерін бағалау;
- Бір-бірімен тіл табысып жұмыс істеуге үйрету қажет. [2,546]

Жобалық сабақтар – бірнеше сабақтарға созылатын ұзақ әрекет деп ойлауға болмайды. Сабақтардың ұзақтығы әр түрлі, ол қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді болуы мүмкін. Олардың кейбіреулері бірнеше айларға созылады, кейбіреулерін мақсатына қарай бір күнде ұйымдастыруға болады.

Жобалық сабақтарды өткізер алдында оқытушы ұсыныс жасайды, студенттердің инициативасын қолдайды, қажетті ақпарат көзін қайдан алуға болатыны жайлы кеңес береді, сабақтың құрылымын анықтауға көмектеседі. Оқытушы рөлі өзгереді. Яғни, бұрын барлық сұрақтарға жауап беруші басшы, үйретуші ретінде болса, ал жобалық сабақтар барысында керекті әдістерді, мақсатқа жетудің жолдарын көрсетуші кеңесші ретінде болады.

А.С. Комаров «оқыту кезінде бас, жүрек, қол» бірге жұмыс жасауы қажет деген. Осы жоба сабағында ұлы педагогтың айтып кеткен қағидалары пайдаланылады. Яғни, студент алдында шешімді талап ететін мәселені басымен ойлап, жүреппен түсініп, қолымен жүзеге асырады. [3,126] Нашар оқитын студенттер бір нәрсені дұрыс айтпай қалармын деген қорқыныштан арылып, сабаққа белсене қатыса алады. Студенттерге сабақтың кезендері – презентация кезінде өз еңбектерінің нәтижелі болуын қалайды. Қытай мақалында «мен естігенімді ұнатпаймын, мен көргенімді еске сақтаймын, мен қолмен істегенімді түсінемін» - деп айтылғандай, студенттер өздері дайындаған, өздері жүргізген сабақтарын, өздері тапқан мәліметтерді естеріне жақсы сақтайды.

Көптеген ғалымдардың еңбектеріне сүйене отырып, жобалық сабақтарға төмендегідей сипаттамалар беруге болады:

1. Студенттер мен оқытушылардың бірігіп жұмыс жасауы;
2. Топпен жұмыс жұмыс істеу;
3. Жүппен жұмыс істеу;
4. Студенттердің белсенділігі;
5. Басқа мекемелермен, ұйымдармен, мамандармен бірге жұмыс жасайды;
6. Студенттердің шешім қабылдауға құқығы бар;
7. Сабақ үстінде де, сабақтан кейін де жұмыс жасала береді;
8. Білім алу студенттердің өз іс-әрекеттері арқылы жүзеге асады;
9. Сабақ зерттеулерге, шығармашылықтарға бағытталған;
10. Өз қателерін өздері түзету арқылы үйренеді;
11. Сабақта теория мен практика ұштастырылады;
12. Жиналған материалдар сабақтың соңы қандай болатынын анықтайды;
13. Студенттер дербес, өз бетінше жұмыс жасайды;
14. Оқытушының рөлі тексерушіден – кеңесшіге өзгереді;
15. Сабақтың соңы – презентациямен аяқталады, яғни ақырғы нәтижесін көрсетеді. [4,1486]

Жобалық сабақты дайындар кезінде төмендегідей әдістерді пайдалануға болады:

- Сұрау жүргізу;
- Сұхбат алу;
- Кітапханалардан мәліметтер іздеу;
- Әр түрлі мекемелермен байланысу;
- Мәліметтерді интернеттен іздеу;
- Эксперименттер жүргізу;
- Мамандармен әңгімелесу;
- Мәліметтер сұрастыру және салыстыру. [5,220б]

Студенттер тақырып бойынша табысты жұмыс жасау үшін төмендегідей дағдыларға машықтануы қажет: жоспарлау, пікірталас, таңдау, пікірлесу, дәлелдеу, шешім қабылдау, бірлесіп істеу, зерттеу, іздестіру, ойлап шығару, безендіру бақылау, қорытынды жасау, құжаттандыру.

Презентацияға материалдарды төмендегідей дайындауға болады: брошюралар дайындау, плакаттар дайындау, коллаждар желімдеу, кестелер, карталар, перфокарталар, эмблемалар, газет-журналдар, үндеулер шығару, викториналар, фото викториналар дайындау, көрмелер дайындау, мақала жазу, репортаж жасау, хат жазу, видео фильмдер түсіру, реферат жазу, баяндама жазу.[6]

Сонымен қорыта келе жоба технологиясы шетел тілін оқыту зерттеу-ізденімпаздық іс-әрекетті қамтуы тиіс, мұнда студенттерге шетел тілін анағұрлым сапалы түрде меңгерулеріне септігін тигізеді. Шетел тілі сабағында жоба әдісін қолдану студенттерді еркін және креативті ойлауға қабілеттендіреді.

КОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Жансериков А.Е. Проектная работы на занятиях иностранного языка. //ИЯШ. Алматы, 2004,№3(09)стр.23
2. Ломакина Проектирование как ведущее направление модернизации современного педагогического образования, //Вестник высшей школы, 2004, №1, стр.54
3. Комаров А.С. Творческий подход к планированию английского языка.//ИЯШ,2003,№4,стр.12
4. Гайпова Д.Э. Формирования коммуникативных умени у студентов ВУЗа на основе проектной технологии. //Маг.Диссер. (анг.яз.) Алматы, 2003,стр.148
5. Атаханов Р. Проекттік сабақ – берері мол сабақ. //Поиск/ Изденіс. 2002,№4, стр.220
6. Қабықбаева Д.С. Тілдік жоғары оқу орнында студенттерді мәдениетаралық қатысымға үйретуде жоба технологиясын қолдану. /маг. Диссер. Алматы,2009

TEACHING VOCABULARY AS AN ESSENTIAL PART OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE FOR NON NATIVE STUDENTS

Abylkasova A.B., Artykova E.U.
Araylymabylkasova.@gmail.com
Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan

Annotation. In this thesis, author deals with the development of students' vocabulary skills and several factors which degrade their ability to improve further. Different methods are used by different teachers and review their positive and negative sides; the significance of vocabulary is emphasized. The tests at universities, exams are mostly based on vocabulary and it is also the source for trading.

Keywords: estimation, cognition, comprehend, a remarkable achievement

Nowadays speaking in three foreign languages is required by the government so students at school or at universities have to acquire English, Russian and Chinese. As a matter of fact Chinese is not demanded yet in the country so at least two of that languages must be learnt. As a result of globalization people have to face with the problem like passing an International Language Exams which is too expensive and cannot be a real estimation of a learner's knowledge. However to obtain a good job or to gain a place at a university abroad you need to pass TOEFL, IELTS and so on, it is impossible without a good cognition of the target language. Preparation for these important tests starts from school, a school child or a student at a high school must be conscious about these requirements and has to inforce himself in learning a foreign language that opens doors everywhere.

Studies have shown that reading comprehension and vocabulary are strongly correlated, and researchers have found that word knowledge in primary school can predict how well students will be able to comprehend texts they read in high school. Limited vocabulary prevents students from comprehending a text. Such students are likely present poor results when assessed in various areas and are under the risk of being diagnosed as learning disabled. They are also poor readers; they read less, because reading is difficult and frustrating for them. This means they don't read enough to improve or enlarge their vocabulary which can help them to comprehend more. This perpetuating cycle can mean that as students continue through middle school and high school, the gap between good readers and poor readers grows wider.[5,p26]

Direct instruction in vocabulary can help arrest this cycle. Good readers often acquire much of their vocabulary through wide independent reading, also known as incidental learning. However, explicit instruction can help students learn enough words to become better readers. Direct vocabulary instruction is useful for students at all ability levels, but it is particularly effective among beginning students who have a limited reading vocabulary. We should mention that the average student learns about 3,000 words a year, or six to eight words per day – a remarkable achievement!

How do we teach students to acquire words? According to various authorities, essential vocabulary instruction should include the following three components:

1. definitional and contextual information about a word
2. multiple exposures to a word in different contexts
3. encouragement of students' active participation in their word learning

Without knowledge of vocabulary, neither language production nor language comprehension would be possible. Thus the growth of vocabulary knowledge is one of the essential pre-requisites for language acquisition and this growth of vocabulary knowledge can be fruitful when teachers employ effective vocabulary teaching and learning strategies.[5]

There are many good reasons for using literature in the classroom here are some of them:

- Literature is authentic material. It is good to expose learners to this source of unmodified language in the classroom because they obtain skills in dealing with difficult or unknown language can be used outside the class.

- Literature encourages interaction. Literary texts are often rich with a wide range of meaning also it can be effectively mined for discussion and sharing feelings or opinions.

- Literature expands language awareness. Asking learners to examine sophisticated or non-standard examples of language makes them more conscientious of the norms of language use.

- Literature tiones the whole person by examining values in literary texts, teachers encourage learners to develop attitudes towards them. These values and attitudes relate to the world outside the classroom.

- Literature is motivating. Literature holds high status in many cultures and countries. For this reason, students can feel a real sense of achievement at understanding a piece of highly respected literature. Also literature is often more interesting than the texts found in course books.

Even literature has different types, short stories are common to use in EL classes. There can be noted some advantages of it.

Firstly short stories are practical as their length is long enough to cover entirely in one or two class sessions. Secondly, short stories are not complicated for students to work with on their own. Thirdly, short stories have a variety of choice for different interests and tastes. Finally, short stories can be used with all levels (beginner to advance), all ages (young learners to adults) and all classes.[2,p37]

Also we want to highlight some dos in the class for effecting teaching of vocabulary:

1. Select words to teach
2. Use strategies to engage students in word study
3. Help students to come up with their own definitions
4. Assess student use of words in authentic writing and speaking
5. Teach students morphological strategies to figure out words they do not know, in addition to context-clue strategies.

6. Use symbols and pictures to help bring vocabulary to life.
7. Highlight and use a word wall in classroom instruction.
8. Use and apply vocabulary words regularly (versus isolated practice)
9. Allow opportunities for wide reading so students are exposed to words all the time in a variety of books.

One of the most effective methods of helping students learn new vocabulary words is to teach unfamiliar words used in a text prior to the reading experience. Teacher should preview reading materials to determine which words are unknown. Then these words should be defined and discussed. Teacher mustn't tell the meaning straightaway but allow the learners to develop an understanding of the word's connotations as well as its denotation. Also, discussion provides the teacher with feedback about how well the student understands the word. After pre-teaching vocabulary words, the student should read the text.[5]

Definition and context

Traditionally, vocabulary instruction has focused on having students look up word meanings and memorize them. To know a word, students need to see it in context and learn how its meaning relates to the words around it. An approach that includes definitions as well as context can generate a full and flexible knowledge of word meanings. For example, consider the changes in the word got, as it appears in the following sentences:

Emilio got a cold.

Emilio got rich.

Emilio got a note from Dashiell.

Dashiell got in trouble.

Repeat, Repeat, Repeat

Students benefit from seeing the same word several times. Word meanings are accumulated gradually. A word that is encountered once has about a 10 percent chance of being learned from context. When students see a word repeatedly, they gather more and more information about it until they acquire an idea of what it means. Using and applying several examples of a word in different contexts reinforces word knowledge.[4,41]

Emphasizing Active Processing by Students

Students remember words better when they connect new meanings to knowledge they already have. This type of active processing occurs when students work with words in some of the following ways:

- Produce antonyms and synonyms
- Rewrite definitions
- Identify examples and non-examples of the word
- Use more than one new word in a sentence
- Create sentences that contain the new word
- Create scenarios or stories in which the word is used
- Create silly questions using the word

Each of the above activities reinforces definitional or contextual information about the word and gives students a chance to own the word for themselves. Group discussion of word meanings also helps students learn new vocabulary by having to actively participate in their own learning.[5]

Encouraging wide reading

Getting your students to read more may be the most valuable thing you can do to improve their vocabulary. Evidence shows that wide reading is the main avenue for students' word acquisition.

- If 2 to 5 percent of the words the student encounters are unknown words, he or she will encounter from 45,000 to 112,500 new words.

- We know that students learn between 5 and 10 percent of previously unknown words from a single reading. Using the lower number given above for unknown words encountered during the reading program, we see that a student would learn at least 2,250 new words from context each year.[2,p15]

To be truly beneficial, wide reading should include texts with varied levels of difficulty. Students reading at or below their current levels will not dramatically increase their vocabulary. Motivating students to read can be difficult task. Here are few suggestions for making reading appealing to students at all ability levels:

- Devote some class time to independent silent reading. Reading for a length of time in class will enable students to do this on their own outside of class.

- Promote special interactions related to reading. Setting a time for regular discussions will motivate students to read more and help them understand their reading better.

- Model the importance you place on reading by telling students about books you are reading. When students have silent reading time, read a book of your own to show that reading is a valuable activity that you enjoy, too.[3,p24]

Emphasizing learning from context

Most of the words acquired through incidental reading are learned through context. Students learn from context by making connections between the new word and the text in which it appears. Kuhn and Stahl have

found that children of all abilities learn at the rate from context than. All experts, however, stress that is crucial to make students aware of the importance of using context clues as an essential tool in word acquisition.

Here are some techniques for enhancing students' awareness of the importance of context clues:

- Model basic strategies for using context clues when reading text.
- Provide explanations of how, when, and why to use context to figure out word meanings
- Provide guided practice in using context. [1,p10]

REFERENCES:

1. Adger, C.T. (2002). What teachers need to know about language. McHenry, IL: Center for Applied Linguistics.
2. Celce-Murcia and Larsen-Freeman, D. (1999). The grammar book. An ESL/EFL teacher's course. 2nd edition.
3. Henrikson, B. (1999). Three dimensions of vocabulary development. Cambridge University Press.
4. Zimmerman, C.B. (2007). Vocabulary learning methods. Cambridge Massachusetts: Harvard University Press.
5. Websites
www.exchanges.state.gov/forum/vols/vol37/no3/p27.html (from 9 April)
www.nthuleen.com/papers/720report.htm (from 3 May 2006)
www.aber.ac.uk (from 11 April 2006)
www.epsbooks.com

TEACHING THE PROCESS OF READING COMPREHENSION

L.M. Makhazhanova,

*senior teacher Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan*

L.M. Aliyarova,

*senior teacher Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan*

Abstract. The article deals with the different types of reading and the conditions and methodology necessary for its success. In the interests of professional development, the authors encourage teachers to use the principles as a tool to examine their beliefs about reading in general in particular, and the ways they teach reading.

Keywords: intensive, extensive reading, skimming, scanning, principles, professional development, teacher beliefs

There are many theories of reading. Some regard reading as a skill which relies heavily on our visual perception and ability to recognize words, letter shapes, sound patterns and so on. Other theories regard reading much like looking at a picture, where we read to get the whole message and the bits and pieces are not important singularly. Reading instruction often focuses on items of knowledge - words, letters, sounds. Most people respond to this type of teaching. They search for links between the items and they relate new discoveries to old knowledge (1,33-34). So there are many things which go on inside a reader's head

when reading occurs. Reading is like any other skill we learn. For example, when we first try to pronounce a sentence in English, we tend to speak very slowly, and with not much stability. The more confident and braver we become, the slower and steadier we are until we learn how to control our speed. So when we decide to produce relatively spontaneous utterances, we can usually control the pace, so we avoid confusion. Sometimes we can increase the speed, other times we purposely reduce the speed when we realize that if we don't we could get mixed up. When we learn to speed read, we use the same technique as we would use with the other three skills, writing, listening and speaking. Although reading is considered, together with listening, a rather passive skill, it is in fact can such be active as writing and speaking, and teaching them is even more active. Not all students enter the reading process through the same "door." Some enter the reading process through writing. Others enter by listening to fluent readers read. Students need a variety of invitations to feel like reading, and teachers need to provide a variety of activities throughout the school day to engage them in reading. Reading can be defined as interpreting a system of symbols and it is definitely a skill that will not fade, however, nowadays it is not as fashionable as it had been before other media, i.e. television and the Internet, came into fashion.

Reading is usually done at your own speed, especially in the case of reading at home. Reading is a transferable skill between languages, where word recognition can be more important than the strict knowledge of syntactic reading rules, or perhaps the lack of it.

Getting students to read in English is vitally important for a number of reasons: firstly, reading is necessary skill for many, if not all, foreign language learners. Whether they are faced with tourist brochures, instruction manuals, medical textbooks or even fiction, many students will have to be able to read effectively. But reading in foreign language is also important because it shows the written language in action. And on top of that, frequent reading exposes students to the language in a way that, if successful, helps them to acquire language itself, either consciously or subconsciously. Not all reading texts or activities are necessarily good for students, however. We need to consider both what they read and how they read it.

Most teachers would not give beginner students a novel by Ernest Hemingway or even a “blockbuster” by Jilly Cooper to read. There would simply be too many words which the students could not understand and they would give up disheartened. On the other hand, some of the reading passages which those students to have put in front of are so simple so unlike real written English that they may not be very useful either, because they are so obviously not authentic, not like the real thing.[2,78]

The reading texts which we give the students to work with, then, must appear to some degree authentic, even if they are specially written for students can cope with, even if they do not understand every single word.

Just about any kind of reading material is useable in the English teaching classroom. Students can be shown menus and timetables, application forms and e-mails. They can read poems and narratives, newspaper articles advertisements, letters and postcards.

What the teacher chooses to show the students will depend on four things: the students’ future needs, the students’ interests, the teachers’ interests and the textbook they are using.

The good reader does not read in the same way and at the same speed. It always depends on the type of text and the reason for reading. Time spent reading is important. Students should read extensively both in and out of the lesson to polish their basic reading skills and develop fluency. During the classes, students need large chunks of time to read extended texts for a variety of purposes: for information, for pleasure, and for exploration. The key to becoming a proficient reader is practice, practice, and more practice. In order to do it in a more enjoyable way, they need to be exposed to a variety of genres and authors, as well as to materials they find relevant and engaging. Students need to talk with others about what they are reading. Learning is a social event. Interacting with their peers around their reading experiences enhances the learning for students and increases their motivation to read. Foreign language learners need quality teachers and high-quality instruction. According to recent studies, neither the parent's level of education nor the family's socioeconomic status are as important as the quality of the teacher and the teacher's instruction in predicting student achievement. There are many different kinds of reading. They are:

Scanning. Reading to find details. When you read the contents page you do not start from the top and read every word. Your eyes pass quickly over the list and you select the information that you need. You are trying to locate a specific piece of information, only interested in one thing, and do not bother about the rest. We can scan an article or a timetable for the particular piece of information we want. We can skim a play review to get a “general picture” of the reviewers’ opinion.

Skimming. It means that with this strategy, students are reading in order to find the main points. For example, when reading a newspaper, you are looking for the main points and not really interested in every article it contains. It is just glancing on the text, your eyes pass quickly over the list and you select the information you need.

Skimming and scanning are sometimes referred to as types of reading and at other times, as skills. Skimming involves a thorough overview of a text and implies a reading competence. Scanning is more a limited activity, only retrieving information relevant to a purpose.

Brown (1994) suggested that “perhaps the two most valuable reading strategies for learners as well as native speakers are skimming and scanning.” [3,283]

Pugh (1978) suggested that since scanning is a less complex style of reading it can be introduced first. Skimming requires greater fluency and more practice is required, so it should be introduced later. [4,142] Often skimming and scanning are used together when reading a text. For example, the reader may skim through first to see if it is worth reading, then read it more carefully and scan for a specific piece of information to note. Students need to learn that they need to adapt their reading and techniques to the purpose of the reading. By practicing skimming and scanning, the individual learns to read and select specific information without focusing on information that is not important for meaning.

Extensive reading. This is a very important type of reading where students read longer texts often in their own time. It is unlikely that students will ever become fluent readers if they do not get the opportunity to do some extensive reading. When students practise this kind of reading strategy, they are looking for the gist, the global understanding of the text.

Intensive reading. The students are reading for details, to get all the information

from the text, it was typical of the grammar-translation method, and for example when they are filling in an application form, or read a manual, you are certainly applying this strategy.

We can read in a leisurely way for pleasure, or we can read a set of instruction in order to perform a task. We can also read aloud for others. To our mind, students need to be read aloud to every day although it is a very controversial area. It helps to establish the link between the written form of the word and its spoken form. This will enable the students to add words they read to their productive vocabulary. And we should not forget that English is very difficult because the written form of a word and how to pronounce it are two things. All of these activities are valid, of course; the job of the materials designer and the teacher is to match the activity style to the type of reading.

As a rule we can say, that students benefit by reading for general comprehension first, and looking for details later. If the first task the students have to deal with is relatively simple, then their anxiety is decreased, and they can approach the more difficult tasks that follow with confidence.

Understanding the messages of the text is not the only use for reading material, however. We also want our students how texts are constructed. What language is used to give examples or make generalizations? What language devices do writers use to refer backwards and forwards? How are humor and irony conveyed and what kind of lexis signals conditions and contrasts, for example?

When students understand paragraph and text construction they have a better chance of understanding text meaning. In order to make the reading experience a success for their students teachers need to do a number of things: they need to choose the right kind of text (as we have said), but they also have to get students engaged with the topic/ task and allow them, even provoke them, to predict what they are going to read. [6,54]

Teachers have the ability to make potentially boring texts interesting (and vice-versa) by the way they introduce the task. They will probably not do this by saying "Open your books at page 26 and answer the question by reading the text" It is much more likely that students will be engaged if the teacher has aroused their curiosity about what they are going to see through provocative statements or questions, looking at pictures or predicting.

One way of getting students to predict is to let them look at the text but not to read it. Then it is probably from a newspaper/ magazine. Is there a picture of what the writer is saying "if that is what you want to give them scanning practice. Reading texts contain a great deal of language, topic information and lots of other information (in accompanying photos of maps, and though the layout of the text). It would not be sensible, therefore to get students to read and then forget the text and move on to something else. On the contrary, reading practice should be part of an integrated teaching, learning sequence.[6,213]

The reading text might be preceded by a discussion and then, after the reading has taken place, used perhaps as a stimulus for a role play or letter-writing. If the reading text contains (the possibility for) dialogue students can be used as a model for student writing. In conclusion

the students may:

- develop a "reading habit"
- gain more confidence in reading
- improve their attitude towards reading and become more motivated to read
- feel more autonomous over their own learning and more likely to take more initiative.
- become more "independent readers", being able to read for different purposes and being able to change reading strategies for different kinds of texts
- become more aware of what's available to them to read and how to access materials
- expand sight vocabulary
- acquire "incidental" grammatical competence - that is, it may be acquired even though it was not directly taught
- increase reading comprehension
- improve overall language competence
- be more prepared for further academic courses because they have read large quantities

The teachers should make sure that:

- the reading text is the right level for the students
- the reading topic has some chance of engaging the students' interest
- the students know what kind of reading they are going to do
- the tasks suit the text and vice-versa
- the students are involved with the topic, the language of the text and, where appropriate, the text construction.

REFERENCES:

1. Harmer, Jeremy 1991 *The Practice of English Language Teaching. 2nd edition.* Pearson Education Ltd.
2. Harmer, Jeremy 2001 *The practice of English Language Teaching.* Essex: Pearson Education Limited
3. Brown, Douglas (1994) *Teaching by principles: an interactive approach to language pedagogy,* Upper Saddle River, Prentice Hall Regents.
4. Pugh, A.K. (1978) *Silent Reading - an introduction to its study and teaching,* London: Heinemann Educational Books.
5. Harmer, Jeremy 2008 *How to teach English as a Foreign Language.*
6. *Mastry Teaching,* Madeline Hunter, Corwin Press, 1995

MODERN FORMS, METHODS AND MEAN OF DISTANT LEARNING

Omarova Sh.B. *Senior Teacher, Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan*

Omarova A.B. *Ph.D., Associate Professor,
Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan*

Abstract. In this article there were considered the basic modern forms, methods and means of distance learning in higher educational institutions of Kazakhstan. The authors highlighted the features of distance learning as a form of distance learning for students, the main directions of its development. The article also highlights some of the problems solved by students and teachers in the process of distance learning.

Key words: Distant learning (DL), distant learning technology (DLT) technical training means (TTM), distant laboratory practice (DLP), scientific and didactic complex (SDC)

As it is known, in recent years at many universities part-time learning of students suggests distance learning. Distance learning is regarded as a new form of teaching, which has significant differences that cannot be implemented in the traditional or conventional form of training. In connection with this, it is interesting to analyze the issues related to the main directions of the development of distance learning, since distance training differs from the traditional one. In addition, there appear problems in distance learning that should be solved by students and teachers to increase the effectiveness of such training.

The effectiveness of distance learning is determined by using the educational technologies that underlie the design and implementation of distance learning courses.

One of the most widely discussed issues are special peculiar types and forms of distance learning.

It is clear that modern telecommunications facilities not only provide remote analogues to educational contacts, but in some cases, significantly expand their opportunities. Hence, specificity and peculiarity of the forms of distance learning should be acknowledged.

The most intensive, mass and successful network form of creative development of students are remote heuristic Olympiads. These Olympics are held, as a rule, in all general subjects - Mathematics, Physics, Russian language, foreign languages, etc., thousands of students taking part in them. Undoubtedly, participating in heuristic Olympiads, students are able to create new solutions for ambiguous assignments themselves.

Other kinds of distant learning include distance projects of the creative type. Educational interaction of distance learners in this form of remote teaching is organized to solve creative problems.

This type of training is very effective in writing research papers by students, as well as for clients in need for scientific and technological services and studies.

Consultant of the students, or scientific and technical supervisor set aims to work and study tasks. In the future, the proper organization of the teacher, consultant, academic and technical leader of this form of distance learning, will lead to the development of research abilities of students, rehearsed and consulted. Also this contributes to the fulfillment and online protection of creative works.

Distance courses for learners are also important. These courses are held by organized activity procedure. Their goal is the development of creative directions in the conventional and distance learning.

Creative Information Technologies attract students, rehearsed and consulted by the possibility of fulfillment of their own actions, not only at the prompt of the teacher, as well as scientific and technological leader.

Research in the field of distance education, assistance to educational institutions using telecommunications in the organization of experimental work and dissertation research of educators, assistance in the preparation of theses, advising applicants for academic degrees

Competitions for the best remote teacher, best university student, distant teleconferences are also a type of distance learning.

The publication of thematic electronic mailing lists, electronic educational edition of the journal are the part of distant learning either.

With distance learning the characteristics of a creative product vary - there emerge a new form of the text (htm-format) of the information (hypertext).

Distribution of the creative product on the server, its representation and defense in the remote newsgroups help learners, students rehearsed, counselee customers requiring scientific and technical services, to feel and develop responsibility for the final result of the activity.

The above said allows to make a conclusion that distant learning technology (DLT) is a system of methods, tools and specific forms of training for the implementation of the given replicated content of education. This technology is focused on the didactic application of scientific knowledge, scientific approaches to the analysis and organization of educational process of DL.

On the level of academic disciplines, in the study of a particular material general didactic teaching methods to the system of DL are implemented through a variety of teaching methods, each of which represents a specific action aimed at achieving a particular goal, and performed by a variety of didactic teaching aids. It is believed that in the system of DL before using the IT tools, whatever method was invented by a teacher for training, or a student while learning, it will always be an integral part of one or several general didactic teaching methods.

From the well-known set of learning techniques used in traditional didactics, for DL the following ones are to be recommended: a demonstration, illustration, explanation, story, conversation, exercise, problem solving, learning of the educational material, written work, revision.

The analysis of the activities of educational institutions has shown that currently in the DL, the most widely used teaching way is the reproductive information receptive method integrated with the problematic one.

Let us consider distant learning tools, pedagogically focused on crafted learning content that allows us to speak of them as a means of teaching and learning.

When in the hands of the teacher and the student, learning tools act as a representation of the content of instruction, monitoring and control activities providing and ensuring the acquisition of knowledge by the students. The same material can be represented by several teaching aids (publications, audiovisual aids, etc.), each of which having its own didactic capabilities. The teacher should be aware of these possibilities, be able to distribute educational material in different media, to form one set of learning tools (case), as a system of media educational information designed to address the totality of didactic problems.

The analysis of the numerous sources and our own studies have shown that DL learning tools can be represented learning books(hard copies on paper and electronic version of textbooks, teaching aids, manuals, etc.); Network training manuals; Computer training systems in normal and multimedia options; Audio educational and informational materials; Video training and information materials; Laboratory remote workshops; Trainers with remote access; Databases and knowledge with remote access; Digital libraries with remote access;

In accordance with the views of traditional academic learning tools are implemented through the so-called technical training means (TTM). They include tape recorders, video recorders, projectors, slide projectors, overhead projectors, computers. In turn, the TTM are a part of the training equipment, including the laboratory equipment (measuring instruments, microscopes, glassware and chemicals, etc.), as well as educational equipment and appliances. It should be emphasized that in the DLT learning tools are implemented through the new tools of information technologies (NTIT).

In recent years training programs on CD-ROM, have been actively put into DL practice. Developing of the training programs in various academic disciplines in a multimedia environment (our multimedia courses) is a long and costly process. Many of the problems of development of multimedia are taken by authoring software system Statpro Multimedia and Prometheus-2.

Currently didactic audio and video training materials, mainly recorded on magnetic media, audio and video can be represented by the student using a tape recorder or VCR. Although from the standpoint of the technical capabilities it is yesterday, but Russian reality a few years will not allow students to use a wide range of laser compact discs for education. As the experience of the use of educational audio material, recorded on magnetic media, they are used for recording lectures and instructions to the curriculum that do not require graphic illustrations, as well as for recording lessons for teaching foreign languages, the latter being the most prevalent. Experience of the SSU showed the effectiveness of the use of audio lectures and guidance sessions, recorded on magnetic media. Analysis using instructional video showed that the current training videos are widely and consistently used in the system of continuing professional education. For example, in industrial research, training and fitness center (OAO "Gazprom"), where movies are created for educational purposes by major industry technology areas for:

- professional training of personnel;

- upgrading of worker's and professional's skills on new equipment and technology;
- retraining of workers and professionals;
- obtaining the required minimum of knowledge on technological aspects by experts of non-productive sphere of the industry (economists, accountants, employees of personnel services, etc).

Laboratory remote workshops

The relevance of this learning tool is particularly increased in the preparation of specialists for the various branches of engineering, as the training of such specialists is determined not only by the study of certain theoretical material, but also gives the specific skills of doing laboratory tests. Analysis of the possible ways to solve this problem in the DLT has shown that it is solved in two ways. The first is development and delivery of a specially designed mobile set to the learner. The second way is to provide remote access to the laboratory equipment.

The followers of both trends have made progress, but, in our opinion, the crucial way to solve this problem is to implement the concept of distant laboratory practical (DLP), which solves both problems for workshops and traditional forms of education.

The essence of the DLP is as follows. For a particular application of thematic areas a universal scientific and didactic complex (USDC) is created, which is intended for training and retraining of students, as well as for scientific research. The collective use of the complex of many subscribers located at a very large distance is carried out with the use of telecommunications. Measuring devices in the SDC are replaced with automated intelligent sensor subsystem. Operational management of the experiment is carried out automatically with a multichannel intelligent program control subsystem derived from remote computers that are workstations and users on which to create a virtual map, allowing the maximum possible approximation (multimedia) to reproduce real stand equipment. Software workplace will implement a comprehensive computer support to all laboratory practice: education, knowledge control, getting individual tasks, simulation of the processes, the task of experimental conditions, the initiation of its implementation, acquisition and comprehensive analysis of the results. Successful testing of SDC for the study of electrical devices and systems in the study of the relevant course, gives hopes for the development and implementation of teaching practice similar to SDC in other disciplines.

In the case of natural sciences study the kit manual includes assignments and materials for laboratory practical, as well as "remote" kits labs. It is desirable to include in the case the recommendations and workshops on studying and mastering the basics of practical computer skills and commuter networks. All these elements of the case have a certain level of meaningful independence, interrelated and complementary. This set of tutorials can be given to the learners either on a loan or be purchased by them. At the request of the listeners not all of these elements might be included in the case.

REFERENCE:

1.A. A. Andreev To the question of the definition of "distance learning" E- resource: access Mode:http://www.e-joe.ru/sod97/4_97/st.096.html.

2.Polat E.S., Bukharkina M. Yu., the Theory and practice of distance education: textbook for students of higher educational institutions. M: Publishing center "Academy", 2004

HOW TO USE NEW PUBLICATIONS TO GIVE AN EFFECTIVE LESSON

Rakhmetova V.Zh., Madiyeva Z.K.,

valentina_rahmet@mail.ru; zlikha@yahoo.com

Al-Farabi Kazakh National University,

Almaty, Kazakhstan

Рахметова В.Ж., Мадиева З.К.

Казахский Национальный университет им.Аль-Фараби

Алматы, Казахстан

valentina_rahmet@mail.ru; zlikha@yahoo.com

Аннотация. Английский становится глобальным языком. По крайней мере, полтора миллиарда человек в мире используют английский язык дома или на работе. Проблемы 21-го века, такие как проблемы войны и мира, экологии, демографии и демократии, не могут быть решены, если люди не говорят на одном языке. Целью моей работы является показать, как важно выбрать новые учебники и как это важно иметь достаточное количество языкового материала в процессе эффективного преподавания английского языка.

Ключевые слова: вдохновлять, поощрять, оценить, целевой язык, выяснять, аббревиатура, сотрудничать

Abstract. English is becoming a global language. At least a half billion people in the world use English at home or work. Problems of the 21st century, such as problems of war and peace, ecology, demography and democracy, can not be solved if people do not speak the same language.

The aim of my paper is to show how it is important to choose new textbooks and how it is important to have enough language material in the process of effective English teaching.

Key words: inspire, encourage, evaluate, target language, ascertain, acronyms, collaborate

Today the knowledge of English, in essence, opens to a large global peace with its enormous flow of information and innovation. Mastering the foreign language makes it possible to study abroad in top universities of the world and creates the opportunity for practical experience in the advanced countries of the planet. Knowledge of English is a compulsory requirement for networking and conducting business anywhere in the world.

Al-Farabi Kazakh National University is Higher Educational Establishment that makes all the possibilities to the students to learn English language. The University owns a vast territory in the centre of the city with beautiful views of the mountains and the fresh air. On campus there are a huge library, numerous dining rooms and café for students and teachers, Palace of students after U.A.Dzholdasbekov, swimming pool, student service centre “Keremet”, the medical centre, the supermarket, cinema and beauty salons. Today Al-Farabi Kazakh National University successfully cooperates with more than 300 largest universities of the world, the University is a member of International, European and Euroasian Associations of Universities, the World Universities Consortium, etc. All study rooms of our university are equipped with new equipment. Every year library is supplied for new publications. Our teachers work actively on developing the speech of students.

We developed a new curriculum and we use it for our lessons because “a modern English lesson is a set of learning opportunities. An effective lesson enables the learners to learn. A good input from the teacher is not sufficient to make a lesson effective. There are three major aspects of the lesson: syllabus, method and atmosphere” [3, c. 27].

As a teacher we’re always looking out for new and interesting ways to inspire our learners. Once we’re equipped with a handful of options, we can tailor our teaching approach to help students progress and aim for outstanding results.

The aim of our paper is to show how it is important to choose new publications and how it is important to have enough language material in the process of effective English teaching. There are many new publications nowadays. However the teachers should know that successful English studying depends on effective publications too. We work with many new publications such as New Headway, Attain, English for International Tourism, New English File. And we take part in many useful seminars for English teachers. About 5 years we work on New English File, because this book is full of speaking, writing and interesting tasks.

This book was written for students and teachers with a view to encouraging readers to use more tasks in their lessons and to explore for themselves various aspects of task-based teaching and learning. English teachers of our University have a good opportunity to use the language material given in New English File textbooks worked out by Clive Oxenden and Christina Latham-Koenig. But sometimes we like to work without textbooks giving them free themes. The students may create interesting situations in class by reading unknown texts or listening to specially arranged language material. Therefore, the first thing we want to speak about in the process of effective English teaching is the fact of having enough English material. Secondly, it is clear that we cannot teach communication skills without group or team work. It is more effective to divide the students into two or three groups and suggest them discussing it at first within the group. In such case, all students of the group will feel their participation in general discussion. Next time they will probably volunteer to speak independently.

Another example of group work found in this manual is working on the listening task. The groups are given the task to listen to one of famous singers’ songs, and students should complete the lyrics of the song with the missing words of the song they hear. Normally listening practice needs to be done more than twice and only then the groups start comparing their versions and come to a mutual understanding.

The following level suggests giving the students rhymes and asking them to make a poem of their own. While the group is working together some of them give the ideas and some keep silence so their poem is the result of collaborated work and the teacher should give marks which are a little higher than usual one thanks to their creativity.

Our students have a lot of topics to talk about in their own language: they have quite enough life experiences, memories, daily routines, stories to tell, opinions to give and tastes to express. And we believe

that our teachers' job is to help them to talk about the same things in English language. We constantly work on one of the ways of speaking communication. We always speculate about what kinds of speaking task will best help our students improve their fluency and in my experience, the most successful task types are those tasks that encourage students to talk about things that matter to them. We try to give them interesting themes about real life to discuss. For example: "I like to say what I think"; "How to organize our future life" etc. And we try to choose global topics that everyone can relate to. Here are some more examples of "global topics": "People around us", "From rags to riches", "Pollution of the air", "What does your food say about you?", "Say about the best city you've ever visited", "Who is a patriot?"

We should keep in mind that the aim of English learning at Universities is to acquire communication skills but grammar studying also plays very important role. An English teacher should know the subject perfectly well and try to create an atmosphere of good relationship and mutual help and understanding at the lesson. In order to learn the language one should be motivated, love it and fulfill all the tasks with pleasure [4, c. 231]. We try to supply our students with the ability to speak not only fluently but accurate so teaching grammar is considered to be as important as teaching, reading, listening and pronunciation. We often pay attention to the grammar and always search effective ways of explanation.

The grammar sections of New English File have been written carefully to provide students with as many opportunities as possible for meaningful, personalized practice. Students often get two "goes" at the same grammar exercise. Firstly, students do an exercise by manipulating the form. They then use the same exercise as the basis for a personalized speaking activity. Students not only get double practice of the target language, but the target language is made more memorable because the students engage with it on a personal level.

We think planning a lesson plays a main role in teaching foreign languages. There are many ways of planning. The following four points define the key areas to consider when planning a lesson:

- The aim of the lesson;
- The new language / structures/ contexts to be introduced;
- The overall organizational framework;
- The specific role of each stage of the lesson.

The aim of the lesson should designate a specific goal which can be realistically achieved by the end of the class. It forms one part of a longer-term target such as a specific level of competence students to reach over a term or the whole academic year. The aim of the lesson will probably involve an element of novelty, with the class being exposed to a new way of thinking or new vocabulary and grammar. In order to achieve the goal, it is necessary to organize the less different stages or types of activity. This is particularly important when teaching a mixed ability class or when taking into account different leaning strategies [2, c. 52].

And we must evaluate our lessons ourselves, ask ourselves these questions to ascertain the success of our efforts and to aid future planning: Were the teaching aims we set out at the beginning achieved by the end of the lesson? Did we manage our time effectively during each stage of the lesson? Did we set enough material for fast-learners and give enough time for pupils requiring extra support? How would we improve the lesson next time? We think if we can find right answers to these questions, we will reach our aim of our lessons.

Therefore, we want to underline once more that successful English studying depends on several factors among them: good textbooks, the harmony in the development of reading, writing, listening and speaking, teaching good pronunciation, a students' ability to work in groups. Our teachers always try to use new effective methods of teaching. We are making up our lessons plan on the program "Power point". And we always search for different kinds of CD disks, video cassettes for our students. They can use their iPods and mobile phones in the classroom or at home to record themselves speaking English which we can then review. When the students hear their own speech it can help them identify where they could make improvements. We also use social media to bring the real world into our classroom. Creating a classroom community is a great way to bring our students together and provide new avenues of communication. The language used on sites like Twitter and Facebook can be used as examples of English slang words or acronyms. Introducing students to "GTG" ("go to go") and "BTW" ("by the way") is an amusing way to create a relaxed atmosphere and encourage input from students on what they've been noticing – or been puzzled by – in interactions with English-speaking friends and family. The tactic of using biographies is particularly useful when teaching students about the use of verbs when speaking English. E.g. we find out which celebrities or sports stars our students admire and then use a short biography and by reading the bio the students can understand the differences between past and present: "He starred in his first hit film in 1985, but now he prefers theatre acting as a career."

Whether you are new to English language teaching, or whether you are taking the next steps in your career and development, you will find valuable help and opportunities in New English File. These sets of books will take you to essential information; teaching tips and materials; modern articles; interesting themes to discussion in the classroom.

REFERENCES:

1. «Иностранные языки в школе». №8, 2011.
2. Jeremy Harmer. How to teach English. Edinburgh, Longman. 1998.
3. Карагова А.В. Актуальные проблемы современных социально-гуманитарных наук. - Алматы. 2006.
4. Мильруд Р.П. Методика преподавания английского.- М., 2005.

THE PROBLEM OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN FOREIGN LANGUAGES

Smagulova A.S.,

Teacher Al-Farabi Kazakh National University

Tastemirova B.I.

Senior teacher Al-Farabi Kazakh National University

Almaty, Kazakhstan

Abstract. The article deals with the problems of intercultural communication in foreign languages. It demonstrates the interest and desire to explore the linguistic phenomena in a broader cultural context. Besides, it discovers the fact that between the teaching of foreign languages and intercultural communication. It will be unfair if I do not notice that the article hides the concept of "culture" as objective and subjective parts. The purpose of the article work will be indicated by the disclosure of the content and the selection of specific features of intercultural communication in the educational environment through the study of foreign languages.

Key words: intercultural communication, culture, communication skills, bilingual dictionaries, direction.

Аннотация. В данной статье рассматриваются проблемы межкультурной коммуникации на иностранных языках. Также, демонстрирует интерес и желание исследовать языковые феномены в более широком культурном контексте. Кроме того, в нем раскрывается тот факт, что между преподаванием иностранных языков и межкультурной коммуникации. Будет несправедливо, если я не отмечу, что в статье раскрывается понятие «культура» как объективная и субъективная часть. Цель статьи будет обозначена раскрытием содержания и выбором специфических особенностей межкультурной коммуникации в образовательной среде посредством изучения иностранных языков.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, культура, коммуникативные навыки, двуязычные словари, направление

The fact that language and culture are interrelated elements of social life, people began to notice in the XVIII century, but specifically this problem began to be engaged until the end of the last century. However, we can say that these studies lacked a solid scientific basis; they were declarative and sometimes propagandistic character. However, over the past two decades in this field were quite significant and interesting from a practical point of view of research. This demonstrates the interest and desire to explore the linguistic phenomena in a broader cultural context. This suggests that the study of this area still does not lose its relevance.

The concept of "culture" can be divided into two parts: objective and subjective. Objective culture includes all possible institutions, such as the economic system, social customs, and political structures and processes, as well as literature, arts and crafts. Subjective culture - a culture of psychological traits, including the values and patterns of thinking (mentality). Here is subjective culture, one should note here that it is the great difficulty to understand. The purpose of the course work will be indicated by the disclosure of the content and the selection of specific features of intercultural communication in the educational environment through the study of foreign languages. In line with the aim of I advance the following tasks for the solution: - To consider the problem of cross-cultural communication in teaching foreign languages; - To give the concept of language communication as a sociolinguistic phenomenon; - To analyze the state of knowledge of cross-cultural communication issues in domestic and foreign schools; - Design technology to create educational - methodical support in the formation of cross-cultural communication.

The fact that between the teaching of foreign languages and intercultural communication is a single, complementary relationship, it is not necessary to speak at length. This is so obvious. Each lesson in a foreign language, wherever he was held, at school or in the walls of the university - a practical encounter with a different culture, primarily through its main vehicle - language. Each foreign word reflects foreign culture, every word is subjective, due only to the language of the culture, a kind of impression of the outside world.

Teaching foreign languages in Kazakhstan is in demand today, as there is an urgent need to use this knowledge in everyday life. It certainly has an impact on teaching methods. The previously used methods, is now lost its practical significance and require a radical renovation and modernization. The increasing demand for foreign language teaching, in turn, dictates and its conditions. Now, no one is interested in the rules of grammar, and even more, the story itself and the theory of language. Modern living conditions require learning a foreign language, especially functionality. Now, the language does not want to know, but to use as a means of real communication with other cultures. In this connection, it took radically change the view of the teaching of a foreign language, taking into account more attention and emphasis on linguistics and intercultural communication. The main objective of foreign language teaching in modern is a training function of the foreign language and its use more practical. Pragmatic solution to this problem is possible only on one condition - that pretty solid fundamental theoretical base will be created. First of all it is necessary to create it:

1) Make the results of theoretical works on philology to the practice of teaching foreign languages; 2) theoretically comprehend and summarize the extensive practical experience of teachers of foreign languages. In the traditional approach to the study of foreign languages, the main method of teaching was to read texts in a foreign language. And it was not just school-level education, and higher education, university. Subjects of everyday communication has been presented with the same text, only on objects of everyday communication, however, few of these specialists, having read such texts could adequately behave in a real situation, which would require the application of knowledge of practical foreign language, not its scale literary side. Unfortunately, it now suffers and teaching methods of modern literature, but that we are not talking in this paper. Thus, of the four language skills, among which we mean reading, speaking, writing and listening comprehension, in practical terms, it implemented the most passive form - reading. Such a passive foreign language teaching on the basis of written texts was reduced only to the fact to understand, not to create their own linguistic experience. Modern close cultural communication has returned foreign language teaching methodology to normal. Now, teachers tend to teach the practical use of the available linguistic material in stock. Now on the basis of higher education teaching a foreign language is perceived as a means of everyday communication with other cultures. The aim of higher education - is the formation of a highly educated man who has in his arsenal of fundamental training, not only in the narrow specialization, but in broad terms, such as learning a foreign language with no reference points on the selected profession, the technicians must possess not only not so much technical English or other foreign language, but also be able to use it, first of all, with similar specialists only speak other foreign languages. The maximum development of communication skills - these are the basic, perspective, but very difficult task, standing in front of teachers of foreign languages. To solve it, you need to learn new teaching methods aimed at the development of all four types of language, and fundamentally new educational materials that can be used to teach people to communicate effect. At the same time, of course, it would be wrong to rush from one extreme to another and give up all the old techniques: they have to be careful to select the best, useful, authenticated teaching practice. The main answer to the question of solving the urgent problems of teaching foreign languages as a means of communication between people of different nations and cultures is that languages should be studied in indissoluble unity with the world and culture of the peoples who speak these languages. The main components of such a foreign culture can include the following elements, bearing the national - specific color:

- Traditions and rituals, which can be seen as a tradition;
- Traditionally - consumer culture; - Everyday behavior;
- National picture of the world, which reflects the specifics of perception of the world;

- Art and culture, which can also be attributed to the elements of ethnography and ethnology. As mentioned above, the meaning of words and grammatical rules quite enough to assume that you own language. It should be as deep as possible to find out the very culture of the target language. In other words, we can say that the theoretical knowledge of the language should be supplemented by practical skills, when to speak, what to say to whom and under whom, how you can use the value of a given word in a specific context. That is why more and more attention paid to the study of the language of the world, is the study of the country in which the spoken foreign language learners. This direction has received the name "lingvostranovedenie". Linguistic - didactic is an analogue of sociolinguistics, developing the idea of the need to merge learning a foreign language as a set of forms of expression with the study of *obshchestvennoy* and cultural life of the speakers [2]. Linguistic as an academic discipline is directly related to the methodology of teaching foreign languages. But in contrast to the teaching methodology focused on theoretical knowledge of a foreign language more related to the grammatical construction of the written text, "lingvostranovedenie" focuses on the study of extra-linguistic factors, that is, the study of social structures and units that form the basis of any national culture. Difficulties arise mainly in teaching active methods of language acquisition - is teaching writing and speaking. This gives rise to major difficulties for two reasons in a collision with intercultural communication. 1) lexical-phraseological compatibility of words. Every word of every language has its own, unique to this language

compatibility reserve. In other words, it is "friendly" and combined with some words and "not friendly" and, accordingly, is not compatible with others. Why can only win a victory and defeat - why the role of patience in Russian can be played, meaning - to have, and conclusions complimentary - do. Why is the English verb to pay, which means 'to pay' supposed to combine with such incongruous in terms of the Russian language, words like attention. Why Russian combination of strong tea, strong rain in English sounds like "strong tea" (strong tea), «heavy rain» (heavy rain) 2) multiple values of the foreign word. Bilingual dictionaries confirm this phenomenon. Translate words with a dictionary that gives the "equivalent" of their values in a different language, provoking their students on the use of foreign words.

a ration book – карточки,
to do the books – вести счета,
our order books are full – мы больше не принимаем заказов,
to be in smb's good/bad books – быть на хорошем/плохом счету,
I can read her like a book – я вижу ее насквозь,
we must stick to/go by the book – надо действовать по правилам,
I'll take a leaf out of your book – я последую твоему примеру,
He was brought to book for that – за это его привлекли к ответу.

The same situation - when the translation of a single word does not coincide with the translation of the word in the word combinations - can be illustrated by examples from the Russian-English dictionary:

записка – note,
деловая записка – memorandum,
докладная записка – report,
любовная записка – love letter, billet-doux;
закрытый – closed,
закрытое заседание – private meeting,
закрытое голосование – secret ballot,
закрытое помещение – indoors

In practical terms, the work has shown that modern foreign language teaching is impossible without instilling students with foreign language culture. Most trainers put at the heart of the current state of theory and practice of learning a foreign language with a strong communicative focus, which contributes to the full development of the individual, the development of spiritual values of the students.

This article in the methods of teaching a foreign language has shown that learning intercultural communication cannot exist without the inclusion «lingvostranovedcheskogo» dimension in the learning process. In the light of modern requirements of training objectives and the role of changing the status of the regional geographic information provided so as to correspond to the experience, needs and interests of learners and be mapped to the same experience of their peers in the target language country. Studies have also shown that in modern education there is the base which establishes a communicative training.

REFERENCES:

1. Vereshchagin E.M. Kostomarov VG Lingvostranovedcheskogo theory of speech - M. Eng. lang., 2000.543s
2. Vereshchagin E.M. Kostomarov VG Geography and teaching Russian as a foreign language, Nauka, Moscow, 2001. 251s
3. Bulkin A.P. Learning foreign languages in Russia. Socio-cultural aspect // IYASH - 1998 - №6
4. Vereshchagin IN and Prytkina T.A. Angliysky language textbook for grade 2 schools with intensive study of English, lyceums, gymnasiums, colleges. M.: Education, 2000.
5. Vyborova G.E. and Melchina OP 70 interpreters for the angl.yaz (I and II levels) "EasyEnglish" M.: AST-Press, 1998
6. Teller Deds, Gray, Peta. / to angl.yaz / Edinburgh 2000
7. Sue O'Connell. English for advanced level // Edinburgh 1999.
8. Koptiug N.M. Internet - lessons as an auxiliary material for teachers, IYASH- 2000
9. Cutting Edge by Sarah Cunningham and Peter Moor Oxford 1998
10. Mackenzie D.C. The Oxford School dictionary-Oxford: Slarendom press, 1995

ELSP TEACHING BASED ON PROJECT WORKS

Makhmetova D.M., Gumarova Sh.B.

Senior teachers

djamilamakhmetova@gmail.com

Al-Farabi Kazakh National University

Almaty, Kazakhstan

Abstract. The given article discusses ELPS teaching based on project works. The article considers the four stages for doing the project work elaborated by the authors of the article. This four-staged principle of doing project works is widely used by the authors in the ELSP classroom for the first-year students at al-Farabi Kazakh National University. Each stage was thoroughly discussed by the authors in the article.

Key words: ELSP, project work, stage, transformation, teaching process

Аннотация. В данной статье рассматривается преподавание профессионально-ориентированного английского языка на основе проектных работ. В статье рассматриваются четыре стадии, разработанные авторами для выполнения проектных работ. Данный четырех-стадийный принцип выполнения проектных работ используется авторами статьи на уроках по профессионально-ориентированному английскому языку со студентами первого курса в Казахском Национальном Университете имени аль-Фараби.

Ключевые слова: Профессионально-ориентированный английский язык, проектная работа, стадия, трансформация, преподавание.

The modernization of the educational process in the sphere of foreign language teaching is closely connected with innovative technologies. These technologies are implemented into this process to improve the content and methods of teaching a foreign language and to meet modern needs of the society. Nowadays there are many various technologies in the field of teaching foreign languages. They include case-studies, learning based on using internet resources, individual-oriented approach, communicative approach, translation approach, audio-lingual approach, grammatical approach, aural approach, immersive approach, approaches based on using electronic gadgets like I-pods or I-Phones. All these approaches are actively used by the teachers of foreign languages, but in our paper we are going to discuss the project-oriented approach, namely the project works which are used in the ELSP classroom at the university level.

The project work is a core component of ELSP learning. Students can acquire many useful skills from this creative teaching approach. The given technique can extensively enrich a learner's vocabulary, improve pronunciation and develop speaking, reading and writing skills necessary for professional communication. The project method helps a student to acquire these skills through doing individual project tasks. The project method is based on three pedagogical principles: 1) promotion of manual activity instead of memorization and verbalism; 2) learner's active participation in the learning process; 3) exploitation of facts relating to the immediate reality as a source of learning. The role of a teacher in the project work is not dominant; the teacher acts as a guide, advisor, coordinator and facilitator; the focal point moves from the teacher to the learners, from working alone to working in groups [1, 113-114]. The project method originates from Pragmatism, philosophical movement which appeared in the middle of the 19th century and promotes action and practical application of knowledge in everyday life [1, 113]. As a distinct of other teaching English techniques the project method is closely connected with a real world. The project method develops problem-solving skills and the skill to work in the team (cooperative skills) which can be very important in any professional sphere. The project method is based on experimental learning which means that learners acquire knowledge after having experienced or done something new [2, 32]. The Experimental learning is defined as the exploitation and processing of experience, aiming at not only acquiring knowledge, but also at transforming the way of thinking and changing attitudes. [1, 113]. This process enables the learners to gain the deep understanding of what they are learning about. The knowledge is accumulated through experience and the project work is some kind experience that they acquire through solving a certain problem or doing a certain task. That's why the role of the project works is increasing these days. Doing the project work the student learns to put into practice the theoretical knowledge. He or she sees the connection between the theory and practice.

When doing a project on a foreign language students learn to work with on-line resources and process the information which they find on internet. They simplify compound sentences, paraphrase phrases difficult for understanding which allows them to use in practice their grammar and lexical knowledge. The skill to process information is very important for the students of natural science specialties because before starting research scientists should analyze all information which is available on their research theme. Today all scientific papers are written in English. English is a language of international communication. The scientists from all over the

world use English to communicate with each other. Under such conditions the role of the project work in the teaching of English, and especially in the teaching of ELSP is becoming increasingly important. As it has been mentioned before the project works involves all three main language skills: writing, speaking and reading. When a student does the project work on ELSP he or she uses the information from internet or other sources. The process of doing the project work on ELSP includes several stages:

The first stage – search for necessary information;

The second stage – when the information is found a student should study this information i.e. he /she must read it thoroughly which improves reading skills;

The third stage – after reading it a student should process this information which means the adaptation of the source text. The adaptation is done thorough paraphrasing difficult phrases and simplifying compound sentences, excluding not important information. At this stage students improve their writing skills;

The fourth stage includes the oral presentation of the project which develops speaking skills.

These four stages are the standard stages for doing any project work on a foreign language. As it has been shown above they cover all three skills: reading, writing and speaking. At each stage a student analyzes the information found by him/her on internet. The first stage is aimed at searching necessary information from internet. The second stage is a complete of understanding this information. The third stage includes the linguistic analysis of the sentences and phrases which are contained in this information i.e. word content. This stage is the most difficult one. This stage includes the knowledge of grammar and vocabulary. The student can reconstruct the sentences substituting them for grammar structures studied. As an example we can give one compound sentence taken from the project work on the theme: “Ecologically clean fuels” done by the first year master students of Petrochemistry specialty: Natural fuel (such as compressed natural gas or liquefied petroleum gas,) or a blend (such as gasohol) is a fuels that is used as a substitute for fossil fuels, and which produces less pollution than the alternative [3]. The sentence given above was taken from the on-line dictionary of business. It is a definition of natural fuel. The sentence is a long and difficult for comprehension if to read it orally. So to make it easily –comprehensible the students decided to convert it into a simple one excluding some words from it and reconstruct its syntactical structure. After these transformations it had the following form:

Natural fuel is a substitute of fossil fuel. It has two forms: liquid and gas. As a liquid it can be liquefied gas or compressed natural gas. As a liquid it can be gasohol. As a distinct of alternative fuel it produces less pollution.

In the transformed variant we can observe that the sentence was divided into five simple sentences.

The authors of this new paraphrased definition of natural fuel introduced the grammatical constructions: as a; the word ‘blend’ was substituted for liquid and the words “used”, “which” and ‘that’ were excluded from the new variant at all. Such transformations were used to make the source sentence understandable for the audience for which English is not a native language. Here the students used their grammar and lexical knowledge.

As another example of transforming a sentence we can give the sentence taken from the scientific article used for the project work: Fertilizers. The initial variant of the sentence was the following: Activated carbons (AC), known for over 3000 years, still remain the most powerful conventional adsorbents, mainly due to their highly developed porous structure and these experiments carbide derived carbons (CDCs) outperformed any other materials or method for the efficient removal of TFN - α . [4, 5755]. The transformed variant of this sentence was the following:

Activated carbon is known for more than 3000 years. But it is still the most powerful adsorbent that is often used. It is often used because it has very developed porous structure. In these experiments the authors used the carbons which were derived from carbide. They used these carbons to remove TFN - α . They used these carbon materials as they showed the higher performance than did the other materials.

The transformed variant also consists of a few simple sentences. The complex grammatical structures were excluded, some words were paraphrased. For instance “carbide-derived” phrase was substituted for the attributive clause: which were derived from carbide; the verb “to outperform” was substituted for the expression “to show high performance”. The students also made some additions into the transformed version.

The examples given above vividly demonstrate how the knowledge of even simple general grammar can be useful for creating a new text in a foreign language. These transformational tasks allow students to improve their writing skills. They learn to formulate the ideas using the background which they have already acquired. They try to present the information found by them on internet in a different way substituting it if possible for similar words or simple grammar constructions. These tasks can help students to refresh their lexical and grammar knowledge. But the main point is that they start implementing them into the written speech.

The third stage is the most important stage in the project work as it is a preparatory step for the presentation. The students don’t have to learn everything by heart. The text remade by them can be easily reproduced as

they used the words and constructions which are familiar for them. The students' work at these four stages can be considered on the example of the project work: Environmentally-friendly products fulfilled by the first – year students of Chemical faculty. The goal of this project work was to enrich students' terminological vocabulary connected with the names of chemical compounds, improve pronunciation and develop presentation skills. The students were divided into three groups. The first group prepared the project on the theme: Health-Friendly shampoos. The second group made the presentation about health-safe cosmetics and the third group did the project about health-safe washing –up liquids and soaps. The main requirement of the project work was to do the presentation in the form of a poster. Each group prepared the poster. To facilitate the students' tasks the teacher recommended the students to take two specific products and compare their qualitative features. The first group of the students decided to describe the features of two shampoos of two famous world brands. They are the shampoo "Shauma" by Schwarzkopf and the shampoo "Lush" produced by Konstantin Company. The students described the ingredients of these shampoos and their influence on our scalp and hair. They characterized each ingredient in details. Besides it they gave the percent ratio of the components of each shampoo and made the list of recommendations how to choose a good shampoo. They enumerated the harmful ingredients and the ingredients useful for the health of our scalp. The report was presented on the poster. The second group made the poster presentation about washing-up liquids. The presentation of the second group was done in the similar way as the presentation of the first group. The distinction was the subject of the presentation. The second group compared the chemical composition of the washing-up liquid "Fairy" and baking soda. The third group presented different brands of soaps. As a distinct of the first and second groups the third group used not only poster but also the prototypes of soap products. At the end of the project the students became very confident in their knowledge and they were able to enrich their vocabulary on specialty. They learnt to work with the authentic information and adapt this information for the easy comprehension by the audience for which English is not a native language.

The second project was devoted to the healthy lifestyle. The project theme was: "What I drink and eat every day". The given project work was done by the first year master students of the chemical faculty. The teacher divided the master students into four groups and gave the theme to each group. The first group was responsible for the preparation of the presentation devoted to fruits and vegetables. The second one had to prepare the presentation about dairy products. The third group prepared the presentation about drinks and the presentation theme of the fourth group was sweets. As compared with the bachelor students the master students made their presentation in Power Point. Their presentations were full of graphs, tables and pictures which were an auxiliary material for their oral presentation. Describing the chemical compositions, nutritious qualities they used scientific expressions like: as the graph shows, according to the scheme, table 1 gives, it was found that, as compared with and etc. studied by them at the ESLP lessons being included into the study plan of the master program. During their presentations the master students presented their research materials using different styles. Some of them presented their data in the form of bar charts or diagrams. They decided to choose these types of presenting data by the teacher's recommendation because the main purpose of the given project was not only to develop students' speaking skills but also develop the skills to describe diagrams, tables and bar charts. This skill is very important for IELTS exam. So the teacher giving this task to the master students pursued also the goal to prepare them for IELTS exam.

The third project was also done by the master students of the chemical faculties. But as a distinct of the second one this project had only one goal is to develop students' scientific-writing skills. The title of this project was: "Fertilizers which do not damage our soil". The choice of the theme is conditioned by the major of the master students. The given project was carried in the master group of "Mineral fertilizers" specialty. The master students were divided into three groups and their task was not to prepare the presentation. They had to write the scientific article with a volume of 3-5 pages. The article written by the master students also contained a lot of graphs, tables and schemes.

All these project works were aimed at developing students' language competence. The main advantage of these works was that the students became confident in their knowledge. These works also increased the students' interest in learning English.

Thus, this four-staged project approach is regularly used at the lessons of ELSP at al-Farabi Kazakh National University. It is both used for master students and bachelor students of natural specialties. The choice of the project method as a main strategy for ELSP teaching at al-Farabi Kazakh National University can be explained by the factor that modern studying process should meet the demands of the modern market. It means that the universities should train the specialists that will easily orient in the working environment and find the practical use of the skills acquired by them at the university. The project approach used at ELSP classes at al-Farabi Kazakh National University allows integrating reading, writing and speaking skills in one activity thus helping to achieve the better results in the learning process.

REFERENCES

1. Iosif Fragoulis, Iakovos Tsiplakides. Project-Based Learning in the Teaching of English as a Foreign Language in Greek Schools: From Theory to Practice. // English Language Teaching. Vol. 2, No 3, September 2009. P.p. 113-119.
2. Kotti D. Experimental learning from theory to practice. // Adult Education. No. 13, 2008. P.p. 35-42. (in Greek).
3. <http://www.businessdictionary.com/definition/clean-fuel.html> Gleb Yushin, Elizabeth N. Hoffman, Michael W. Barsoum, Yury Gogotsi and etc. Mesoporous carbide-derived carbon with porosity tuned for efficient adsorption of cytokines. // Biomaterial. 27 (2006), pp. 5755

EDUCATIONAL AND EDUCATIVE POTENTIAL OF SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION PROGRAMME OF "SELF-KNOWLEDGE"

Arinova B.A., Seitkerim B.E., Tleugabylova Z.A.

b.s.erlanovna@gmail.com, tleugabylova@mail.ru

Al-Farabi Kazakh National University

Almaty, Kazakhstan

Abstract. The article deals with educational and educative potential of spiritual and moral education program of "Self-Knowledge". As a methodological basis in the education system the subject of Self-Knowledge is directed to train and master methods and techniques of forming moral values through self-knowledge of young generation and their moral ideas; the ideas about developing creative and professional activity of an individual; virtuous attitudes and opinions of national and foreign education theories in pedagogy and psychology representing the social and psychological aspects of modern education. To summarize, self-knowledge is the subject of promoting personal growth, self-development, self-realization and self-assessment of their accumulated experience.

Key words: "Self-knowledge" spiritual and moral program, education, the potential, the subject of "Self-knowledge", personality, knowledge, education.

«ӨЗІН-ӨЗІ ТАНУ» РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ БІЛІМДІК ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛІК ӘЛЕУЕТІ

Андатпа. Мақалада «Өзін-өзі тану» рухани-адамгершілік білім беру бағдарламасының білімдік және тәрбиелік әлеуеті қарастырылады. Өзін-өзі тану пәні – жас ұрпақтың тұлғалық рухани-адамгершілік құндылықтарын өзін-өзі тану арқылы қалыптастырудың әдіснамалық негізі ретінде оқыту жүйесіндегі адамгершілік көзқарастар, тұлғаның шығармашылық және кәсіби дербестігін дамыту туралы идеялары; отандық және шетелдік оқыту теориясындағы, педагогика мен психологияда ізгіліктік дәстүрлер мен ой-пікірлер, бүгінгі тәрбиенің адамға бағытталған әлеуметтік психологиялық қырларын қалыптастырудағы тәсілдерін оқыту мен үйретуге арналған. Қорытындылай келе, өзін-өзі тану – бұл адамның тұлғалық қалыптасуына, өзін-өзі дамытып, өзін-өзі іске асыруына және өзінің жинақтаған өмірлік тәжірибесін өзі бағалай алуына ықпал ететін пән деп саналады.

Түйін сөздер: «Өзін-өзі тану» рухани адамгершілік бағдарламасы, тәрбие, әлеует, «Өзін-өзі тану» пәні, тұлға, білім, білім беру мазмұны.

Today's modern requirements of the education system of the Republic of Kazakhstan are directed to the solution of the most important problems in education of the younger generation. Nowadays the world scientific technologies of development and innovative openness demand that the personality should be witty, well educated and well mannered. Therefore training from the spiritual and moral aspects is aimed at increasing the level of civil consciousness in each child and the capabilities to show activity in any environmental surrounding. It can be noticed on the educational and educative potential of the Self-knowledge program that offers spiritual and moral education and gives the chance to harmonious development of a person.

In the framework of the renewal of the country in the field of innovations in education the relevance and necessity of the S. A. Nazarbaeva's project under the name of "Self-knowledge" is clearly observed. It wouldn't be a mistake to tell that it develops moral values of the young generation along with the original values of our independent country in minds of children. It is the basis of national education, which gives the possibility and absorption capacities to develop spiritual and moral values of the younger generation and to open comprehensive capabilities and possibilities of youth.

The subject of self-knowledge as a methodological basis for the formation of personal spiritual and moral values of young generation through moral concepts, ideas of personal development in a creative and professional independence. The discipline is also directed to training based on national and foreign theories of

education, psychology and pedagogy ideas, traditions and beliefs, to teach in the formation of socio-psychological aspects and methods aimed at modern man-centered education. For the purpose of transfer the experience accumulated up by the mankind, the next generation, increase of civil activity of a person in the course of humanization of education, the guidance of spiritual and moral disciplines is the formation of a reasonable capacity.

The concepts of moral-spiritual education of "Self-knowledge" consistently describe all the applied theories that have great importance. The sources on which this syllabus is based are: the Law of the Republic of Kazakhstan concerning 'On Education", the laws of the International Conventions, and also other regulating documents of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan which allow to develop consistently conceptual ideas written in the given documents.

It is clear that spiritual and moral values of the national education program of "Self-knowledge" take their roots from the spiritual heritage of our nation and its national values. The discipline of spiritual moral education of "Self-knowledge" is closely connected with the history, the mothertongue, philosophy, literature, cultural traditions and psychology.

The given discipline is taught in preschool and general secondary education, in all educational institutions of the country in accordance with the spiritual and moral education standards. This document of self-knowledge establishes requirements for organizations, includes the main directions of individual spiritual morality. The standard that in the process of forming a harmonious personality taking into account many-sided aspects, spiritual, moral and ethical norms of education and to determine ways of achieving expected results on the levels of educational achievements, allows creative approach to morality.

The official regulating documents, textbooks and the educational and methodical complexes of "Self-knowledge of discipline" were prepared by research associates of "Bobek" National Scientific and Practical Educational and Health Center as a part of the Institute of Harmonious Development of a Person.

The obligatory standard of the discipline "Self-knowledge" is developed according to provisions, laws and regulations of the Republic of Kazakhstan. For instance, "On the Rights of Children" Convention, "The Strategy of Development for Kazakhstan till 2030", the Law "On Education", "Comprehensive Program of the Development of Education of the Republic of Kazakhstan for 2005-2011", "The Concept of 12-year education in the Republic of Kazakhstan, and other important documents form the basis of the main theories of the discipline. The contents of the standard and self-knowledge, as well as other branches of knowledge through which the spiritual and moral education of self-knowledge in accordance with the content of the core expected results, the levels of students' achievements and spiritual and moral formation of the variable part (elective courses), additional education requirements and various forms of extracurricular activities. These requirements are universal for secondary education in preschool institutions and educational "seminar" spiritually-moral education of the subject is [1].

The course fundamentals of moral education in the modern world are taught to the people who want to live new happy lives, wish to preserve natural environment, interested in views and their own deep outlook and in communicating with other people, and is aimed at improving personal qualities of future generation. It is closely interrelated with philosophy, psychology, pedagogy, history, cultural studies, literature, sociology, ethics, and aesthetics and directed to recognize the universal human values. Starting from preschool educational to profile schools "self-knowledge" fully realizes the goals, which prevails by universal values of the subject and creates a special atmosphere.

Many Kazakhstan scientists developed the content and structural theories of "Self-knowledge" discipline. N. Nyssanbayev developed methods of teaching, and G. G. Solovyova spiritually moral education of philosophical approach, G. Kozhakhmetov pedagogical approach and ethnopedagogics, M.H. Baltabayev spiritual and moral approach in the education, H.T. Sheryazdanova investigated the moral-psychological approach to education. M. S. Khasanov, B. K. Damitov, B. A. Almukhambetov and others developed the knowledge of the course and provided conceptual and theoretical foundations for reforms in the education system and ways of its implementation in practice. M. Z. Zhadrina, G.Z. Bayzhasarov, A. Arinova, Abdygapparova, B. K. Kudysheva, G. I. Kaliyeva, S. Seytakov, R.O. Izguttynova, G. G. Akimbayeva. Zh. Kazhigaliyeva and others prepared educational and methodical complexes and textbooks from pre-school education institutions to profile schools and studied the legal basis of the discipline in the framework of the common state standards. And in 2010 implemented throughout all levels of the education system of the country in this discipline. [2].

Self-knowledge is focused on personal educational process by:

- considering children as values, taking into account their requirements, interests and capabilities;
- creating favorable conditions for self-identification and self-realization of a personality;
- adding a variety of forms and methods of developing training, creating and discussing vital examples and the content of the discipline to reflect and analyze the situations of moral choice;

- paying attention to the dynamics of pupils' personal spiritual growth;
- organizing goodwill dialogue of objects of educational process,;
- working in close contact and interacting with schools, families, communities;
- providing and creating the atmosphere in institutions for education, humanism, love, justice and mutual understanding.

Self-knowledge is carried out on the basis of a technique of interactive training taking into account personal features of each participant in the educational process. The discipline "Self-knowledge" pays great attention to such universal values as love, moral, kindness, creates abilities and their spiritual knowledge of the nature and properties of morality. Self-knowledge is the first step of a person to the inner deep sense. Philosopher Socrates said: "To recognize the rest learn yourself", thus, "self-knowledge" can be a harmonious continuation of the Socrates' teachings of the subject [3].

As the author of the project, Sara Alpysovna, noted, "It is very important to reveal the abilities of each child and believe in them, in order they may determine and find the way to themselves, their efforts of their place in life! Creating the aura of good and love in the world, simplicity and love have to reach from heart to heart, ", i.e. each of us must arouse warmth in hearts of a child and a parent.

In accordance with age peculiarities of children, the work aimed at self-knowledge and development must be carried out not only at school, but also in a family with the help of their parents, proceed in the direction of interaction.

The study of self-knowledge develops pupils' skills of positive thinking, their responsible attitudes to their own words, thoughts and actions, control of their emotions, communication skills, effective functioning and impartiality. Only moral self-conscious people can distinguish the eternal values to temporary ones, differ the truth and the lie, apply correctly their knowledge, get success, and make other people happy. Thus, in the course of leaning process of "Self-Knowledge" pupils can:

- 1) get the knowledge of spiritual human nature, unity of life;
- 2) understand the axiological basics of self-knowledge;
- 3) learn to put into practice universal values;
- 4) apply the acquired knowledge and skills in everyday life.

Thus, self-knowledge is considered to be the subject which influence people to form their human identity, develop, realize, contribute and assess the accumulated life experience. In addition, self-knowledge is the means of communication that teach people to interact with other people around.

REFERENCES:

1. "Self-recognition of the Republic of Kazakhstan" program of spiritual and moral education of the Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan / Order № 293 April 20, 2016
2. Arinova B.A. "Spiritual and moral education of the general education program implemented structural and functional analysis". Bulletin "No. 2 (42)" series of Pedagogical Sciences, "Al-Farabi University", Almaty. 2014, pp.12-18
3. "Samopoznanie kz" magazine №7 June, 2011 pp. 25-27, №8 July, 2011 pp. 25-29

THE PLACE OF ART PEDAGOGY IN THE DEVELOPMENT OF CHILDREN

Turekhanova A.T., Tleugabylova Z.A
a.turekhanova@bk.ru, tleugabylova@mail.ru
Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan

Abstract, The article deals with the types of art pedagogy and their influence on the psychological and physical development of children. Art pedagogy has an undeniable influence especially on children. Music can help to develop sentimental, intellectual and spiritual life, but also capacity to know our deep being.

Key words: arts, art pedagogy, art therapy, play therapy, music therapy, drama therapy.

МЕСТО ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ПЕДАГОГИКИ В РАЗВИТИИ ДЕТЕЙ

Аннотация. В статье рассматриваются виды арт-педагогики и их влияние на психологическое и физическое развитие детей. Художественная педагогика оказывает неоспоримое влияние, особенно на детей. Музыка может помочь развить чувствительную, интеллектуальную и духовную жизнь, а также способность познать наше глубокое бытие.

Ключевые слова: искусство, художественная педагогика, арт-терапия, игровая терапия, музыкальная терапия, драматическая терапия.

In recent years, school curricula in Kazakhstan have shifted heavily toward common subjects as reading and math, but what about the arts? Although some may regard art education as a luxury, simple creative activities of the building blocks of child development. Learning to create and appreciate visual aesthetics may be more important than ever to the development of the next generation of children.

Art pedagogy plays a great part in the development of some efficient learning practices and of emotional self-regulation. A constant preoccupation of the contemporary educational environment consists in applying therapy practices in order to promote physical, mental and spiritual health. "Art pedagogy" is a new concept that interests more and more followers and is currently a priority for the science of education researchers. In the informational society characterized by an accelerated dynamics of life and a continuous flow of depersonalized messages, devoid of any sincerity and depth of existential commitment art has got a particular importance due to its capacity of influencing the individuals in a comprehensive and humanizing way. The range of pedagogical problems that can be solved by applying the elements of art is very broad.

Art therapy has emerged as a mental health profession in the 1940s. "Art therapy is a mental health profession in which clients use art media, the creative process and the resulting artwork to explore their feelings, emotional conflicts, self-awareness, manage behaviour and addictions, develop social skills, improve reality orientation, reduce anxiety and increase self-esteem and personal well-being".

Art therapy, especially, involves improvisation and creativity elements within drawing, painting or sculpture (fine art), with or without music, which take place within more or less controlled experiments, with an individual or specific group. The educational approach must be carried out on many levels at the same time so that the development of the skills occurs at the same time in a certain context, in a complex and effective educational unit [1].

Art therapy is practiced in mental health, rehabilitation, medical, educational, forensic, wellness, private practice and community settings with diverse client populations in individual, couples, family, and group therapy formats. Art therapy is an effective treatment for people experiencing developmental, medical, educational, and social or psychological impairment. Individuals who benefit from art therapy include those who have survived trauma resulting from combat, abuse, and natural disaster; persons with adverse physical health conditions such as cancer, traumatic brain injury, and other health disability; and persons with autism, dementia, depression, and other disorders. Art therapy helps people resolve conflicts, improve interpersonal skills, manage problematic behaviors, reduce negative stress, and achieve personal insight. Art therapy also provides an opportunity to enjoy the life-affirming pleasures of art making. Research supports the use of art therapy within a professional relationship for the therapeutic benefits gained through artistic self-expression and reflection for individuals who experience illness, trauma, and mental health problems and those seeking personal growth.

The most common types of art therapy:

- Music therapy.
- Dance therapy.
- Drama therapy.
- Fairy tale therapy.
- Play therapy.

Music therapy—a type of expressive arts therapy that uses music to improve and maintain the physical, psychological, and social well-being of individuals—involves a broad range of activities, such as listening to music, singing, and playing a musical instrument.

This type of therapy is facilitated by a trained therapist and is often used in hospitals, rehabilitation centers, schools, correctional facilities, nursing homes, and hospices.

Music therapy can benefit many individuals. The diverse nature of music means it can be applied in the treatment of concerns both physical and psychological. In some instances, the therapeutic use of music has been able to help people in ways that other forms of therapy have not, as it can sometimes elicit responses that may not appear through more traditional forms of treatment. When people find it difficult to express themselves verbally, they may display a greater degree of interest and engagement in music therapy than they would in a more traditional form of therapy. No background in music is required for a person to benefit from this approach.

Because music can evoke positive emotions and stimulate reward centers in the brain, music therapy is often able to alleviate symptoms of mental health concerns such as: depression, mood-related concerns, anxiety, schizophrenia, substance dependency, autism, personality issues, insomnia, dementia.

Music therapy can both assess and enhance cognitive, social, emotional, and motor functioning, and studies have shown positive results among individuals who have intellectual or physical difficulties, brain injuries, or Alzheimer's. This type of therapy has also been used in the treatment of physical ailments such as cancer and hypertension.

The positive effects of music therapy are not limited to those coping with severe or long-lasting physical and psychological problems, and this therapy can benefit people in a variety of situations. Music is frequently used to reduce stress levels and pain perception among mothers in labor and has been associated with improvements in self-esteem, self-concept, verbal communication, prosocial behavior, socialization skills, group cohesion, and coping skills.

Drama therapy is the use of theatre techniques to facilitate personal growth and promote mental health. Drama therapy is used in a wide variety of settings, including hospitals, schools, mental health centers, prisons, and businesses. Drama therapy, as a form of 'expressive therapy' (also known as creative arts therapies) exists in many forms and can be applicable to individuals, couples, families, and various groups [2].

The roots of drama therapy go back as far as the ancient Greeks where theatre was a part of life, a festival for the gods and an opportunity to express social impacts of life and change. Aspects of the theatre have routinely come into play in therapy including role play, an exercise in which two people express themselves by pretending to be, for example, a mother and daughter discussing the day. Drama therapy goes a step further and allows the patient to express their emotions by not just pretending to be the characters, but actually "being" the characters and separating themselves from the actions using their emotions to drive the action.

There are several forms of drama therapy,

Role play: which explores life experiences through the creation of an imaginary environment

Using objects and materials: using the objects as a cypher to deal with problematic feelings or experiences.

Wearing masks and costumes: Depicts the self and self-image

Using play, storytelling, and fable: Searches for problems within events of issues

Creating "ritual": Acknowledging changes of life milestones

Acting in progressive stages: Developing new ways to connect to one's self and to others [3].

Play therapy is a structured, theoretically based approach to therapy that builds on the normal communicative and learning processes of children [4]. The curative powers inherent in play are used in many ways. Therapists strategically utilize play therapy to help children express what is troubling them when they do not have the verbal language to express their thoughts and feelings. In play therapy, toys are like the child's words and play is the child's language [5]. Through play, therapists may help children learn more adaptive behaviors when there are emotional or social skills deficits. The positive relationship that develops between therapist and child during play therapy sessions can provide a corrective emotional experience necessary for healing. Play therapy may also be used to promote cognitive development and provide insight about and resolution of inner conflicts or dysfunctional thinking in the child.

Initially developed in the turn of the 20th century, today play therapy refers to a large number of treatment methods, all applying the therapeutic benefits of play. Play therapy differs from regular play in that the therapist helps children to address and resolve their own problems. Play therapy builds on the natural way that children learn about themselves and their relationships in the world around them [4]. Through play therapy, children learn to communicate with others, express feelings, modify behavior, develop problem-solving skills, and learn a variety of ways of relating to others. Play provides a safe psychological distance from their problems and allows expression of thoughts and feelings appropriate to their development.

Art pedagogy has an undeniable influence especially on children. Music can help to develop sentimental, intellectual and spiritual life, but also capacity to know our deep being. Children will be more balanced during their school life, and also during their adult life. The process of diversification of educational experience is essential in addressing children. Art and music therapy offers them the advantages of a universal, non-verbal language, with immediate and strong emotional effects. Music and art therapy methods allow the development and harmonisation of all personal abilities of children with special needs, contributing to their social integration.

REFERENCES:

1. Coroiu Petruta-Maria. The Role of Art and Music Therapy Techniques in the Educational System of Children with Special Problems / *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 187 (2015) 277 – 282
2. Malchiodi, Cathy A. (2003), *Expressive Therapies*, New York: Guilford, ISBN 1-59385-379-3
3. John DeSilvestri. Drama Therapy and the Therapeutic Benefits of Theater // 2014 *Scleroderma, Vasculitis & Myositis eNewsletter*// https://www.hss.edu/conditions_drama-therapy-benefits.asp
4. Carmichael, K. D. (2006). *Play therapy: An introduction*. Glenview, IL: Prentice Hall.
5. Landreth, G. L. (2002). *Play therapy: The art of the relationship*. New York, NY: Brunner-Routledge.

ТІЛДІК ЕМЕС ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Атабаева Г.К.
g.atabaeva2016@gmail.com

Калиева А.Ж.
Әл Фараби Қазақ Ұлттық Университеті
Алматы, Қазақстан

Аннотация. В данной статье рассматриваются психологические особенности обучения иностранного языка в неязыковых вузах. Научно-теоретический анализ показывает 4 основные группы психологических особенностей, в процессе изучения иностранного языка.

Ключевые слова: психологические особенности, студент, учебный процесс, эмоциональные отношения, барьер

Abstract. This article is dealt with the psychological features of teaching a foreign language in non-linguistic higher educational establishments. The scientific and theoretical analysis shows 4 main groups of psychological features, in the process of learning a foreign language.

Key words: psychological characteristics, student, educational process, emotional relations, barrier

Тілдік емес жоғарғы оқу орындарында шетел тілін оқытудың психологиялық мәселелерін, болашақ мамандардың субъектілігі, оқу үдерісінің және психологиялық барьерлердің оларды оқыту жөнінде айтылу қажет. Студенттердің мамандықтары оқу үдерісіндегі субъект ретінде негізгі теориялық жағынан түсіндіріліп, адамның шексіз дамуы жөніндегі ойларының іске асуы мүмкіндігі жөнінде, Отандық және шетелдік психологтардың зерттеулерінен табылған бейнелер сол ересек адамдардың жоғарғы білім деңгейіндегі қабілеттіліктерінің субъектімен байналысын көрсеткен (Л.И. Анцыферова, А.А. Бодалев, А. Маслоу, К. Роджерс, У. Шай).

Оқу үдерісінде студенттердің өзіндік мотивациялық орны бар, интеллектуалдық, эмоционалдық және жеке өмірі, оқуға араласуы, сонымен қатар өткізілген паттер ерекшеліктері, басқа мамандықтармен жұмыстарын ретке келтіре алатындығы.

Студенттердің мінез-құлық ерекшеліктері оның оқуға деген өзіндік дамуын, өзін-өзі қалыптастырудағы қабілеттілігі, студенттердің өзінің білімге деген мүмкіндігінің және жаңа білім көздерін үйреніп білуге, белсенділікке жауапкершілікпен қызығушылыққа оқып үйренуіне мүмкіндік береді. Студенттердің түсіну аппараты, интеллект, бағалау системасы және бағалы ориентациялар, эмоциялық қарым қатынастар, өзін-өзі ұстай білу қасиеттері дамиды. студенттерге оқу үдерісі олардың өмірлік талпыныстарымен тікелей байланысты.

Осы модель негізінде студенттерді оқыту келесі принциптер бойынша жүзеге асады: жетекші рөл оқып –үйренушінің тікелей өзіне байланысты; субъект оқу үдерісінің іске асуына талпынады және осыған өзін қабілетті сезінеді; оқып- үйренуші ересектің өмірлік тәжірибесі оқып үйренудегі маңызды дереккөзі; ересекті оқытудағы негізгі мақсат оның өмірлік тапсырмасын шешу болып табылады; ересек субъект өзінің оқу үдерісінде алған білімін жүзеге асыруға тырысады. студенттерді оқыту процесі өзіндік қарама-қайшылықтармен жүреді, жас ерекшелігі және оқушының рөлі; кәсіби және әлеуметтік жетістіктері, оқытушымен тіл табыса білу қажеттілігі: жалпы білімдерінің тең дәрежеде болмауы және т.б. Оқу үдерісі процесіне студенттерде осы немесе басқада дәрежеде табысты білім алуына психологиялық кедергілер туындауы мүмкін.

Қазіргі психологиялық әдебиетте ауқымды материал мазмұнның, көріністердің, атқаратын қызметтерінің және психологиялық кедергінің айқын ұсынады. Осында "кедергі" деген ұғым екі бағыттағы мағынаны және олқылық сияқты бөгетті қарастырылады, белсенділікті тежеу және ынталандыру сияқты өзін өзі жетілдіру және дамуту. Белгіленген индикатор, ынталандыру, жылдамдататын және теріс - психологиялық кедергіні ұстап тұрубұзылу қызметтерін үйрету.

Қазіргі психологияда шет тілін оқыту процесіндегі негізгі зерттеу бағыттары ерекше көрсетілген: шет тілін тиімді игерудегі психологиялық механизмдерді қамсыздандыру, сөйлеу және оқуды игерудегі психологиялық ерекшеліктер, шет тілін тереңдетіп оқыту әдісін құрастырудағы психологиялық негіздерді іздестіру (В.А. Артемов, Г.А. Китайгородская, Г. Лозанов). Қазіргі психологияда жалпыға бірдей қабылданған жағдайлар шет тілді игеру нақтылығы оқу қызметінің бірнеше өзгешеленген позициялармен сипатталған ерекше түрі болып табылады: ана тілмен жақындастық (М. Сигуан, У.Ф. Макки), игеру түрлерінің бағыттары (Л.С. Выготский), тілдік қарым-қатынастың төмен болуы (А. Леонтьев, В.Л. Скалкин), шет тілінің пәндік және коммуникативтік

қызметке сирек қосылуы (В.А. Артемов, Г.А. Китайгородская), шет тілін оқыту процесін сөздің қызметін үйретудің басқа түрлеріне бөлу (Н.С. Харламова, З.И. Клычникова), екі тілдік сананы қалыптастыру (И.А. Зимняя, Б.В. Беляев, М. Сигуан, У.Ф. Макки). Шет тілі пән ретінде өзгешелігі атап көрсетілген (И.А. Зимняя, Б.В. Беляев, В.А. Артемов, Е.И. Пассов, Г.А. Китайгородская), оқу процесіндегі шет тілдік нақтылық сипаттамасы алалық (И.А. Зимняя), шексіздік (Б.В. Беляев, А.А. Алхазисвили), пәндік қатынастың жоқтығы (И.А. Зимняя, Р.П. Мильруд), эвристикалық (Е.И. Пассов), көп факторлығы (Е.Д. Божович, А.П. Василевич, М.К. Кабардов, Е.В. Арцишевская) көрсетілген.

Шет тілі пән ретінде оқу процесінде міндетті түрде ескерілетін өзіндік өзгешелігі бар.

Шет тілін оқу бірнеше психологиялық мәселелерді шешумен қатысты, оқытушы және оқушы деңгейінде: шет тілін таныстыру басқа елдің мәдениет феномені сияқты; ішкі ілімнің қозғамдамасының өзектілігі; оқытушы мен оқушының екі тілдік нақтылықтың жақындасуы; тілді игерудегі жеке стильдің қалыптасуы; когнитивті, эмоционалды және мағыналы шеңбердің өзектілігі және олардың жаңа нақты тілді игерудегі орталықтандыруы.

Шет тілін оқыту технологиясы байымдар психологиясына, когнитивті психологияға, психолінгвистикаға, педагогикалық психология заңдары мен заңдылықтарға сүйенеді.

Зерттеу студенттердің шет тілін игеруі шеттілдік қабілітін дамытатынын, коммуникативтік ептілік, танымдық процестің үйретілгендігі, оқу процесіне психологиялық қатысушылықты көрсетеді. Ересек адамның тілді меңгерудегі өрлеуі көптеген факторлар арқылы көрсетіледі, олардың ішіндегі ең негізгілері: оқытушының тілді іліктестің пішінді жүйесін элементтері ретінде көрсету қабілеттілігі, рационалды түрде уақытты тиімді пайдалану; шет тілін игеруге деген жоғары; оқушылардың негізгі оқу жоспарының орындалуын түсіну; оқушыға деген қызығушылық оқу субъектісіне сияқты; жеке ерекшеліктерді ескеру, ол дегеніміз, оқушының тілді меңгеруі когнитивті –лингвистикалық немесе коммуникативті-сөйлеуге қатыстылығы; оқушының эмоциялық айқындығына оқытушының адекватты реакциясы; білім нәтижесі, кері байланыс; қалыптасқан дағдылар мен алған білімдеріне сүйену.

Студенттердің шет тілін үйрену процесінде пайда болатын психологиялық кедергілер жалпы оқу процесіне тән, және сонымен қатар жаңа тілді игеру нақтылығының үгіттелген ерекшеліктеріне де тән. Ғылыми-теориялық талдаудың нәтижесі бойынша, шет тілін үйрену процесінде пайда болған психологиялық ерекшеліктерді 4 негізгі топқа бөлуге болады. Макроәлеуметті кедергілердің пайда болу себебі қоғам тарапынан шет тілге деген белсенді жігерлендірудің қозғамдамалық айналымы, білім және әлеуметтік саяси қоғамдағы қарама-қайшылықтар шет тілін оқуға деген жанама әсерін қалыптастырады. Микроәлеуметті кедергілер барьеры жақын маңдағы қоршаның өзгешелігімен кесімді ересек субъектінің шет тілін игеруі және «ересек – оқытушы» арасындағы ерекше қарым-қатынас, макроәлеуметті қоршаның өзгешелігі ересектің субъект ретіндегі кәсіби, жеке, әлеуметтік және педагогикалық қарым-қатынастағы тіршілік әрекетімі.

Қорытындылай отырып, жүргізілген зерттеу жұмыстарының нәтижелері бойынша алынған негізгі тұжырымдама келтірілген. Зерттеу студенттердің шет тілін игеруі шеттілдік қабілітін дамытатынын, коммуникативтік ептілік, танымдық процестің үйретілгендігі, оқу процесіне психологиялық қатысушылықты көрсетеді. Ересек адамның тілді меңгерудегі өрлеуі көптеген факторлар арқылы көрсетіледі, олардың ішіндегі ең негізгілері: оқытушының тілді іліктестің пішінді жүйесін элементтері ретінде көрсету қабілеттілігі, рационалды түрде уақытты тиімді пайдалану; шет тілін игеруге деген жоғары; оқушылардың негізгі оқу жоспарының орындалуын түсіну; оқушыға деген қызығушылық оқу субъектісіне сияқты; жеке ерекшеліктерді ескеру, ол дегеніміз, оқушының тілді меңгеруі когнитивті –лингвистикалық немесе коммуникативті-сөйлеуге қатыстылығы; оқушының эмоциялық айқындығына оқытушының адекватты реакциясы; білім нәтижесі, кері байланыс; қалыптасқан дағдылар мен алған білімдеріне сүйену.

Студенттердің шет тілін үйрену процесінде пайда болатын психологиялық кедергілер жалпы оқу процесіне тән, және сонымен қатар жаңа тілді игеру нақтылығының үгіттелген ерекшеліктеріне де тән. Ғылыми-теориялық талдаудың нәтижесі бойынша, шет тілін үйрену процесінде пайда болған психологиялық ерекшеліктерді 4 негізгі топқа бөлуге болады. Макроәлеуметті кедергілердің пайда болу себебі қоғам тарапынан шет тілге деген белсенді жігерлендірудің қозғамдамалық айналымы, білім және әлеуметтік саяси қоғамдағы қарама-қайшылықтар шет тілін оқуға деген жанама әсерін қалыптастырады. Микроәлеуметті кедергілер барьеры жақын маңдағы қоршаның өзгешелігімен кесімді ересек субъектінің шет тілін игеруі және «ересек – оқытушы» арасындағы ерекше қарым-қатынас, макроәлеуметті қоршаның өзгешелігі ересектің субъект ретіндегі кәсіби, жеке, әлеуметтік және педагогикалық қарым-қатынастағы тіршілік әрекетімі.

Жоғары білім беру психологиясы проблемаларының жетекші зерттеушілерінің бірі А.А. Вербицкий білім беруде келесі беталыстарды ажыратады, олар қазіргі уақытта әртүрлі дәрежеде да өз көрінісін табуда және бұл көріністер ХХ ғасырдың аяғына дейін орын алмақшы [33].

Бірінші беталыс – білім берудің әрбір деңгейін үздіксіз халықтық білім беру жүйесінің құрамдас бөлігі ретінде ұғыну. Бұл беталыс тек қана мектеп пен жоғары оқу орнының арасындағы сабақтастық проблемасын шешуді ұйғарады, сонымен қатар ол студенттердің кәсіптік дайындығын көтеру міндетін шешуді ескере отырып, жоғары оқу орны мен студенттердің болашақ өндірістік қызметінің арасындағы сабақтастық проблемасын шешуді ұйғарады. Бұл, өз кезегінде студенттердің оқу іс-әрекеттерінде өндірістік жағдайларды модельдеу міндетін қойды, ол барып оқытудың жаңа түрі – белгілік-контекстік оқытуды (А.А. Вербицкий бойынша) қалыптастырудың негізіне салынды.

Екінші беталыс – оқытуды индустриализациялау, яғни оны компьютерлендіру және онымен бірге жүретін оқытуды технологияландыру, ол қазіргі замандағы қоғамның интеллектуалдық әрекетін іс жүзінде күшейтуге мүмкіндік береді.

Үшінші беталыс – басымды ақпараттық формалардан проблемалық элементтерді, ғылыми ізденісті, оқушылардың өз бетімен жұмыс істеу қорын кеңінен пайдалануды енгізу арқылы оқытудың белсенді әдістері мен түрлеріне көшу. Басқа сөзбен айтқанда, бұл А.А. Вербицкийдің салыстырамалы түрде айтқаны бойынша, «ұдайы өндіру мектебінен» «түсіну мектебіне», «ойлау мектебіне» көшу беталысы.

Төртінші беталыс А.А. Вербицкий бойынша, «оқу-тәрбие беру процесін ұйымдастырудың қатаң тәртіппен бақыланушы алгоритм-делген әдістерінен және осы процесті дамытушы, белсендендіруші, жылдамдатушы, ойындық әдістеріне ауысудың психологиялық-дидактикалық шарттарын шарттарын қарастырумен.» байланыс-тырылады.

Бесінші және алтыншы беталыс оқушы мен оқытушының өзара әрекеттесуін ұйымдастыруға қатысты және оқытуды ұжымдық, оқушылардың бірлескен әрекеті ретінде ұйымдастыру қажеттілігін атап өтеді, бұл жерде ерекше назар *«оқытушының оқыту әрекетінен студенттің танымдық әрекетіне»* ауысады.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. «Ағылшын тілін меңгерудегі психологиялық кедергілер мен аспектілер» «Актуальные проблемы современной гуманитарной науки». Межвузовский научный сборник. Выпуск 3.- Алматы –Каунас - Тюмень, 2014г., стр. 141-144
2. «Шет тілін оқытуда кездесетін қиыншылықтардың психологиялық ерекшеліктері» Международный Научный Форум. «Филологическая наука в XXI веке: проблемы и перспективы» - Алматы 2014г., стр. 185-187

VOCABULARY TEACHING STRATEGY

G.A. Orazayeva senior teacher

G.T. Karashina senior teacher

Z.M. Zhanadilova senior teacher

Al Farabi Kazakh National University Almaty, Kazakhstan

Abstract. This article is devoted to the problems of teaching vocabulary and activities for teaching consolidation strategies. The role of vocabulary is undeniable in learning foreign language. Different strategies help learners to achieve better results in their work. Students can choose the strategies that can be efficient for them.

Keywords: Extensive reading, vocabulary, consolidation, strategy, teaching method, memory strategy, metacognitive.

Vocabulary is central to English language teaching because without sufficient vocabulary students cannot understand others or express their own ideas. Wilkins (1972) wrote that “. . . while without grammar very little can be conveyed, without vocabulary nothing can be conveyed” (pp. 111–112). This point reflects our experience with different languages; even without grammar, with some useful words and expressions, we can often manage to communicate. Lewis (1993) went further to argue, “lexis is the core or heart of language” (p. 89). English, like in any other foreign language, some words are easier to learn than others. Easiest of all are the words more or less identical to the students' native language, like, for instance, the word "vocabulary." However, students might be trapped in their confidence with which they memorize such identical words, since English has a list of some problematic words, called "false friends". These false friends are words identical in form to certain Romanian words, but completely different in meaning. An example of this would be "sensible." While many students might confidently translate this word simply "sensibil," they will be astonished to find out that, the Romanian equivalent for "sensible" is in fact "rational," while the English equivalent for "sensibil" is "sensitive." This demonstrates the crucial importance of allotting a special lesson for these false friends and of encouraging students to practise them as often as possible.

Another aspect that makes English vocabulary difficult is the pronunciation of certain words. Research shows that words that are difficult to pronounce are more difficult to learn. Many learners find that words with clusters of consonants such as "health" or "crisps" are problematic. Length or complexity of the words is another characteristic of the difficulty of English vocabulary. A long word will be more difficult to memorize than a short one. Also, variable stress of words such as "necessary" and "necessity" can add to their difficulty. The meaning of the words is another controversial feature of the English vocabulary. When two words overlap in meaning, students are likely to confuse them. An example in this case would be the difference between "make" and "do." These words have the same meaning, but are used in different expressions. You "make a decision", but you "do homework." Students might find the use of these two words confusing.

It is important that teachers insist on the practice of vocabulary because with all their best will, students forget the words they learn. Jeremy Harmer identifies two main reasons that cause forgetting: interference from subsequent learning and insufficient recycling. Most teachers are aware of the fact that introducing a new vocabulary may imply forgetting the old one. This happens most frequently when words are taught that are very similar to the ones recently acquired because, according to Harmer, the new words have the effect of "overwriting" the previously learnt material. This is the reason why teachers should avoid teaching lexical sets containing words that have similar meanings to the previously ones.

The second cause that triggers forgetting is insufficient recycling of the vocabulary acquired. Research shows that frequent review of learnt material can dramatically reduce the rate of forgetting. Nevertheless, it is not enough to simply repeat words and to reencounter them in their original context. What really helps is to recycle the words in different ways and at equal levels of depth. Research argues that if learners use or encounter the words in a different way from that in which they first met them, then better learning is likely to be achieved. Another important aspect when recycling certain words is for students to make sure that they really understand the meaning and the use of those words. Students might also try to apply the new words to their real life events or activities.

One of the ways learning vocabulary is extensive reading

Extensive reading or substantial contacts with the target language are indisputable ways to improve vocabulary. But using only these ways needs much time. That is why we should use different methods to enrich the vocabulary of our students. The best way is (1) to teaching strategies for dealing with unfamiliar words.

Most part of vocabulary is learning out of the classroom, students do it alone at home. To learn how best to approach this task on their own is more useful. We should give them tools, skills to do it after the class and to be able to cope confidently without teacher's support. According to Cohen and Oxford directly instructing students in vocabulary learning strategies is recognized as a way to empower students to take control of and responsibility for their own learning.

Of course some students use strategies, but they do it unconsciously.

Vocabulary learning strategies are more effective when their use is conscious and direct. Other students do not know about use of the vocabulary strategies by their group mates. It would benefit students by developing their metacognitive knowledge about different strategies, by showing them how to use strategies efficiently, and by widening the range of strategies from they can choose.

As Wenden resumed "To be self-sufficient, students must know how to learn" (1986, 315)

The main aim is to encourage self-efficiency by helping learners recognize situations where they could use strategies, become aware of the strategies that are particularly suitable for them, and use those strategies effectively. O'Malley points out no single set of strategies works for everyone. The set of activities given in this article is based on an experimental approach to language learning (Kohonen 1992). It provides students with the opportunity to reflect on, experiment with and practice a range of strategies until they discover those they feel comfortable with and consider effective. They may be the strategies they already use, but students should have the opportunity to learn about alternative and develop the metacognitive knowledge, they need to allow them to make their own informed choices about vocabulary strategy use.

The profit of this approach is that students as individuals with previous experience and beliefs as its starting point and can accommodate a variety of individual learning style and preferences.

There is widely used taxonomy offered by Oxford (1990, 18-20). But for our purpose it is better to use Schmitt's (2010). He offers a more straightforward approach specifically concerned with vocabulary. He divides discovery strategies for learning vocabulary into two types: "determination" strategies and "social" strategies. The determination strategies – widely acknowledged as important for coping with unknown words – include using cognate knowledge, referring to reference works, and inferring meaning from context. The social strategies include asking someone helps with unknown words. Because discovery and social strategies are commonly discussed in various classes, the focus in this article is mainly on the strategies that receive less attention in our teaching environment, namely the consolidation strategies. (Sara Mercer p.27)

Consolidation strategies include social strategies, such as cooperative group learning, asking the teacher for help and using native speaker contact; memory strategies, such as using imaginary, loci methods, grouping words, the keywords method; cognitive strategies, such as word cards and lists or vocabulary notebooks and reviewing techniques; and metacognitive strategies to help students have a controlled overview of their vocabulary learning.

For successful strategy, instruction there is one precondition. It is the willingness by students to explore their beliefs about vocabulary learning. Sara Mercer proposes a list of activities for vocabulary consolidation strategies. These activities are not the unique solution to vocabulary instruction. There are some principles guiding the activities:

1. A prescriptive approach is inappropriate because learners have their own learning styles and preferences.
2. Learners researching their own learning style can raise their awareness of themselves as language learners and the role of vocabulary in language learning.
3. Reflecting on and discussing strategies with peers is an essential part of learning.
4. Metacognitive knowledge is extremely important for helping students make conscious, directed, autonomous, and efficient part of learning.
5. Learners should be actively in tasks and personalize strategies to meet their own learning style and preferences.
6. The rationale behind the various approaches and tasks should be made explicit to students.
7. Students need to be given adequate examples of and guided practice in using the strategies if they are to consolidate them and use them independently and efficiently.
8. Teachers should work in collaboration with students to guide them towards discovering and developing their own personal set of vocabulary consolidation strategies.

The first stage in the strategy work is preparation. Students need to be aware of the strategies they are going to use. Students should keep a journal of their vocabulary encounters. A journal is easy to maintain and can be kept anywhere. To ensure that students would understand the purpose of the task and where they should direct their attention, they were given some guidelines. The original intention is to allocate regular class time for a discussion and review of points raised in the journals, but time pressures necessitated that this was done only sporadically. Nevertheless, students report that keeping the journal caused them to reflect on vocabulary's role in language and their encounters with English vocabulary; help raise their awareness of strategies they use, hence of themselves as language learners; and made them aware of their own learning styles. The awareness is important in developing metacognitive knowledge about one's own language, which in turn is important if students are to become independent, self-directed learners. The next step is to ensure that students understand the fundamental principle that knowing a word does not simply mean knowing its meaning. After some work students come up with the following list of features required to know a word: pronunciation, translation, spelling, collocations. Register, grammatical patterns, word class, synonyms, and different meanings depending on context.

The second stage is discovering current strategy use and developing a taxonomy of vocabulary strategies. To introduce the vocabulary strategies they are already using and the role vocabulary plays in language learning, the students, in groups, draw their own lists of vocabulary strategies, drawing upon their journal entries and prior experiences. After such kind of group activity, students examine and discuss a taxonomy of consolidation strategies, which we discussed, using examples. Students categorize their own list of strategies, their own or according to the headings. They can use the handout or devise a version of their own.

The third stage is exploring and experimenting with various strategies.

English vocabulary is complex, with three main aspects related to form, meaning, and use, as well as layers of meaning connected to the roots of individual words (Nation & Meara, 2010). Teaching vocabulary is not just about words; it involves lexical phrases and knowledge of English vocabulary and how to go about learning and teaching it, which the next chapter explores.

References

1. Wilkins, Petrarch and the Textual Origins of Interpretation (Leiden: Brill, 2007).
2. Lewis, Clive Staples. The space of trilogy. Great Britain: Pan books. 2001.
3. Wenden, A.L. 1986. Incorporating learner training in the classroom. *System* 14 (3):315-25
4. Kohonen V. 1998. Experiential language learning: Second language learning as co-operative education. 37-56. Cambridge, University Press.
5. Oxford, R. and R.C. Scarcella. 1994. Second language vocabulary learning among adults: State of the art in vocabulary instruction. *System* 22 (2): 231-243
6. Schmitt, N. and D. Schmitt 2010. Vocabulary learning strategies. In *vocabulary: Description, acquisition and pedagogy*, ed. N. Schmitt and M. McCarthy. Cambridge University Press.
7. Mercer, S. (2011). *Towards an Understanding of Language Learner Self-Concept*. Dordrecht: Springer.

ПРЕПОДАВАНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ В «НЕЯЗЫКОВОМ ВУЗЕ»

Луговская Е.И.

Jane35_mariya@mail.ru

Казахский Национальный Университет им.Аль-Фараби

Бекмашева Б.Н.

bbekmasheva@mail.ru

Казахский Национальный Университет им.Аль-Фараби

Алматы Казахстан

Аннотация. Данная статья посвящена проблемам преподавания английского языка для профессиональных целей в неязыковом вузе в современных условиях. Требуются высококвалифицированные специалисты, владеющие не просто иностранным языком, а профессионально – ориентированным по окончании курса обучения в ВУЗе. Поэтому, преподаватели вузов должны не только обеспечивать учебный процесс на занятиях по английскому языку, а дать такие знания в области иностранного языка, чтобы студенты могли с успехом использовать их своей будущей профессии. Авторы статьи затрагивают данную проблему и ищут пути ее решения.

Ключевые слова: английский язык для профессиональных целей, иностранный язык, неязыковой вуз, новый подход, быть востребованным, будущая профессия.

Abstract. This article deals with the problems of teaching English for specific purposes at non-linguistic Universities in modern conditions. Highly-qualified specialists who will know English for specific purposes are in great demand today. Therefore University teachers should not only teach English, but give the students the knowledge of the language in order to use it in the future. The authors of this article touch upon this problem and try to find the ways to solve it.

Key words: English for specific purposes, a foreign language, non-linguistic University, new approach, to be in great demand, future profession.

Целью преподавания иностранного языка в наше время, т. е. в эпоху глобализации, является подготовка бакалавров и магистров, знания, умения и навыки которых соответствуют требованиям времени, а именно специалистов, готовых применить свои знания в своей будущей профессии, на практике, Специалист, окончивший ВУЗ должен быть как профессионалом в своей деятельности, так и специалистом, готовым к сотрудничеству со своими иностранными коллегами, он должен умело использовать знания по иностранному языку, полученные за время обучения в ВУЗе. Для этого необходимо помнить о той принципиальной разнице, которая существует между преподаванием общего курса иностранного языка в целом и преподаванием английского языка для профессиональных целей.

Целью обучения иностранному языку для профессиональных целей является формирование межкультурной коммуникативной компетенции у обучающихся по специальностям своего направления для дальнейшего активного применения иностранного языка как в повседневном, так и в профессиональном общении.

Студенты при поступлении в вуз должны владеть основами иностранного языка и в дальнейшем изучать его на занятиях более углубленно с целью применения его в будущем в профессиональной сфере. Разрабатывая программы по иностранным языкам, преподаватели должны принимать во внимание специфику специальности, для которой создается языковой курс.

В современных условиях преподаватели часто сталкиваются со следующей проблемой: студентам очень сложно изучать иностранный язык для профессиональных целей, потому что после окончания средней школы они не имеют достаточных знаний по иностранному языку. Это представляет собой определенные трудности: как обучать студентов, которые не владеют элементарными знаниями и навыками? Преподаватели решают эту проблему по-разному: кто-то пытается комбинировать английский язык для профессиональных целей с общим курсом иностранного языка, кто-то считает, что упущенный в школе материал должен быть изучен студентами во время их самостоятельной работы. В целом, решение данной проблемы зависит от самого преподавателя и от тех методов, которыми он пользуется в своей работе. Тем не менее, каждый преподаватель осознает, что иностранный язык для профессиональных целей должен изучаться интегрировано, должны приниматься во внимание особенности группы студентов, специфика их будущей профессии. Кроме того, успех преподавания иностранных языков для профессиональных целей во многом зависит от

осуществления текущего контроля, а также от учебных материалов, подобранных для каждой группы, в которых происходит обучение иностранному языку.

Зачастую можно видеть, что овладению иностранным языком как средством профессионального общения препятствует недостаточное знание родного языка. Ситуации, когда преподаватель вынужден закладывать языковые навыки в области и общего языка и постепенно вводить информацию о профессиональном языке, встречаются довольно часто.

Обучение иностранному языку нельзя осуществлять в отрыве от обучения профильным предметам. Данный подход в последнее время стал применяться, например, в нашем университете, где преподаватели не только обучают студентов иностранному языку, но и читают им лекции на английском языке, которые являются лекциями по таким основным профильным предметам, как "Неорганическая химия", "Органическая химия", "Аналитическая химия", "Физическая химия", а также и по другим предметам. Это, конечно, касается групп студентов, изучающих английский язык углубленно, в так называемых спец. английских группах. Эти группы формируются по итогам стартового теста, проводимого преподавателями перед началом занятий, по которому определяется уровень знаний студентов по иностранному языку, а затем в зависимости от результатов теста формируются языковые группы. Следует отметить, что студенты, занимающиеся в спец. английских группах, понимают важность изучения английского языка более углубленно в течении 4-х лет обучения в университете, зная, что их будущая работа зависит от уровня их знаний по английскому языку. В итоге, студенты могут свободно переводить инструкции к оборудованию, которое в большей степени бывает на английском языке, описывать любые явления, читать научные и научно-популярные журналы в оригинале, вести устные и письменные переговоры.

Таким образом, методика преподавания общего курса иностранного языка отличается от методики преподавания иностранного языка для профессиональных целей. При ориентированном обучении таким аспектам, как говорение, чтение, письмо и аудирование, уделяется разное внимание, хотя существует объективная необходимость сочетать одни виды речевой деятельности с другими. Особый акцент делается на тех сторонах языка, которые в будущем будут востребованы выпускниками того или иного направления. Так, основными задачами при обучении иностранному языку для профессиональных целей являются следующие задачи: подготовить студентов к общению, как в социальной, так и в профессиональной сферах коммуникации, научить студентов использовать иностранный язык как средство расширения и углубления системных знаний по специальности, а также как средство самостоятельного повышения своей профессиональной квалификации. Так, например, будущим физикам - химикам необходимо получить и развить навыки чтения специализированной литературы, умения пользоваться оригинальными источниками, а также владеть узкой терминологией.

Очень важно, что не только сама методика преподавания иностранного языка, но и подбор учебных материалов для курса "Английский язык для профессиональных целей" должен отвечать требованиям будущей профессии студента. Для студентов, будущих специалистов в области физики - химии, необходимым аспектом в изучении иностранного языка является, например, лексика и аббревиатуры, применяющиеся при описании какого-либо явления. Так, будущему специалисту будет полезно и интересно знать, что, например, сокращение "b.p." в англоязычном физико-химическом тексте означает "точка кипения" (от англ. boiling point), а "cbm" является сокращённой формой для фразы "кубический метр" (от англ. cubic metre.). Некоторые сокращения являются многозначными и определить их значение помогает контекст. Так, аббревиатура "с" обозначает "сантиметр" (от англ. centimeter), а "С" обозначает "температуру по Цельсию" (от англ. Centigrade); а аббревиатура "min" обозначает "минерал", "минимальный", "минимум", "минута" от английских слов "mineral", "minimal", "minimum", "minute". А уже знать аббревиатуры химических элементов и уметь читать их в формулах, а также уметь читать знаки, встречающиеся в текстах по химии, так это самое главное для будущих химиков. Студентов необходимо мотивировать во время занятий по иностранному языку.

Немаловажную роль играет организация самостоятельной работы студентов, цель преподавателя – научить студентов активно и последовательно работать над приобретением знаний по иностранному языку, уметь самостоятельно находить информацию и работать с учебной, справочной и научной литературой.

Современный подход к обучению предполагает повсеместное использование интерактивных и инновационных методов преподавания, когда существует постоянный контакт преподавателя и аудитории, студенты активно участвуют в обсуждении вопросов изучаемого курса.

Костяком интерактивных подходов являются интерактивные упражнения и задания, которые выполняются обучающимися. Основное отличие интерактивных упражнений и заданий в том, что они направлены не только и не столько на закрепление уже изученного материала, сколько на изучение

нового. Это могут быть творческие задания, работа в группах, парная работа, обучающие игры, проектная работа, работа с наглядными пособиями, видео- и аудиоматериалами, презентации.

А обеспечение обратной связи со студентами помогает преподавателям анализировать, насколько эффективно проходят занятия по иностранному языку. Вдобавок ко всему, преподаватель должен уметь создать атмосферу сотрудничества: студентам следует научиться воспринимать друг друга как будущих коллег по работе.

Получение хороших результатов в области изучения иностранного языка для профессиональных целей зависит не только от преподавателя и от выбранной им методики и учебных материалов. Необходимо то, насколько студенты внутренне мотивированы и психологически готовы и заинтересованы в том, чтобы изучать иностранный язык и использовать его в дальнейшем. Интерес к процессу обучения тем больше у обучающихся, чем больше они делают успехов при переводе или пересказе, или в понимании иноязычной речи; а однообразное и монотонное объяснение грамматики или заучивание какой-либо отдельной языковой структуры производит подчас обратный эффект, у студентов пропадает желание учиться. На практике, когда студенты видят взаимосвязь между тем, что они изучают на занятиях по профильным предметам, и тем, что они узнают на занятиях по иностранному языку, их заинтересованность в развитии своих языковых знаний и умений возрастает.

Английский язык, т.е. умение применить его на практике, это важный инструмент, отражающий уровень конкурентоспособности студента, будущего специалиста. Очень трудно найти достаточное количество часов в учебной программе для более глубокого изучения иностранного языка. Но несмотря на эту ситуацию, даже небольшое количество часов, выделенное программой на изучение иностранного языка в неязыковом вузе, можно использовать с наибольшим эффектом с целью, которая заключается в том, что по окончании курса студенты овладевают умением использовать полученные знания для дальнейшего совершенствования знаний, полученных в стенах высшего учебного заведения, а также для активного применения иностранного языка как в повседневном, так и в профессиональном общении.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Васильева Ю. А. Обучение студентов старших курсов неязыковых вузов профессиональной речи на английском языке с использованием деловых игр: - Санкт-Петербург, 2002. – 179 с.
2. Гутарева Н.Ю. Основные вопросы профессионально-ориентированного обучения английскому языку в неязыковом вузе <http://www.englishteachers.ru/forum>
3. Поляков О. Р. Английский язык для специальных целей: теория и практика. – М.: НВИ – ТЕЗАУРУС, 2003. – 188с.
4. Дронова О.А. Преподавание профессионального иностранного языка в вузе: проблемы и перспективы // Актуальные проблемы преподавания иностранного языка профессиональной коммуникации: материалы круглого стола, 2011г. С.5-11.
5. Булатова Д. В. Теоретические основы курса обучения иностранному языку в неязыковом вузе: М., 1999.

КӘСІБИ БАҒДАРЛЫ ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ҒЫЛЫМИ ТЕХНИКАЛЫҚ ТЕРМИНДЕР МЕН НЕОЛОГИЗМДЕРДІ МЕНҒЕРУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Махарова Г.С., аға оқытушы,

Смагулова А.С., оқытушы

e-mail: gauhar727@mail.ru

Алматы қаласы, Қазақстан,

әл – Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Abstract. According to the report to the subject of international relations and the Kazakh language in connection with the status of state language translation, including scientific and technical translations, as well as international relations at the level of communication in the ways and methods of use of technical terms. Massive rise in production, science and technology, globalization and information era with the changes taking place in society in accordance with the entry into the emergence of new words to the dictionary, the term data transmission. In addition, the article describes the vocabulary system in accordance with the conditions laid down in the general qualities of the existing ones, such as words and phrases and terms.

Key words: terms, technical science, communicative, translation

Аннотация. Мақалада мемлекетіміздің халықаралық қатынастар субъектісі болуына және қазақ тілінің мәртебе алуына байланысты мемлекеттік тіліміздің аудармада, оның ішінде ғылыми-техникалық аудармада, сонымен қатар халықаралық қатынастар деңгейіндегі коммуникацияда жиі қолданылатын термин сөздердің қоғамда пайдалануы, жағымды және жағымсыз әсерлері,

өзгеріске енген термин сөздер баяндалған. Сонымен қатар, тілдің лексикалық жүйелік шеңберінде терминдерге де жалпы қолданыстағы сөздер секілді антонимиялық және фразеологиялық қасиеттері де баяндалған.

Кілтті сөздер: термин, ғылыми техника, кәсіби бағдарлы, аударма

Егеменді еліміздің халықаралық қатынастар субъектісі болуына және қазақ тілінің мәртебе алуына байланысты мемлекеттік тіліміздің аудармада, оның ішінде ғылыми-техникалық аудармада, сонымен қатар халықаралық қатынастар деңгейіндегі коммуникацияда қолданылуы жылдан жылға артуда. Тәуелсіз мемлекет болғалы бері, қазақ тілінің мемлекеттік тіл дәрежесіне көтерілу жолында мемлекеттік тілді ғылым тіліне айналдыра түсетін ғылыми –техникалық терминдердің маңызы зор. Терминология – жаңа кезеңнің ғылымы. Ғылым мен техниканың, өндірістің өрлеуіне, жаппай жаһандану және ақпараттандыру заманымызға сәйкес, қоғамда болып жатқан өзгерістерге сай тіліміздегі терминдер едәуір өзгеріске ұшырап, қайта қаралып, өңделіп, қарқынды дамып жаңаруда. Соңғы кезде қалыптасып, дамып бітпеген терминдік салалар қатарындағы үлкен бір сала – техника ғылымдары. Техника саласына көптеген шетелдік технология енгізіліп, жаңа құрал-жабдықтар мен құрылғылар өндірісте пайдаланылуда. Осыған байланысты мамандарға қойылатын талап – техникалық терминдерді де байытып, уақыт талабына сай түбегейлі жаңғырту. Бұқаралық ақпарат құралдары және әлеуметтік жүйелер тілінің дамуындағы тенденция яғни беталысқа байланысты ағылшын тіліндегі ғылыми-техникалық терминдердің көптеп қолданылуы, көптеген ағылшын ғылыми-техникалық терминдерінің қазақ тілінде барабар аудармасының аз екенін көрсетеді. Сондықтан халықаралық қарым – қатынастың нығаюы, тіларалық байланыстардың қазақ, орыс, ағылшын үш тілділіктің жандануы мен дамуы, ғылыми-техникалық, саяси ақпараттардың, халықаралық мәнділікке ие құжаттардың тікелей қазақ тіліне аударылуы қазіргі таңда өзекті мәселелер қатарына жатады.

Тілдік жоғарғы оқу орындарында білім алушы студенттердің заман талабына сай ағылшын тілін оқып үйренуге, жетік меңгеруге мүмкіндіктері жан жақты қамтамасыз етілген. Өйткені ағылшын тілі негізгі пән ретінде оқытылады. Ал тілдік емес жоғарғы оқу орындарында студенттерге ағылшын тілікәсіби бағдарлы шетел тілі ретінде оқытылады. Сондықтан көптеген жоғарғы оқу орындарында ағылшын тілін кәсіби бағдарлы оқыту мақсатында арнайы мамандыққа бағытталған оқулықтар ғана қолданылады. Тілді кәсіби бағытта оқытудың негізгі міндеттерінің бірі – студенттердің коммуникативтік дағдысын дамыту, яғни қарым-қатынас жасау шеберлігін қалыптастыру. Әсіресе ауызша қатынас жасауға көбірек көңіл бөлінетіні белгілі. Кәсіби - бағдарлы бағытта ағылшын тілінде сөйлеу әрекетін қолдану арқылы болашақ маманның тілін дамытып, ой-өрісін кеңейтеміз. Студенттерге ағылшын тілінде берілген ақпараттарды меңгертуде, тындап түсіну дағдыларын қалыптастыруда кәсіби лексика мен салалық терминдердің алатын орны ерекше. Кәсіби лексиканың терминнен айырмашылықтары: 1) Кәсіби сөзді қолдану нормасынан тыс немесе аз ауытқу - кәсіби сөздің тілдік қолдану нормасына сәйкесуі; 2) Сөйлеу тілінің шектеулігі - сөйлеу тілінің шектелмеуі; 3) Эмоциялық-экспрессивтік коннотацияның қатысуы; Бұл үшеуі де бір-бірімен үйлесімді, бір-бірімен тығыз байланысты. Терминдер мен кәсіби сөздердің өзара қатынасы синонимдік жұпта анағұрлым анық та айқын көрінеді. Дегенмен термин контексте жай сөз ретінде ғана емес, ол нақты бір терминологияның мүшесі, сондықтан контекст ретінде де өзі жұмсалына алады; техника саласының мәтіндерінде тізілімдер мен тапсырыс ретінде оқшауланып қолданылуы мүмкін; жалпы алғанда тек тілде ғана бір мағыналы емес, оған қоса терминология шеңберінде.

Тілдің лексикалық жүйелік шеңберінде терминдерге де жалпы қолданыстағы сөздер секілді антонимиялық және фразеологиялық қасиеттер тән. [3, 310] Ғылыми -техникалық терминдер жөнінде :Л.С.Бархударов, Ю.И. Жукова, И.В. Квасюк, А.Д. Швейцер ағылшын тілі термині *valve* орыс және қазақ тіліндегі техникалық сөздіктерде “*клапан*” орыс тілінен транслитерация күйінде алынған, машина жасауда “*клапан*” гидравликада “*тығын*”, радиотехникада – “*электронды шам*” болса, ал *power* термині физика саласында “*қуат, энергия, күш*” болса математика саласында “*дәреже*”, ал жалпы қолданыста әдеби, саяси мағыналық өрісі өте кең ауқымды қамтиды. [1, 10] Ал егер қарапайым сөз ретінде қарастыратын болсақ, *power* – ол “*билік пен басқарудан бастап адам бойындағы алуан түрлі ерекше қасиеттер ретінде жұмсалады. Мысалы: power of mind, power of speech, attractive power, power of love, power of toungue* яғни жоғары қабілеттілік, икемділік, өткірлік, ұтымдылық, ақылдылық, парасаттылық” сияқты алуан түрлі мағынада жалғаса береді. Бір қарағанда аударма тәжірибесінде –салыстырмалы түрде оңай көрінгенмен, аудармада қиындық тудыратын кез - сол бір терминнің ғылым мен техниканың бірдей саласының өзінде әртүрлі аударылуында” екенін атап көрсетеді. Белгілі бір тілдің өзінде бір терминнің өзі әртүрлі терминология мүшесі болып, ғылымдар арасында терминологиялық омонимияны құрайды. Аудармашы және техникалық терминдерді зерттеуші Б.И.Климзо ағылшын тіліндегі *valve* терминін аударуда аудармашылардың көпшілігін тығырыққа тірейтін бірден-бір мәселе тудырушы термин екенін атап көрсетеді. Аудармада ерекше

қиындық туғызатын сәт бір терминнің немесе атаудың қолданыс саласына қарай алуан түрлі аударылуында.[4,68] Жалпы термин мен ұғымның көпмағыналығы аудармашы үшін баламасын дәл жеткізуде келеңсіз қиындық пен түсінбеушілік тудырушы фактордың бірі болып табылады. Ал М.Р. Түсіпбек және А.Қ.Құсайыновтың орыс- ағылшын – қазақ тіліндегі техникалық сөздігінде осы valve термині – орыс тілінде де клапан, қазақ тілінде де клапан, сондықтан сөздікке сүйену, тура дәл аударуға, баламалыққа жетуге көмектесе алмайды.Тіркесті терминдерді аударуда оны түсіндірме сөздіктен іздеуге немесе контекстің мазмұнынабайланысты аударуға тура келеді.

slide valve – бу машинасындағы реттығын

controlling valve – бу таратуға арналған реттығын

exhaust valve – газ шығаратын реттығын

safety switch – қауіпсіздік шүріппесі

change - over switch - қайта қосқыш - переключатель

change - tune switch – қайта қосқыш , ручка настройки [5,11]

Мысалы: *reduction* термині қысқарту, азайту, төмендету, алып тастау.

1) *Экономикада – бағаны түсіру*

2) *Құқықтануда – жазаны жеңілдету*

3) *Фонетикада – дауысты дыбыстардың қысқартылуы*

4) *Физикада - жылдамдықты азайту*

Осылайша тілдегі сөздің мағынасы ғылыми білім мазмұны мен таңдаған тіліміздің белгілеріне ене отырып, оны толықтырып,байытады.Тілдегі сөз бен сөз тіркесі мағыналық ажырамас бөлшек ретінде қалыптасып, ғылыми білімнің мазмұныны ғылыми тілдің элементіне айналады. Өзіндік мазмұны мен қолданысын термин немесе сөз арқылы жеткізетін ғылыми білім, сол тілдің лексика- семантикалық жүйесінің бөлшегіне айнала отырып, ғылыми тілдің семантикалық жүйесі мен құрылымына енеді.[2,127]

Б.Н Климзо аудармада мағынасы ұқсас терминдерді әсіресе шет тілінен енген кірме сөздерді шатастырып аударуға болмайтынын ескертеді. *Неологизм* – (грек тілінің *neos* – жаңа, *logos* – сөз) жаңадан қоғамда пайда болған затты, құбылысты жеткізудегі ұғым атауы. Неологизмдердің пайда болуы қоғамдағы өзгерістермен тікелей байланысты. Ғылым мен техниканың, саясаттың, экономикалық және мәдениет аралық қарым-қатынастардың дамуымен байланысты тілге енген жаңа сөздер мен сөз тіркестері, фразеологиялық оралымдар. [4, 63]Неологизм екіге бөлінеді - лексикалық және семантикалық. Лексикалық неологизм жаңа ұғымдардың, атаулардың пайда болуынан шыққан жаңа терминдер болса, семантикалық неологизм өзге тілден аудару барысында, сөзбе-сөз аудару немесе транслитерация мен транскрипция арқылы төл сөзге қосылған сөздер мен сөз тіркестері. Неологизмдер белгілі бір тілде морфологиялық, синтаксистік -морфологиялық, сөзжасамдық калькалау, семантикалық - морфологиялық тәсілдер арқылы жасалады. Жалпы қолданыста қоғамның әлеуметтік жағдайына, рухани өсуіне, тұрмыс-тіршіліктеріне қатысты жаңа құбылыстарды тілде бейнелейтін лексикалық бірліктер немесе термин ретінде. Шет тілдерінен енген сөздердің басым бөлігі бастапқы мағынасын сақтап, семантикалық өзгерістерге көп ұшырамайды. Неологизм төл сөздерден де пайда болады, белгілі бір тілдің сөздік құрамында бұрын қолданылған немесе қолданыста бар сөз тұлғалары семантикалық тұрғыдан жаңа мағынаға иеленіп, жаңа ұғымды белгілеуге мүмкіндік алады. Уақыт өте келе неологизм ретінде танылған сөздер жалпыхалықтық қолданысқа еніп, сіңіскеннен кейін неологизм болудан қалады. Мысалы, *computer* - *компьютер*, *atom-атом,rocket - ракета, space -ғарыш, customs - кеден, plane - ұшақ,helicopters - микұшақ, analyse - анализ*, т.б[6, 21] . Неологизмдер тілдің лексикалық құрамына ауызша және жазбаша түрде енеді. Ауызша енген неологизмдердің көпшілігі тұрмыс қажетіне байланысты, мәдениетке қатысты ұғымдар мен атаулар болса, жазбаша енген неологизмдер ғылым мен техниканың қарқынды дамуымен, жетістіктеріне қатысты болып келеді. Неологизмдерді аудару технологиясы аударма тәжірибесінде өте маңызды мәселе. Қандай да бір лексикалық бірлікті немесе терминді неологизмдер қатарына жатқызу уақыт талабына, қоғамдық саяси мәселеге, ғылым мен техниканың дамуына байланысты орын алады. Бір мүшесі талассыз терминболса, екіншісі кәсіби жай сөзден құралатын терминдер. Техника саласы бойынша аудармашы, техникалық терминдерді зерттеуші Б.Н. Климзо өз еңбегінде осы іспеттес терминдерді «техникалық неологизмдер» деп атайды, оған себеп құрамында бір сөз термин болса келесі сөзбен тіркес терминге айналады, сөздіктен іздеу аудармашыға көмектесе алмайды, өйткені сөздікте тек терминнің ғана аудармасы берілуі ал тіркеспен табылмауы әбден мүмкін. Аудармашы тарапынан өз бетінше сөзбе- сөз тіркесті аудару үлкен қателіктерге ұшыратады. Техникалық неологизмдер ғылым мен техниканың қарқынды дамуымен тікелей байланысты болғандықтан кез келген саланың жаңа терминдері сөздікке еніп үлгермей жататындығы тағы бар.[4,65]

Ғылыми техникалық терминдерді меңгеруде ағылшын тілінде техника саласында кез келген мәтін мазмұнында “engineering” терминінің кеңінен қолданылатынын байқауға болады. Ағылшын тіліндегі жұрнақсыз “engine” сөзі орыс тілінде *мотор, машина* яғни *қозғалтқыш механизм* мағынасында болса, “engineering” терминінің аудармасы *техника, жобалау, жасау* екені белгілі, дегенмен тіркесті терминдерде семантикалық аясы мүлдем өзгеріп отырады.

civil engineering – азаматтық құрылыс

mechanical engineering – машина жасау

structural engineering – құрылыстық техника

industry engineering – өндірісті ұйымдастыру

logistic engineering – көлікпен қамтамасыздандыруды жоспарлау

test engineering – техникалық сынақ өткізу

safety engineering – қауіпсіздік жүйесімен қамтамасыз ету

system engineering – жобалы жүйе жасау

value engineering – экономикалық талдау

revers engineering – дайын бұйымдарды талдау

production engineering – өндірістің технологиялық дайындығы [7,23]

Зерттеу бойынша «*engineering*» терминінің прагматикалық қырларын тіркесті терминге айналуынан, байқауға болады. Сонымен «*engineering*» термині қазақ тілінде құрылыс, техника, көлікпен қамтамасыз ету, жүйе, жоба, жоспар, талдау жасау, технологиялық дайындық мағыналарында аударылып беріледі.

С.А Попов өзінің «Ағылшын тіліндегі техникалық аударма және іскерлік қарым-қатынас» атты әдістемелік оқулығында «неологизмдер терминдерге аналог ретінде жұмсалатынын, аудару кезінде сөздер мен сөз тіркестерінің құрылымын талдау өте маңызды мәселе екенін» айтады. [6, 22]

Қорыта келгенде кәсіби бағдарлы шетел тілін меңгеруде оқытушы мен студенттер үшін әртүрлі сала бойынша кәсіби бағдарлы журналдар мен ақпарат көздерін пайдалану, қолданыстағы жаңа техникалық құрал жабдықтарды білудің өзі, неологизмдерді меңгеруде бірден бір көмекші құрал болып табылады. Мұндай басылымдар кез-келген кәсіби маманнан алған кеңестен кем түспейді. Неологизмдерді аударуда контексте берілген жаңа сөздің мағынасын түсіну үшін, мәтінге талдау жасау қажет. Мәтінде берілген ұғымдарды түсіну мүмкін болмаған жағдайда, арнайы сөздікке жүгінген жөн, өйткені берілген ұғымдар мен терминдердің авторы үшін бұл бұрыннан таныс, қарапайым ұғымдар және арнайы сөздіктерде берілуі мүмкін. Сөздіктер мен арнайы әдебиет көздерінде берілмесе, арнайы саланың кәсіби маманынан қажетті ақпарат алып, кеңес сұрауға тура келеді. Егер сөздікте, алған ақпаратта, кәсіби бағдарлы кеңесте, ұғымды аударуда ұтымды нәтиже бермесе, аудармашы өзі тарапынан балама беруге, ұғымды аударуына болады, осылайша жаңа ұғым, термин пайда болады. Неологизмдерді аударуда қиындықтан шығудың қарапайым жолы – транскрипция немесе транслитерация әдісін қолдану. Келесі түрі сипаттап түсіндіру. Алғашында неологизмдер бірнеше вариантта аударылады, уақыт өте келе сол бірліктердің біреуі ғана қолданыста қалады. Оған екі нәрсе себеп: терминнің қысқа, айтуға ыңғайлы және бір мағыналы болуы. [2,154]

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Бархударов Л.С., Жукова Ю.И., Квасюк И.В., Швейцер А.Д. Пособие по переводу технической литературы (Английский язык) «Высшая школа» Москва, 1967. -283 б. /1
2. Комарова З.И. Терминография: предмет, задачи, проблематика. Гуманитарные проблемы в спец. литературе. - Горький. 1990. – 203 б. /56
3. Ә.С. Тарақов. Аударма әлемі. Оқу құралы. – Алматы, «Қазақ университеті» 2011. - 308 б. /29
4. Климзо Б.Н. Ремесло технического переводчика. Об английском языке, переводе и переводчиках научно – технической литературы. – М.: Р. Валент, 2006. - 508 б. /19
5. Р.Ф. Пронина, Пособие по переводу английской научно-технической литературы «Высшая школа» Москва – 1973. 353б /28
6. Попов С.А. Технический перевод и деловая коммуникация на английском языке. Учебно пособие. – Великий Новгород, 2006. -153б /38
7. Лотте Д.С. Образование научно-технических терминов. - М., 1963. -147 б. – 20 б. /40

THE ROLE OF SOCIO-CULTURAL APPROACH IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Tayeva R.M., Kolesnikova T.P., Ongarbayeva M.S., Niyazkozhasova A.B.

*e-mail: rozta@mail.ru, kolesya2005@mail.ru,
trmerul6@mail.ru, elmira-ilyassova@mail.ru
Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan*

Abstract. The article is devoted to the problem of sociocultural competence, one of the main components of the foreign communicative competence that is used in foreign language teaching. It examines the peculiarities of the educational and methodological complex of the discipline "The Theory of Intercultural Communication" which is studied by graduates of the specialty "Foreign Philology" and intended to broaden and systematize the knowledge about the content, basic directions in the theory and practice of intercultural communication

Key words: sociocultural competence, foreign language teaching, secondary linguistic personality, intercultural communication

In the conditions of the intensive development of political, economic and cultural ties of Kazakhstan with different foreign countries, the expansion of the sphere of interethnic communication (including professional, academic, scientific, cultural, interpersonal types of interaction) the knowledge of one or even more foreign languages is regarded as a necessary prerequisite and requirement to a specialist to be demanded in the labor market, the pledge of his / her future successful scientific and professional activity. The multifaceted changes taking place in the society, as well as the modernization of the education system, aimed at the entry and integration of our country into the world educational space, have changed both the motivation for studying foreign languages important for intercultural communication and the new conceptual approaches to their teaching, learning and acquisition.

As part of the further implementation of the concept of the development of foreign language education, there is a significant change in the context of the study of foreign languages. The role of the English language has become very important in the republic. It is not only taught as a mandatory subject in all higher education institutions, but it is also commonly introduced as a medium of instruction, as a language for teaching and learning an increasing number of disciplines connected with undergraduates and graduates' specialization.

In modern conditions, the process of teaching a foreign language, for example, English, is characterized by the fact that it does not only give factual knowledge and develop communicative skills, but it also has a direct influence on the formation of the so-called secondary linguistic personality, capable of speaking at the intercultural level with representatives of other cultures [1, 165]. Education in the field of foreign languages has such an impact on the personality, as a result of which it is transformed into a self-developing emotionally mature intellectual and cognitive organism that can cope with unforeseen culturally conditioned situations of communication by identifying or creating unique tools for the search, processing and practical application of information [2, 6].

Secondary socialization of the individual is realized on the basis of development of all components of the communicative competence, which is a complex set of knowledge, skills and abilities that allows the subject of communication to receive and extract information, learn, act and interact with other subjects in a certain cultural environment. The main components of communicative competence are language (linguistic) competence, speech (discursive) competence, sociocultural competence, compensatory or strategic competence [3, 91].

It is well known that the priority role of sociocultural competence is obvious, since even good knowledge of the language (perfect pronunciation, correct grammar, rich lexical stock, acquaintance with different types of texts and discourse and the ability to use them correctly) does not always lead to productive communication with representatives of a different culture. Successful development of a secondary linguistic personality is impossible without knowledge of national and cultural and historical features, social norms, spiritual values, lifestyle, traditions and customs of the country of the studied language, norms of not only verbal but nonverbal behavior of the representatives of different linguistic cultures, i.e. without knowledge of the so-called sociocultural background.

Foreign scholars and educators usually speak about intercultural competence which is understood as "the ability to interact effectively with people from cultures that are recognized as being different" from their own. "Interacting effectively across cultures means accomplishing a negotiation between people based on both culture-specific and culture-general features that is on the whole respectful of and favourable to each" [4, 297].

The postulates of the plurality, identity and uniqueness of languages and cultures, the complexity of the conceptual content of these concepts, and the existence of close ties and parallels between the structures of culture and language are fundamental. G.V. Elizarova cites a well-known statement of Benjamin Lee Whorf, confirming the existing correlation between these phenomena, that each language is a huge model - a system different from others, in which there are culturally prescribed forms and categories through which a person does not only communicate, but also analyzes nature, notices or ignores relations or phenomena, directs his reasoning and builds the world of his consciousness [5, 46].

The development of sociocultural competence is associated with certain difficulties in defining the cultural content of education, since, as Shchepilova A.V. notes, this component is "dissolved" in the linguistic and discursive content of learning [6, 95]. Sociocultural background supports almost the entire process of teaching a foreign language, while the content of the socio-cultural component varies depending on the level of the language proficiency, goals, objectives and learning conditions.

The issues of simultaneous study of a foreign language and culture are most clearly reflected in the discipline "The Theory and Practice of Intercultural Communication", which is studied by the first-year graduates of the specialty "Foreign Philology" and is designed for three credits.

The course is aimed primarily to broaden and systematize the acquired knowledge about the content, methodology, major theories and current research in the theory and methods of intercultural communication, acquaint with modern tendencies in the development and advancement of intercultural communication and develop awareness of implementing theories in practice. It is necessary to note that the discipline is closely connected with the course "The Workshop on Intercultural Communication" for undergraduates which contributes to obtain the knowledge of the cultural-specific foreign environment and the system of value orientations in the country of the studied language and the Republic of Kazakhstan, the specifics of foreign-language speech communication, intercultural features of verbal and non-verbal means of communication, behavioral strategies necessary to ensure adequate communication in different situations in a foreign culture environment; national and cultural specifics of foreign speech etiquette of native speakers of the foreign language under study in comparison with the mother tongue, etc [7]. The basic skills and abilities, the development of which can be promoted by studying this discipline, usually include the ability to adapt to different cultural-marked communication situations, the ability to use verbal and non-verbal means of communication in another language, the ability to represent your country, its culture, way of life, traditions communicating with representatives of other cultures, etc.

Sociocultural orientation of the course is realized through the authenticity of the used multi-genre text material, audio and video materials serving as original sources of linguocultural information that ensure the use of the language as a means of intercultural communication. The content of the academic discipline includes such subsections and topics as specific cultural environment of the United Kingdom, the USA and Kazakhstan, intercultural aspects of communication, national stereotypes, customs and traditions of Kazakhstan, Great Britain and USA, culture shock, speech etiquette recognized by native speakers of the English and Kazakh languages, cultural values in the English-speaking countries (UK, USA, Australia, Canada and New Zealand) which belong to the so called Inner Circle representing the traditional historical and sociolinguistic bases of English in regions where it is now used as a primary language [8, 60], cultural values of people in Kazakhstan, verbal (oral and written), paraverbal and non-verbal ways of communication, oral and written communication culture, peculiarities of business communication, intercultural peculiarities of verbal and non-verbal behavior, different types of communication, , etc. It also studies such important theoretical issues as the history of the appearance and development of the theory of intercultural communication, the development of the theory of intercultural communication in the USA, Europe, Kazakhstan and Russia.

The specifics of including culturally marked information and theoretical knowledge of the peculiarities connected with the formation of sociocultural competence or the so called intercultural competence to the content of the target course on the theoretical and practical basics of intercultural communication explains the necessity to examine and analyze various coursebooks and manuals for teaching English (for instance, General English, English for special purposes, Academic English, Professionally orientated English etc.) to graduates majoring in Foreign Philology. It is grounded by the most relevant requirement to the educational programme to give not only in-depth theoretical knowledge in the basic sciences of general philological profile and foreign philology in accordance with high academic standards but also to prepare future masters for their professional activities in the field of foreign language education.

Thus, some textbooks, being professionally oriented and including texts that contain a large number of terminological vocabulary, do not always contribute to the successful implementation of the principle of the sociocultural aspect, which, as it has been already stated, is a priority in the teaching of foreign languages. Meanwhile, the information about customs, traditions, lifestyle peculiarities, behavioral stereotypes conditioned by the culture of the native speakers of the language being studied, factual knowledge about the

culture of speech communication in the scope of the topics envisaged by the foreign language program for linguistic and non-linguistic universities appear to be extremely important. They contribute not only to a radical improvement in the language training of students in general, but ultimately lead to the creation of favorable conditions for more intensive introduction and development of academic mobility programs, ensuring its growth and improvement of forms (in particular, participation in summer universities for students, distribution of programs training on the Internet), etc.

REFERENCES:

- 1 Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам. – М.: АРКТИ _ ГЛЮССА, 2000.
- 2 Елизарова Г.В. Культура и обучение иностранным языкам – Санкт-Петербург: КАРО, 2005.
- 3 Щепилова А.В. Теория и методика обучения французскому языку как второму иностранному. Москва, 2005
- 4 Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning. - London and New York: Routledge, 2004.
- 5 Whorf B.L. Language, Thought, and Reality: selected writings of Benjamin Lee Whorf / Cambridge, MA, MIT Press, 1956, (Retrieved from: Елизарова Г.В. Культура и обучение иностранным языкам, с. 46).
- 6 Щепилова А.В. Теория и методика обучения французскому языку как второму иностранному.
- 7 Типовая программа по дисциплине «Практикум по межкультурному общению» // Типовые учебные программы (образование высшее профессиональное). По специальности «050210 – Иностранная филология», 1 часть, Алматы, 2007.
- 8 Crystal, David. English as a Global Language. Second edition. Cambridge University Press, 2003.

SOME HINTS FOR NON-ENGLISH SCIENTISTS WRITING IN ENGLISH

L.E. Strautman, Sh.B. Gumarova
strat50@mail.ru, sholpan5819@mail.ru
Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan

Abstract. The most common translation errors in the texts of technical reports and articles are inaccurate use of terminology, violation of logic of presentation and word-for-word translation. The authors consider the examples of incorrectly used terminology, the use of prepositions at the end of the sentence, wrong infinitive structures.

Key words: translation, scientific texts, grammar mistakes, wrong structures

Аннотация. Наиболее часто допускаемыми ошибками при переводе технических текстов и статей является дословный и неточный перевод научной терминологии. В данной статье авторы рассматривают ошибки, допускаемые при переводе терминов, инфинитивных структур и использования предлогов в конце предложения.

Ключевые слова: перевод, научный текст, грамматические ошибки, неправильные структуры

Today, availability of many foreign scientific sources significantly simplifies and accelerates the process of exchange of scientific information, data about the latest achievements of the global science, and it is absolutely clear that scientific translation plays an increasingly important role in social communication of scholars and experts. However, while performing such a translation one should be aware that scientific style is characterized by consistent sentence structures, meaningful intensity, semantic accuracy, clear objectivity of material presentation and, as a rule, lack of emotions.

To implement all the features of the scientific style in practice, terminological vocabulary and complex grammatical structures are required. Thus, for translating scientific and sci-tech texts one should use standardized language patterns. Scientific and sci-tech texts, as well as their translation, do not allow for ambiguity of sense and distortion of used terms and concepts. Therefore, scientific text translation requires, above all, clarity of presentation given maximum compliance of the target and source texts. Only a professional who has both an expertise in the field of scientific text and high stylistic literacy can provide a quality translation.

Science cannot manage without translation. Clarity and concision are the main stylistic goals of scientific translation, which must convey the exact meaning of the original text. Ambiguities and unclear constructions are characteristics of the literary texts and must not be found anywhere in scientific translation. This is the hardest task in scientific translation. Finding the right words can be a struggle sometimes and it can also create repetitiveness in the text, as synonyms of certain words can be rather ambiguous and more suitable for literary work. Avoiding repetitions can sometimes be extremely hard. This is why the translator must have a scientific background that allows her or him to play with the terminology without changing the meaning of the text.

If the syntactic and lexical features of the language differ, it is sometimes necessary to completely recast certain sentences. For instance, highly inflected languages such as Russian and German can string together

long chain of independent and dependent clauses with many referents and antecedents and still keeping the whole meaning clear. On the other hand, this would be impossible in English for example. In this case, the translator will have some work to do in terms of structure and meaning. This is one of those times when keeping the sense of a sentence intact can be a real challenge. One of the best techniques to use in these cases is paraphrasing, namely a restatement of the meaning of a text or passage using other words.

In science you come across a lot of numbers, formulas, diagrams and symbols, which must not be ignored in the process of translation. The sense of a whole page or even chapter can be altered if the translator adds the wrong number or symbol. To avoid this, he must understand very well the topic. Afterwards, he must pay a lot of attention to all the little things. This requires patience and analytical skills, qualities that are indispensable for a scientific translator.

In science, you come across different types of documents that require different degrees of formality. If you are translating academic work, you will need to find a very elevated style with complex phrases and less common words. On the other hand, if we are talking about manuals or drug instructions, the translation must be less formal. This type of documents is going to be read by beginners in the field of science. This is why the language must be more accessible and easy to understand.

Scientific translation is always a challenge. The translator must keep up with the constant changes in this field. The style of a scientific translator must be very clear and concise. The level of formality differs according to the type of documents he has to deal with. Analysis of translation errors involves identifying not only the typology of errors and their causes. There are four key reasons for errors: insufficient language skills, lack of cognitive experience, lack of understanding of what the author says about the subject and the inability to distinguish the features of individual style [1]. An important feature of English scientific and technical style is brevity and compactness of the presentation, which is reflected in the wide use of elliptical constructions, incorrect understanding of which often leads to ridiculous mistakes. Explicitness of the text can be defined as its semantic unambiguity. There are 3 main categories of stylistic defects that destroy unambiguity of the text:

1.) Amorphous sentences (such sentence structure when grammar relations between words become clear only with the consideration of meaning); such potential ambiguity must be eliminated in translation;

2.) Shift of logical stress in the sentence (a common mistake in translation, the logical predicate should be on the strong place (usually the end of the sentence));

3.) Formation of "parasitic" relationships between words (because of incorrect construction of the phrase there seems to be a relation between words, when there is no relation);

4.) Extra and bureaucratic words (these unattractive features of the presentation style, which makes it dull and difficult to understand).

English scientific texts sometimes have emotional epithets, rhetorical questions, and similar stylistic devices more typical for conversational style. Such violations of stylistic unity of the text are less characteristic of the scientific and technical materials in the Russian language. and translators regularly carry out a stylistic adaptation of the translated text, omitting the emotional and stylistic elements of the original that seem out of place in "serious" scientific presentation (for example, such adjectives as "dramatic", "remarkable", "excellent" are often omitted in Russian translation).in the translation [2].

A number of errors mentioned in this paper can be ascribed less to a question of meaning than to an aspect of English grammar that seems to have gone relatively unnoticed in the English teaching – the distinction between countable and un-countable (or mass) nouns. Unfortunately, nouns that are uncountable in one language may be countable in another and vice versa (like, for example, 'information' and 'damage', which are uncountable in English but countable in French), or countable in one meaning and uncountable in another.

Let us consider incorrect use of some words in translations:

Allow (to), permit (to), enable (to)

When used to mean 'make it possible to', 'allow to' cannot be used without a grammatical object, so we cannot say: 'At present, the statistics available do not allow to take account of all these situations': 'allow' needs to be followed by a noun or pronoun such as 'us' (the statistics do not allow us to take account of all these situations). There are many cases where this construction is used wrongly. The same applies to 'permit to' and 'enable to'. Here are some examples of Russian-English translation with the wrong use of this construction.

"The least square method allows to find the errors of parameters in the linear dependence, which are determined by formulas (20) and (21):"

"However, the probability theory allows to calculate the shape of the smooth curve, which is the limit for the histogram in case of an unlimited increase in the number of experiments."

These errors can be explained by the fact that the Russian language has a similar construction but without a pronoun.

The most common translation errors in the texts of technical reports and articles are inaccurate use of terminology, violation of logic of presentation and word-for-word translation. Here are some examples of direct transfer and modification. Corrections in the translation from Russian were made by the English editor (incorrectly used words are highlighted).

Split the infinitive:

Incorrect: To *more definitively* demonstrate this mechanism.

Correct: To *demonstrate* this mechanism *more definitively*

Incorrect: In this case it is much more difficult to find the optimal values of D_{opt} and T_{opt} as it is necessary to *correctly take into account* non-Newtonian properties.

Correct: it is necessary to *take into account* non-Newtonian properties *correctly*.

Using a preposition at the end of the sentence

Incorrect: "AT2-R is only one of the receptors *that* AngII binds to."

Correct: "AT2-R is only one of the receptors *to which* AngII binds."

Incorrect: Gangliosides were first found in ganglions of the nerve system, *where the name came from*.

Correct: Gangliosides were first found in ganglions of the nerve system, that is why *they are called gangliosides*.

Incorrect use of terminology:

Incorrect: Although palmitoil-CoA molecule is capable to pass through the *external* membrane of mitochondrion, it is incapable to pass through its *internal* membrane to the matrix.

Correct: pass through the *outer* membrane of mitochondrion, it is incapable to pass through its *inner* membrane to the matrix.

Incorrect: In the second case, after the preliminary *excitment*, the plastic properties of the material are retained.

Correct: In the second case, after the preliminary *excitation*, the plastic properties of the material are retained.

Incorrect: The material is preliminarily subjected to intensive mechanical *influence* in pumps, auxiliary equipment, in the elements of local *resistances*, etc

Correct: intensive mechanical *impact* in pumps, auxiliary equipment, in the elements of local *resistors*.

We have considered some examples of incorrectly used terminology, the use of prepositions at the end of the sentence and wrong infinitive structures.

REFERENCES:

1. Hutchinson, Tom and Alan Waters. English for specific purposes. Cambridge University Press, 1979.
2. Borisova L.I. Lexical difficulties of translation of scientific and technical literature from English into Russian. - М.: TDC, 1979.

АҒЫЛШЫН ТІЛ САБАҒЫНДА ӨЗДІК ЖҰМЫСТАР АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛЫРДЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚҚА БАУЛУ

Халенова А.Р., Махажанова Л.М.

makhazhanova.leila@gmail.com

ainagul.khalenova@gmail.com

*Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті
Алматы, Қазақстан*

Аңдатпа. Сыныптан тыс жұмыстар- шет тілін оқытуда сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру маңызды факторлардың бірі болып табылады. Бұл мақалада шет тілін оқытуда сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру маңызы мен жолдары қарастырылған.

Түйін сөздер: сыныптан тыс жұмыстар, ағылшын тілі сабағы, оқушыларды шығармашылыққа баулу, жеке тапсырмалар, бақылау түрлері.

Abstract. Extracurricular work is one of the important factors in the organization of independent works in teaching foreign languages. The article touches upon with the role and organization of extracurricular work in teaching foreign languages.

Key words: extracurricular work, English lessons, teaching students to art, individual works, types of assessment.

Шетел тілдерін үйде оқыту жұмыстарын ұйымдастыру әдісі мен теориясының маңызды бағыттарының бірі – үйге берілген сабақ мәселесін шешудің маңыздылығы ерекше негізі -оқытуды ұйымдастыру формасы болып табылады. Шетел тілі сабақтарына қойылатын негізгі мақсаттар мен олардың теорияларына сәйкес құрылу принциптеріне, сабақ типтері мен түрлеріне, жаңашыл педагогтардың сабақ бойынша тәжірибелеріне талдау жасадық.

Сонымен бірге таным қабілеті ғылымын оқытудың болашағы мен дамуын және оның бағдарламасын белгілеудің, бүкіл әлемдегі және Қазақстандағы оқытуды ақпараттандыру үрдісінің қазіргі ақпараттандыру коммуникациялық практикасын енгізудің негізі жасалып отыр. Ағылшын тілі сабағын оқытуда таным қабілетін арттыру арқылы ағылшын тілі сабағын өткізуге оқыту әдістемесін теориялық тұрғыдан негіздеу, яғни:

- ағылшын тілі сабағын өткізуде сөздің айтылуы мен естілуі жұмыстарын ұйымдастыру мәселесін зерттеу;

- оқулық негізінде ағылшын тілі сабағын өткізуде сөздің айтылуы мен естілуі жұмыстарын ұйымдастыру барысында болашақ мұғалімдерді оқыту әдістемесін жасау;

- оқулық негізінде ағылшын тілі сабағын өткізуге болашақ мұғалімдерді оқыту әдістемесін тиімді зерттеу тұрғысынан эксперимент жүргізу.

Ағылшын пәні бойынша оқушыны өз бетінше жұмыс жасауға, әсіресе сабақта сөздің айтылуы мен естілуі жұмыстарын ұйымдастыру кезінде өз бетінше ізденіп білім алуға үйрету басты назарда болады. Қазіргі оқу үрдісіне қойылатын басты талаптардың бірі - шығармашылық тұлғаны қапыптастыру. Мұндай жетістікке жету үшін алдымен оқушылардың танымдық ізденістерін тиімді ұйымдастыру қажет. Оқушының сөздің айтылуы мен естілуі жұмыстарын ұйымдастырудың бір жолы - оларды өз бетінше жұмыс жасауға үйрету. Бұл бағытта оқушының танымын арттыруда мынадай жұмыс түрлері тәжірибеде қолданылып жүр:

1. Оқушылардың қисынды ойлауын дамытатын, яғни сөздің айтылуы мен естілуі жұмыстарын ұйымдастыру барысындағы тапсырмалар беру.

2. Оқулықта немесе қосымша үйге берілген тапсырманы түрлендіру бағытындағы жұмыс түрлері.

3. Үйге берілген тапсырма сөздің айтылуы мен естілуі жұмыстарын ұйымдастыруға арналған жұмыс түрлері.

Негізінен, шет тілін оқыту процесінде оқушыларды бірігіп белгілі бір мәселені шешуге белгілі бір әрекетке өз жауапкершілігін сезініп, белсенді болуға және осы кезде өз қиялын, ой-өрісін, шығармашылығын көрсетуге мүмкіндік береді. Сонымен бірге бұл әдіс оқушыларды жұп болып, бірігіп жұмыс жасауға, жұмыс жасай отырып, өзгелерге көмек көрсетуге үйретеді. Сонымен қатар бұл ұғым тәсіл ретінде төмендегідей талаптарға сай келеді:

- * ақпаратты терең игереді, өйткені оны ой елегінен өткізеді;

- * оқушы өзін-өзі еркін және ыңғайлы сезінетін өрісті қалыптастырады, тілді оқып үйрену ниетін арттырады;

- * оқушының жеке тұлғасына тікелей әсер етіп, танымдық, шығармашылық қабілетін оятады;

- * топ оқушыларымен жасалатын жұмысты түрлі формада (жұптық, топтық, ұжымдық) өткізуді қамтамасыз етеді;

- * ойлауды белсендіреді;

- * ынтымақтастықпен әрекет етуге үйретеді;

- * тындау дағдысын қалыптастырып, өзгені тындай алады.

Әрине мұндай тәсілді қолдануда кездесетін қиындықтар да жоқ емес. Себебі әр студенттің ойлау қабілеті, жылдамдығы, білім деңгейі, ақпаратты меңгеруі бірдей жағдайда емес. Осыдан келіп оқушының алдында шынайы және психологиялық қиындықтар туындайды.

Шынайы қиындық:

- берілген тапсырма дұрыс ұйымдастырылмаған жағдайда;

- жүріп жатқан әңгіме оқушыларға қызық емес болса;

- әңгімені тыңдамағандықтан сөйлей алмаған жағдайда туындайды.

Ал психологиялық қиындық шынайы қиындыққа қарағанда жиірек кездеседі. оқушылар мұндай жағдайда көбінесе үнсіз қалады.

Яғни:

- оқушылар өз ойын білдіру үшін көмекші сөздерді, тілдік құралды таба алмағандықтан үндемейді;

- оқытушы мен топ алдында сөйлеуге қысылғандықтан үндемейді;

- өз білім дәрежесінің төмен екендігін көрсеткісі келмегендіктен үндемейді.

Мұндай жағдайда оқушыларды сөйлеу үшін оған қысым көрсетпей, оған сөйлеу үшін ыңғайлы, қолайлы мүмкіндік туғызылуы керек, студентті өз әрекеттерін тындай білуге үйрету керек.

Оқытушы алдымен оқушыларды сөйлеуге үйретуде, соның ішінде тілді қарым-қатынас құралы ретінде меңгеруге ұмтылуын, оқушыларға өз іскерлігі мен дағдысын қалыптастыру үшін оған сай ниетін оятып әрі оқу атмосферасын орната білуі керек. Ал мұндай атмосфераның орнауына Н.В.Гавриленконың төмендегі пікірлерімен толықтай келісуімізге тура келеді. Біріншіден, ағылшын тілін оқытуда интерактивтік тәсілді қолдану кезінде қойылатын талаптың, жасалатын жұмыстың оқыту процесіне сай болуы керек. Екіншіден, жұмыс түрлері, онда қолданылатын оқу құралдары, жаттығулар студенттердің білім деңгейіне, жас ерекшеліктеріне сай болуы керек. Үшіншіден, оқушылар жіберген қателерін мұғалім көмегімен өзі табуға дағдылануы керек. Оқушылардың бірі оқып-шығушының айтқанын жылдам ұғып алады, енді біріне материалды ұғу үшін қосымша түсіндірмелер мен мысалдар қажет болады. Мұндай оқушылар нақты нені түсінгенін ұғына алмай сұрақ қоюға жасқанады. Осындай жағдайда оқушыларды топқа не болмаса жұпқа біріктіріп, оларға ортақ тапсырма беріп, ол тапсырманы орындау барысында әрбір оқушыға жеке рөлдер мен міндеттер атқаруды талап етсе, онда әр оқушының өз жұмысына жауапты болып, жалпы жұмыс нәтижесінде қол жеткізуге ұмтылатын жағдаят пайда болады. Сондықтан да білімі төмен оқушы үлгерімі жоғары оқушылардан өзіне түсініксіз болған жерді сұрап, ал үлгерімі жақсы оқушы топтың жеңіп шығуын ойлап, барлық оқушылардың, әсіресе білімі төмен оқушылардың нәтижелі жұмыс істеуін кездейді. Осылайша оқушылар бірігіп қиындықтың алдын алады.

Интерактивті тәсіл, әсіресе сабақты пысықтап, қорытындылауға бірден-бір көмегін тигізетін тәсілдердің бірі. Сонымен қатар интерактивті әдіс арқылы оқушылар өз білімін өздері бағалайды да олар алған білім, білік дағдылары бойынша бағаланады. Әсіресе өзін - өзі бақылау, жұптық өзара бақылау. Топтық өзара бақылау кезеңдері сабақты бекітуге біршама септігін тигізеді.

Бұл бақылауды төмендегі бағалау әдіс белгілері арқылы іске асыруға болады.

Өздік бағалауы

1. Менің бүгінгі тақырыпқа өз бетімше дайындығым: төмен, орта, жоғары

2. Бүгінгі жаңа тақырыпты игеруім: төмен, орташа, жоғары

3. Бүгінгі сабаққа қатысуым: төмен, орташа, жоғары

Топтық өзара бағалауы (топтар бір-бірін бағалайды)

1. Топ ұжымының татулығы, белсенділігі, өзара әрекет әдебі, топтық араласу әдебі: төмен, орташа, жоғары

2. Жаңа тақырыпты өмірмен байланыстыра айтуы: төмен, орташа, жоғары

3. Сөйлеу шешендігі, мәдениеті; төмен, орташа, жоғары.

Бұл бақылаулар студенттерді өздеріне және өзгеге сын тұрғысында қарауға үйретеді. Онда біреуді бағалау үшін өзінде тиісті білім болуы қажеттігі туады. Бұл бағыттау мен бағалау оқушылардың бойында мына қасиеттерді қалыптастырады: еріктілік, еңбексүйгіштік, өз біліміне сенімділігі, қабілеттілігі, жауапкершілікті сезінуі, адамдық, жолдастық қасиеттер, сөз қоры, ғылыми ақпараттарды ақтаруы, өзінше түйін жасауы, сөйлеу мәдениеті т.б.

Жалпы шетел тілі сабағында қолданылып жүрген ролдік ойындар, іскерлік ойындар, пікір талас, студенттердің баяндамалары мен ақпараттық хабарлары, дәріс - диалог, тренинг, дөңгелек үстелдер, ұжымдық - танымдық оқу, иммитация әдістері осы жоғары белсенділікті дамыту әдісінің интерактивті әдіс белгілері болып табылады. Сабақты ұйымдастырудың топтық-үлестірме түрлерін қолдану арқылы іс-әрекетті талқылау, қарама-қарсы қайшылықты мәліметтер беру арқылы пікір таласын тудыру студенттің пәнге деген ықыласын, ынтасын арттырады. Ең бір жалқау деген студенттің өзі де өз ойларын ортаға салуға тырысады. Сабақ барысында қолданылған төмендегі бір-екі мысалға көңіл аударайық. Белгілі бір өтілген тақырыпты пысықтау мақсатында оқушыларды үш топқа бөліп, оларға негізгі тақырыпқа байланысты ("Travelling" тақырыбын пайық) тақырыпшаларды береміз:

1 топқа "Travelling by train"

2 топқа "Travelling by bus"

3 топқа "Travelling by plane"

Әрбір топ өздеріне берілген тақырыпшалар бойынша ассоциограмма жасайды. Ассоциограмманың көмегімен топ оқушылары бірігіп, өздеріне берілген саяхат түрлері жайлы толық мағлұмат бере отырып оның тиімді және тиімсіз жақтарына шынайы білулері керек. Сонымен қатар әр топқа қойылатын талап тақырыпқа байланысты жаңа сөздер мен сөз тіркестерін көбірек пайдалану және талқылауға топ оқушыларының түгелдей қатысуын қадағалау. Соңында оқытушы топтарға бірін – бірі бағалауға мүмкіндік беріп, өзінің қойған бағасымен қорытындылай отырып, әр топтың ортақ бағасын шығарады.

Осы тәрізді тәсілді грамматикалық жаттығуларды орындату кезінде пайдаланған өте тиімді. Мұндай жағдайда топ оқушылары әрбір ұпай үшін күреседі. Себебі грамматикалық тұрғыдан әрбір дұрыс жасалған сөйлем оларға ұпай әкеліп отырады. Тапсырманы орындау кезінде студенттер

өздерінің бар білгендерін топ мүшелерімен бөліседі. Бұл кейбір грамматикалық материалдарды түсінбей жүрген оқушыларға үлкен көмегін тигізеді. Ал мәтіндермен жұмыс жасау кезінде оқушылардың берілген мәтінді кемінде екі рет оқығандары дұрыс. Бастапқыда олар мәтінге тек көз жүгіртіп, жалпы идеяны немесе басты проблеманы түсіне алады, ал одан соң мұқият көңіл бөліп бастан аяқ оқып шығады. Бұлайша жасау талқылаудың алдында тұжырымды логикалық тұрғыдан қайта пысықтауға көмектеседі. Сабақ уақытын мейілінше үнемді пайдалану үшін мәтінді үйден оқып келуді тапсырған дұрыс.

Қорыта айтқанда интерактивті тәсілдің ерекшеліктерін ескере отырып құрастырылған тапсырмаларды орындау оқушыларға оқытылып отырған тілдің практикалық тұрғыдан қолдану нәтижесін, жемісін көруге мүмкіндік береді және осы жағдай олардың шетел тілін оқып үйренуге деген қызығушылығын арттырады. «Жеті жұрттың тілін біл, жеті жұрттың қамын же» дейтін бабаларымыз тілдің құдіреттілігін ертеден-ақ айқындап берген. Ел ертеңіне алаңдайтын болашақ тұтқасын ұстайтын саналы да білімді ұрпағымыздың қалыптасуына тілдің әсері мол. Өнер атаулының ішіндегі ең құдіреттісі сөз өнері, сөйлеу өнері екендігін оқушыға сезіндіре отырып, ағылшын тілі сабағында қазақ тілімен шетел тілін сабақтастыра отырып, оқушының өз тілін қастерлеуге, өзге тілді білуге, үйренуге деген талпынысын арттырамын. Сонымен ойы терең, сөзі өткір, өзіндік пікір болжамы қалыптасқан жеке тұлғаны тәрбиелеуде тіл үйренудің заман қажеттілігінен туындағаны анық.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕРІ:

1. Самыкова В.В. и другие. Интерактивные методы обучения демократии. Т., 2004.
2. Т.Н.Марамзина. Личностно-ориентированное обучение (интерактив)// Иностранные языки в школе.2004, №21-22, 8 с.
- 3.Барболин М.Г. Методологические основы развивающего обучения.- Москва: Высшая школа, 1991
- 4.Дженкине С. Фаттахова Л. Интерактивные методы обучения и управление йассом. К., 2004
5. Под.общ. ред. ЖА Кулекеева, Г.Н. Гамарника, Б.С. Адрасилова. Основы кредитной системы обучения в Казахстане//Алматы: Қазақ университеті, 2004. -198 с.
- 6.Мясоед Т.А. «Интерактивные технологии обучения. Спец. семинар для учителей» М., 2004

SOME PECULIARITIES OF TRANSLATING COMPLEX CONSTRUCTIONS FROM ENGLISH INTO RUSSIAN

Makisheva M.K., Karipbayeva G.A.

*Senior teacher of Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan*

Abstract. The authors of this article have provided a brief review of approaches to the teaching of one of the aspects of language teaching as translation. Teaching students some peculiarities and sometimes difficulties of translating is one of the main tasks of teachers of English, especially the techniques of translating the complex and phrasal constructions, the passive and absolute participial constructions which are often used in the massmedia (newspapers, magazines, TV programs).

It is common knowledge that there a tendency that journalists, observers often introduce idiomatic colloquial patterns employing grammatical forms and structures that are out of place in current everyday life.

Key words: to be interested in; approaches; techniques; introductory part; peculiarities.

All those learners of a foreign language who are interested in and are eager to possess a sound knowledge of normative grammar and to master and practice the usage of special vocabulary must develop translation skills.

We should keep in mind that a bookish or formal style differs greatly from the language that is in current everyday use. It may happen so that utterances in English are directly associated with situations and context in which they normally occur. That is why one of the tasks of teachers of English is to teach our students some peculiarities of translating, namely, how to translate the English Passive Constructions and other structural-communicative types of sentences into Russian.

It is obvious that in the English Language the Passive Voice is more frequently and wider used than in the Russian language.

One of the reasons is that there is no grammatical category “Case” in the English language (except the Possessive Case) in order to express the object of the action. For example, in the Russian language the predicative in the sentence: “Мы были приглашены на официальный приём”, can also be used in the Active Voice- “Нас пригласили на официальный приём.” But in the English language only the Passive Voice is used: “We have been invited to an official reception”

In the English language the passive Constructions are used not only with the transitive verbs, but also with verbs followed by indirect objects.

For example:

to send for - посылать за

to deal with - иметь дело с, рассматривать

- The doctor had been sent for before the child's parents arrived.
- За доктором послали прежде, чем прибыли родители ребёнка.

The Passive Constructions are widely used in the newspaper style, because the doer of the action is often unknown.

The translation of the Passive Constructions from English into Russian is carried out in different ways.

1. The English Passive Construction is expressed by the Indefinite-personal constructions where indirect object functions as a subject.

- During his first meetings with foreigners Mr Lee perched on the edge of his chair speaking quietly and spoken to.

При первых встречах с иностранцами представителями господин Ли сел на край стула и говорил тихо, причём только тогда, когда к нему обращались.

2. If in the English language in one and the same sentence there are two predicates in the Active and Passive Voices, while translating into Russian the sentence is to be constructed.

- The Prime Minister of Russia was invited to and accepted a return visit to Turkey.
- Премьер-Министр России был приглашён в Турцию, приглашение было принято.

3. The Passive Constructions may be substituted by the Active Constructions when the verb in the Russian language does not have the form in the Passive Voice.

- The refugees from the Middle East are vastly outnumbered by the refugees from Asian states.
- Число беженцев из Ближнего Востока намного превосходит число беженцев из азиатских стран.
- Bilateral talks between the Presidents of Russia and Uzbekistan were followed by a press conference.
- За двусторонними переговорами между Президентами России и Узбекистана последовала пресс-конференция.

4. The Passive Construction expressed by the Infinitive complex is translated into Russian as a complex sentence.

- Invariably, the visitors are taken on the tour to see the new museums and picture galleries.
- Для посетителей постоянно организуются экскурсии, чтобы показать новые музеи и картинные галереи.

Our students are also facing certain difficulties in translating the Infinitive Constructions with the preposition *for* (for phrase). Such kind of construction can be translated as the Infinitive of the Subordinate clause or the whole sentence is to be restructured.

For example, the following sentence we would translate in such a way:

- The tide had flowed too far for the President to reverse it.
- События развивались так стремительно, что Президент не мог повернуть их вспять.

The students used the word "прилив" in their translation. That is why it was impossible to understand the main idea of the sentence.

Sometimes even the senior students may be confronted with some difficulties in translating the constructions with the complex form of the Infinitive (Perfect Infinitive). Such sentences should be translated by using additional subordinate clause where the Perfect form is expressed as the Past Simple.

- Relations between Russia and Turkey appear to have reached a plateau from which they are likely to edge upward in gradual undramatic improvement. [z](ИИТ).
- Отношения между Россией и Турцией, по имеющимся данным, достигли определённого уровня. Дальнейшее улучшение их отношений, вероятно, будет проходить постепенно и без сенсаций.

In this sentence there are two subject-predicate infinitive constructions, that is why while translating it into Russian we have divided it into two sentences, when Perfect Infinitive is used with the verbs (to expect, to mean, to intend, to plan) in the Past, it means that expectations, intentions, hopes have not been realized.

- The contracting parties intended to have initialed the document on Friday.
- Договаривающиеся стороны намеревались парафировать документ в пятницу. (но это не было осуществлено)

It is very useful for the students to know how to translate phraseological units with the Infinitive which can be used as introductory part of a sentence. They are as follows:

to tell the truth-поправдеговоря
to be more exact-точнееговоря
to be sure-конечно,безусловно
to put it mildly-выражаясьмягко
to be frank-откровенноговоря
to say nothing of-неговоряуже
to make a long story short-корочеговоря
tobeonthesafeside-на всякий случай, для большей вероятности

Example: To be frank, I was never bullied by my classmates at school.

The students often experience certain difficulties in translating some sentences when the action defined by Participle I is an important result of the action expressed by the predicate. Such sentences are usually translated into Russian as adverbial subordinate or separate sentence.

- Heavy artillery and mortar fire broke out again in Aleppo last night, virtually putting the whole population of the city under a state of siege.

- Вчера в Алеппо возобновилась интенсивная артиллерийская и миномётная стрельба, в результате чего всё его население фактически оказалось в осадном положении.

The students often make mistakes in translating such sentences when Participle II in the function of an adverbial modifier is given in the beginning of the sentence.

- Asked if the USA is rendering military aid to the forces opposing the lawful government in Syria, the Senator gave an evasing reply.

- На вопрос о том, оказывают ли США военную помощь силам противостоящим законному правительству Сирии, Сенатор дал уклончивый ответ.

In conclusion, We would like to stress that this brief review of approaches to the teaching of translating may have served to show that there is a variety of techniques available to teach an important language skill as “translation” which has unique characteristics and peculiarities of its own. It is here that the integration of reading and writing can be exploited in developing translation skills. For those students for whom English is an occupational and academic tool, there is a range of materials available covering all the difficulties and peculiarities of translation.

REFERENCES:

1. Periodicals, Newspapers, TV news.

ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ИНОСТРАННЫЙ ЯЗЫК - ПРИОРИТЕТНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ В ОБНОВЛЕНИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Досыбаева Г.К.

gulnara-kas@mail.ru

Казахский Национальный университет им.Аль-Фараби

Алматы, Казахстан

Аннотация. В настоящее время особую актуальность приобретает профессионально-ориентированный подход к обучению иностранному языку в неязыковых вузах, который предусматривает формирование у студентов способности иноязычного общения в конкретных, профессиональных, деловых, научных сферах и профессионально ориентированное обучение. Под профессионально-ориентированным обучением понимается такое обучение, которое основано на учете потребностей будущих выпускников в изучении иностранного языка, диктуемых особенностями будущей профессии или учебной специальности.

Ключевые слова профессионально-ориентированный подход, обучение иностранному языку, профессионально ориентированное обучение, специальные навыки, профессиональные знания

Abstract. ESP (English for Specific Purposes) has been referred to as “applied ELT” as the content and aims of any course are determined by the needs of a specific group of learners. ESP is often divided into EAP (English for Academic Purposes) and EOP (English for Occupational Purposes). Further sub-divisions of EOP are sometimes made into business English, professional English (e.g. English for doctors, lawyers) and vocational English (e.g. English for tourism, nursing, aviation, bricklaying). You will find special sections for Business English and English for Academic Purposes elsewhere on this website.

Key words: ESP (English for Specific Purposes), business English, professional English

Образование признано одним из важнейших приоритетов долгосрочной Стратегии «Казахстан - 2030». Общей целью образовательных реформ в Казахстане является адаптация системы образования к новой социально-экономической среде. Президентом Республики Казахстан Н.А.Назарбаевым была также поставлена задача о вхождении республики в число 50-ти наиболее конкурентоспособных стран мира [1]. Совершенствование системы образования играет важную роль в достижении этой цели. На сегодняшний день конкурентоспособность современного специалиста определяется не только его высокой квалификацией в профессиональной сфере, но и готовностью решать профессиональные задачи в условиях иноязычной коммуникации [2]. Государственный общеобразовательный стандарт образования Республики Казахстан требует учета профессиональной специфики при изучении иностранного языка, его нацеленности на реализацию задач будущей профессиональной деятельности выпускников [3]. Как отмечает Юнисов Е.А. особую актуальность приобретает профессионально-ориентированный подход к обучению иностранному языку в неязыковых вузах, который предусматривает формирование у студентов способности иноязычного общения в конкретных, профессиональных, деловых, научных сферах и профессионально ориентированное обучение. По мнению Калмыковой Л. И.: «Под профессионально-ориентированным обучением понимают обучение, основанное на учете потребностей студентов в изучении иностранного языка, диктуемых особенностями будущей профессии или специальности, которые, в свою очередь, требуют его изучения. Термин «профессионально ориентированное обучение» употребляется для обозначения процесса преподавания иностранного языка в неязыковом вузе, ориентированного на чтение литературы по специальности, изучение профессиональной лексики и терминологии, а в последнее время и на общение в сфере профессиональной деятельности» [4].

Такая подготовка, проводимая на старшем этапе обучения в вузе, способствует в дальнейшем быстрой ориентации студентов в выбранной специальности. В этой связи, принцип профессиональной направленности приобретает особую значимость и приоритетность. Учет профессионального фактора в совершенствовании владения иноязычной речью будущих специалистов предполагает направленность курса основного иностранного языка на педагогизацию процесса обучения, что позволит обучать коммуникации на иностранном языке на профессиональном уровне. В настоящее время, профессионально-ориентированное обучение английскому языку, сохранилось не только как научное направление, но и стало типом образовательной услуги, без которой обучение студентов неязыковых вузов не представляется возможным. Под профессионально-ориентированным обучением понимается такое обучение, которое основано на учете потребностей будущих выпускников в изучении иностранного языка, диктуемых особенностями будущей профессии или учебной специальности. [6].

По мнению Шаимовой Г.А.: «Обучение профессионально-ориентированному английскому языку является научным направлением, рождённым в конце 1960-х годов, и оно считается видом образования, отвечающим образовательным потребностям получающих образование и социальному заказу общества. Аббревиатура ESP (English for Specific Purpose) в настоящее время считается термином, вошедшим в научный круг теоретиков и практиков обучения профессионально-ориентированному английскому языку [6]. Обучение английскому языку в качестве ESP (English for Specific Purpose) требует не только нового подхода к его методике, но и нового взгляда на содержание иностранного языка.

Как отмечают А.Ю.Черновол, Т.В. Панюкова, Л.Г. Перевозникова: «Под профессионально-ориентированным обучением понимается обучение, основанное на учете потребностей студентов в изучении иностранного языка, диктуемого особенностями будущей профессии или специальности. Оно предполагает сочетание овладения профессионально-ориентированным иностранным языком с развитием личностных качеств обучающихся, знанием культуры страны изучаемого языка и приобретением специальных навыков, основанных на профессиональных и лингвистических знаниях. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку в неязыковом учебном заведении включает такие компоненты, как изучение иностранного языка как средства овладения специальностью и как средства профессионального общения. Говоря о необходимости изучения иностранных языков в рамках среднего профессионального образования, важно донести до студентов мысль о том, что незнание иностранных языков, а также неумение ими пользоваться – важная причина отставания как в науке и технике, так и в замедлении интеграции России в мировую экономическую систему. Кроме того, иностранный язык становится орудием самообразования будущего специалиста, что значительно увеличивает его профессиональные шансы. Владение иностранным языком становится неким ключом к профессиональному успеху современного специалиста.

В своей статье они также отмечают, что в настоящее время акцент в обучении перемещается на развитие навыков речевого общения на профессиональные темы и ведения научных дискуссий. Очень эффективным является использование деловой игры как активно-образовательной технологии обучения профессиональному иноязычному общению. Критериями отбора материала для уроков становятся посильность и доступность, наглядность, комбинирование различных упражнений в работе со специальным текстом, активное усвоение и применение изучаемого материала. обязательно учитываются профессиональные потребности и личностные интересы обучающихся (профессионально значимая тема и ситуации, используемые при обучении языку, аутентичные задания, проблемные тексты, поднимающие актуальные вопросы, связанные с будущей профессиональной деятельностью, и т.д.) способствует повышению мотивации при изучении иностранного языка. Разработка и внедрение отечественных учебников нового поколения именно для студентов учебных заведений среднего профессионального образования рассматриваются как непереносимое условие оптимизации процесса обучения иностранному языку, которое позволит создать благоприятную почву для развития иноязычной профессионально-ориентированной компетенции. Современные потребности общества обусловили необходимость создания новых учебных комплексов, предназначенных для эффективного обучения будущих специалистов. [8].

А.Ю.Черновол, Т.В. Панюкова, Л.Г. Перевозникова также отмечают, что например, в их учебном заведении основными источниками для выбора материалов для занятий иностранным языком являются:

- Интернет сайты по различным специальностям, профессиональные форумы;
- периодические издания;
- рекламные буклеты;
- статьи из периодической печати ;
- образцы деловой документации на иностранных языках профильных совместных предприятий;
- видеоматериалы.

В настоящее время развитие компьютерных технологий, а также Интернет–технологий побуждает педагогов активно использовать новые технические достижения в учебных целях. Использование Интернет-ресурсов, умение пользоваться необходимой информацией, грамотный поиск важной информации – это умения, которым следует обучать, которые не менее важны в профессионально-ориентированном обучении.

Современному обществу важно, чтобы сегодняшний выпускник был профессионально успешным и мобильным, умеющим строить свою собственную карьеру, работать в условиях жесткой конкуренции на отечественном и мировом рынках, и активно содействовать благополучному развитию всего общества. Разработка и внедрение в учебный процесс учебно-методических комплексов и пособий по специальности призваны способствовать реализации профессионально-ориентированной иноязычной подготовки специалистов техникумов и повышению мотивации студентов к изучению языка. В заключение хотелось сказать, что возможности обучения иностранному языку в неязыковом вузе расширяются с каждым годом: укрепляется материально-техническая база высших учебных заведений; в процесс обучения все активнее внедряются нетрадиционные технологии, мультимедийные средства обучения; у преподавателей появляется все больше возможностей использовать разнообразные аутентичные источники, пособия и т. д. Растет и престиж предмета: с вхождением Казахстана в мировое экономическое и культурное пространство обычными становятся деловые и туристические поездки за рубеж; все больше иностранных компаний открывают свои филиалы и офисы в наших городах. Студенты неязыковых вузов, будущие специалисты, отчетливо понимают, насколько владение иностранным языком может расширить их возможности в последующем трудоустройстве и продвижении по службе.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера нации народу Казахстана «Социально-экономическая модернизация - главный вектор развития Казахстана». Индустриальная Караганда, 28.01.2012 г.
2. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2012 г.г. г. Астана, 07.12. 2010 г.
3. Государственный общеобразовательный стандарт образования Республики Казахстан, 2009 г.
4. Калмыкова Л. И. К вопросу обучения монологическому высказыванию // Профессионально-ориентированное взаимосвязанное обучение всем видам иноязычной речевой деятельности в неязыковом вузе. – Пермь, 1986. – 204 с.
5. Юнисов Е.А. «Профессионально-ориентированный иностранный язык в неязыковом вузе»//Образование и наука.
6. Шаимова Г. А., Шавкиева Д. Ш. Профессионально-ориентированное обучение английскому языку в неязыковых вузах // Молодой ученый. – 2013. – №11. – С. 692-694. Шаимова Г. А. ESP (English for Specific Purpose – английский для специфической цели) или профессионально-ориентированное обучение английскому языку // Молодой ученый. – 2013. – № 6.
7. Евдокимова М.Г. Развитие межкультурной коммуникации в обучении иностранным языкам языку для специальных целей, Россия

8. А.Ю.Черновол, Т.В. Панюкова, Л.Г. Перевозникова «Профессионально-ориентированное образование как приоритетное направление в обновлении образования»

Волгоградский техникум железнодорожного транспорта – филиал Ростовского государственного университета путей сообщения, Россия, chernovol_nastya@mail.ru

ЗНАЧИМОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ НРАВСТВЕННОСТИ СТУДЕНТОВ В ПОЛИЛИНГВАЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ

Калдыбаева АйчурокТоктополотовна,

Д.п.н., профессор

Кыргызский государственный университет

Г.Бишкек, Кыргызстан

Несипбаева Заурегуль Сагымбековна

старший преподаватель

Zsagimbekovnakz@gmail.com

КазНУ им. Аль-Фараби, г. Алматы, Казахстан

Аннотация. В статье актуализируется проблема формирования нравственных качеств старшеклассников, описывается содержание и структура нравственных качеств, характеризуется методика формирования нравственных качеств и представлены результаты опытно-педагогической работы по формированию нравственных качеств старшеклассников.

Ключевые слова: формирование, нравственные качества, нравственность, качества личности, методика, опытно-экспериментальная работа.

Казахстан является полиязычным, полиэтническим государством, поэтому вопросы языка в контексте становления личности приобретают особое значение в условиях глобализации и интеграции в мировое экономическое и образовательное пространство изучение языковой личности во всем многообразии её проявления полилингвально- ментальном сообществе.

Президент страны Н.А. Назарбаев поставил достаточно высокую планку перед национальным образованием. Образование должно стать, конкурентоспособным, высококачественным.

Целью образования сегодня является формирование человека, способного к активной и эффективной жизнедеятельности в многонациональной и поликультурной среде, обладающего развитым пониманием и чувством уважения других культур, умением жить в мире и согласии с людьми разных национальностей, рас, убеждений и верований.

Формирование нравственности, духовности и других общечеловеческих ценностей как важнейших характеристик личности декларируется сегодня и на нормативном уровне в качестве государственного заказа и находит своё отражение в «Концепции образования Республики Казахстан», «Государственной программе развития и функционирования языков на 2011–2020 годы» и ряде других официальных документов.

Необходимо подчеркнуть, что современное развитие и совершенствование нравственных качеств студентов реализуется в условиях, которые создаются спонтанно, бессистемно и фрагментарно. Так, загруженность студентов во времени, в дополнительных часах обучения, различных секционных кружковых мероприятиях порой не всегда предоставляет возможности для самосовершенствования и воспитания нравственных качеств обучающихся.

Для построения модели нравственных качеств старшеклассника, мы использовали метод моделирования (процесс создания, исследования и использования моделей). В результате чего, нами разработана модель нравственных качеств старшеклассника (см. рис 1), Эффективность формирования нравственных качеств старшеклассника зависит от различных факторов: внешних, внутренних. Охват всех факторов с позиций воздействия учителя невозможен, однако использование ресурсов учебной деятельности позволит оказать значимое воздействие на данный процесс.

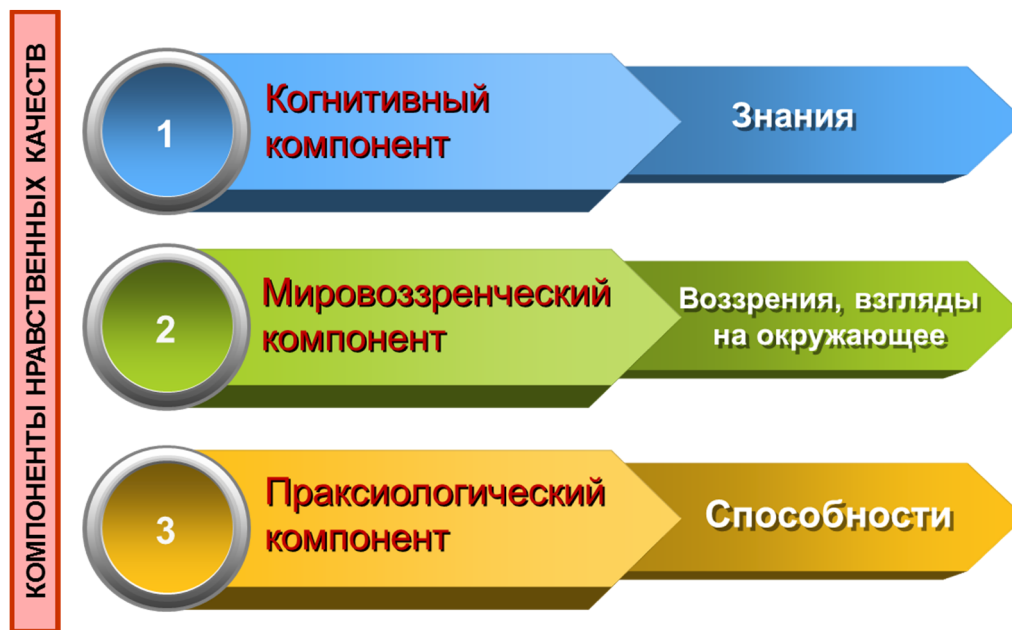

Рис. 1. Модель нравственных качеств старшеклассника.

Языковая ситуация обычно отражает существующие социально-экономические и поликультурные условия жизни общества. Как она сама, так и связанные с ней коммуникативные отношения исторически обусловлены, они естественно вытекают из ситуаций и соотношений предшествующего времени и хранят в себе элементы будущего развития.

Языковое образование школьника как категория лингвометодическая представляет собой процесс и результат познавательной деятельности, направленный на усвоение основ теории языка в целях коммуникации, на речевое, нравственное, умственное и эстетическое развитие. Наряду с многоязычием важна интеграция не только на уровне полилингвизма, но и на уровне возникновения интереса к людям другой культуры, их обычаям, убеждениям и языку.

Многоязычие – инструмент, расширяющий различные возможности человека, в том числе и в контексте развития нравственных качеств.

Формирование нравственных качеств старшеклассников в условиях полилингвального обучения в нашем исследовании основано на реализации разработанной нами методики (совокупности методов и приёмов целесообразного проведения какой-либо работы).

В нашем исследовании методика формирования нравственных качеств старшеклассника состоит из 4-х этапов:

Первый этап – прогностический. Используя метод экстраполяции, метод экспертных оценок, метод цитирования, мы определили содержание нравственных качеств старшеклассника, структурировали их по трём компонентам: когнитивный, мировоззренческий, праксиологический. Каждый из компонентов имеет свою выраженность: в знаниях, во взглядах, воззрениях на окружающее, в способностях, навыках и умениях. В связи с чем, мы получили перечень нравственных качеств. Для определения исходного состояния знаний, взглядов, воззрений на окружающее и способности, умения, навыки нами был разработан диагностический инструментарий, использование которого помогло выявить уровни сформированности нравственных качеств старшеклассников, данный которого представлены в третьей главе. Полученные результаты позволили нам прогнозировать возможные состояния исследуемого феномена при условиях созданных нами.

Второй этап – организационный. Изучили документы, регламентирующие учебную деятельность старшеклассников (государственный образовательный стандарт, учебные планы, рабочие программы, календарно-тематические планы, учебно-методические комплексы учителей, реализующих деятельность в условиях полилингвального образования). Разработали семинар-тренинг «Формирование нравственных качеств старшеклассника в условиях полилингвального обучения» для учителей, обучающихся старшеклассников.

Внесли дополнения в разделы целеполагания ключевых компетенций, воспитательной и развивающей целях в учебной рабочей документации учителя. Разработали систему внешкольных мероприятий, способствующих формированию нравственных качеств старшеклассника.

Третий этап – исполнительский. Провели семинар-тренинг для учителей «Формирование нравственных качеств старшеклассника в условиях полилингвального обучения». Внедрили учебно-

методические разработки для эффективного формирования нравственных качеств старшеклассников. Внедрили в систему школьных воспитательных мероприятий мероприятия, разработанные нами в целях повышения уровня нравственных качеств старшеклассников.

Четвёртый этап – оценочный. Используя разработанный нами диагностический инструментарий, выявили конечное состояние уровня сформированности нравственных качеств. Осуществили анализ данных и сформулировали рекомендации.

Внедрение методики формирования нравственных качеств осуществлялось нами на уровне двух процессов: содержательного и процессуального.

Содержательный процесс предполагал разработку диагностического инструментария, семинара-тренинга для учителей, содержания воспитательных мероприятий для старшеклассников, содержание уровней для дальнейшего оценивания.

Процессуальный – предполагал реализацию четырёх этапов: прогностического (выявление исходного состояния уровня сформированности нравственных качеств старшеклассников, анализ и интерпретация данных, проектирование и прогнозирование процесса формирования нравственных качеств в условиях полилингвального обучения), организационного (внедрение в содержание учебно-воспитательного процесса методических разработок, регламентация процессов по формированию нравственных качеств старшеклассника), исполнительского (реализация подходов, методических приёмов, разработок, средств, форм организации процесса формирования нравственных качеств обучающихся) и оценочного (диагностика данных, проведение анализа и подведение итогов).

Далее (Таблица 1), представим соотношение диагностического инструментария применительно к сформулированным нами знаниям, умениям, навыкам и способностям старшеклассника.

Таблица 1.

Соотношение диагностического инструментария к оцениваемым критериям.

№	Выраженность характеристик нравственных качеств	Инструментарий оценивания
1	ЗНАНИЯ	Тесты, терминологический диктант, разработка кластеров, синквейна, двучастный дневник, портфолио.
2	ВОЗЗРЕНИЯ, ВЗГЛЯДЫ	Эссе, интервью-беседа, презентация, наблюдение за поведением, анализ невербальных элементов общения, портфолио.
3	СПОСОБНОСТИ	Защита проекта, презентация, наблюдение за поведением, показатели достижений в учебной и внеучебной деятельности, портфолио.

Таким образом, разработанная нами методика включает в себя различные виды деятельности (учение, труд, общение), выполняемые старшеклассниками, так же внеучебную (внешкольные мероприятия) и учебную (интегрированные уроки) деятельность, и способствует формированию нравственных качеств старшеклассников.

Участниками экспериментальной работы были: учителя предметно-языкового интегрированного обучения гимназии №1 г.Тараз;

- специализированной школы для одаренных детей с обучением на трёх языках г. Тараз; - учащиеся старших классов - 9 А, 9Б, 9В, 9Г классы.

Содержание первого этапа – констатирующего эксперимента: изучение опыта школ республики по формированию нравственных качеств обучающихся старших классов в условиях полилингвального обучения; разработка модели нравственных качеств учащегося старших классов; разработка и реализация инструментов выявления уровня сформированности нравственных качеств учащихся; определение исходного уровня сформированности нравственных качеств старшеклассников; систематизация исходных результатов.

Второй этап– формирующий эксперимент был направлен на проверку эффективности методики формирования нравственных качеств учащихся; определение уровня сформированности нравственных качеств учащихся; анализ эффективности методики; подведение итогов и выработка рекомендаций.

В процессе констатирующего эксперимента проводилась работа по выявлению уровня сформированности нравственных качеств старшеклассников, в ходе которой использовалась совокупность методов и методик (анкетирование, опрос, тестирование, решение психолого-педагогических ситуаций, беседа, наблюдение, анализ письменных работ, эссе, сочинения , анализ работ учащихся: презентация, портфолио, интервью и др.

**Исходный уровень сформированности нравственных качеств старшекласников
на этапе констатирующего эксперимента**

Уровень сформированности	Констатирующий эксперимент			Ср. зн. в гр. Э-1 и Э-2
	К-1	Э-1	Э-2	
Высокий	18,5	19,3	16,8	18,05
Средний	50,6	49,7	47,9	48,8
Низкий	30,9	31	35,3	33,15

Исследования показали, что уровень сформированности нравственных качеств представлен преимущественно низким и средним уровнями; существенных различий в состоянии сформированности изучаемого качества у школьников-старшекласников других школ не выявилось.

На этапе формирующего эксперимента мы поставили цель: с позиций культурологического-деятельностного-интегративного подходов проверить разработанную нами методику, в частности, её эффективность на практике.

**Результаты формирующего эксперимента уровня
сформированности нравственных качеств учащихся старших классов**

Уровни сформированности	Количество обучающихся (%)			
	Экспериментальная группа		Контрольная группа	
	В начале эксперимента	В конце эксперимента	В начале эксперимента	В конце эксперимента
Высокий	18,05	35,8	18,5	20,8
Средний	48,8	49,4	50,6	49,7
Низкий	33,15	14,8	30,9	29,5

Данные формирующего эксперимента демонстрируют нам, что уровень сформированности нравственных качеств у учащихся экспериментальной группы повысился на 17,3% на высоком уровне, и на 18,35% понизился на низком уровне в плане уменьшения учащихся с низким уровнем сформированности нравственных качеств по сравнению с контрольными группами, где произошли незначительные изменения. Высокий уровень повысился только на 2,3%, а на низком уровне количество уменьшилось в 1,4%. У учащихся контрольной группы существенных изменений по уровням сформированности нравственных качеств не обнаружено, что свидетельствует о том, что обучение без применения специально организованной методики не обладает достаточной направленностью на развитие нравственных качеств.

Таким образом, результаты формирующего эксперимента позволяют сделать вывод о позитивной динамике по уровням сформированности нравственных качеств старшекласников, которая наблюдалась в экспериментальной группе на 17,3%, а следовательно об эффективности разработанной нами методики.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Назарбаев, Н.А. Послание Президента Республики Казахстан народу Казахстана: Стратегия «Казахстан-2050» – 14 декабря 2012.
2. Талызина, Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний – М., 1984. – 343 с.
Ягич, И.В. Язык и моделирование социального взаимодействия – М., 1987. – 463 с.

**ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУДЕГІ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАТЫСЫМДЫҚ
ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ОҚЫТУ МАТЕРИАЛДАРЫ**

Суттибаев Н.А. аға оқытушы
Тұлеубаева Б.Б., аға оқытушы

*Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті
Алматы, Қазақстан*

Аңдатпа. Шетел тілінде білім берудегі мәдениетаралық қатысымдық құзыреттілікті қамтамасыз ететін оқыту материалдары туралы сөз қозғайтын болсақ, алдымен шетел тілін оқытудың мазмұнын, оның мазмұнын құраушыларды анықтап алуымыз қажет. Тілді үйренуге білімалушының

қызығушылығының артуы тек мұғалімге ғана байланысты емес, сонымен бірге оқыту материалдарына тікелей байланысты. Бұл жердегі мұғалімнің рөлі берілген материалды білімалушыға заманауи технологиялардың көмегімен түсінікті, қызықты етіп көрсету.

Түйін сөздер: мәдениетаралық, қатысымдық, құзыреттілік, қалыптастыру, кәсіби, лингвистикалық, психологиялық, методологиялық

Abstract. When speaking of teaching materials that facilitate formation of intercultural communication competence in teaching foreign languages, first, we need to determine the content of foreign language teaching and the content of its components. Increase in students' interest in learning a language depends not only on the teacher, but also directly on teaching materials. The role of a teacher is to teach the given material to students through modern technologies, in a more accessible and interesting way.

Key words: intercultural, communication, competence, formation, professional, linguistic, psychological, methodological.

Қазіргі кездегі дидактика мен әдістеме ғалымдарында шетел тілін оқытудың мазмұны әрқашан өзгеріске түсіп, дамып отыратын, оқыту үдерісімен тығыз байланыстағы категория ретінде қарастырылады. Оқыту үдерісінің мазмұнына мұғалімнің іс-әрекеті, білім алушының оқудағы іс-әрекеті, оқыту материалдары және сол материалдарды меңгеру үдерісі жатады. Шетел тілін оқытудың мақсаты мәдениетаралық қатысымға қол жеткізу болғандықтан, оқыту мазмұнының компоненттерінің көптігі туралы айта кету жөн. И.Л. Бимнің айтуы бойынша шетел тілінің оқытудың мазмұнының құраушыларына пәндік және процессуалдық аспекспен бірге оқу үдерісіне қатысушылардың эмоционалды бағалау тәжірибесі кіреді. Оның классификациясы бойынша оқыту мазмұнын төмендегідей негізгі компоненттер құрайды.

- Қатысымдық іс-әрекеттің аялары, тақырыптары, ситуациялары мен оларды жүзеге асыру бағдарламалары, қатысымдық және әлеуметтік рөлдер, тілдік іс-әрекеттер мен тілдік материалдар (мәтіндер, тілдік үлгілер және т.б.);

- Тілдік материал және оны дұрыс қолдану ережелері;

- Шетел тілін мәдениетаралық ситуацияларда қолдана алуды меңгергендігін көрсететін арнайы тілдік іскерліктер кешені;

- Тілін үйреніп жатқан мемлекеттің ұлтық-мәдени ерекшеліктері мен айырмашылықтарын білу және оларды тілдік қатысымның түрлі аяларында қолдану жүйесі;

- Оқу және адаптивтік іскерліктер [1,20-6].

Сонымен осы жоғарыда атап кеткен компоненттерге әр қайсысына бөлек-бөлек тоқталып өтейік. Оқу мазмұнының пәндік жағы қатысымның келесі аяларында көрініс табады:

- Күнделікті

- Әлеуметтік-мәдени

- Оқу

- Кәсіптік

Кәсіби шетел тілін оқыту барысында қатысымды жүзеге асыруда мәтіндердің орны ерекше, себебі мәтіндер мәдениетаралық қатысымға жетудің тиімді жолдарының бірі болып саналады. Сондықтан мәтіндер міндетті түрде аутентті болуы тиіс. Оқу үдерісінің барысында білім алушылардың жас ерекшеліктеріне, білім деңгейлеріне қарай адаптацияланған, әр түрлі салаға байланысты аутенттік мәтіндер беруге болады.

Мысал келтіретін болсақ:

- Прагматикалық мәтіндер (сатып алатын заттардың тізімі, түрлі телерадио бағдарламалар, рецепттер);

- Эпистолярлық мәтіндер (жеке және іскерлік хаттар);

- Көркем әдебиеттерден үзінділер (өлең, әңгіме, эссе);

- Газет-журналдардан мақалалар (интервью, репортаж).

Мәтіндердің түрлері бағдарламада берілген тақырыптарға сәйкестендіріледі. Мысалы: егер тақырып «Қала, Қалалық көліктер» болатын болса, онда келесі мәтіндерді алуға болады: «Қалалық географиялық картасы», «Қоғамдық көліктердің түрлері», «Қаладағы ауа райының ластануы», т.б. Ал, Г.В. Рогованың пайымдауынша оқытудың мазмұнының негізгі үш құраушысы бар.

Олар: 1. Лингвистикалық

2. Психологиялық

3. Методологиялық [2,82-6].

Енді соларға тоқталып өтелік.

Шетел тілін оқытудың лингвистикалық құраушысында шетел тілін оқытуға қажет оқыту материалдарының үш түрі беріледі, олар:

1. Тілдік материал (лексикалық, грамматикалық, фонетикалық)
2. Сөздік материал (сөйлеу әрекетінің төрт түрі)
3. Әлеуметтік-мәдени материал

Шетел тілін оқыту үдерісінде оқыту материалдарын іріктеу кезінде шетел тілі білім алушыларға не үшін қажет екендігін анықтап алу қажет. Оқыту материалдарын іріктеуге әсер ететін факторларды атап өтсек, олар:

- Білім алушылардың жас мөлшері;
- Білім алушылардың тілдік деңгейі;
- Білім алушылардың жалпы білім деңгейі.

Мысал келтіретін болсақ, егер шетел тілін оқытудың мақсаты бастапқы деңгейде шетел тілдік қатысымдық құзыреттілікті қалыптастыру болса, бізге көмекке тілдік ситуация келеді. Себебі тілдік ситуация бізге тілдік, сөздік және әлеуметтік-мәдени материалды анықтауға көмектеседі. Сонымен бірге, тілдік оқыту материалдарды іріктеу барысында біз білім алушыларға аталған материалды қолдану барысында қажет болатын тілдік, сөздік және әлеуметтік-мәдени дағдылар мен іскерліктерді анықтап алуымыз қажет. Осы жерде бізге оқыту мазмұнының психологиялық компоненті көмекке келеді. Әдістеме ғылымында дағдылар тілдің фонетикалық, лексикалық және грамматикалық жақтарын меңгерумен байланысты. Орыс ғалымы, психолог А.А. Леонтьевтің айтуы бойынша, қатысымға қол жеткізу үшін тек тілдік дағдыларды меңгеру азшылық етеді. Тілдік дағдылармен бірге тілдік іскерліктерді меңгеруге қол жеткізу қажет, себебі олар адамның эмоциясы, сезімі, қиялы, ойлау сияқты психикалық факторларымен байланысты творчестволық іс-әрекетке қол жеткізуге көмектеседі. [3,27-6].

Шетел тілін оқыту мазмұнының компоненттерінің келесі тобы – сөздік іскерліктерге келетін болсақ, әдіскер Н.Д. Гальскова оларды сөйлеу әрекетінің төрт түріне сәйкес анықтайды.

- шетел тілінде сөйлеу - яғни шетел тілінде диалогты қатысымға түсе алу және монолог түрінде өз ойын жеткізе алу;

- шетел тілінде тыңдап-түсіну - яғни қатысымға түскенде әңгімелесушінің айтқанын және шетел тіліндегі аудио-бейне таспаларындағы мәліметтерді, радио-телебағдарламаларды толық түсіне алу;

- шетел тілінде жазу - қажетті мәліметтерді жазбаша түрде жеткізе алу;

- шетел тілінде оқу – шетел тілінде берілген мәтіннің мақсатына байланысты түсіне алу.

Шетел тілін оқу барысында қатысымдық іскерліктерді дамытуда тілдік дағдылардың алатын орны ерекше. Себебі тілдік дағдылар тілдік материалдардың қай түрін болмасын (фонетикалық, лексикалық, грамматикалық) дұрыс, орнымен қолдана алу үшін өте қажет. Әдіскер ғалымдар тілдік дағдыларды екі топқа бөліп қарастырады. Олар:

1. Продуктивті - өз ойын жеткізу барысында қолданылады.

2. Рецептивті – мәтінде тануға негізделген.

Білім мен дағдылардың басым бөлігін білім алушы рецептивті түрде қабылдайды, себебі тыңдап және оқып түсіну үшін ол студент айтарлықтай көлемде тілдік материалды меңгеруі тиіс.

Шетел тілін оқытудың мазмұны тек тілдік қатысымға түсуге үйренуге бағытталмауы керек, жоғарыда айтып өткендей, сонымен бірге шетел тілін оқытудың мазмұны алғашқы сатылардан-ақ тілін оқып жатқан елдің мәдениетімен танысып, екі елдің мәдениетін салыстырып, оның айырмашылықтарын түсіне алуға бағытталуы тиіс. Осыған байланысты Н.Д. Гальскованың зерттеулерінің нәтижесінде келесі әлеуметтік-мәдени білімдер өзекті болып табылады. [4,96-6].

- эквивалентсіз (ана тілінде баламасы жоқ) лексиканы мәтіндерде танып түсіне алу, оны қажетті жерде қолдана алу, оны ана тілінде және шетел тілінде мағынасын түсіне алуы;

- тілін оқып жатқан елдің этникалық нормаларына сәйкес күнделікті және іскерлік қатысымға түсе алуы;

- тілін оқып жатқан елдің әлеуметтік-мәдени ерекшеліктерін танып, түсіне алуы;

- тілін оқып жатқан елдің географиялық климаттық, саяси ерекшеліктерін білу және қажет кезде осы білімдерді пайдалана алуы;

- тілін оқып жатқан елдің тарихын (мәдени, техникалық, ғылыми) танып, оны ана тілінің тарихымен салыстыра алуы;

- тілін оқып жатқан елдегі өз замандастарының өмірімен таныс болуы (жұмыс, туризм, оқу, демалыс, мода т.б.);

- тілін оқып жатқан елдің ұлттық салт-дәстүрлері мен мейрамдарын біліп, оларды өз елдегілермен салыстыру. [5,96-6].

Осы аталған факторлармен бірге біз шетел тілін оқыту барысында білім алушыларда пайда болатын тілдік көрініс туралы айтсақ. Ол шетел тілін оқыту- мәдениетаралық қатысымға жетудің бірден-бір жолы, себебі тілді үйрену барысында білім алушы бөтен тілмен ғана емес, сонымен бірге бөтен

мәдениетпен де танысады. Ал бөтен тілді жетік меңгерген кезде білім алушы аталған бөтен мәдениетті өзінің мәдениетінен бөліп қарастыра алмайды, яғни (бөтен) (өзінікіне) айналады да, білім алушыда тілдік көрініс пайда болады. Бұл мәселе қазіргі кезде шетел тілін оқытудың өзекті мәселелерінің бірі болып есептеледі.

Шетел тілін оқыту процесінің сапасы тек мұғалімге ғана байланысты емес, сонымен бірге, бұл процесс білім алушы оқыту мазмұнын дұрыс түсініп, дұрыс қабылдай алу іскерліктеріне де байланысты. Осыған орай әдістеме ғылымымен айналысатын ғалымдардың бірі – Н.Д. Гальскованың бізге ұсынған іскерліктердің төмендегідей классификациясына тоқталып өтсек:

1. Интеллектуалды үдеріске байланысты іскерліктер:

- Оқып жатқан шетел тіліндегі бөтен құбылыстарды танып, оларды ана тіліндегі құбылыстармен салыстыра алу іскерлігі;

- Берілген мақсатқа сәйкес қажетті мәліметті анықтап, табу іскерлігі;

- Берілген мақсатқа сәйкес берілген мәліметті салыстыру, топтау, жүйелей алу іскерлігі;

- Оқыған немесе естіген мәліметті бағалай алу іскерлігі;

- Берілген мәліметтің негізгі ойын таба алу және оны ауызша және жазбаша түрде жеткізе алу іскерлігі;

- Тезис, план құрастыру іскерлігі.

2. Оқу әрекетін ұйымдастыруға байланысты іскерліктер:

- Түрлі режимде (жеке, жұппен, топта) жұмыс істеу іскерлігі;

- Мәлімет көздерін дұрыс пайдалана алу іскерлігі;

- Өзінің және басқалардың іс-әрекетін бақылау және оларды объективті түрде бағалау іскерлігі;

- Қажетті жағдайда білімалушыдан, серіктестерінен көмек сұрау іскерлігі.

3. Компенсациялық (адаптивті) іскерліктер:

-Түрлі лингвистикалық, контекстуалдық болжамдарды, берілген жеңілдіктерді (сөздіктер, мәтін соңында берілетін қосымша мәлімет, т.б.) пайдалана алу іскерлігі;

-Шетел тілінде жазу және сөйлеу барысында түрлі топ түрлерін пайланана алу іскерлігі (перифраз, синонимдер, т.б.);

- Мимика мен жесттерді орынды қолдана алу іскерлігі;

- Әңгіме барысын басқа арнаға бұра алу іскерлігі. [5,112-6].

Жоғарыда аталған шетел тілін оқытудың мазмұнын құрайтын компоненттердің барлығы да бір-бірімен тығыз байланыста, сондықтан студенттерге шетел тілінде оқыту материалдарын дайындаған кезде осы аталған факторлардың барлығын да ескеру қажет. Өзімізге белгілі жайт, шетел тілін оқытудың мазмұны оқу жүйесінің үш негізгі элементтерінен құралады.

Олар: *оқыту материалы-мұғалім-білім алушы.*

Тілді үйренуге білімалушының қызығушылығының артуы тек мұғалімге ғана байланысты емес, сонымен бірге оқыту материалдарына тікелей байланысты. Бұл жердегі мұғалімнің рөлі берілген материалды білімалушыға заианауи технологиялардың көмегімен түсінікті, қызықты етіп көрсету. Сондықтан шетел тілдерінде оқыту материалдарын дайындағанда мамандар оның жан-жақты қамтылғанын, шетел тілін оқытудың мақсатына, яғни тілге ғана емес, сонымен бірге мәдениетаралық қатысымға үйренуге бағытталғандығын қадағалауы тиіс.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Бим И.Л. «Некоторые проблемы обучения диалогической речи». – Иностранные языки в школе. 1979, №5, 20 б.

2. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. «Методика обучения иностранному языку в средней школе». – Москва: Просвещение, 1991, 82 б.

3. А.А. Леонтьев Язык, речь и речевая деятельность. – Москва, «Наука» 1974, 27 б.

4. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. Москва, 1983, 38 б.

5. Гальскова Н.Д. Межкультурное общение: проблема целей и содержания обучения иностранным языкам. – Иностранные языки в школе. 2004, №1, 96 б. / 112 б.

КӘСІБИ-ШЕТТІЛДІК ДАЯРЛАУДА ШЕТЕЛ ТІЛІ МҰҒАЛІМІНІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАТЫСЫМДЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ

Суттибаев Н.А. аға оқытушы

Тулеубаева Б.Б., аға оқытушы

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті

Алматы, Қазақстан

Аңдатпа. Шетел тілін білу мәдениетаралық өзара әрекеттің сәтті жүруіне кепілдік бермейді. Көп зерттеушілердің пікірінше білім алушылар мәдениетаралық тілдесуге дайын емес және шеттілдік мәдениетті үйренудің маңыздылығын жете бағаламайды. Қатысымдық құзыреттілікті қалыптастыру кезінде қатысымдық әдістемені қолдану маңызды.

Түйін сөздер: Кәсіби-шеттілдік, мәдениетаралық, қатысымдық, құзыреттілік, лингвистикалық, социолінгвистикалық, ақпараттық

Abstract. Knowledge of a foreign language does not guarantee successful intercultural communication. According to many researchers, students are not ready for intercultural communication and do not understand deeply enough the importance of studying foreign culture. In the development of communicative competence, it is important to use communicative methodology.

Key words: foreign language professional, intercultural, communicative, competence, linguistic, sociolinguistic, informative

Мәдениетаралық қатысымдық құзыреттілікті қалыптастыру, шетел тілінде сөйлеуге дайын болу оқудың негізгі мақсаты болып табылады. Шетел тілін білу мәдениетаралық өзара әрекеттің сәтті жүруіне кепілдік бермейді. Көп зерттеушілердің пікірінше білім алушылар мәдениетаралық тілдесуге дайын емес және шеттілдік мәдениетті үйренудің маңыздылығын жете бағаламайды.

Білім алушыға қатысымдық құзыреттіліктің даму белгілері:

1) Лингвистикалық құзыреттілік – фонологиялық, лексикалық, грамматикалық құбылыстарды білу; тілдік құралдармен оқып жатқан елдің тілдің жүйелі білу; грамматикалық дұрыс сөйлемдерді продукциялай білу; лингвистикалық талдау жасай білу.

2) Социолінгвистикалық құзыреттілік – тілдік формаларды таңдай білу, мәтінге байланысты оларды пайдалану және қайта құру; тілдік және тілдік емес тілдесуді жүзеге асыра білу.

3) Дискурсивтік құзыреттілік – оқу үдерісі кезінде жағдаятқа байланысты мәтіннің құрылымы; мәтінді жүйелей білу; қатысымдық мақсатқа сай келетін дискурс түрін таңдай білу; диалог жүргізе білу.

4) Социомәдени құзыреттілік – оқып жатқан елдің тілдік мәдениетін білу; балама лексикасын білу; бағдарламалар мен фильмдер көру кезінде тарихи-мәдени оқиғаларды дұрыс түсіндіре алу; астарлы ойларды түсіне білу.

5) Стратегиялық құзыреттілік – мәтіннің мазмұнын атауына, кіріспесіне немесе белгілі жүйесіне (кесте, график, диаграмма) қарап анықтай білу; сөйлесу кезінде таныс емес сөздердің мағынасын жағдаятқа қарай түсіне білу.

6) Әлеуметтік құзыреттілік – оқып жатқан тілдегі елдің негізгі құндылықтары мен салт-дәстүрлерін білу; негізгі әлеуметтік проблемаларын білу; серіктеспен қарым-қатынасқа түсе білу; өзін жағдаятқа байланысты ұстай білу.

7) Ақпараттық құзыреттілік – шеттілдік деректерден керекті мағлұматтар таба білу; мағлұматты бір жүйеден екіншісіне аудара білу (кестеден мәтінге, көзбен шолудан кестеге); құрылған мақсатпен құрылған мағлұматтың мазмұнын бере білу; оқу үдерісінде мағлұматтық технологияларды (интернет, аудио, видео, БАҚ және т.б.) пайдалана білу [1].

М.К. Кабардовтың пікірінше, қатысымдық құзыреттілік – бұл этно және әлеуметтік-психологиялық үлгі-нұсқаның, стандарттың, стереотиптердің жүруі [2]. Ал И.А. Зимняның айтуынша, қиын қатысымдық дағдылар мен іскерліктерді меңгеру, жаңа әлеуметтік құрылымда теңбе-тен іскерлігін қалыптастыру және сөйлесу кезінде шектелу, ырымдары, салт-дәстүрлер, сөйлесу әдебін білу, сыпайылық таныту; ұлттық ділге тән қатысымдық әдісте бағдар ұстау [3].

А.В. Хуторскийдің айтуынша, оқу үдерісіне өту үшін құзыреттілікті іскерлік формасында беру керек. Бұл жағдайда құзыреттілік өзі сәйкес келетін оқу әдісінің мәнін анықтайтын болады. Ол келесі мысалдарды қатысымдық құзыреттілік тұжырымдамасына ұсынады;

- өзін ауызша және жазбаша елестете алу, сауалнама, өтініш, түйіндеме, хат, құттықтау хат жазу;

- өз сыныбын, мектебін, елін мәдениетаралық тілдесу жағдайында елестете алу, бұл үшін шетел тілі білімін қолдану;

- айналадағы мен алыстағы адамдармен және оқиғалармен өзара әрекеттесу тәсілдерін меңгеру;
- ауызша хабарлама айту, сұрақ қоя білу, диалогты жақсы өткізу;
- түрлі сөйлесу іскерліктерін (монолог, диалог, оқу, хат), лингвистикалық және тілдік құзыреттіліктерді меңгеру;
- топта бірлескен іскерлік тәсілдерін, тілдесу жағдаятында әрекет негіздерін меңгеру; ымыраларды іздеу және таба білу;
- көпмәдениеттік, көпэтникалық және көпконфессионалдық қоғамда тарихи күретамыр және әртүрлі ұлттық жалпылық пен әлеуметтік топтардың дәстүрлерді білудің негізінде құрылған позитивтік дағдылар тілдесуіне ие болу [4].

Қатысымдық құзыреттіліктің келесі құрамдас бөліктер көрініс алады:

Қатысымдық құзыреттілік

Лингвистикалық құзыреттілік
Дискурсивтік құзыреттілік
Әлеуметтік құзыреттілік
Социолингвистикалық құзыреттілік
Социомәдени құзыреттілік
Стратегиялық құзыреттілік

Кесте 1. Қатысымдық құзыреттілік

Ал И.Л. Бим өзінің жұмыстарында қатысымдық құзыреттіліктің келесі құрамын атап кетеді: [5].

Қатысымдық құзыреттілік

Тілдік құзыреттілік
Сөздік құзыреттілік
Социомәдени құзыреттілік
Тематикалық құзыреттілік

Кесте 2. И.Б. Бимнің қатысымдық құзыреттілігі

Осы екі кестеден көріп тұрғанымыздай қатысымдық құзыреттілік басқа да құзыреттілік түрлерін, яғни лингвистикалық құзыреттілік, социолингвистикалық құзыреттілік, дискурсивтік құзыреттілік, социомәдени құзыреттілік, әлеуметтік құзыреттілік, стратегиялық құзыреттілік, тілдік құзыреттілік, сөздік құзыреттілік, тематикалық құзыреттілік қамтиды. Екі кестеден И.Л. Бимнің ұсынып отырған қағидасындағы ерекшелікті анық аңғаруға болады.

Қатысымдық құзыреттілікті қалыптастыру кезінде қатысымдық әдістемені қолдану маңызды. Осыған байланысты білімдік үдерісті қатысымдық деп атауға мүмкіндік беретін төмендегі сиптамалармен жүрген дұрыс:

1. Шеттілдік білім болуы;
2. Шынайы тілдесу;
3. Тұлғалық ой;
4. Кез-келген әрекеттің мотивациялануы;
5. Ойлау белсенділігі;
6. Тілдесудің басқа сөз әрекетімен байланысы;
7. Жағдаят өзара қатынас жүйесі секілді;
8. Функционалдық;
9. Жаңалық және эвристилік;
10. Проблемалық.

Барлық құрамдас қатысымдық құзыреттіліктің өзара қатынасын қалыптастыруды қамтамасыз ету:

1. Қатысымдық іскерліктің дамуы (тілдік білім мен дағдының дамуымен бірдей), дәлірек айтсақ:
  - Әр түрлі қиын емес мәтіндердің мазмұнын оқи және түсіне алу (түгелімен немесе негізінде);
  - Тұрмыстық, мәдени тілдесу негізінде ауызша диалог құра білу;
  - Өзі туралы, өзін қоршаған орта туралы қысқаша ауызша монолог құра білу, оқыған мәтіннің мазмұнын бере білу;
  - Қарапайым мағлұматты жазбаша бере білу, хат жаза алу.
2. Жаплы оқулық және арнайы оқулық іскерліктерді дамыту (оқи алу іскерлігі-кітаппен, оқулықпен, анықтамалық әдебиетпен жұмыс істеу, аударманы пайдалану).

3. Өтемеуіш іскерліктің дамуы (тілдік амалдардың тапшылығы кезінде синонимді қолданудың арқасында қиын жағдайдан шығу).

4. Мәдениетті меңгеруге оқушыларды тәрбиелеу, бұл төмендегіні қалыптастыруға негіз болады:

- адамгершілік құндылықтар жүйелері;
- әлемге эмоционалдық қатынас;
- шетел тіліне, ұлттық мәдениетіне, өзара түсінушілік, толеранттылыққа жақсы қатынаста болу;
- шетел тілін оқудың маңыздылығын түсіну.

5. Білім алушыларда ізденушілік іскерлігін дамыту:

- тілдік және танымдық қабілеттіліктерді;
- бағдарларды, сезімдерді және эмоцияларды;
- шетелдік тілдесуге түсу қабілеті және дайындығы, шетел тілінде өз бетімен білімге деген қажеттілік.

6. Шетел тіл амалдарының құрылуы:

- өз ойлау ерекшелігін түсіну;
- оқып жатқан тілді ана тілімен салыстыру, әр тілдің ерекшелігін сезіну;
- елдің мәдениет, тарих және салт-дәстүрлері туралы білу;
- ұлттық мәдениеттің (өзінің және өзгенің) жетістіктері туралы [6].

Қорыта кеткенде, шетел тілін оқыту барысында қатысымдық құзыреттілікті дамыту өте маңызды. Шетелдік ғалымдардың пікіріне сүйене отырып, шетел тілі сабағында қатысымдық құзыреттіліктің маңыздылығына көзіміз жетті. Қатысымдық құзыреттіліктерді дамытуда мына мәселелерге көңіл аудару қажет:

- өзін ауызша және жазбаша түсіндіру, сауалнама, өтініш, түйіндеме, хат, құттықтау хат жаза алу,

- өз тобында, білім ордасында, елін мәдениетаралық тілдесу жағдаятында елестете алу,
- айналадағы мен алыстағы адамдармен және оқиғалармен өзара әрекеттесу тәсілдерін меңгеру;
- ауызша хабарлама айту, сұрақ қоя білу, диалогты құра алу;
- түрлі сөйлеу іскерліктерін (монолог, диалог, оқу, хат), лингвистикалық және тілдік құзыреттіліктерді меңгеру;

- топта бірлескен іскерлік тәсілдерін, тілдесу жағдаятында әрекет негіздерін меңгеру; ымыраларды іздеу және таба білу;

- көпмәдениеттік, көпэтникалық және көпконфессионалдық қоғамда тарихи күретамыр және әртүрлі ұлттық жалпылық пен әлеуметтік топтардың дәстүрлерін білудің негізінде құрылған позитивтік дағдылар тілдесуіне ие болу.

Сонымен аталған мәселені қорыта келе біздің пайымдауымызша мәдениетаралық қатысымдық құзыреттілікті қалыптастыруда өзге мәдениет өкілдерімен шынайы қарым-қатынас орнату мақсатында өзге мәдениет ерекшеліктерін және де өз мәдениетінізді құрметтей отыра, мәдениетаралық қатысымдық негізінде өзара түсіністік қабілетін қалыптастырып, оны мақсатқа бағытталған түрде қолдана отырып нәтижелі қарым-қатынас орната алу қабілеті болып табылатынын нақты түсіндік.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Садохин А.Г. Введение в теорию межкультурной коммуникации. - Москва: «Высшая школа», 2004 г.
2. Кабардов М.К. Языковые и коммуникативные способности / М.К. Кабардов, Арцишевская Е.В. // Способности и склонности. - М., «Педагогика», 1989 г.
3. Зинья И.А. Ключевые компетентности как результивно-целевая основа компетентного подхода в образовании / Авторская версия / И.А. Зимняя. - М., Московский исследовательский центр подготовки специалистов. 2004 г.
4. Гальперин П.Я. Актуальные проблемы возрастной психологии. - Москва: Издательство Московского Университета, 1978 г.
5. Бим И.Л. Обязательный минимум содержания основных образовательных программ. - М., «Педагогика», 1999 г.
6. Хухлаева О.В. Психология развития: молодость, зрелость, старость. Учебное пособие. – М.: «Педагогика», 2002.
7. Бим И.Л. «Некоторые проблемы обучения диалогической речи». - Иностранные языки в школе. 1979, №5, 20 б.
8. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. «Методика обучения иностранному языку в средней школе». - Москва: Просвещение, 1991, 82 б.

ШЕТЕЛ ТІЛІ МҰҒАЛІМІНІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАЯРЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ

Суттибаев Н.А. аға оқытушы

Түлеубаева Б.Б., аға оқытушы

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті

Алматы, Қазақстан

Андатпа. Құзіреттілік білім беру жағдайындағы инновациялық үрдіс-нысанның, педагогикалық идеяның деректер мен тұжырымдамалардың, теорияның әдіс тәсілдердің жаңа сапалық өзгерістерін қамтамасыз ететін үрдіс. Педагогикалық қауымдастық сұранысын қанағаттандыратын, қоғамдық педагогикалық құндылықтарына сәйкес жаңаны меңгеру, қолдау, талдау, салыстырмалы бағалау. Білім алушылардың интеллектуалдық потенциалын дамытуға, қатысымдық құзіреттілігін қалыптастыруға, өз бетімен білім алу біліктіліктерін қалыптастыруға, ақпараттық оқу, зерттеу әрекетін ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Түйін сөздер: тұжырымдама, инновациялық, құзіреттілік, үрдіс, технология, заманауи

Abstract. Competence is a process that ensures new quality changes in theoretical approaches, concepts and data about a pedagogical idea, object-based innovative process in teaching. Comparative evaluation, analysis, support, learning new material based on pedagogical values, that would meet the needs of pedagogical community. It provides opportunities to develop intellectual capacity of students, to develop skills for self-education, to create the ability to study, ability to informative learning.

Key words: concept, innovative, competence, tendency, technology, modern

Қазақстан Республикасының «Қазақстан-2050» стратегиясында қалайтындардың барлығы үшін қашықтан оқытуды және онлайн режимінде оқытуды қоса, отандық білім беру жүйесіне инновациялық әдістерді, шешімдерді және құралдарды қарқынды енгізу [1].

Елімізде білім берудің басты мақсаты – білім алып, білік пен дағды машыққа қол жеткізу ғана емес, солардың негізінде дербес, әлеуметтік және кәсіби біліктілікке ақпаратты өзі іздеп табу, талдау және ұтымды пайдалану, қарқынды дамып жатқан бүгінгі дүниеде өмір сүру және білікті маман болып табылады.

XXI ғасырда қоғам мен мемлекет дамуының ең басты тетігі білім болып табылатыны мойындалды, оған ғасырлар тоғысында білімді халықаралық деңгейде дамытудың бағыттарына арналған реформалардың, соның ішінде Болон үрдісінің қарқынды дамуы дәлел. Қазақстандағы білім беру саласындағы жүйелі өзгерістер әлемдік деңгейдегі болып жатқан жаңашыл бастамалармен үндесіп отыр:

- Қазақстан Республикасының «Қазақстан-2050» стратегиясы; [1].

- Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы; [2].

- Қазақстан Республикасының 2005-2010 жылдарға арналған білім беруді дамытудың мемлекеттік білім бағдарламасы; [3].

- Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты; [4].

- Қазақстан Республикасының «Білім туралы заңы» (27.07.07 № 320 ІІІ ҚРЗ); [5].

Үшінші мыңжылдық – құзіреттілік білім беру жағдайында оқытушының инновациялық даярлығын қажет ететін жаңа формацияның оқытушының инновациялық іс-әрекетінің кезеңі.

Инновациялық үрдіс білім беру жүйесін жаңарту және дамыту ғана емес қоғамның, Қазақстанның өз дамуындағы жаңа серпіліс жасау қарсаңында жаңа қоғамның, жаңа әлемнің жаңа оқытушының қажеттілігінен туындаған үрдіс.

Құзіреттілік білім беру жағдайындағы инновациялық үрдіс-нысанның, педагогикалық идеяның деректер мен тұжырымдамалардың, теорияның әдіс тәсілдердің жаңа сапалық өзгерістерін қамтамасыз ететін үрдіс. Педагогикалық қауымдастық сұранысын қанағаттандыратын, қоғамдық педагогикалық құндылықтарына сәйкес жаңаны меңгеру, қолдау, талдау, салыстырмалы бағалау.

Қоғамдағы білім беру саласындағы инновациялық үрдістер мен реформалар педагогика ғылымына «инновациялық білім», «инновациялық даярлық», «инновациялық іс-әрекет», «инновациялық технология», «оқытушының инновациялық даярлығы» және т.б. өмірде жүзеге асуда.

Әр ғылымдарда соңғы жылдары «инновация», «технология» терминдеріне әр түрлі анықтамалар берілуде.

Инновация дегеніміз – жаңа мазмұнды ұйымдастыру, жаңалық енгізу, жаңа үлгілердің бағытындағы нақты әрекет, нақтыланған мөлшердің шегінен шығатын кәсіптік іс-әрекеттің жаңа сапалы деңгейіне

көретілуі, жаңа нәтижесі қамтамасыз ететін теориялық, технологиялық және педагогикалық іс-әрекеттің біртұтас бағдарламасы [6].

Инновациялық іс-әрекет – педагогикалық еңбектің сапасын арттыратын оқу – тәрбие үрдісін жаңа бағытта құру бойынша түбегейлі өзгерістер мен ерекшеленетін жаңаша іс – әрекет [7].

Технология - бұл қандайда бір істе, өнерде қолданылатын амал-тәсілдердің жиынтығы, дидактикалық жүйенің құрамдас бөлігі.

Педагогикалық технология – тұтас педагогикалық үрдісінің мақсатына жету үшін білім алушы мен оқытушыға бірдей қолайлы жағдай тудыра отырып заманауи оқу құрал-жабдықтарын, әдістемелік кешендерді жүйелі пайдалануды көздейтін оқытушы мен білім алушының бірлескен іс-әрекетін жобалаудың жан-жақты ойластырған жүйесі. [8, 208-б]

Оқытушының инновациялық даярлығы – оқытушының инновациялық педагогикалық технологияны меңгеруі және оның өз іс-тәжірибесінде пайдалана алуына қажетті жаңа білім, білік, дағдыны меңгеруі.

Оқытушының инновациялық даярлығын қалыптастыру инновациялық білім беру мен оқыту арқылы жүзеге асырылады. [9, 258-б]

Инновациялық оқыту дегеніміз – қазіргі кезеңдегі әлеуметтік, мәдени ортадағы инновациялық өзгерістерді жете қарастыратын үрдіс және оқу, білім беру әрекетінің нәтижесі.

Сонымен, оқыту оқытушының инновациялық даярлығын қалыптастыру үшін оларға инновациялық білім беріп, инновациялық оқыту жүргізілуі тиіс. Бұл үшін оқытушының инновациялық даярлығын қалыптастыру тұжырымдамасын жасау және оны жүзеге асыру керек [10].

Тұжырымдаманың мақсаты – құзыреттілік білім беру жағдайында инновациялық педагогикалық технологияны меңгеру арқылы мұғалімнің инновациялық даярлығын қалыптастыру.

Заманауи оқытушылар ғалым – педагогтердің соңғы жылдары жүргізген ғылыми-зерттеу жұмыстарының нәтижесінде педагогикалық инноватика, педагогика ғылымының жеке саласы ретінде, жеке ғылым ретінде өз мәртебесін алды. «Педагогикалық инноватика» және «педагогикалық технология» арнайы оқу пәндерінің мақсаттары, міндеттері, нысаны-пәні, құзіреттері, дәстүрі, факторлары, ұстанымдары, заңдары, заңдылықтары, теориялары, көздері, ұғымдары, терминдері мен категориялары анықталып, олардың әдіснамасы, теорисы мен тәжірибесі жасалынды [11].

Сонымен шетел тілі сабағында заманауи технологиялар, тілді белсенді оқытудың түрлері мен әдіс-тәсілдерін жүзеге асыруды қамтамасыз етеді.

Білім алушылардың интеллектуалдық потенциалын дамытуға, қатысымдық құзыреттілігін қалыптастыруға, өз бетімен білім алу біліктіліктерін қалыптастыруға, ақпараттық оқу, зерттеу әрекетін ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Білім алушының білімге деген қызығушылығын кешенді ұсынатын және көру, есту негізінде қабылданатын ақпаратты құбылтып өзгертетін құралдар арқылы арттырады.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. «Егемен Қазақстан» газеті, «Қазақстан – 2050» стратегиясы 15/12/2012. - Астана, Ақорда 2012.
2. «Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы»; - «Егемен Қазақстан» газеті, 9.01.2004 ж.
3. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. - «Егемен Қазақстан», 16 қазан, 2004.
- 4.«Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты» - <http://www.nao.kz/library>.
5. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. - Астана, 2007.
6. Кларин М.В. «Педагогическая технология в учебном процессе» Анализ зарубежного опыта. - Москва, Знание, 1989.
7. Бұзаубақова К.Ж. «Жаңа педагогикалық технология». - Тараз, 2003, 208 б.
8. Бұзаубақова К.Ж. «Мұғалімнің инновациялық даярлығын қалыптастыру». - Алматы, Жазушы, 2006, 258 б.
9. Ляудис В.Я. «Инновационное обучение и наука: научно-аналитический обзор». - Москва, РАН, 1992.
10. Сластен В.А., Подымова Л.С. «Педагогика: инновационная деятельность». - Москва, ИЧП Издательство «Магистр», 1997.
11. Ивахнова Л.А. «Научные основы подготовки учителя к конструированию содержания учебных предметов». - Москва, Просвещение, 1980.

ОҚУ ҮРДІСІНДЕ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ҚАБІЛЕТІН ДАМУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Нұртаева А.Б.

e-mail: aikosh_72@mail.ru

Қазақ Мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті

Алматы, Қазақстан

Аңдатпа. Оқу үрдісі білім беру, игеру, тәрбиелеу және дамыту міндеттерін іске асыруға бағытталған оқытушы мен оқушы арасындағы мақсат бағдарлы өзара байланысты іс-әрекет. Оқу адамды барлық уақытта тәрбиелейтіні белгілі және оқушылардың қабілетін дамытуда маңызды рөл атқарады.

Тірек сөздер: оқу үрдісі, білім, дамыту, тәрбие, қабілет, маңызды.

Abstract. Education, development, education and the learning process are aimed at realizing the goals of developing relations between the teacher and the student by purposeful action. It is known that education always educates people and plays an important role in developing students' abilities.

Key words: educational process, education, development, education, skill, important.

Біртұтас педагогикалық процесті құраушы екі бірліктің біреуі – оқу процесі. Бұл процесс өте күрделі, сипаты жағынан ол тек тәрбие және даму процестерінен кейін тұруы мүмкін. Сондықтан оған толық та жан-жақты анықтама беру қиынға соғады. Оқу процесі әр текті және табиғаты жағынан әртүрлі көптеген жағдаяттардың мың санды байланыстары мен қатынастарын қамтиды [1].

Ежелгі және орта ғасырлық ойшылдардың шығармаларында “оқу”, “оқу процесі” ең алдымен мақсаты - оқушы болған оқыту қызметін білдірген. Ғасырымыздың басында оқу ұғымы енді осы процесті құрайтын екі бірлікті – оқыту қызметі мен оқып- үйренуді қамтитын болды. Оқыту – оқу материалын игеруге ынталандырушы мұғалімдердің қызметін, ал оқып- үйрену ұсынылған білімдерді игеруге бағышталған оқушылар іс-әрекетін танытады. Кейінгі жылдары «оқу» ұғымы оқушылардың танымдық іс-әрекет тәсілдерін қалыптастырушы мұғалімнің басқару іс-әрекетін де, мұғалімдер мен оқушылардың бірлікті іс-әрекетін де аңдататын болды. Мұғалім мен оқушының бірлікті іс-әрекеті болған оқу процесінің мәні оқыту мен оқып үйренудің бірлігін аңдатады. Бүгінгі түсінік тұрғысынан оқу мынадай белгілерімен сипатталады: 1) екі тараптылық; 2) мұғалім мен оқушының бірлікті әрекеті; 3) мұғалім тарапынан басқарым; 4) жоспарлы ұйымдасу және басқару; 5) біртұтастық және бірлік; 6) оқушылардың жас даму заңдылықтарына сәйкестік; 7) оқушылардың дамуы мен тәрбиесіне жетекшілік [2].

Оқу және білім беру проблемалары педагогиканың дидактика бөлімінде зерттеледі. «Дидактика» термині грек тілінен енген, аудармасы «үйретуші» дегенді білдіреді. Алғашқы рет бұл сөз неміс педагогы Вольфганг Ратке шығармаларында қолданылып, оқыту өнері мәнін байқаған. Ал Я.А.Коменский дидактиканы «баршаны барлық нәрсеге үйретудің әмбебап өнері» деп түсіндірген. XIX ғасырдың басында неміс педагогы И.Гербарт дидактиканы тәрбиелеп оқытудың өз алдына тұтас және қайшылықсыз теориясы ретінде таныған [3].

Дидактиканың негізгі міндеттері В.Ратке заманынан бері қарай өзгерместен келе жатыр. Олар: нені үйрету және қалай үйрету проблемасын шешу; қазіргі заман педагогикасы бұларға қоса –қашан, қай жерде, кімді және не үшін оқыту қажет деген мәселелерді қарқынды зерттеуде. Дидактиканың негізгі категорияларын танытушы келесі ұғымдар белгіленген: оқыту, оқып-үйрену, оқу, білімдену, білім, ептілік, дағды, сонымен бірге оқу мақсаты, мазмұны, ұйымдастырылуы, түрлері, формалары, әдістері, құрал-жабдықтары, нәтижесі (өнімі).

Дидактикалық жүйе және оқу технологиясы да осы категориялық ұғымдар тұрғысынан танылуы тиіс. Осыдан қысқа да ауқымды анықтама келіп шығады: дидактика- бұл оқу және білімдену, олардың мақсаттары, мазмұны, әдістері, құрал-жабдықтары, ұйымдастырылуы мен нәтижелері жөніндегі ғылым. [3]

Дидактика өз пәні аймағында іске қосылатын заңдылықтарды зерттейді, оқу процесінің барысы мен нәтижесіне негіз болар тәуелділіктерді талдайды, жоспарланған мақсаттар мен міндеттердің орындалуын қамтамасыз етуші әдістер, ұйымдастыру формалары мен құрал-жабдықтарын белгілейді. Осының арқасында ол екі басты функцияны атқарады: 1) теориялық; 2) практикалық.

Дидактика барша пәндер бойынша және оқу іс-әрекетінің барлық деңгейіне орайластырылған оқу жүйесін біріктіреді. Зерттелуші болмысты қамту шеңберіне байланысты дидактика жалпы және жекеленген болып бөлінеді. Жалпы дидактиканың зерттейтін пәні: оқыту мен оқып үйренуді, оларды туындатқан жағдаяттары мен оларды орындау шарттары және соның арқасында жетілетін

нәтижелерімен бірге анықтау. Жекеленген дидактика оқыту әдістемесі деп аталады. Ол әртүрлі оқу пәндерінің желісін, мазмұнын, оқыту формалары мен әдістерін қарастырады. Әр оқу пәні өз әдістемесіне ие [4].

Оқу үрдісі – шынайы болмыстағы қиын да қыстаулы, күрделі процесс. Ол өз ішіне көптеген құрылымы, деңгейі әр текті және табиғаты бір-біріне ұқсамаған жағдаяттардың сан қилы байланыстары мен қатынастарын қамтиды. Сондықтан да «оқу үрдісі» түсінігіне толық және жан-жақты анықтама беру қиындау. Солай да болса, қазіргі педагогика ғылымында «оқу үрдісі» ұғымына орай келесідей анықтама қабылданған: «оқу үрдісі – бұл барысында білім беру, игеру, тәрбиелеу және дамыту міндеттерін іске асыруға бағытталған оқытушы мен оқушы арасындағы мақсат бағдарлы өзара байланысты іс-әрекет».

Оқу үрдісі екі тарапты сипатқа ие. Оның құрамы өзара табиғи байланыстағы екі түрлі әрекеттен тұрады: оқыту – мұғалімнің оқу материалын меңгеруге орай ұйымдастыратын оқу-үйрету іс-әрекеттері және оқып үйрену – білім меңгеру мақсатындағы оқушының іс-әрекеттері. Бұл екеуі арасындағы байланыстырушы тетік – бірлікті іс-әрекеттерді жанамаластыратын оқу мазмұны. [4]

Оқу негізінде мұғалім үшін осы үрдіс мазмұнының базалық бірліктері болып есептелетін, әрі оқушылар тарапынан игерілуі тиіс өнім ретінде білімдер, ептіліктер және дағдылар жатады.

Оқу үрдісінің қызметтері. Оқу процесі бірнеше қызметтерді – білімдендіру, дамыту, тәрбиелеу, ынталандыру және ұйымдастыру – атқарады. Бұлардың бәрі кешенді іске қосылады, алайда, тәжірибелік іс-әрекетті дұрыс ұйымдастыру, оқу міндеттерін тиімді жоспарлау үшін олардың әрбірін өз алдына қарастырған жөн [4].

Оқу үрдісінің білім беру қызметі ең алдымен білім, ептілік, дағдыларды, шығармашылық іс-әрекет тәжірибесін қалыптастыруға бағытталады.

Білім беру және тәрбиелеу қызметтерімен бір қатар оқу үрдісі балаға дамыту ықпалын да жасайды. Оқып, білім игере отырып, оқушы жан-жақты дамуы тиіс, яғни тұлғаның сөйлеу тілі, ой толғауы, сезімдік және қозғалыс ептіліктері көңіл-күй-еріктік, қажетсіну қабілет-қасиеттері ілгерілі даму өзгерістеріне келеді. “Даму басы - оқу”(Л.С.Выготский)- бұл аса маңызды психологиялық заңдылық. Сабақ барысында мұғалім қаруы болған білім мазмұны, ол қолданған оқу формалары мен әдістері, сондай-ақ оқушылардың белсенді, саналы да әрқилы іс-әрекеттері – бәрі де даму өзегі.

Дұрыс ұйымдастырылған оқу әрқашан дамыту қызметін атқаратыны сөзсіз, дегенмен оның нәтижелі іске асуы арнайы бағыт-бағдардың болуына тәуелді [5].

Бүгінгі таңда оқудың дамытушылық қызметін іске келтіретін талай технологияларын мұғалімдер табысты қолданып жүр.

Білім беру, тәрбиелеу және дамыту қызметтерімен қатар педагогика ғылымында оқудың ынталандыру және ұйымдасу қызметтері де өз алдына қарастырылуда. Оқу үрдісін шәкірттерді алдағы оқу-танымдық жұмыстарға еріксіз тартатындай, келер сабаққа ынтық болып күтетіндей дәрежеде құрастыру, оқушыны жаңаны білуге ынталандыратындай етіп ұйымдастыру қажет [5].

Мұғалім оқушылардың қызығу қабілеттерінің дамуына мұқият ден қоя отырып, олардың алдына түсінігі және шешілуі жағынан қиналпайтын проблемалар қойып баруы қажет. Оқушылар, өз кезегінде, осы проблемаларды шешуден өздеріне жаңалық әрі пайдалы болған білімдерді игеретініне сенімді болуы тиіс. Сабақтар «толық ойлау актілері» негізінде құрылып, одан оқушылардың келесі ептіліктерді игеруі күтіледі:

- нақты қиыншылықты сезу;
- оны (проблеманы) анықтау;
- кезіккен қиыншылықты жеңудің болжамын (гипотезасын) түзу;
- толық проблеманы немесе оның бір бөлігін шешудің жолын табу;
- болжамды бақылау немесе эксперименттер жәрдемімен тексеру»;

«Дәстүрлі» жүйемен салыстырғанда, Дж.Дьюи өте батыл жаңалықтар, күтілмеген шешімдер ұсынды. «Кітаби оқу» орнына негізінде оқушылардың өзіндік таным әрекеттері болған белсенді оқу мектеп тәжірибесіне енді. Ауызша және жазбаша сөздің орнына оқушылардың өзіндік дербес зерттеу жұмыстарын ұйымдастыруға бағытталған теориялық және практикалық дәрістер келді [5]. Кейінгі кезеңдерде жүргізілген зерттеулер ежелгіден, дәстүрлі және жаңашыл дидактикалық жүйелерден ең құнды болған тараптарын сақтап қалып, күнделікті маңызды болған мәселелерді шешудің жаңа жолдарын табуға бағытталды. Бұл ізденулерден кейін орын иеленген оқу жолдары бүгінгі заман дидактикасының жаңа жүйесін құрады.

Жаңа бағыттар арасында белгілі американ психологы және педагогы Дж. Бруннер ұсынған «жаңалықтар ашумен оқыту» бағыты назар аударарлық. Бұл теорияға орай оқушылар барлық танымдық күштерін іске қосуды талап ететін және өнімді ойлау қабілетінің дамуына ұтымды ықпал жасаушы өз белсенділігімен ашқан жаңалықтары негізінде дүниені танып, білімдер игеруі қажет.

Оқушылар бұған дейін білмеген қорытындыларды жасап, оларды өз бетінше өрнектеп, тәжірибеде қолдану жолдарын да игеруі қажет. Мұндай шығармашылық оқу «дайын білімдерді» игеруден де, сондай-ақ қиыншылықтарды жеңу жолымен жүргізілетін оқудан да өзгеше, дегенмен аталған екі жүйе де Бруннер теориясының негізі әрі қажетті шарттары ретінде пайдаланылған. Шығармашыл оқуға тән белгі, Бруннердің пайымдауынша, нақты тақырып бойынша деректерді жинақтау және бағалау, солардың нәтижесінде белгілі қорытынды ғана өрнектеу емес, сонымен бірге игерілетін материалдардың шеңберінен сыртта жатқан заңдылықтарды да анықтау [6].

Сонымен, ежелгі заманнан бері балаларды оқыту мен білім берудің жетілген жолдары іздестірілуде. Мұғалімдер көптеген бағыттарды өз тәжірибесінде тексеріп, сынап көруде [7]. Ғылым топтаған білімдердің аса құндылары, озық тәжірибе, дидактикалық жүйелерге енуде. Мектептің қазіргі заман білім беру жүйесіне И.Гербарт және Д.Дьюи жүйелері көп ықпал жасады. Бірақ қазіргі заман дидактикасы оқудағы бір тараптылық ұстанымнан бас тартып, бала жөніндегі ғылыми білімдердің бар комплексін пайдалану теориясына ден қойды.

Оқу үрдісінде бастауыш сынып оқышыларының қабілетін дамыту мәселелері үнемі дамып, жетілдіріліп отыр. Қоғамның басты талабы, білім беруді дамытудың қайнар көзі болып табылады.

Олай болса, қазіргі заман талабына сай келешек ұрпақ шет тілін меңгеруі тиіс. Себебі қазір көп жерде шет тілі қолданысқа ие. Шет тілін меңгерту үшін әрбір жас ұрпаққа ана тілімен қосымша шет тілін меңгерту керек. Ол процесс мектеп жасынан басталады, яғни бастауыш сыныптардан бастап ағылшын тілін оқыту қазіргі таңда басты нысандардың біріне айналып отыр. Демек, балалардың бастауыш сынып кезеңінен бастап тіл үйренуге қабілеттіліктерін дамыту маңызды болып табылады [7].

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Рогова Г.И., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе.-К. 1991.
2. Гальскова Н.Д. Современная методика обучения иностранным языкам.-Л.: Просвещение, 1977.
3. Республикалық әдістемелік педагогикалық журнал. Мектептегі шет тілі. №5 (17). 2005.
4. Шетел тілін оқыту әдістемесі. №4 (12). 2006.
5. Мектептегі шет тілі. №3 (21). 2006.
6. Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе. Общие вопросы методики.-Москва.1974.
7. Кунабаева С.С. «Современное иноязычное образование: методология и теории». А. 2004.

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Құдайбергенова.А.Қ

Ann_92_18@mail.ru

Қазақ Мемлекеттік Қыздар Педагогикалық Университеті

Алматы, Қазақстан

Аңдатпа. Ағылшын тілі сабағында оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру дегеніміз – оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету. Осыған сәйкес мен өзімнің мақаламда оқыту барысында қарапайым коммуникативтік біліктілікті, қажетті жағдайда ауызша және жазбаша (сөз, тыңдап түсіну, оқу, жазу) өзара мәдени қарым-қатынас процессінде қолдана алу қабілеттілігі мен дайындығын қалыптастырудың жолдарын қарастырдым.

Түйін сөздер: функционалдық сауаттылық, минималды сауаттылық, стандартты диалог, рөлдік ойындар, коммуникативтік сауаттылық, графикалық белгілер.

Abstract. Improving student's functional literacy at the English lesson is the development of learner's ability to gain a deep understanding of the subject, to use it effectively outside of the classroom and any other situations. This article considers simple communicative skills in teaching process, to use oral and written (word, comprehension, reading, writing) intercultural communication.

Key words: functional literacy, minimum literacy, standard dialogue, role-playing games, communicative literacy, graphic symbols.

"Функционалдық сауаттылық" термині 1957 жылы ЮНЕСКОда "сауаттылық" және "минималды сауаттылық" деген мағыналарда енгізілді.

Сауаттылық – бұл оқу дағдысы, жазу, санау және құжаттармен жұмыс жасай алу.

Минималды сауаттылық –бұл қарапайым хабарламаларды оқи және жаза білу қабілеті. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру –күрделі, жан-жақты, ұзақ процесс. Жақсы нәтижелерге қол жеткізу үшін әр түрлі заманауи білім беру және әртүрлі педагогикалық технологияларды сабақ барысында тиімді қолдана білу қажет. Функционалдық сауаттылық , кеңінен алғанда , білім берудің негізінде жалпы білім берудегі көп жоспарлы адамзат қызметімен байланысын біріктіретін тұлғаның әлеуметтік бағдарлану тәсілі ретінде түсіндіріледі. Қазіргі қарыштап дамыған әлемде функционалдық сауаттылық адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсенді қатысуына, сондай-ақ үздіксіз білім алуына ықпал ететін базалық факторлардың біріне айналуда. Бұл функционалдық сауаттылық алдыңғы қатарлы өркениетті қоғамдар үшін тән деңгей. Функционалдық сауаттылыққа байланысты басқа да түсініктер бар, оның ішінде: мәдениетті қарым-қатынаста адамның рухында мейірімділік пен достықтың болуы; тұлғалық-кәсіби дайындығы; кәсіби-технологиялық дайындығы. [1, б. 91]

Елбасы «Қазір біз өсіп келе жатқан жас ұрпақтың қазақ тілі мен қатар орыс және ағылшын тілдерін де белсенді меңгеру үшін жағдай жасауға шаралар қабылдап жатырмыз» деп, осы мәселеге орай белсенді түрде іс жүргізу қажеттігін белгілеп берді.

Елбасы Н.Ә. Назарбаев 2012 жылғы 27 қаңтардағы «Әлеуметтік – экономикалық жаңғырту – Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту бойынша бес жылдық ұлттық жоспарды қабылдау жөнінде нақты міндет қойды.

Аталған міндет Қазақстанның әлемдегі бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына кіруі процесінде де маңызды роль атқарады. Еліміз үшін маңызды болып табылатын аталған стратегиялық міндетті шешу жағдайында тұлғаның ең басты функциялық сапалары белсенділік, шығармашыл тұрғыда ойлауға және өз еркімен шешім қабылдай алуға, кәсіби жолын таңдай алуға қабілеттілік, өмір бойы білім алуға дайын тұруы басты назарда болуы керек. Бұл функционалдық дағдылар мектеп қабырғасында қалыптасады. Ал, ұлттық жоспарды жүзеге асыру әрбір көзі ашық, көкірегі ояу, елдің патриот ұстаздарының негізгі парызы екенін айтпай-ақ түсінуге болады. [2, б. 12]

Ағылшын тіліне қатысты функционалдық сауаттылық ұғымы білім кеңістігіндегі білімді күзиреттілікке бағыттау парадигмасына байланысты туындап отыр. «Қазіргідей пәндік білімге ғана негізделіп отырған оқу үдерісінде баланың жалпы дүниетанымының қалыптасуы, өміртанымдық дағдыларының жетілдірілуі, білімнің күтілетін нәтижеге бағытталуы қоғамдық-гуманитарлық пәндердің жаңарған мақсат-міндеттерінен бастап оқытудың әдістемелік жүйесінің әр бөлігінің (білім мазмұны, оқыту түрлері, оқыту әдістері, білім нәтижелері) түбегейлі өзгертілу деңгейіне қатысты екені сөзсіз».

Ағылшын тілін оқыту білім беру жүйесін жаңғыртуда басым бағыттарының бірі ретінде қарастырылады. Барлық жұмыс түрлері, тәсілдері, оқу процесін ұйымдастыруда, әрбір қызмет түрі сабақта құзыреттілігін қалыптастыру үшін бағытталуы тиіс, яғни білім алушылар өз өмірі мен қызметінің басқа да салаларына ауыса отырып, олардың одан әрі өзін-өзі дамытуға және табысты тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді. Осы проблеманы шешуге қазіргі заманғы дамытушы технологиялар көмектеседі.

Жалпы білім беретін орта мектептердегі құзыретті тұлғаны қалыптастыруда тілдік пәндерінің орны ерекше болып келеді. Функционалдық сауаттылық оқушылардың танымдық қабілеттерінің деңгейін және оқушылардың өнімді жұмысының көрсеткішін білім деңгейі ретінде қарастырады. Бұл деңгей өмірдің әртүрлі саласындағы тапсырмаларды шешуде мектептік білім мазмұнының қолданбалық сипатына және оқушылардың игерген біліміне негізделеді, сондықтан қоғамдағы өмірлік пен практикалық іс-әрекеттердің дағдылары мен әлеуметтік іс-тәжірибені меңгеру үшін оқушылардың білім алу барысында негізгі және пәндік құзыреттіліктері қалыптасуы тиіс.

Сонымен, бүгінгі таңда оқыту академиялық мақсаттармен шектеліп қана қоймайды, ол функционалдық мақсатына байланысты күнделікті өмірінде және еңбек қызметінде жүзеге асыруы тиіс. Ағылшын тілі мұғалімінің рөлі сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын, коммуникативтік құрамдас бөлігін қалыптастыруы үшін қолайлы орта таңдап құра білуі шарт.

Мазмұны функционалдық сауаттылық шеңберінде қалыптастырылатын сабақ ағылшын тілі бойынша мыналарды қамтиды:

- меңгерту, сауатты және мәнерлі, ауызша және жазбаша сөйлеу;
- өмірлік қиын жағдайда стандартты диалог құра білу қабілеті;
- өз бетінше проблеманы тұжырымдау

Сонымен, менің негізгі мақсатым сабақта оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған болуы тиіс. Бұл үшін маған берілген тапсырмаға сәйкес келетін мәтінді болмаса қосымша материалдар қолданып , сабақты түрлендіріп өткізуім қажет. Осыдан бізде қалай

сабақты қызықты етіп өткізуге болады деген сұрақ туындайды. Және оқушылардың ағылшын сабағына қызығушылығын қалай тудырса болады? Бұл сұраққа жауап беру үшін, мен сабағымда жаңа тәсілдерді қолдана отырып, алдымен ойынның түрлі әдістерін қолдануды ұсынар едім. [3, б. 80]

Ойын технологиясы іс жүзінде әр сабақта қолданылады. Бірақ бұл ойын барынша нақты өмірге, нақты адамдарға, балаларға, олардың көңіл-күйіне, олардың жеке қабілеті мен мүмкіндіктеріне, тіпті олардың қызығушылықтары қарап құрастырылады. Рөлдік ойын коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруда өз ықпалын тигізеді.

Ойын арқылы біз ағылшын тілін оқытуда мынандай тұлғалық нәтижелерге жетеміз:

- өзіндік сөйлеу мәдениетін тұтастай алғанда жетілдіруге ұмтылуы,;
- оқушының ағылшын тілін оқуда ойынға арналған құралдар арқылы түсіну мүмкіндіктері.

Оқушыларға сапалы білім беруде - оқушыларды терең пікірлі және белсенді түрде жұмыс істеуге үйрету, коммуникативтік құзыреттілікті және жалпы алғанда, функционалдық сауаттылықты дамыту ең бастысы қағиданың бірі.

Коммуникативтік сауаттылықты қалыптастыру топпен немесе командамен жұмыс істей білуді; басқа да адамдармен ынтымақтасып жұмыс істеуді; жаңа талаптары мен шарттарына етене тез үйренісу; өз тобын құру жұмысын ұйымдастыру, шетел тілі сөздерін пайдалана отырып белсенді диалог құруды қамтиды. [4, б. 53]

Ағылшын тілі сабағында ең маңызды компонент - оқушының мәтінмен өзіндік жұмысы болып табылады. Және бұл жай ғана оқу және аудару емес, бұл функционалдық сауаттылықтың тапсырмаларын орындай алуы функционалдық оқу дағдыларын қалыптастырады.

Функционалдық оқу дағдысы қалыптасқан оқушы өз мүмкіндіктері арқылы "мәтіннен ақпарат алу үшін оқу және жазу дағдылары еркін пайдалана отырып – оны түсініп, ой йелігінен өткізе алады. (А. А. Леонтьев). Функционалдық оқу дағдысы қалыптасқан оқушы оқылымның әртүрлі түрлерін (оқып-үйренушілерге, танысып көрушілерге арналған) пайдалана алады. Сондықтан мен әрдайым оқушыларыма кітаптағы мәтінмен, сөздікпен жұмыс жасағанда ойланып, сапалы жұмыс жасауға баулимын.

Егер "мұғалім-оқушы" деген сенімді қарым-қатынас болмаса барлық тәсілдер мен әдістердің ешқандай пайдасы болмас еді. Түсіну, сенім, қолдау, қателесуге рұқсат ету, төзімділік. Онсыз сабақта салауатты микроклиматтың болуы мүмкін емес, бұл өте маңызды нәрсе.

Маңызды өзара сенім көрсеткіші болып формативті бағалауды қолдану болып табылады. Бұл оқушылардың өзінің жұмысына баға беру, критериалды бағалауда олардың да қатысып отыруы.

Алайда, жасыратыны жоқ, өз тәжірибесінде мұғалім білім алушылардың мәтінмен жұмыс жасаған кезінде көптеген проблемалар мен қиындықтарға жиі кездеседі, атап айтқанда: оқушы көп сөздің мағынасын білмейді, диаграммаларды оқи алмайды; мәтінге ат қоя алмайды; жазған сөзінің мағынасын түсінбейді; түйін сөздерді белгілей алмайды; сұрақ қоя алмайды; тапсырманы шешу жолдарын таба алмайды; сондықтан ол жиі үйреншікті таныс тапсырманы орындауға бейім. Мұның бәрі функционалдық сауаттылықтың нашар дамығанынан, ол былай түсініледі:

"адам оқу және жазу дағдылары жағдайында оның қоғамдық ортада өзара іс-қимыл барысында қабілетін пайдалануы, (банкте есепшот аштыртуы, нұсқаулықты оқуы, сауалнаманы толтыруы, кері байланыс және т. б.), яғни бұл сауаттылық деңгейі, ол адамға сыртқы ортамен қатынасқа және барынша тез бейімделуіне мүмкіндік береді.

Сондықтан, бүгін оқуға академиялық мақсаттармен шектеу қоя алмайды, керісінше ол функционалдық және операциялық мақсаттарға байланысты күнделікті өмірде және еңбек қызметіне қамтуы тиіс. Оқу – сөйлеу қызметінің құрылымының бірі. Розов О. А. былай деп жазды: "оқу дегеніміз өте күрделі процесс, бұл ең көлемді ақпаратты қабылдауда мидің белсенді жұмыс атқаруы".

Оқылымда мазмұнды жоспары (мәтін) және іс жүргізу жоспарын (оны оқып, айту) деп бөлінеді. Мазмұндық жоспарда оқытушының қызметінің нәтижесі оқушының өзінің оқыған мәтінін түсінуі болып табылады; іс жүргізу жоспары – оқу процесінде, оқушы әріптерді ережеге сай қатесіз оқуы, графикалық белгілерін тануы, ішінен оқып естуді қалыптастыруды айтамыз. [5]

Тілді меңгеруде грамматиканың орны ерекше, өйткені онсыз ойды жинақтап сөйлемге айналдыру, байланыстырып жеткізу мүмкін емес. Сондықтан грамматика толыққанды тілдесімге жетудің құралы ретінде қарастырылады. Бірақ, үйренетін тілдің ауқымындағы грамматикалық жүйе туралы ережелер, категориялар, ұғымдар туралы білімдер сол тілді меңгергендіктің көрсеткіші бола алмайды. Үйреніп отырған тілде шынайы коммуникациялық тілдесімге түскенде ғана сол тілде сөйлеу сауаттылығына қол жеткізіледі. Ағылшын тілін қарым-қатынас құралы ретінде функционалдық тұрғыдан оқытуда грамматика сөйлеуді үйретуге қызмет етеді және қолданбалы мәнге ие болады. Себебі, ол оқушылардың өзге тілде сөйлесімді дұрыс құрастыра алуына; айтылған сөзді бақылап, талап етілген грамматикалық форма мен құрылымды саналы түрде құра алуы үшін керек. Грамматикалық дағды,

оның түрлері және дағдының қалыптасуы туралы тұжырымдар болуы керек. Дағдыны қалыптастыруда жүргізілетін жаттығу түрлері саралану қажет.

Осы және басқа да тәсілдері сапалы білім беруге ықпал етеді, сондай-ақ бұл оқушылардың әр сөзбен жұмыс жасағанда олардың терең пікірлі және белсенді түрде жұмыс істеуге үйретеді, бұл коммуникативтік құзыреттіліктің дамуы үшін өте маңызды болып табылады. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үшін оқытушы өз жұмысында білім берудегі әр түрлі педагогикалық технологияларды шебер және сауатты үйлестіре отырып қана қол жеткізе алады.

Ағылшын тілі пәнін үйретудің базалық деңгейі мектептің түріне және оқу курсының ерекшелігіне қарамастан барлық оқушыға бірдей міндетті түрде меңгерілуге тиісті мемлекеттік стандарт болып табылады. Базалық курс шеңберіндегі ағылшын тілдерін оқытудың басты мақсаты – оқушыларды ағылшын тілінде қарым-қатынас жасай алуға дағдыландыру, сондай-ақ білім беру барысында шәкірттерді тәрбие, білім беріп, жеке басын жан-жақты жетілген тұлға ретінде қалыптастыру. Ағылшын тілінде оқушының қарым-қатынас жасай алуы оның тілдік білімі мен дағдысы, елтану білімінің негізінде қалыптасқан шетел тілінде қарым-қатынастық біліктер жеткілікті дәрежеде меңгерілуіне тікелей байланысты. [6, б. 190]

Сөзімді қорыта келе, сабақ барысында оқушының тек алған білімі ғана маңызды емес, сонымен қатар, оқушының сабақтан алған әсері де маңызды екенін естен шығармағанымыз абзал.

Ағылшын тілі – қазіргі кезде әлемге кең таралған тіл екені баршамызға мәлім. Мектеп табалдырығынан бастап жоғарғы оқу орындарында ағылшын тілін үйрету айрықша мәртебеге ие.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Методическое пособие Особенности формирования функциональной грамотности учащихся основной школы при освоении дисциплин общественно-гуманитарного цикла – Астана, 2013г. – 91 с.
2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту жөніндегі 2012-2016 жылдарға арналған ұлттық іс-қимыл жоспары, 2012. - 12 бет.
3. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению.- Москва, 1991 г. – 80 с.
4. Маслово Е.А., Бабинская П.К. Настольная книга преподавателя иностранного языка. Минск: Вышэйшая школа, 1996 – 53 с.
5. <http://www.primeminister.kz/page/bakytzhan-zhumagulov-omodernizatsii-sistemy-obrazovaniija?lang=en>.
6. Michael McCarthy, Felicity O'Dell. English collocations in use. Cambridge University Press, 2005. – 190p.

ПИСЬМЕННЫЙ ПЕРЕВОД КАК СРЕДСТВО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

А.Р. Халенова старший преподаватель
ainagul.khalenova@gmail.com

Л.М.Алиярова старший преподаватель
aliyarova.laura@gmail.com

Л.М.Махажанова старший преподаватель
makhazhanova.leila@gmail.com
КазНУ им.аль-Фараби
Алматы, Казахстан

Аннотация. В статье рассматриваются различные методы обучения иностранным языкам в вузах. Сделан вывод о том, что обучение письменному переводу является важной частью обучения иностранному языку, поскольку активизирует различные умения и навыки при его изучении, а также способствует формированию ключевых компетенций.

Ключевые слова: иностранный язык, методика обучения, письменный перевод, компетентостный подход, анализ.

Abstract The article discusses various methods of teaching foreign languages in universities. It is concluded that teaching translation is an important part of learning a foreign language, as it activates a variety of skills and also contributes to the formation of key competences.

Keywords: foreign language teaching, methods of teaching, translation, competence, based approach, analysis.

Специфика языкового вуза заключается в том, что преподавание любого предмета следует не только профессионально-образовательную цель, но и обязательно имеет и профессионально-

языковую направленность. Такую же задачу призван решать и письменный перевод с иностранного языка на казахский, являющийся важной частью учебной программы по иностранным языкам как в вузе, так и в средней школе. Следовательно, в условиях языкового вуза перевод выступает не только как средство обучения и объект изучения, но и как способ приобретения профессиональных навыков учителя иностранного языка и переводчика. Для этого у студентов необходимо выработать осознанное отношение ко всем этапам учебных занятий письменным переводом.

Перевод как учебная дисциплина представляет собой совокупность ряда этапов деятельности обучающего и обучаемых, которые охватывают как внеаудиторное, так и аудиторное время. Правильное построение урока по письменному переводу зависит в первую очередь от оценки качества переводов, что также требует соответствующих, четко разработанных критериев. Эти критерии опираются на достаточно последовательный и научно обоснованный анализ допускаемых ошибок и их систематизацию.

В настоящее время не существует методически обоснованной системы исправления ошибок в письменном переводе. В.Н.Комиссаров предлагает использовать их эмпирическую классификацию, позволяющую оценивать перевод по обычной пятибалльной системе. В такой классификации указывается на три основных типа ошибок: «искажение, неточность, погрешность» /1/. Разница между ними, однако, не представляется достаточно ясной. Кроме того, вероятно, такая система пригодна только для оценки профессиональных переводов, где уровень подачи текста на казахском языке достаточно высок и не страдает серьезными погрешностями в стиле, синтаксисе, грамматике. Если же речь идет об учебном переводе, то необходим анализ ошибок и оценки качества его по иным, более конкретным и доступным критериям.

Количественный и качественный анализ ошибок, допущенных студентами в письменном переводе на практических занятиях, позволил систематизировать их по принципу анализа ошибок письменного задания:

- 1) лексические;
- 2) грамматические;
- 3) стилистические.

I. Лексические.

1. Неточность в подборе лексических соответствий в многозначном слове: familiar ache - ескі ауру (үйреншікті); a skeleton in the cupboard - қораптағы қаңқа (отбасының құпиясы)

2. Неумение распознать в тексте устойчивые словосочетания, фразеологизмы и пр.

He could hardly keep his body and sole together. - Ол өзінің жаны мен тәнін бірге ұстап жүре алмады. (Ол әрең-әрең күн көрістің амалын жасады)

II. Грамматические.

При переводе грамматических явлений, не имеющих соответствия в казахском языке, т.е. несоблюдение законов о временной соотнесенности в сложных предложениях, нарушение правил согласования времен:

He said that they lived. - Ол олардың қайда тұрғандарын (тұратынын) айтты.

She said that she knew her address. - Ол оның мекен-жайын білетіндігін айтты. (білетіндігін).

2. При переводе грамматических явлений, имеющих частичные соответствия в английском и казахском языках.

He left her feeling generous and happy. – ол өзін мейрімді және бақытты сезіне шығып кетті.

III. Стилистические.

1. Несоблюдение стилистических норм повествование в казахском языке:

а) повторение личных местоимений, не свойственное казахскому языку:

He took out his door-key and let himself into the house. He could hear laughter in upper rooms. Есікті өзінің кілтімен ашып, ол ішке кірді. Ол оның сыртқа шығып жатқан күлкісін естіді.

б) однообразие в переводе союзов, например, «and» переводится только как «және».

Попытка систематизировать и классифицировать ошибки в письменных переводах- позволила сделать вывод о том, что работа по их предупреждению и устранению затрагивает довольно разнообразный круг вопросов как родного, так и иностранного языков. Причем незнание определенных явлений иностранного языка и неумение выражать мысли на родном языке проявляются именно в процессе перевода, при взаимодействии языков. Таким образом, текст перевода является своего рода «экраном» владения обоими языками, ярко демонстрирующего малейшие отклонения от нормы.

Систематизация типичных ошибок как подготовительный этап предопределяет последующие стадии работы по обучению переводу письменного текста.

Первый этап включает отбор учебного материала и выполнение упражнений. В основу отбора,

кроме общедидактических принципов, нами положен принцип функционально- стилистической типологии текста /2/.

Практическим материалом для письменного перевода служат чаще всего тексты газетно-публицистического стиля. Более того, существует «опасность увлечения художественным переводом, когда для успешной работы в этом труднейшем из всех жанров у студентов нет достаточных данных» /3/. Между тем, есть несомненная польза от работы над переводом художественного текста, поскольку он с наибольшей полнотой отражает живую разговорную речь и национальную специфику иностранного языка.

Перевод художественного текста - это своего рода вид искусства, требующий высокой квалификации и даже таланта. Тем не менее, с таким заданием сталкиваются студенты, так как все упражнения построены исключительно на материале художественной литературы.

Итак, первый этап работы над письменным переводом заключается в подборе текста по функционально-типологическому принципу с учетом и предварительным анализом возможных типичных ошибок.

Второй этап работы связан с выполнением упражнений на базе пособия; сравнительным анализом текстов оригинала и перевода, оригинала и нескольких переводов одного и того же текста; репродукцией текста -оригинала по схеме: текст ИЯ - текст ПЯ - текст ИЯ. На этом этапе профессионально-языковой аспект может играть как главную, так и второстепенную роль в зависимости от того, какую задачу поставит преподаватель перед студентами: лингвистическую или методическую; эти задачи органически связаны одна с другой. Например, перед студентами может быть поставлена задача самостоятельно разработать упражнения или подобрать тексты для сравнительного перевода, а затем провести отдельный фрагмент урока с использованием подготовленного материала.

Третий этап - анализ конкретного текста для письменного перевода: определение особенностей данного стиля и коммуникативной установки; выделение элементов текста, наиболее трудных для перевода. Этот этап так же, как и предыдущий, относится скорее к изучению лингвистических особенностей определенного стиля ИЯ, чем к занятиям собственно переводом.

Четвертый этап - сравнительный анализ готового перевода и текста оригинала; критическая оценка, выявление переводческих ошибок и их причин. На этом этапе сочетаются, с одной стороны, элементы критической оценки перевода, т.е. профессионально-переводческие функции; с другой, предполагается оценка качества студентом с точки зрения будущего специалиста. Трудность работы преподавателей заключается в том, что они не вооружены методами оценки перевода, так как в теоретическом плане проблема связана с понятием «переводческой нормы», не получившей ещё четкого определения. В.Н.Комиссаров определяет норму переводческой речи как «требование соблюдать правила нормы и узуса ПЯ с учетом узуальных Особенности переводных текстов на этом языке. Эти особенности остаются до сих пор неописанными и реализуются переводчиками интуитивно в их практической деятельности» [1].

Поэтому очень часто оценка преподавателями письменных переводов носит субъективный характер. Например: «Перевод текстов соответствует норме литературного казахского языка», «Студенты успешно справились с переводом отрывков, адекватно передавая стилевые и языковые особенности как классических, так и современных произведений», «Следует отметить, что многие студенты дали хорошие литературные переводы предложенных отрывков» и пр. В упрощенном виде все требования к письменному переводу сводятся к тому, чтобы текст ПЯ звучал грамотно; не искажая при этом содержание текста ИЯ. Однако для объективной оценки текста перевода недостаточно рассматривать только текст ИЯ, так как при внешнем благозвучии в нем могут встречаться ошибки, которые становятся явными лишь при тщательном сопоставительном анализе обоих текстов.

Таким образом, обучение письменному переводу состоит из четырех этапов, включающих лингвистический, переводческий, методический и языковой аспекты.

На первом этапе главенствующая роль, как правило, принадлежит преподавателю, поэтому профессиональные навыки студента носят пассивный характер.

На втором этапе профессионально-языковой аспект может играть как главную, так и второстепенную роль, в зависимости от задач урока.

Третий этап предполагает выработку профессиональных навыков анализа особенностей текстов и предупреждения возможных ошибок.

Четвертый этап имеет два аспекта: профессионально-языковой и профессионально-переводческий, так как предусматривает самостоятельный анализ ошибок и оценку качества перевода студентами.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Комиссаров В.Н. О методике преподавания перевода в высшем учебном заведении. - М: ГПИИЯ им. М. Тореза, 1980.
2. Павлова Л.И. Курс перевода с английского языка на русский по курсу «Теория и практика перевода»: Учебно-методическое пособие. - Минск, 1982.
3. Рецкер Я.И. О самостоятельной работе начинающего переводчика /В кн.: Тетради переводчика. - М., 1982.

ОСОБЕННОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СИСТЕМЫ В НИДЕРЛАНДАХ

Оразаева Г.А., старший преподаватель
Карашина Г.Т., старший преподаватель
КазНУ имени аль Фараби
Кафедра иностранных языков

Abstract. This article is devoted to the educational system of the Netherlands. It is spoken about the interesting facts of the education history and modern situation of this country.

Аннотация. Бұл мақала Нидерланды елінің білім беру саласының ерекшеліктері туралы баяндайды. Тарихы және бүгінгі күн жағдайы туралы мәліметтер берілген.

Ключевые слова: система образования, постуниверситетское образование, бакалаврская степень, институты международного образования, среднее профессиональное образование, предуниверситетское образование.

Эта страна во всем мире лучше известна как Голландия, чем Нидерланды, образованная (Республика Нидерланды) в 1815 г. стала королевством после заключения Мюпстерского мира в Европе.

Королевство Нидерландов, государство в Западной Европе. Площадь 41 526 кв. км. Граничит на востоке с Германией, на юге - с Бельгией, северные и западные берега омываются Северным морем. Часто страну называют Голландией по названию самой богатой и влиятельной из семи провинций, графств, первоначально входивших в Республику Соединенных провинций Нидерландов в 16 веке. Голландия означает лесистая страна.

Немало усилий было приложено, чтобы отвоевать у моря территорию и создать процветающую промышленность и сельское хозяйство. Благодаря выгодному географическому положению и крупнейшим портам, Нидерланды стали одной из самых крупных торговых стран мира. Страна внесла значительный вклад в изобразительное искусство, литературу, науку. Бог создал землю, но создание Нидерландов он предоставил самим голландцам - гласит старая поговорка.(1)

Если коснуться, статистики, то нынешнее население страны составляет 16 миллионов человек, (Казахстан - 17 миллионов человек) площадь - 41.526 кв. км. (площадь Казахстана - 2.717.300 кв.км.), (что делает Голландию третьей - после Бангладеш и Тайваня - по плотности населения страной в мире, и первой - в Европе), Нидерланды входят в число семи крупнейших индустриально развитых стран мира.

С момента основания Королевства Нидерландов в 1813 году государство взяло на себя заботу о достаточном и качественном образовании. Основным Законом 1848 года была установлена свобода образования, что означает возможность создания группами людей школ на основе собственных религиозных, мировоззренческих или педагогическо-дидактических взглядов. Систему образования Голландии отличает гибкость программ обучения, постоянное совершенствование и соответствие современным требованиям. Министерство образования Нидерландов гарантирует одинаково высокие стандарты качества в любом университете. Образование в Голландии и дипломы голландских университетов пользуются заслуженным признанием во всем мире.

Система образования в Нидерландах постоянно совершенствуется, является конституционно свободной в плане создания учебных заведений, их организации и определения принципов работы, что является одной из причин широкого разнообразия школ в Нидерландах.

Более 70% школ в Нидерландах создано частными организациями и обществами, остальная часть приходится на государственные школы.

Государственным языком страны является голландский, государственный язык преподается в течении 8 первых лет обучения и затем вводится английский язык. Английский язык знает буквально

все население страны, что с одной стороны имеет большой плюс, но с другой стороны порождает другую проблему. Дети начинают говорить на английском быстрее, чем на голландском, чему способствует географическое положение страны и информационное давление англоязычного мира. И хотя голландцы смиряются с тем, что через сто лет язык может исчезнуть, тем не менее, принимают огромные усилия и меры для сохранения его. Доказательством тому могут быть огромное количество организаций государственных и частных занимающиеся обучением голландскому языку. Еще не родившийся ребенок, находясь в утробе своей мамы, получает от местной библиотеки аудионосители, книги на голландском языке с песнями, прибаутками, сказками, колыбельными бесплатно. (2)

В Нидерландах существуют следующие виды образования:

начальное образование;

специальное образование;

среднее образование;

высшее образование;

образование для иностранцев

Начальное образование

Начальное образование в Нидерландах рассчитано на детей 4 - 12 лет. Начальная 8-летняя школа в течение первых двух лет ставит задачу обучения чтению, письму, арифметике, последующие шесть лет уделяются нидерландскому языку, математике, истории, географии, физике и обществоведению, а в последний год начинается и изучение английского языка.

Среднее образование

После получения начального образования проходят национальное тестирование и в зависимости от его результатов продолжают обучение в средней школе по одному из трех направлений:

подготовительное среднее образование (MAVO) - 4 года;

общее среднее или предуниверситетское образование (HAVO) - 5 лет;

предуниверситетское образование (VWO) - 6 лет.

По окончании средней школы выпускники могут поступить в университет или получить среднее профессиональное образование (MBO - 4 года). Учеба в среднем профессиональном заведении благодаря переходным программам также открывает путь в университет. Полное среднее образование осуществляется в гимназиях и реальных средних школах с 6-летним сроком обучения. Выпускники этих школ получают право поступать в высшие учебные заведения. В отличие от немецкой системы, где студенту получившему

Под профессионально-техническим образованием понимается:

сельскохозяйственное образование

экономическое и административное образование

техническое образование

образование, относящееся к сфере услуг и здравоохранения

обучение домоводству и ремеслу

среднее торговое образование

мореходное училище

Высшее образование

Высшее образование в Нидерландах уходит своими корнями в далекое прошлое. Первый университет был основан в Голландии в 1575 году и находится в г. Лейдене. В Нидерландах - 14 университетов, три из которых (Делфта, Твента и Эйндхофена) специализируются на инженерных дисциплинах. Кроме этого в стране широко развита система высшего профессионального образования - hogescholen. Их аналогом являются немецкие Fachhochschulen, французские Ecoles des Commerces или Ecoles d'Ingenieurs.

Все специалисты отмечают высокое качество обучения в нидерландских ВУЗах. В Нидерландах ведется мониторинг качества обучения, с помощью которого осуществляется контроль за выполнением учебными заведениями страны соответствующих международных стандартов. В 2002 году в Нидерландах принят закон о высшем образовании, в соответствии с которым все учебные программы, предлагаемые ВУЗами, должны оцениваться с точки зрения их соответствия специально разработанным критериям. К использованию в учебном процессе допускаются только те программы, которые прошли успешную проверку. (3)

В Нидерландах различают три типа высших учебных заведений: университеты, политехнические учебные заведения и институты международного образования.

Университеты (universiteiten) специализируются на преподавании гуманитарных наук и на проведении научных исследований. В стране насчитывается 14 университетов. Большая часть

студентов, окончивших университет, работают в различных структурах, занимающихся научными изысканиями.

Политехнические ВУЗы, которые в Нидерландах называют высшими школами (hogescholen), готовят специалистов широкого профиля для работы в различных отраслях экономики. В стране действует 55 высших школ.

Институты международного образования (Institutes of International Education - IE) предназначены для обучения иностранных студентов, преимущественно из развивающихся стран и стран с переходной экономикой. Первые такие институты появились в Нидерландах в 1950-х годах. В настоящее время насчитывается 15 институтов международного образования, которые предлагают иностранным студентам более 500 учебных курсов и программ. Преподавание ведется на английском языке, причем, многие преподаватели приезжают из различных стран мира. Ежегодно в институтах обучается примерно 13 тысяч иностранных студентов. Большинство учебных программ рассчитаны на 18 месяцев и имеют целью получение кандидатской степени. Программы, предлагаемые голландскими IE, разбиты на пять групп: наука и технологии, окружающая среда и инфраструктура, сельское хозяйство и природные ресурсы, экономика и общество, управление.

Иностранные студенты имеют также возможность пройти полный курс обучения в одном из нидерландских ВУЗов, однако для этого необходимо знать нидерландский язык.

Учеба в университетах и прочих высших учебных заведениях делится на два периода. Первый период длится 3 года. Пройдя первый период, студенты сдают экзамен на бакалаврскую степень.

Второй период позволяет в течение последующих 1-2 лет обучения получить степень Мастера.

Для международного обучения необходим хороший уровень английского языка. Для многих программ нужно набрать на экзамене TOEFL не менее 550 баллов.

В Голландии много институтов (или высших школ) постуниверситетского образования (postgraduate) с широким спектром программ повышения квалификации и возможностью получения кандидатской или докторской степеней. Тем, кто решил получить образование в Голландии, предоставлена возможность выбрать одну из образовательных программ: национальную, ведущуюся на языке страны, и интернациональную - на английском языке. В стране отсутствует понятие престижных ВУЗов как, например, в США или Великобритании. Дипломы всех нидерландских университетов имеют одинаковую ценность и признаются другими странами. Поэтому ВУЗ подбирается не по его популярности, а по той специальности, которую студент желает получить. Руководители местных фирм и компаний при приеме специалиста на работу в первую очередь обращают внимание на качество диплома о высшем образовании, а не на то, в каком учебном заведении он получен.(3)

В Нидерландах очень немного студенческих городков (кампусов). В качестве объяснения официальными властями выдвигается следующий тезис: студенты являются частью общества, и они не должны быть от него изолированы. Хотя в действительности причина кроется в другом: Нидерланды имеют небольшую территорию, с большим трудом отвоеванную у моря, и голландцы не могут позволить себе такую роскошь, как предоставление больших участков земли для студенческих кампусов. В любом случае, этот фактор следует учитывать при решении иностранными студентами жилищной проблемы на время учебы в Нидерландах.

Преемственность и взаимосвязь всех звеньев обучения характерно для голландской образовательной модели, которая включает 2 основные преемственные программы обучения: степень Бакалавр (undergraduate) и Мастер (graduate). Студенты могут быть уверены, что полученное ими образование в Голландии, будет соответствовать лучшим мировым стандартам, а дипломы послужат надежной гарантией успешного трудоустройства.

Голландские университеты известны своими прогрессивными образовательными методиками и программами, ориентированными на практическую деятельность. Наиболее распространенными среди специальностей, преподаваемых в Нидерландах на английском языке, считаются право, гостиничный менеджмент и MBA.

Голландцы получили пятнадцать Нобелевских премий: за достижения в области химии, физики, медицины, экономики и премию мира. И хотя размеры Нидерландов невелики, голландцы умеют мыслить масштабно, когда речь идет об экономике, культуре, сельском хозяйстве, науке, истории, искусстве, о проведении прогрессивной социальной политики, о проблемах сосуществования групп населения с различными культурными истоками, об образовании.

Несмотря на все успехи, существуют и проблемы. Например, качество преподавания в «белых» школах (так называют школы для коренного населения) стало хуже, чем в «черных» школах (школы, предназначенные для остальных, эмигрантов). Причина в том, что во вторых преподают те же эмигранты, лучшие представители своего народа, которые хотят лучшей доли своим детям, а для этого

нужны качественные знания и они выкладываются в полную силу. А в так называемых «белых» школах больше инерции.

ЛИТЕРАТУРА:

1. 'Eurasian Perspective' Зифа Ауэзова. 2014. Гаага.
2. Образовательная система Нидерландов. Марк ванн дер Мойценберг. 2014.
3. OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education NETHERLANDS. Deborah Nusche, Henry Braun, Gábor Halász and Paulo Santiago. 2014. Нидерланды.

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Исмагамбетова Л.Ш.</i> Особенности внедрения полиязычного образования в Республике Казахстан. -----	3
<i>Bassett D., Shayakhmet A.</i> How to use the internet efficiently for research -----	7
<i>Antonyan Rusanna.</i> Workshop: “how to motivate students to create digital stories” -----	8
<i>Колмухамедова Н.Н.</i> English for specific purposes: concept of esp and curriculum design -----	8
<i>Мальцева Н.Г.</i> Лингводидактические исследования инпута в обучении иностранному языку. -----	11
<i>Абуханова А.Г.</i> Развитие языковой личности на базе корпусных данных -----	13
<i>Мулдагалиева А.А., Окушева Г.Т.</i> Difficulties with vocabulary learning. -----	16
<i>Артыкова Е.У., Алмабаева Г.Б.</i> Modern information technologies in education system -----	18
<i>Кашикинбаева К.С., Жунусова Д.А.</i> Языковая личность: этнокультурные и методические компоненты обучения иностранному языку. -----	21
<i>Болат Б., Набижанкызы З.</i> Tips for Ielts writing task 1 -----	23
<i>Нурмуханбетова А.А., Баймуратова И.А.</i> Interactive activities in the classroom . -----	27
<i>Жубанова К.Х., Попова Н.В.</i> Use irregular verbs correctly -----	30
<i>Карашина Г.Т., Оразаева Г.А., Жанадилова З.М.</i> Classroom activities for developing speaking skills -----	32
<i>Abdikairova U., Aysultanova K.A.</i> Higher education (social workers) used to prepare the example of the pronouncements and pedagogical bases -----	35
<i>Penny Lew Chooi Yin., Seri Kembangan, Malaysia, Artykova E.U. Almabaeva G.</i> New teaching and information technologies in education system . -----	38
<i>Баймуратова И.А., Исабаева Б.</i> Ағылшын тіліндегі “ing” жұрнақты етістік формасының сөйлемде атқаратын қызметі мен олардың қазақ тіліне аударылу тәсілдері . -----	40
<i>Карабаева Б.Н., Мадиева З.К.</i> Group work and pair work in teaching English -----	43
<i>Lomachenko N.L., Sabyrbayeva N.K.</i> The importance of teaching free communication -----	45
<i>Туллубаева Б.Б., Жиренишина К.А.</i> Шетел тілінде білім берудегі жоба технологиясы. -----	47
<i>Abylkasova A.B., Artykova E.U.</i> Teaching vocabulary as an essential part of learning a foreign language for non native students -----	49
<i>Makhazhanova L.M., Aliyarova L.M.</i> Teaching the process of reading comprehension -----	52
<i>Omarova Sh.B., Omarova A.B.</i> Modern forms, methods and mean of distant learning -----	55
<i>Rakhmetova V.Zh., Madiyeva Z.K.</i> How to use new publications to give an effective lesson -----	57
<i>Smagulova A.S., Tastemirova B.I.</i> The problem of intercultural communication in foreign languages. -----	60
<i>Makhmetova D.M., Gumarova Sh.B.</i> Elsp teaching based on project works . -----	63
<i>Arinova B.A., Seitkerim B.E., Tleugabylova Z.A.</i> Educational and educative potential of spiritual and moral education programme of "self-knowledge" -----	66

<i>Turekhanova A.T., Tleugabylova Z.A.</i> The place of art pedagogy in the development of children-----	68
<i>Атабаева Г.К., Калиева А.Ж.</i> Тілдік емес жоғарғы оқу орындарындағы шет тілін оқытудың психологиялық ерекшеліктері-----	71
<i>Оразаева Г.А., Карашина Г.Т., Жанадилова З.М.</i> Vocabulary teaching strategy .Бекмашева Б.Н., Луговская Е.И. Преподавание английского языка для профессиональных целей в «неязыковом вузе» -----	73
<i>Луговская Е.И., Бекмашева Б.Н.</i> Преподавание английского языка для профессиональных целей в «Неязыковом вузе»-----	76
<i>Махарова Г.С., Смагулова А.С.</i> Кәсіби бағдарлы шетел тілін оқытудағы ғылыми техникалық терминдер мен неологизмдерді меңгерудің ерекшеліктері-----	78
<i>Tayeva R.M., Kolesnikova T.P., Ongarbayeva M.S., Niyazkozhaeva A.B.</i> The role of socio-cultural approach in foreign language teaching-----	82
<i>Strautman L.E., Gumarova Sh.B.</i> Some hints for non-English scientists writing in English. -----	84
<i>Халенова А.Р., Махажанова Л.М.</i> Ағылшын тіл сабағында өздік жұмыстар арқылы оқышыларды шығармашылыққа баулу .-----	86
<i>Makisheva M.K., Karipbayeva G.A.</i> Some peculiarities of Translating Complex Constructions from English into Russian. -----	89
<i>Досыбаева Г.К.</i> Профессионально-ориентированный иностранный язык - приоритетное направление в обновлении образования -----	91
<i>Калдыбаева А.Т., Несипбаева З.С.</i> Значимость формирования нравственности студентов в полилингвальном обучении -----	94
<i>Суттибаев Н.А., Тулеубаева Б.Б.</i> Шетел тілінде білім берудегі мәдениетаралық қатысымдық құзыреттілікті қалыптастырудағы оқыту материалдары.-----	97
<i>Суттибаев Н.А., Тулеубаева Б.Б.</i> Кәсіби-шеттілдік даярлауда шетел тілі мұғалімінің мәдениетаралық қатысымдық құзыреттілігін дамыту -----	101
<i>Суттибаев Н.А., Тулеубаева Б.Б.</i> Шетел тілі мұғалімінің инновациялық даярлығын қалыптастыру -----	104
тұжырымдамасы.	
<i>Нұртаева А.Б.</i> Оқу үрдісінде бастауыш сынып оқушыларының қабілетін дамытудың маңыздылығы.. -----	106
<i>Құдайбергенова А.Қ.</i> Ағылшын тілі сабағында функционалдық сауаттылықты қалыптастыру.-----	108
<i>Халенова А.Р., Алиярова Л.М., Махажанова Л.М.</i> Письменный перевод как средство обучения иностранному языку в высших учебных заведениях.-----	111
<i>Оразаева Г.А., Карашина Г.Т.</i> Особенности образовательной системы в Нидерландах -----	114

Ғылыми басылым

**«КӨП ТІЛДІЛІК ПЕН ТІЛДІК ЕМЕС УНИВЕРСИТЕТТЕРДЕ
ШЕТЕЛ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУДЫҢ АУҚЫМДЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ» атты
халықаралық ғылыми-әдістемелік конференция МАТЕРИАЛДАРЫ**

Алматы, Қазақстан, 20 сәуір, 2017

Шығарушы редакторы *Агила Хасанқызы*
Компьютерде беттеген *Айгүл Алдашева*
Мұқаба дизайны *Айша Қалиева*

ИБ 10781

Басуға 19.04.2017 жылы қол қойылды.
Пішімі 60x84 ¹/₁₆. Көлемі 10 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылыс.
Тапсырыс №. Таралымы 25 дана. Бағасы келісімді.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.
050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.
«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.